

Ph. Ip. 651

Point

Philos. Theol. Nat. 99j.

R

PETRI POIRET
VERA & COGNITA
OMNIUM PRIMA,

Sive, DE

NATURA IDEARUM

ex ORIGINE sua repetitâ, assertâ, & adversus
CL. A. PUNGELERUM defensâ,

DISQUISITIO

THEOLOGICO-PHILOSOPHICA.

In qua

SPINOSISMUS & SOCINIANISMUS

tuto praevertuntur;

Necessarium & sufficiens solius DEI ESSE,
ceterorum NIHILUM PRIMUM

radicitus patefiunt; ac non paucis

in **THEOLOGIA & PHILOSOPHIA**

momentosis difficultatibus

profundius dilucidandis via aperitur.

AMSTELÆDAMI,

Ex OFFICINA WETSTENIANA.

MDCCXV.

ESTRI PORT
VERA & COGNITA
OMNIVM PRIMA

NATURA IDEARUM

et quae in philosophia
et in historia

DISQUISITIO

THEOLOGICA ET PHILOSOPHICA

REYNOLDIUS & SOCIJANUS

Reynoldus & Socijanus
Reynoldus & Socijanus

THEOLOGIA & PHILOSOPHIA

Bayerische
Staatsbibliothek
München

P R Æ F A T I O.

UBi quispiam aliquod scrip-
tum, quod veritati pariter
& aliorum utilitati inservire
posse arbitratur, emittit in
publicum, postulat æquitas ante o-
mnia id ut a quolibet in bonam par-
tem accipiatur: porro ut ab illis qui
de eo iudicium ferre voluerint, to-
tum legatur etiam, & recte percipia-
tur: deinde ut ex eo optimus, quan-
tum fieri potest, colligatur fructus:
Si quæ autem postmodum eo in o-
pere difficultates inveniantur, tum
demum licitum est candide easdem
auctori exponere cum omnibus &
scrupulis & rationibus contrariis,
dummodo animus sit paratus respon-
sa quæ illis satisfaciendis apta fue-
rint, admittere, iisque acquiescere.

Verum istiusmodi æquitatem, a-
deo se ipsa commendabilem, dolen-
dum est vel inter illos qui se quam
maxime doctos putant, ubique fer-
me

me desiderari, observari omnium minime: quod autem non una de causa contingit.

Eorum enim, quin & ceterorum hominum, hæc est nunc calamitas, ut plerique non quærant veritatem ob se ipsam. Quærunt, sub ejus nomine ac velo, alii quidem opiniones quæ cum sententia illorum qui suarum sunt partium examussim concordent, eo scopo, ut rebus suis inter sui similes consulant; alii qui propter nonnulla cognitionum vel notitiarum acquisitarum & a se excultarum genera famam doctrinæ inter suos adepti sunt, nihil quærunt aliud quam easdem & hujus generis notitias qualescunque fulcire, firmare, extendere, quo simul etiam doctrinæ suæ existimationi hoc pacto firmitus stabiliendæ atque longius ampliandæ prospiciatur.

Horum utrisque si occurrat purior veritas, cui cum opinionibus suis minime conveniat, fieri non potest.

P R Æ F A T I O. 5

est quin eadem illis invisa sit iisdem omnino de causis, videlicet, quod si eam sibi suique similibus adversam deberent amplecti, eo ipso alii quidem rebus suis, alii doctrinae nomini adamato, & jam pridem extenso, misere consulerent; his siquidem agnoscendum esset se usque adhuc falsos, errantes atque ignaros esse; illi commodis, amicisque etiam ac favitoribus se destituerent. Pauci sane, imo paucissimi, veritatem ita comparatam sine ulla dote amplecti cuperent: quin quod pauci eam, licet a se non admissam neque admittendam, sinant tamen omnino intactam, atque sibi libere permissam! Improbent non modo, sed & invadant ipsam oportet illorum plerique quoquo modo possunt: idque eo magis, quod mentibus rerum mundi & ambitionis amori deditis immixtus sit certo malignus ille spiritus qui in sacris oraculis tenebras, mendacia & odia dicitur in illis operari qui amorem ve-

6 P R Æ F A T I O.

ritatis uti decuisset recipere nolint.

Fit inde omnino , ut eorum qui veritati adversantur , alii eam , necdum quidem sibi adhuc utcunque cognitam , contemnant illico , & contemptui quorumvis exponere fatagant ; alii , qui sive auditione sive lectione nonnulla , aliquam ejus cognitionem habent , eandem vel suppositis ac imputatis falsis malevole corrumpant , omniaque perversis verbis in pejus colorent ; vel eam perfundant conviciis , improba quælibet per calumniam ei adscribentes ; vel denique ridiculis ac scurrilibus modis eam excipiendo , plus ad illius rejectionem , apud ipsos etiam probos , conferant , quam si aperto odio ei serio essent adversati.

Hisce adversariis ut per manifestationem veri sic fiat satis , quo sani reddantur per veritatis admissionem , non est possibile , nisi ipsa mali radix , amor rerum mundi , propriæque existimationis ac excellentiæ ambitio

bitio ex illorum mentibus expellatur prius: quod autem facere, non est in alterius potestate.

Ceteris vero si qui sint, qui animo non ita corrupto difficultates suas adversus vera ipsis exposita propofuerint, spes est satisfieri posse per pleniorē veri expositionem quando veritatem candidius amant; modo tamen ea non nimis laborent imbecillitate qua malint præjudiciis ex educatione adscitis adhærere, quam veris nondum consuetis, & forte majori numero invisis, sese simpliciter reddere.

Quæ hætenus dixi, ita revera se communiter habere probavit dudum seculorum omnium experientia, quoties nonnulli veritates solidiores simul & salutariores hominibus attulerunt, vel etiam ab aliis allatas, voluerunt simpliciter cum laude indicare. Ego sane eorum omnium licet vel minimus ac imperfectissimus qui ejuscemodi veritates aliis com-

* 4

men-

mendare conati sunt, nonnullum illico & hucusque hujus rei feci experimentum, quando pro libris non unis per quos bono quantum in me fuit animo, veritates solidas, utiles, salutare, pluribus communes reddere & infinuare laboravi, nactus sum in eo quod memoravi hominum genere adversarios non paucos qui non dubitarunt sese potius quam me quidem, variis turbulentiae, falsi imputati, calumniarum, conviciorum, veri contemtionum, atque etiam vel ad scurrilitatem irrisionum maculis contaminare per omnis generis libellos, disputationes, diaria quoque & novellas literarias, atque similia; quorum vero nonnullis (a) respondi dudum ita, ut probis satisfecerim quibusvis aliis; at istis (silentibus deinde licet) nequaquam. qua de causa ceteris ejusdem illaudatae speciei adversariis responsa, ipsis inutilia, imo ob mentis suae non rectam constitutionem

(a) Vid. Addit. ad libr. de Erud. vol. I. & II. edit. 1707.

tionem & præjudiciorum tenebras minime percipienda, quo minus facerem me postea inhibui, eodem animo & in posterum perrecturus forsitan, ut melioribus mea occupentur ultima tempora.

Attamen quoniam inter illos qui mihi de iis quæ publicavi, contraverunt UNICUM adhuc invenire licuit, qui haud ita diu non sine quadam animi æquitate & honestate agere mecum voluerit (tamen nec sine nævis) quique meas aliquot rationes non recusaverit propius audire, examinare, suaque illis vel dubia, vel adversa, quæ vera putavit, atque talia probare contendit, opponere; impetravi a me uti ceteris indignis obtrectatoribus ac derisoribus prætermiſſis, raro huic ac honestioris & æquioris animi Adversario responderem semel; si non ei forte (ob sua forsitan profundiora præjudicia) profuturus, saltem aliis minus præpeditis, amicisve etiam

nonnullis, quibus hæcce penitus inspicere, & dubiis quibusdam suis exfolvi non erit ingratum.

Is autem quem dico, est Cl. ABR. PUNGELERUS, *Theologiæ Professor Herbournensis*, qui DISSERTATIONE in publicum emissa voluit se mihi opponere in una speciatim materia, & ea quidem aliquantum sublimiori vel abstractiori, totius licet Philosophiæ primæ, five Metaphysices, momentosissima, PRIMA quippe omnium VERA & COGNITA respiciente. Ea est de IDEIS illarumque NATURA ET ORIGINE ad DEUM relatis: materia fane rara, necdum usque adhuc, quantum ego sciam, ab ullo tractata, neque minus etiam (præter multorum forte opinionem) & utilis, & commendabilis, utpote influens in *Theologiæ* capita non pauca de DEI Sufficientia, Omnipotentia, Omniscientia, aliisque ejus attributis, ut & de SS. TRINITATIS veritate, in rerum radi-

dicibus detegendis necessario asse-
renda ; de rerum item creatarum
primo & absoluto in se suisque ideis
nihilo ; de divinis præterea *statutis ac*
decretis, ipsisque etiam circa doctri-
nam de Prædestinatione difficultati-
bus, hinc non parum dilucidandis.
nihil dico de *Philosophiæ* primæ, na-
turalis, moralis, principiis atque fun-
damentis ; quorum omnium cogni-
tiones ordinariæ cum per IDEAS ac-
quirantur, in iisque consistere cen-
seantur, palam est non posse in his
aliquid penitus ac e fundamento, u-
ti eruditos decet, cognosci, nisi ipsa
IDEARUM NATURA EX ORIGINE
& fundamentis (quantum est possi-
bile) nobis sit cognita.

Hanc inter nos disceptationem
quænam præcefferint, quæve ei oc-
casionem dederint, libet hic paucis
historico more atque ordine indica-
re, id siquidem nonnihil conferat
ad generaliore quandam distinctio-
nem & repræsentationem subjecti,

sive materiæ , cujus in sequentibus tractatio specialior suscipienda est.

Scripsi & edidi ante annos non paucos *Cogitationum Rationalium de Deo, anima & malo Libros quatuor*, in quorum *tertio* ex consideratione eorum quæ in mente sive in *anima* mea observabam, occasionem sumebam ad meditationem *de Deo* ascendendi, eo fine, ut inde viderem quid inter illum & me interesset vel similitudinis vel dissimilitudinis; & hinc porro, ut quàm immensum ille esset me excellentior, quàm infinite superior, cognoscerem. In eodum verfor, mentem meam duobus, inter alios, modis intuitus sum; tum quatenus ipsa fui *ideam* considerat propriam; deinde etiam quatenus eadem *in se* intuetur *ideas rerum* ab ipsa diversarum. E prima consideratione, ubi idea mei ipsius, sive mentis meæ & eorum quæ ipsi sunt essentialia, mihi sistebatur, observabam eam, quam de se ita habet
mens

mens cognitionem , esse se sola valde deficientem , imperfectam , confusam , & ad aliud quam ad se tendentem : ex quo conspectu ad DEUM affurgens , is mihi talis occurrebat qui sui solius forma , five idea & cognitione , plane perfectus esset atque contentus : & hanc DEI DE SE IP-
 so cognitionem appellavi *Intelligentiam* , cui solum Deum ejusque essentialia & naturalia objectum verum , unum , completum atque sufficiens esse , dixique & ostendi *Libro III. Cap. VII.* exclusis inde omnibus aliarum quarumcunque rerum ideis ac formis. Rediens deinde pergensque (*Cap. X.*) ad consuetam mihi præsriptam mentis meæ considerationem , multarumque in ea aliarum , præter Deum & me , rerum ideas intuens ; videbam eas *ideas* duobus etiam modis posse a me tractari ; altero absoluto , altero relato. *priori* modo considerandæ fuissent veluti *in me* , attendendo quid illæ in me

* 7

ef-

essent, hoc est, considerandæ fuissent quantum ad *naturam* essentiamve suam, ad causas, proprietates &c, puta, quod illæ *ideæ in me* essent cogitationes meæ, quod earum formæ vel a me vel ab alia causa venirent, quod essent veluti res quædam, at pictæ solum, quod earum differentia & proprietates atque effectus essent quoque veluti picturæ meræ, & ejusmodi alia; quæ vero tractatio, cum non esset instituti mei eo in loco, a me etiam ibi omissa est: (postea tamen a me alibi aliis (a) in Libris tractata, imo & partim in *altera* harumce *Cogitationum Editione*, cùm hoc ipsum *Caput* Continuatione sua augerem, uti videre est ibidem §. XLV. ad LV. ac in *Discursu præliminari* §. 40. ad 54.) Faciebat autem magis, imo unice, ad institutum meum hoc in loco *idearum mearum* consideratio *relata*, quatenus

(a) De Eruditione, *Lib. II. §. V. ad VIII. & in Method. inven. Ver. Part. I. §. XLIII. ad L. Item Oecon. Div. Lib. I. Cap. XX. toto.*

nus nempe ex ea consideratione occasio mihi præbebatur uti ad Deum recurrerem, quo dispicerem, utrum in eo esset etiam simile aliquid, nec ne; sive, utrum *IN DEO* essent *ideæ rerum* ab ipso diversarum, hoc est, *rerum creabilium ideæ*; & quid illæ haberent vel cum ideis meis commune, quidve sibi proprium quatenus in Deo sunt.

Hac ratione postquam observassem ideas quæ *in me* erant, a me non pēdere quantum ad naturam suam, quam nec constituere, nec in nihilum reducere, neque immutare poteram; animadverti non idem de similibus *ideis quæ in Deo* sunt, sed aliud omnino sentiendum esse, quamvis Scholastici aliter sentirent, docerentque cogitationes sive *ideas* quas Deus habet *rerum* a se diversarum ac *creabilium*, ab illo non ita pendere ut potuerint vel ab eo non constitui, vel aliter quam sunt constitui: verum ipsas esse hoc respectu a
Deo

Deo independentes, esse necessarias, esse æternas & immutabiles: pertinere easdem ad DEI *Intelligentiam* & cognitionem sive scientiam naturalem: sine iis Dei intelligentiam, Deumque adeo ipsum, deficientem fore, perfectioneque completa carentem: imo eas nec ab ipso Deo ejusve essentia & natura re ipsa differre, &c. Quæ vero, & his similia, cum mihi oppido viderentur, ac porro magis magisque deinceps visa sint falsa, Deo divinisque ejus attributis injuriosa; quin & intelligentium creaturarum libertati, atque adeo & Religioni & virtuti consequenter opposita, inevitabilemque omnium fatalitatem & necessitatem introducentia, (nam si omnes & singulæ omnium rerum, etiamque, quod eo extendunt, eventuum in omnem æternitatem futurorum *ideæ* & repræsentationes sint æque æternæ, immutabiles & necessariae atque ipse Deus, uti fane hinc sequitur;

quid

quid præter meram fati , ne dicam Spinozismi speciem inde conficias?) non modo non potui quin ego ista , quantum ad me , cum indignatione ferrem ; sed & judicavi me de omnibus eruditis quibus Veritas divina , solida , fructuosa atque salutaris chara est , non male meriturum , si in illorum gratiam figmenta ista scholastica de ejusmodi *æternis & necessariis rerum creabilium in ipsa Dei intelligentia vel essentia ideis* , penitus & à radice evellerem atque destruerem , asserta DEI quidem *solius necessitate* & sibi se solo *sufficientia* ; *Dominio* autem ejusdem summo & *arbitrario regimine* in cetera præter ipsum omnia , sive realia sint , sive idealia tantum , quippe ex ejus *arbitrio* mero cuncta plane dependentia : quæ fane mihi visa sunt merito suo reponenda esse inter VERA ET COGNITA OMNIUM PRIMA , omniumque potissima & maxime fundam-

da-

damentalia; ac veluti talia omnibus serio commendanda.

Atque hinc prodierunt ea quæ primum in *Capite X. Libri III. Cogitationum Rationalium* DE RERUM IDEIS IN DEO exposui; quibus postmodum ea addidi quæ ejusdem *Capitis Continuatio* in altera Editione continet.

Ea ipsa quamvis, pro spe quam conceperam, eruditorum plerisque fuerint comprobata, cum nihilominus Cl. PUNGELERUS aliter judicaret, placuit ei isto de subjecto, ac speciatim contra *Continuationis Capitis* contenta præcipua, conscribere & in publicum emittere DISSERTATIONEM mihi OPPOSITAM, ubi sua opposita stabilire, quæ verò stabiliveram, evertere rationibus variis annisus est.

Et hanc quidem ejus Dissertationem existimavi mihi examinandam atque discutiendam esse per sequentem

tem DISQUISITIONEM, quam THEOLOGICO-PHILOSOPHICAM appellavi ideo, quod in ea non pauca sint quæ ad *Theologiam* non modo naturalem, sed & revelatam tum confirmandam tum dilucidandam pertineant, licet rationibus ac modis plerumque *philosophicis* proposita atque munita.

Conatus sum autem in ea Disquisitione rem totam & profundius quam antehac feci perquirere, æque *radice sua* NATURAM ejus *repetere*; & diductius sive extensius propria luce conspicuam, difficultatibusque objectis solutam, *asserere ac defendere*: quarum vero difficultatum nonnullæ cum non semel in *Dissertatione opposita* objectæ mihi sint, diversis licet verbis repetitæ; cumque præterea ipsa tractationis hujus præcipua materia, satis insolita, ex intellectu nondum ei assueto facilius elabi possit; non ægre ferent, uti
spe-

spero, Lectores, siquando, ubi judicabimus necessum esse ut ad rei summam sive nucleum, vel ad puncta quædam ejus præcipua attendant, eorumve meminerint, videant hæc semel atque iterum, at variis brevibusque modis & rationibus, sibi in memoriam revocari, imo & clarius sibi exprimi atque imprimi; eo fane scopo, quemadmodum & cetera omnia, ut, benedicente præcipue Deo, tum Viro illi docto, ac quibusvis qui cum illo in iisdem hærrere possent difficultatibus, adjumento essem quantum in me fuit; tum etiam maxime ut hinc, quousque per hæc fieri potest, DEI nostri, in eoque SS. TRINITATIS una, necessaria, absoluta solaque independens Veritas, sufficientia, magnificentia, intemerata gloria, rerum autem omnium ac nostri *profundum nihilum*, demissa nostri humilitas, indeque officium nostrum

erga

erga Deum libero generosoque modo diligendum, venerandum, laudandum, (e quibus & nostra pendet salus,) manifestarentur, illustrarentur, promoverentur in illis quibus hæcce usui ad illa esse possunt. quem vero scripti hujus mei scopum, usum, fructum, jubeat Deus Optimus Maximus ratum esse mihi meisque Lectoribus!

Rhenoburgi, exeunte anno

1714.

AD AU.

AD AUCTOREM.

SUM QUI SUM, DEUS est. At NON SUNT æ-
tera QUÆ SUNT:

Nec sunt eorundem idea.

Extra namque Deum quæ sunt ubicunque, aliquando
Quod sunt ab ipso facta sunt:

Nec minus *Idea* rerum quod sunt, aliquando
Placito statutæ sunt Dei.

O VERUM PRIMUM, primum inter COGNITA
PRIMA,

Dubio procul certissimum!

Nemo Deum præter vel quicquam, atheus nisi,
semper

Fuisse certe dixerit:

Et tamen *æternas* est quod mireris *ideas*

Audisse identidem in Scholis.

Solus *ab æterno*, qui solus originis expers,

Deus est; quia EST QUI solus EST:

Sique forent rerum *æternæ*, ut dicuntur, *idea*;

QUÆ SUNT FORENT, forent Deus.

Pluribus hoc liquido dudum tua candida Scripta

Docent, Vir Integerrime,

Queis fatum fatuum, veteresque novæque catervæ

Errationum corruunt;

Effera queis quicquid Spinozæ insania, quicquid

Alii Atheorum de grege

Delirare & adhuc possunt, poteruntque vel unquam,

Evellitur radicitus.

Sed tibi nunc nuper speciose objecta videmus:

Quicquid potest; novit Deus.

Res præter se alias potuit producere semper;

Has semper ergo noverat,

Possibilisque rei æternæ sibi gaudet ideâ.

Renovatus error! Falleris.

Ante igitur quam se manifestet, resque creare

VOLUERIT, in se dum manet,

Sci-

Scilicet alterius nequeat quin verset ideam
SOLUS SIBI QUI SUFFICIT! [larum;
Fulcrum isthoc speciosum (atqui imbecille) Scho-
Reparatum & usque gratiis,
Cunctaque, queis niti voluere, statumina cassa
Ita subruis nunc denuo,
Afferta egregie idearum & origine prima
Et arbitraria in Deo,
Omnibus ut cupidis veri & cultoribus æqui
Merito satisfacias tuo;
Atque satisfacias tanto magis, assidue omnes
De more quod ducas manu,
Quâ, de divinis misso certamine inani,
Redeamus ad Deum viâ.
Faxis, Summe Deus nostræque salutis amator,
Hanc ut sequamur gnaviter!

JUSTUS SCHRADER MED. D.

A D E U N D E M.

Prima & recta DEUM noscendi, regia Amoris
Est via, sed doctis vix celebrata viris.
Altera Doctrinæ est, primæ contermina, Amori
Sic tamen ut sacro corda animosque paret.
Dudum utramque doces, Vir solertissime, dudum
Utraque commonstras quo sit habenda loco:
Nuncque iterum Primæ Sophies elementa requirens,
Deque DEO tradens non nisi digna DEO;
Oppositos solvis nodos, tenebrasque repellis,
Quilibet ut videat, næ, NIHIL ESSE NIHIL;
Utque DEI Numen veneretur amabile, cujus
EX PLACITO QUOD SUNT OMNIBUS ESSE DATUR.
Hoc age; carpe viæ, Lector, compendia primæ:
Scire tuum nihil est, si nec amare scias.

P. J. H. S. V. C.

AD EUN-

AD EUNDEM.

Quid mirum a Ratione Scholas in devia duci!
Quî rectum cœcos cœca doceret iter?
At quis non stupeat, qui cœcos seque ducemque
Agnoscent nisi si sanet utroſque DEUS,
Hos tamen in præceps, duce sic præeunte, supinos
Pergere, nec medicas pertolerare manus?
Nec Ratio contenta (piabilis hic foret error)
Humana innumeris commaculasse modis,
Quis ferat! in Divina etiam temere involat audax.
Scilicet, hac egeat vindice causa DEI;
Causa DEI, graviolem alias vix passa ruinam
Quam per vindicias quas vocat illa suas!
Hac sine VERBA DEI (a) nequeant Divina probari;
Verba, tot in sensus quæ malè torta trahit!
Macte nova qui luce Scholarum discutis umbras,
Ac Veri fontes sic, POÏRETE, doces,
Ut Ratio vel cœca queat dignoscere, quînam
OMNE SIT ESSE DEUS, CETERA CUNCTA NIHIL.
(a) *Videsis infra Part. IV. Sect. IV. §. II.*

F. O. H. A. V. A.

AD LECTOREM.

EST SIBI SUFFICIENS, sibi (*) naturalia quæ sunt
Novit ab æterno Summus amatque DEUS.
SESE IPSO NATOQUE suo cum FLAMINE SANCTO
Gaudet; & hoc UNUM est omne NECESSE DEO.
Cætera pro placito sibi que arbitraria novit:
Nec rerum IDEAS repperit, at statuit.

Exi.

(*) essentialia.

Existens res nulla foret, Divina Potestas
 Si non existentem esse juberet eam;
 Possibilis res nulla, Dei Sapientia si non
 Illam possibilem concipere anticipet.
 Pro placito quicunque valet facere omnia quæ vult,
 Haud dubiè a quovis audiet Omnipotens:
 Quisquis pro placito potis est scire omnia quæ vult,
 Omniscius verè dicier ille potest.
 Omnipotens si quid, tantum quia non placet ipsi,
 Haud faciat, tamen est non minùs Omnipotens:
 Siquid & Omniscius, tantum quia non lubet ipsi,
 Haud sciat, Omniscius non erit indè minùs.
 Ut benè nullius jurans in verba magistri
 Nuperus id Doctor Belgicus explicuit. (†)
 Ergò apage has nugas, Ratio queis devia tentat
 Divino IDEAS furripere arbitrio;
 Queis æternum aliquid nec ab ipso Numine pendens
 Et decepta putat, decipiensque docet;
 Nescio quæ fingens, sua Personalìa præter,
 Quæ semper fuerit nosse necesse Deo;
 Queis juris Deus Ille sui, Liberrimus, Exlex,
 In fatum Stoicum vertitur & fatuum.
 En meliora, magisque Tri-uno Numine digna
 Quæ credas, liber hic, Candide Lector, habet.

G. VAN EWYCK. J. U. D.

(†) Vide sis ADIACRITI SINCERI libellum Belgice editum: Onpartydige Gedagten over de Wezentlyke Dry-eenheid Gods, &c. pag. 55. & seqq.

*Mirificè illustrans sacra tot paradoxa, Latine
 Parvus hic edendus nonne libellus erat?*

Pace Adiacriti hæc rogamus dicta sint,
 Datamque publicè, ut decet, præstet fidem,
 Ringentibus licet subindè lividis
 Cælestis ipsa Veritas queis displicet,
 Si præter expectationem prodeat,
 Ignota tantis scilicet Doctoribus,
 Nec impetratâ ab his prius licentiâ.

SYNOPSIS OPERIS,

Rerumque expositarum

S U M M Æ.

P R Æ F A T I O.

- I. *V*eritatem pure atque ob se ipsam a paucis queri
& amari; a pluribus propter se ipsos contemni
ac male haberi vel inauditam nec examinatam;
qui vero ipsi neque admodum a quovis cordato curan-
di sunt. Pag. 3
- II. Satisfaciendum tamen esse si qui eidem examinata op-
ponant suas difficultates. Istud hic factum esse, & qui-
dem eo in subiecto quod e præcipuis est inter philosophica
prima, & Theologiam quoque respicit. 9
- III. Narratur prima scriptionis de hocce subiecto causa,
ipsumque subiectum generalius repræsentatur. 11
- IV. Quid in præsentì DISQUISITIONE faciendum
susceperim, & quonam scopo. 18

I S A G O G E.

De tractationis occasione, materia ac or-
dine, ubi & ad nonnulla ISAGOGES
Cl. PUNGELERI de materiæ tractan-
dæ momento respectus habetur, & no-
tæ ejus duæ adversum me delentur. I

P A R S I.

Ubi explicationi terminorum a Cl. PUN-
GELERO in ejus Cap. I. allatæ, & male
inibi formato statui quæstionis veriora
substituuntur. 16

§. I--III.

S Y N O P S I S O P E R I S.

- §. I-III. *I D E Æ* definitio falsa, cui vera opponitur. 17
- IV. V. *Prænotanda maxime memorabilia ad statum quaestionis; & status ipsemet.* 21
- VI. *Ex quo videre est quæ sit, secundum Cl. P U N G E L E R U M, Idearum natura, earumque naturales proprietates: quæ contrà, secundum meam sententiam.* 25
- VII. VIII. *Comparantur fundamenta utriusque partis dissidentis; unde patet Cl. P U N G E L E R I doctrinam non esse proprie positivam, sed objectiones adversus P R I M A V E R A.* 26
- IX. X. *De Ideis duo notabilia; ut & de distinctione eorum quæ in Deo sunt alia essentialia ac necessaria, alia arbitraria ac veluti accessoria.* 28
- XI. *Quæstiones quatuor circa Idearum amplitudinem, alteritatem, naturam causasve materiales, formales, item & finales.* 33
- XII. XIII. *Possibile anteideale & postideale: & sequela nonnulla.* 38

P A R S II.

In qua removentur argumenta quæ pro sua sententia Capite Dissertationis secundo attulit D. P U N G E L E R U S; ut verioribus fundamentis, hic ostensis, detur locus. 40

- I. II. *Falsa prima nonnulla in Cl. P U N G E L E R I doctrinæ fundamentis.* 41
- III. *De Omniscientia Dei: an ideæ ad eam sint necessariae?* 45
- IV. V. *Alia falsa supposita, de cognitionis divinæ perfectione & natura per ideæ.* 46
- VI. VII. *Argumentum ejus præcipuum pro sua sententia ex Dei Omnipotentia, exponitur, & evertitur.* 48
- VIII. IX. *Deus non habet extra se, adequatum & coex-*

SYNOPSIS OPERIS.

- tensum Omnipotentia objectum; sed in se solo.* 52
X. *De cognitione quam Deus habet sua potentiae quod ad externa & idealia.* 54
XI. *Aliud argumentum Cl. PUNGELERI ex cognitione possibilium, enervatur.* 55
XII. XIII. *Ejusdem argumenta ex parte Intellectus & Voluntatis Dei, destruuntur.* 60
XIV. *De potentia Dei ut a decretis distincta: & de simplicitate eorum quae in Deo sunt, difficultates, & solutiones.* 64
XV. *Obiectio e cognitione quam Deus habet de sua potentia, evacuat.* 66
XVI. XVII. *Objectiones duae e Logica Aristotelis; tertia ex concessis a D. PUNGELERO. Conficiuntur.* 68
XVIII. *Axioma Cl. PUNGELERIE e forma idearum pro se desumptum, deletur. Deo, quae extra se delectari volenti, accedere posse nonnulla, quae & ab illo abesse possunt.* 71
XIX. *Objicit quatuor alia axiomata. Ex iis nihil sequi.* 77
XX. *De numeris in Deo & in creaturis.* 81

PARS III.

In qua veritatis sententiae nostrae fundamenta & argumenta sic ponuntur, restituantur & stabiliuntur, ut simul vindicentur a Cl. PUNGELERI Oppositionibus in Capite ejus tertio. 86

SECTIO I.

De nonnullis generalioribus tum a nobis positis, tum a Cl. PUNGELERO obiectatis. 86

I.-III. Solutioni atheorum argumenti ex sola nostra hypothesis.

SYNOPSIS OPERIS.

- pothesi data, quàm frustra obloquatur Cl. PUNGE-*
LERUS. 87
- IV. *Questioni ejus de cognitione imperfectorum quæ*
in Deo est, satisfit. 92
- V. *Non satisfacit ille atheorum argumento modo memo-*
rato. 94
- VI. *Fundamentales meæ de ideis PROPOSITIONES*
quatuor non bene ab illo in unam contractæ. 95
- VII. *Simile pictoris, quo usus sum, mala imitatione*
vel decies urget inaniter. 97
- VIII. *Objicit non coherencia e locis male avulsis.* 100
- IX. *Quatuor questionibus ejus breviter respondetur.* 101
- X. *Ideas rerum, quæ res futuræ non sint, dum negat,*
veritati & sibi ipsi contradicit. 103

S E C T I O II.

In qua singula mea ARGUMENTA spe-
 ciatim ponuntur, defenduntur, & ube-
 rius exposita firmantur. 104

- Cl. Opponentis stratagemata tria: nempe,
- I. *Imputat mihi absurdum postulatum.* 105
- II. *Fingit me esse Opponentem. Utrumque falsum & ini-*
quum. 108
- III. *Dissimulat ad rem suam nonnulla quæ a me sunt*
supposita, & pro me faciunt. 109

A R G U M E N T U M I.

Ex Perfectione Dei quæ ENTIS COGITANTIS PER-
FECTISSIMI. III

Oppositiones; & Responsiones.

- I. *Modi agendi D. Opponentis & vitilitigatio.* 112
- II. III. *Receptus ei ordinarius ad Dei potentiam: qui*
ei clauditur. 114
- IV. *Ejus suspicio fallax. Idea rerum an una cum idea*
Dei? 116

SYNOPSIS OPERIS

ARGUMENTUM II.

Ex eo quod solus Deus sit a se. 118

Oppositiones; & Responsiones.

I. *Imputat perperam & vitilitigat Cl. Opponens.* 120

II. *Exceptio ejus confundit τὸ formale & τὸ materiale idearum.* 121

III. *Ulterius id ostenditur: tum redigitur ad absurdum.* 125

ARGUMENTUM III.

Ex Dei SUFFICIENTIA desumptum. 127

Oppositiones; & Responsiones.

I. II. *Secum pugnat ipse D. Opponens, concedendo idem, & non concedendo.* 128

III.-V. *Deus ad sufficientiæ suæ cognitionem non requirit ideas aliarum rerum. Solvuntur instantiæ tres.* 130

ARGUMENTUM IV.

E Dei solius NECESSITATE. 134

Oppositiones; & Responsiones.

I. II. *Frustra objicit D. PUNGELERUS principii petitionem ex obscuro suo de Potentia Dei asylo.* 135

III. IV. *Ex quo depellitur.* 137

ARGUMENTUM V.

Ex ACTIVITATE Dei. 142

Oppositiones; & Responsiones.

I. *Cl. Opponentis incogitantia, confundit ideam Dei & rerum ideas.* 142

II. *Argumentum quod a se declinat, valet adversus alios.* 145

III. *Difficultates variæ, quas objicit, præventæ; & ubi.* 146

IV. *Objectioni alii satisfacit: Placitum Dei, quacunque statuatur, Deo dignum esse.* 147

A. R.

SYNOPSIS OPERIS.

ARGUMENTUM VI.

Ex Dei UNITATE. 149

Oppositiones; & Responsiones.

- I. *Objicitur idea, sive cognitio potentiae & plenitudinis Dei; cui satisficit.* 150
- II. *Frustra porro objiciuntur & alia. Vis argumenti nostri, contra ideas ex unitate Dei.* 152
- III. *Repetitur objectio de Dei potentia; cui satisficit.* 154

ARGUMENTUM VII.

Ex SIMPLICITATE Dei sumitur. 156

Oppositiones; & Responsiones.

- I. *Absurda D. Opponentis censura.* 156
- II. *De statu quaestionis notabilia.* 157
- III. *Principia & responsa ad quaestionem ipsam.* 159
- IV. *Probatio responsionis ex Simplicitate Dei.* 160
- V. *De Simplicitate divini conceptus arbitrarii, deque placito Dei oblectandi se extra se.* 162
- VI. *Objectio D. Opponentis: Ideam Dei non esse diversam ab ideis rerum: pessundatur.* 163

ARGUMENTUM VIII.

Ex INTELLIGENTIA Dei. 167

Oppositiones; & Responsiones.

- I. II. *Modi insoliti & repetita Objectiones D. Opponentis.* 168
- III. *Imputat aliena a vero.* 170

ARGUMENTUM IX.

Ex UNITATE IMAGINIS DEI essentialis. 172

Oppositiones; & Responsiones.

- I. II. *De SS. TRINITATE, positiones iudecim principales.* 173
- III. *De eadem, quantum ad priorem meam sententiam a Cl. PUNGELERO non bene falsi insimulatam.* 182
- IV. *Dubium circa sententiam ipsius, eo de subjecto.* 187
- V. *Ex argumento hoc nono, conclusionem contra idearum aeternam necessitatem bene sequi.* 190

SYNOPSIS OPERIS.

ARGUMENTUM X.

Ex ACQUIESCENTIA Dei. 192

Oppositio; & Responsio.

Concedit id Cl. Opponens, sed vitilitigando. ibid.

ARGUMENTUM XI.

Ex FELICITATE Dei. 193

Oppositiones; & Responsiones.

I. Frustra repetitionem hinc mihi objicit D. Opponens. 194

II. Item & identitatem. ibid.

III. Vis argumenti nostri. 196

IV. Beatitas Dei alias res includens. 197

V. Exceptio detrita; & idearum termini. 198

ARGUMENTUM XII.

Ex Dei BONITATE. 200

Oppositiones; & Responsiones.

I. Bonitas Dei ut ad Deum se extendat. 201

II. Item ad Ideas. Vis argumenti hujus. 202

III. IV. Exceptiones D. Opponentis: quibus respondetur. 203

ARGUMENTUM XIII.

Ex eo quod IDEÆ non sint SUI REPRÆSENTATIVÆ, nec sui SCOPUS. quod dicere, absurdum esset. Non bene a Cl. PUNGELERO reducitur ad formulam; cui meliorem substituo. 205

Oppositiones; & Responsiones.

I. II. Cl. Opponentis vitilitigationes duæ, cum hallucinatione circa τὸ esse repræsentativum quod ideis competit. 209

III. Tangit demum statum questionis, & pro responso, currit ad consuetum suum effugium. Comparantur responsiones ambæ; sua cum mea. 214

IV. Alia ejus responsio, cujus obscuritati subest falsum. 217

V. Alia, ex ordinario effugio suo prodiens. 219

SYNOPSIS OPERIS.

ARGUMENTUM XIV.

<i>Ex reductione ad ABSURDUM quo PRINCIPIA MORALIA destruuntur.</i>	220
<i>Observationes nostræ.</i>	221
<i>Argumentum ipsum nostrum.</i>	223
<i>Ejus ratio, quam minime percepit, nec parum turbavit D. Opponens.</i>	225

Oppositiones; & Responsiones.

<i>I. Nescit utrum pro se, an pro aliis opponat.</i>	231
<i>II-IV. Nescit quid oppugnet dum nostra non ferit.</i>	233
<i>V. Difficultas momentosa; Rerum essentialia in ideis, non telli a rebus quando existentes ponuntur. De libertate indifferentia, & origine peccati, nonnulla.</i>	237

ARGUMENTUM XV.

<i>Ex eo quod si idea essent a se ipsis, solido FUNDAMENTO destituerentur.</i>	241
--	-----

Oppositiones; & Responsiones.

<i>I. Oppositio aberrat a scopo.</i>	242
<i>II. Amoventur difficultates quatuor objecta.</i>	243

ARGUMENTUM XVI.

<i>Ex INFINITATE Dei.</i>	245
---------------------------	-----

Oppositiones; & Responsiones.

<i>I. Inversionis indebitæ membrorum argumenti restitutio.</i>	247
<i>II. Excipit contra Dei infinitatem, ex consueto potentie & scientie effugio; unde expellitur.</i>	248
<i>III. Postulatum non æquum Cl. Opponentis.</i>	249
<i>IV. Infinitum quo sensu dici possit participare de finito; quo sensu non.</i>	250
<i>V. Instantia nova, nulla. Alia a consideratione actuum Dei, itidem nulla.</i>	251
<i>VI. Ideas, ut in naturali infinitate Dei locet D. PUN- GELERUS, vult non dici finitas neque imperfectas.</i>	253
<i>VII-X.</i>	

SYNOPSIS OPERIS.

VII--X. *Refutantur ejus rationes ad hoc allatae.* 254

ARGUMENTA XVII. & XVIII.

Ex ÆTERNITATE & SAPIENTIA Dei. 259

Oppositiones; & Responsiones.

I.-III. *Ad consueta preludia & effugia recurrit Cl. Opponens.* ibid.

IV. V. *Objicit frustra contradictionem & auctoritatem.* 262

PARS IV.

Ad MANTISSAM Cl. PUNGELERI
respondens. 264

SECTIO I.

Ubi respondetur ad partem primam MANTISSÆ usque ad pag. ejus 128. 264

I. II. Cl. Opponens precipuas copias, tametsi omnes putet se delevisse, reliquit intactas; eas præsertim, ubi evertitur ejus error precipuus. 265

III. Cujus erroris periculum respectu Idololatriæ & Spinosismi hic ostenditur. 266

IV. Contenta Mantissæ Cl. Opponentis præcipua, ad tria reducta. 269

V. VI. Monenda duo: alterum de ejus paraphrasi ac verbis mihi imputatis: Alterum de repetitione mihi male exprobrata ab illo qui sæpissime in hoc incommodum lapsus est. 270

VII--IX. Respondetur ad ea quæ primo loco objecit Cl. PUNGELERUS. 274

SECTIO II.

In qua secunda MANTISSÆ pars (a pag. 128. ad 136.) refellitur. 276

I. II.

SYNOPSIS OPERIS.

- I. II. *Factat se & exacerbatur immerito Cl. Opponens.* 277
- III. *Fatum ac libertatis negationem, e doctrina de ideis vulgari a multis elici.* 282
- IV. *Frustra postulat PUNGELERUS ut respondeam pro aliis.* 284
- V. *Ex ejus hypothesis fatum & libertatis negationem omnino sequi.* 285
- VI. *Sibi non constat circa ideas possibiles.* 287
- VII. VIII. *Repetit denuo solitas Objectiones, ad quas & aliquid adjicimus.* 288
- IX. *Questioni ejus circa ortum idearum, respondetur vel ex eodem.* 293
- X. I--6. *De processu omnium ab UNA ORIGINE, cogitationes nostræ.* 296

S E C T I O III.

Tis quæ in tertia MANTISSÆ parte ob-
jectantur, satisfaciens. 304

- I. *Aliam Cl. Opponens aggreditur materiam, locis ubi de ea egi non inspectis.* 305
- II. *Cur sua adversum me scripserit, conjicitur verisimiliter.* 307
- III. *Quinque loca, quibus adversatur, e Libris de Eru- ditione desumta.* 310
- IV. V. *Primus de libertate; ejusque vindicatio.* 311
- VI. *Secundus, de prædeterminatione omnium, ejus- que malis effectibus.* 316
- VII. *Locus e CARTESIO notatus.* 318
- VIII. *Refutatur illius defensio a Cl. PUNGELERO suscepta.* 319
- IX. *Ut & objectio de nimis viribus homini tributis.* 322
- X--XII. *Tertius, quartus & quintus locus, sese integra sui expositione vindicantes.* 326

SYNOPSIS OPERIS.

SECTIO IV.

Conclusio Conclusioni Cl. Opponentis respondens. 330

I. *Ad protestationem de consequentiis alteri non imputandis.* 331

II. *Ad Annexum Dissertationis, de RATIONE non fallibili.* 332

III. *Refellitur, demonstrando Rationis depravationem.* 333

IV. *Quæ illa sit evitanda, in sacris maxime.* 335

V. *Rationis jactata infallibilis, insania in sacris stupenda.* 337

VI. *Cui opponuntur solidiora & puriora.* 343

VII. *De SS. TRINITATIS vestigiis in homine existentibus.* 348

VIII. *De fructibus qui e hætenus circa IDEAS disputatis emergunt, aut secus.* 350

IX. *De errantium tolerantia: posse bonas mentes per accidens interdum ex errore proficere.* 353

X. *Optandum tamen ab erroribus dedoceri quosvis per legitima media.* 355

DE NATURA IDEARUM

ex ORIGINE suâ

repetitâ , assertâ , & adversus

Cl. ABR. PUNGELERUM TH. P. P.

defensâ

DISQUISITIO

THEOLOGICO-PHILOSOPHICA.

ISAGOGÆ.

§. I. *De Tractationis occasione, materia, ac ordine.*

§. II. *Ad nonnulla quæ in Isagoge Cl. PUNGELERI de materia tractanda momento adversus me non ex æquo notantur, responsiones.*

§. I.

A Nimadverti non semel errata non minima omnium, neque parum cum in theoria tum in praxi periculosa, stabilimentum suum, atque conservationem, si non ipsum ortum, debere plerumque principiis vel axiomatis

A

qui-

quibusdam generalioribus, & maxime, ut ita dicam, metaphysicis, quæ ob suam abstractionem generaliore sine scrupulo & examine facile admittuntur, neque plane ejus suspecta sunt contagii quod tamen sub iis latet, & quo non pauca etiam inficere apta nata sunt. Hoc me aliquoties impulit uti in iis quæ identidem edidi, præsertim in Libris **COGITATIONUM RATIONALIUM, OECONOMIÆ, & de ERUDITIONE**, ejusmodi five axiomata, five principia metaphysica, penitus examinarem, refutarem, contrariaque & veriora conarer stabilire, e quibus magis sana magisque solida, quantum & ad theoretica cujusvis disciplinæ, & ad fructus praxeos incorruptiores, deducerentur. Et hoc quidem, inter plura alia specialius efficere annisum circa materiam de **IDEIS** earumve **ORIGINE**, quam, prout fere ubivis hucusque obtinuit, falsi convincere, verioremq; ei substituere ob causas modo dictas minime dubitavi, licet hisce in partibus tantum non solus, at veritati tamen sociatus; quam vero solam omnibus qui ingenui sunt, sufficere posse credidi. Et sane ea in re non me mea plane fefellit spes, siquidem eruditorum plerisque hic satisfactum fuisse eventus ostendit, idque non dubitarunt palam

lam declarare eorum non pauci, nec oblo-
cuti sunt ceteri unum si excipias, qui hujus-
ce Tractationis ansam præbet.

Is est Cl. ABRAHAMUS PUNGELERUS, *Theol. & Hist. S. P. P.* qui non dis-
sensum tantum suum a me ea in re testari
voluit; sed & ea quæ de hoc subjecto in
COGITATIONIBUS RATIONALI-
BUS proposui argumenta atque rationum
pondera sibi aggredienda esse duxit atque e-
levanda, simulque sua iisdem esse oppo-
nenda; & hæc quidem firmiss, ut putat,
confirmata, quàm ut in posterum possint vel
a me vel ab alio quocunque concuti. Quam-
vis autem multa, quæ me respiciunt, non
facile mihi permittant ut ad dimissam du-
dum philosophandi consuetudinem (quam
hæcce requirere videntur,) veluti postlimi-
nio redeam; neque id etiam a me exspe-
ctent amici, ipseque (nisi fallor) D. Punge-
lerus, qui se rem confecisse atque planissi-
me absolvisse arbitratur; nihilominus tamen
mihi visum est vel una hac vice rem eam
resumere, tum propter materiæ ipsius mo-
mentum, gravius sane atque utilius quam
non pauci putant; tum ne lectorum illi qui-
bus minus perspecta est minusque familiaris
eadem materia, per speciosa atque intrica-
ta Cl. Pungeleri ratiocinia a veri tramite

abducantur; denique etiam ne quoque contemnere videar partes a Cl. Viro mihi oblatas, descendendi scilicet *in honestum certamen amoris*, *cujus exitus & victo & victori sit honori*, *ignominiosus nemini*, *gloriosus utrique*, *utrique saluberrimus*, *neutri nocivus*, quæ ipsa Cl. PUNGELERI verba sunt (a) in Opere cui titulus est, **DISSERTATIO DE RERUM POSSIBILITATE IDEIS IN DEO, OPPOSITA Cl. POIRETO, HERBORNÆ, anno 1712. publicata**, at serius mihi & cognita, & difficilior reperta.

Vident inde Lectores, subjectum a me hic tractandum non posse ea methodo, eo ordine per me digeri, qui e meo uno pendeat arbitrio. Respectus in Disquisitione ejus necessario mihi habendus est ad ea quæ hoc in negotio continue mihi ab alio fuere opposita & repræsentata. Eam ergo methodum eumve ordinem in tractanda **IDEARUM ORIGINE** sequemur, quem tenuit ipse D. PUNGELERUS in sua mihi **OPPOSITA DISSERTATIONE**; quam autem divisit ille in partes quatuor, sive in **CAPITULA TRIA** cum una **MANTISSA**.

Atque ita, cum in *Capite primo* (b) Dissertationis suæ terminos & statum quæstionis

(a) Pag. 2.

(b) Diss. Oppos. a pag. 7. ad 14.

nis ad mentem suam proponat ; (a) *Caput* ejusdem *secundum* impendat in fundamentis atque argumentis pro sententia sua mihi opposita ponendis ; tum , ipsum opus sive ædificium suum constructum atque firmatum ratus , in (b) *Capite tertio* ea annitatur destruere , imo sibi videatur in ventos dispergere quæ multis ego argumentis stabilivi in Cogitationum Rationalium opere ; denique , pro parte quarta (c) *Mantissam* adjiciat ubi nonnulla quæ de hoc subjecto nostro in libris de ERUDITIONE sunt a me interjecta , ipse conatur amoliri ; nos cum *κατὰ πόδα* sequentes , Tractatum hunc nostrum & quadripartitum faciemus , & tali disponemus ordine : videlicet ,

I. Ejus **PARTEM PRIMAM** impendemus in explicatione terminorum & status quæstionis , ut si qua malè a Cl. Pungelero hic posita sunt , ab iis declinemus , & veriora substituamus atque Lectori offeramus.

II. In **PARTI** Tractationis nostræ **ALTERA** , omnia illa rudera quæ congeffit D. Pungelerus ut mentis area errori suo inædificando apta redderetur , veritatisque constructioni recipiendæ inepta fieret , sic removebimus , ut hoc ipso idonea fiat quæ

A 3

ve-

(a) a Pag. 14. ad 51. (b) a Pag. 52. ad 122.
 (c) a Pag. 123. ad 142.

veritatis ædificium solidioribus fundamentis, ibidem ostensis, imponendum, patiatur in se construi.

III. Fundamenta illa, veritatisque vim & argumenta specialiora in *P A R T E T E R T I A* sic reposituri sumus, atque plenius stabilituri, ut simul etiam evincamus eadem firma consistere adversus omnia quæcunque *Cl. P U N G E L E R U S* iis opponere voluit.

IV. Procedemus & eodem modo in *P A R T E* hujus operis *Q U A R T A*, difficultates atque objectiones a *Cl. P U N G E L E R O* in *Mantissa* sua allatas dissolvendo, earumque loco solidiora & utiliora stabiliendo & confirmando passim; quæ vero *Lectorum* animos, si ad hæc fuerint idonei, non poenitebit perpendere seriò atque profundius.

Neque tamen expectent iidem propterea, ut quæcunque ad singula *Dissertationis D. Pungeleri* haberemus dicenda, ea hic exponam omnia: quod sane & longioris esset operis quam nostrum nunc postulet institutum, ac præterea etiam esset superfluum postquam ea proposuero quæ sint veluti fontes solutionum ad difficultates omnes in *Oppositionibus præcipuis* contentas applicandarum; e quibus fontibus veritatis rivuli ad plura alia, quæ in *Dissertatione Opposi-*
fi-

fita sæpius repetuntur diluenda, possint a quovis elici qui ad hæcce percipienda animum adferet bene constitutum.

§. II.

Respectus ad I S A G O G E N D. Pungele-ri propterea hic non est prætermittendus, quod in ea ille materiæ hujusce momentum pro sententia sua sic proposuerit, ut me ibi nec sine apposita reprehensione relinquat.

Judicium suum de subjecto tractando tale est: (a) *Non ignobilis, nec inutilis est, quæ in Theologorum non minus quam Philosophorum scholis agitari solet de IDEIS RERUM POSSIBILIVM IN DEO, quæstio, — tum quod non satis nitide Dei vel naturam vel placitum intelligere queat qui heic ex parte claudicat hilum; tum quod non tam angustis coerceatur hæc quæstio terminis, ut non suo complectatur ambitu alias bene multas, de quibus tanto judicari melius potest, quanto hic ad veritatis limina acceditur propius: Cui verò judicio scivit ille satis me minime esse oppositum: sed tamen ut me hîc quamprimum sibi quoquo modo adversantem filiteret, finxit volens, contra (b) promissam a se moderatorem, & amoris concertationem, me hic omnem sine pudore modum transilire, quan-*

A 4

do

(a) Isag. pag. 1, 2. (b) Diss. pag. 5. ut & 2.

do me accenset nominatim iis qui (a) *sic in exaggerando momentum questionis OMNEM EXCEDUNT MODUM, ut asserere NON ERUBEScant* — *neminem vel doctrina vel exemplo hic aliis esse erroris auctorem, quin in periculum & se & illos precipites det manifestum eousque delabendi, (& hîc citat me in Cog. Rat. Lib. III. Cap. X. §. LI.) ut gloriam incorruptibilis Dei transforment in similitudinem corruptibilis hominis, & volucrum, & quadrupedum, & reptilium; hacque ratione cum operibus Deum, cum Creatore creaturam confundant.* Inspiciatur, quæso, meo in libro locus hic citatus, unâ cum §. XLV. ad L. unde is dependet; tuncque patebit evidenter, non agi ibidem **DE IDEIS RERUM IN DEO**, sed de mira quadam Malebranchii instantia sive opinione, ipsi speciali, ac statuente, *ideas rerum IN NOBIS*, etiam eas quæ nobis oculos aperiendo visibiliter obversantur, esse ipsam Dei substantiam quatenus est rerum repræsentativa. Hanc sententiam eique congruas ubi refutavi, addo, momentum erroris istius specialis ostendendi gratia, *facillimum esse ex eo errore delabi in plures alios, quorum vel octo classes ibidem ostendo, & pro quinta, recenseo, tò mutare gloriam incorruptibilis Dei*

Dei in similitudinem imaginis corruptibilis hominis, & quadrupedum &c. Certe erubescendi siqua subest materia, videtur potius esse pro eo, qui (uti vel a primis lineis facit **DISSERTATIO OPPOSITA**) ea quæ de certo quodam subjecto a me dicta sunt, transfert præter mentem meam & fidem contextus ad aliam *questionem* ejusque *momenta*, quo excessuum in periculis declarandis vel erroribus imputandis commissorum infimuler.

Neque vero is sum qui animos alioqui bene constitutos propter ideales in hujusmodi rebus, de quibus nunc agimus, errores, cupiverim unquam pro idololatriis haberi, aut gravioribus premi consequentiis, quod vel ab *Introductione* Operis in prima omnium *Nota*, conceptis verbis (a) contestatus sum. Quisquis enim bono corde præditus per emendationis sui suarumque facultatum methodum philosophatur, is profecto non permittitur a Deo, bonæ cordis constitutionis defensore, ex ideis aut sentiis in hocce vel simili subjecto erroneis, delabi in perniciosos istos errores, quales hoc in loco recensui. At si qui sola vanæ curiositatis methodo ideali procedant; si dissimulata sibi vel negata Rationis suæ fal-

A 5

li-

(a) Cog. Rat. Introd. Not. 1.

libilitate, ejusque activitatis corruptione, idearum suarum & ratiocinationum filum & consequentias rigidè ac pertinaciter sequi decreverint, eos ex principiis erroneis hac in materia posse in pericula incidere a me indicata, imo & in majora, probant exempla Spinosistarum, qui sine his erroribus, vel fatente (a) ipso Cl. Pungelero, non fuissent in Atheismum suum delapsi. Neque dicere erubesco per principia in hisce veriora, evitari certissime non Spinosismum solum, aut errores absurdos Malebranchianis similes; sed & idololatriæ ipsa fundamenta, & Socinianismi præcipua fulcra, & quæcunque circa divina decreta non unam alioqui ingerunt animis anxiam sollicitudinem, atque inter doctos & indoctos non parvam contentionis æternæ excitant materiam. Animi tranquillitatem quisquis amat, Divinæ Majestatis super omnia incomparabilem elevationem, sui ipsius humilem coram illa dejectionem, omniumque rerum apertam ex se nihilitatem; is experietur veritates sequentes nostro de subjecto quantum possint ad hæc assequenda atque confirmanda utilitatis sibi revera conferre.

Ceterum nec prætermitti æquum est aliam ejusdem D. Pungeleri adversum me expro-

(a) Dissert. Opp. pag. 138.

probrationis speciem cum promisso quoque certamine quod *cuius sit honori* minime concordantem. Gestit enim (uti sane videtur) notare me coram omnibus ut qui fuerim ante (a) *de illorum servorum grege, qui tanto in alicujus hominis scripta fervore feruntur, ut omnes etiam cum ratione ei adversantes fere optent non existere; nec unquam dicendum quid velint quod ei opponi possit; tum indicat, insanam hanc intemperiem, me ingenue fatente, olim mihi adfuisse, licet jam deferbuerit.* Inutilis plane & extra oleas parodia, nisi si subesset animus qualicunque modo vel tacite mihi insultandi, vel præjudicium causæ huic nostræ faciendi. Verum, quæso, ratione id mihi nunc exprobrari vel objici queat quod ante annos fere quinquaginta, infraque ætatis annum vicenarium, *ubi primum in Cartesii scripta incidi* (quæ (b) mea verba sunt, non simplex Pungelerianum O L I M) in primo fervore mihi accidisse narravi ingenue, idemque improbavi? Atqui vix credo ullum esse ea in ætate vivaciori, iisque in circumstantiis, si modo zelo aliquo vel amore veritatis ferveat, quibuscunque sit in partibus, sive philosophicis sive religiosis, qui sicubi ei id occurrat

A 6 quod

(a) Diff. pag. 5.

(b) Cog. Rat. Lib. III. cap. XV. §. IX. not. 5.

quod excellenter verum ipsi videtur, non cupiat verum hoc a quovis admitti, *nullos existere* qui illud repellant, nullas ratiocinationes dari quæ illud possint disturbare. Certe haud scio an Cl. PUNGELERUS istiusmodi desideriiis quantum ad proprias sententias in Philosophiæ vel Religionis partibus plane adhuc sit liber ac vacuus: quin video etiam ipsum opinione quadam multo pejore laborare, Rationi scilicet suæ nihil posse ex æquo opponi, quippe quam infallibilem ab eo credi patet ex *Annexo I.* quod se præfide sustineri passus est, (a) *Rationem fallibilem non esse*, ne in divinis quidem. Quantum ad philosophica, ille idem Cartesio adhuc ita se addictum profitetur, ut hic ipsi sit (b) *aureum sydus*, a quo *illustrata sit novo lumine universa Philosophia*: dum ego dudum & Rationis corruptionem (antequam inde restituta sit) agnovi seriò atque (c) demonstravi; tum usque adeo desii *de illo servorum grege* esse de quo facit mentionem, ut assumpta sine scrupulo licentia CARTESII Philosophemata omnia liberè examinandi, detexerim ac palam fecerim totam Philosophiam Cartesianam, quam fui prius

(a) Diff. Oppos. post pag. 142. (b) Diff. pag. 5.

(c) In Lib. de Erudit. Tract. de Method. §. XXXIV. &c. & in Defens. contr. Titium, Resp. ad Obj. XXVI.

prius non mediocriter perscrutatus, ac diutius amplexus, nihil nisi umbram esse, inanem speciem veritatis omnino mentitam. Illius *Methodus* superficialiæ est & idealis solum curiositatis, & tota etiam deficiens, quæque a nonnullis ad Theologiam translata, hanc totam perdidit. *Meditationes* ejus vividos instinctus a Deo & natura ad objectorum realem cognitionem infitos, juvant in antecessum extinguere, quibus frigidas quasdam supponunt lacinias picturatarum idearum mentis ægerrimæ, morbum suum ne quidem agnoscentis; e quibus vero ideis, ubi eas cum multis præterea obscuris & falsis commiscuerunt, deducunt ut plurimum falsa quidem tantum non innumera, rarius vero unam atque alteram veritatem, eamque ita superficialiam, ita vivo vigore omni captam, ut istiusmodi ideales v. g. de Dei existentia demonstrationes concidant ac vincantur facillime sicubi depravatio cordis & rationis in aliquo, ingenioso & ratiocinante licet, evigilat, uti patet exemplis multorum qui e Cartesianismo in Atheismum devenerunt. Quantum ad *Physicam* Cartesianam, tria ejus elementa, vortices, & quod e materia bruto motui ac casui merè permixta ortæ sint omnes mundi hujus admirandæ species, animantium etiam, eorum-

que vitæ, propagationis, mirandi regiminis, omnibus insuper exclusis inde perceptionibus ac sensibus vividis; tam incredibilis & absurda ista est fabula, vel, ut verba (a) Cl. HUGENII de Cartesiana mundi constructione adhibeam, ista *figmentorum concinnatio*, ut plane mirandum sit graves viros istis serio attentionem & assensum dare aliquamdiu potuisse, nisi id argumentum esset veritatis indubiæ per Dei Spiritum assertæ, naturam scilicet humanam ægram sub vanitate vanissima ac labore ipsam affligente esse nunc captivam. Ceterum, eorum quæ hic dico de Cartesianismi inanitate causas & fundamenta si quis videre cupiverit specialius explicata atque probationibus confirmata, id factum inveniet in Libris meis *de Eruditione*, & in Tractatu de *vera methodo inveniendi verum* iisdem præmissis, a quibus non miror abstinere se & alios detertere si qui ex istiusmodi commentis sua captant à multitudine nimium facili vel elogia vel emolumenta.

Quod autem & in ceteris omnibus soli quæram adhærere veritati ob se ipsam, quatenus scilicet nos adducere apta est ad beatum, perfectum summumque finem nostrum, ad Deum qui fecit nos ad se; idque
agam

(a) In Cosmotheoro. pag. 143.

agam fine animi mei adhæfione ad præcedentem *servorum gregem*, fine respectu ad ullas hominum opiniones aut partes; hoc tot speciminibus & documentis probatum dedi usque adhuc, ut mirer me hic trahi in suspensionem contrarii a D. Pungelero, qui tamen alibi (a) declarat apertè satis, displicere sibi eam, qua utor, libertatem non sequendi partium quibus ille nimium adhæret, aliquam sententiam, licet id ea solum agam de causa, quod eandem cum reductione omnium ad amabilem finem summum, ad quem sumus conditi, nequeam conciliare, imo cum illa pugnare videam.

Et hæc quidem obiter dicta sunt ex occasione ISAGOGES DISSERTATIONIS mihi OPPOSITÆ. Ad rem ipsam tractandam ut nunc me conferam, respectu habito ad Dissertationis Oppositæ Capita singula, monet & exigit nostrum institutum.

(a) Diff. Opp. pag. 138. &c.

DE NATURA ET ORIGINE IDEARUM.

PARS PRIMA.

Ubi explicationi terminorum a Cl. Pungelero in ejus Capite I. allatæ, & malè inibi formato quæstionis statui, veriora a nobis substituuntur.

SUMMARI A.

- I--III. Cl. PUNGELERI Ideæ *definitio falsa: cui verior substituitur.*
- IV. V. *Prænotanda maxime memorabilia ad statum quæstionis, & status ipsemet.*
- VI. *Ex quo videre est, quæ sint secundum Cl. PUNGELERUM Idearum natura, earumque naturales proprietates: quæ contra, secundum meam sententiam.*
- VII. VIII. *Comparantur fundamenta utriusque partis dissentientis; unde patet Cl. PUNGELERI doctrinam non esse proprie positivam; sed Objectiones adversus Prima vera.*
- IX. X. *De Ideis, duo notabilia: ut & de distinctione eorum quæ in Deo sunt alia essen-*

essentialia ac necessaria, *alia* arbitraria
& *veluti* accessoria.

XI. *Quæstiones de iisdem quatuor* circa Idearum amplitudinem, alteritatem, NATURAM causasque materiales, formales, item & finales.

XII. XIII. *Possibile anteideale & postideale: & sequela nonnullæ.*

I. CAPUT primum DISSERTATIONIS mihi OPPOSITÆ explicationem promittit terminorum cum *idea*, tum tñ possibile esse, & expositionem *status quæstionis*. Quæ de possibili dixit, ea nunc prætermitto quantumvis deficientia; siquidem non agnovit Cl. Pungelerus possibile *anteideale*, sed solum *postideale*, de qua non parvi momenti differentia (a) alicubi feci mentionem, & dicam hîc postea aliquid.

IDEAS autem hoc modo definivit: (b) *Idea nihil mihi sunt aliud quam perfectissimus ille divini intellectus actus quo sibi in potentie sue absolute vel essentie speculo, quicquid ut fiat, velle potest, vel priusquam fieret, convenienter sue nature velle potuit, representat.* Constructionem sive ordinationem horum-
ce verborum, quia mihi, & forte nonnullis

(a) Cogit. Rat. Lib. III. Cap. XIII. Not. 3. & infra Cap. I. §. X. (b) Dissert. Opp. pag. 13.

lis aliis, apparet veluti perturbatior five confusior, peto ut evidentia mihi majoris gratia, liceat sic disponere. *Idea sunt perfectissimus ille intellectus divini actus quo [Deus] in speculo potentia sua absoluta, vel essentia, sibi representat quicquid potest velle ut fiat; vel [quicquid] potuit velle convenienter suae naturae, priusquam [id] fieret.*

Hæc definitio considerata ut *nominalis*, controverti nequit. Nemo enim negare potest quin D. Pungelerus per *nomen IDEÆ*, quando ille eo utitur, intelligat id quod per verba definitionis hujus significat. At eadem considerata ut definitio *realis*, hoc est, ut quæ naturam IDEÆ ex vero exprimat, potest utique vocari in dubium, & a me negatur esse vera, quippe cui ideæ rerum nihil aliud sint quam *formæ ab arbitrario conceptu Dei libere excogitatae ad exercitium lusu delectationumve suarum non essentialium*: five formæ illæ manere debeant in solo Dei conceptu expressæ, five extra illum sint deinde exprimendæ per existentiam rerum istis formis similium.

Quæ mea definitio si consideretur ut *nominalis*, in dubium quoque vocari non potest; verum enim est me id ipsum per *vocabulum IDEÆ RERUM* intelligere: si consideretur veluti *realis definitio*, qua ideæ
na-

natura e vero exprimatur, controverti quoque potest, haud secus ac Cl. Pungeleri definitio, in qua vero duo sequentia arguenda ducō:

II. (1) Primo, quod ideæ illi dicantur *actus Dei* (sive intellectus divini) *perfectissimus*: quod nomen (*perfectissimus*) reservatum mallem vel actui quo Deus Filium suum sibi repræsentat, vel actui quo se ipsum suaque attributa essentialia sibi repræsentat: qui sane actus sunt perfectissimi, tum ratione subjecti actuosi, tum ratione termini vel terminorum suorum; ceteri actus non item. Equidem perfecti & hi actus ceteri sunt etiam ratione terminorum suorum, quatenus perfectè repræsentant tantam perfectionem quantam Deus voluit repræsentare: verum quia perfectio ista repræsentata potest esse limitatissima, nolim ea de causa dicere actum quo Deus sibi triangulum, v. g. aut muscam repræsentat, æquiparandum esse actui quo repræsentatur sibi ipse Deus. Quid enim *perfectissimo* majus dici possit? Et nunquid non Deus agit perfectius formando Filium quam contemplando triangulum? Nec in his possumus nimis esse cauti circa voces unde facile in consequentias erroneas deduci possemus inscii.

(2) Al-

(2) Alterum quod in definitione *idea* à D. Pungelero allata, probo minime, est, quod istius *actus representationes* innuantur esse *in speculo divinæ essentia*, vel *potentia absoluta*: in quo tamen essentia speculo (clarius, in qua essentia contemplatione) nihil præter Deum Deique essentialia attributa repræsentari & occurrere, mihi bonis de causis persuasum esse, faciam deinde palam. Ceteræ repræsentationes *in speculo lusu* divinorum, vel potentia quæ externe & arbitrario se manifestantis, occurrunt.

III. Non ignoro posse a Cl. Pungelero etiam totidem definitioni a me allatæ objici. Verum ideo ista in ejus definitione nunc notavi incommoda ut ostenderem ex eadem *statum questionis* rectè proponi non posse, siquidem ea controversa sit, & Vir doctus in subjecto ipsum prædicatum, de quo dubitatur & *queritur* inter nos, jam incluserit per illam definitionem suam. Nam quærere, uti facit ille, an IDEÆ, five, (quod idem est per ejus definitionem) an ACTUS intellectus Dei *perfectissimus* in speculo *essentia* suæ, five potentia suæ absolutæ, sit Deo *naturalis*, nec ne; perinde est ac quærere, an actus Dei naturalis sit Deo naturalis? quod plane incongruum est. Formandus est igitur quæstionis status e notione vel defini-

fini-

initione ideæ generaliori quàm sit D. Pungeleri definitio, atque etiam quàm sit mea, quam vero proposui solum, ut hoc ipso ostenderem alteram per hanc merito controversam reddi.

IV. Ut autem quæstionis statum dilucidius nunc exponam, imo ut plurimis ac præcipuis in posterum dicendis & decidendis lucem, quantum (Deo juvante) potero, claram, universalem, profundiorē adferam, animus est e principiis omnium primis breviter repetere & hic subjicere quæ ad hanc rem facere arbitror.

Deus a nobis considerari potest vel per modum profundi æternique *absconditi*, ut qui in fundo abscondito suæ imperscrutabilis essentiaë sibi soli habitat: & tunc de eo nihil a nobis exprimi potest quam quod ipsemet Mosis suggessit, scilicet, quod (a) sit **ID QUOD EST**, vel sit **IS QUI EST**, & quem ipse scit; vel, cum Paulo, quod (b) sit *lux inaccessa, quam nemo vidit, nec videre possit*.

Vel considerari potest per modum *manifestationis*; & quidem quemadmodum is se ipsum sibi (modis utcunque nobis revelatis) manifestavit.

1. Manifestavit autem se ipsum sibi ut
Ens

(a) Exod. III: 14. (b) 1 Tim. VI: 16.

22 DE NATURA ET ORIGINE

Ens realissimum, perfectissimum, omnipotentissimum, activissimum, intelligentissimum, optimum, felicissimum, infinitisque virtutibus ac realitatibus perfectissime præditum.

2. Istæ virtutes (sive ipsemet Deus illis gaudens) siquidem naturâ suâ mortuæ non sint, sed *vivæ*; non steriles, sed *fructuosæ*, sive *efficaces*; non torpentes, sed *activæ*; non possunt plene manifestari in Deo veluti natura sua tales, atque effectu ipso vivo, (ut ita loquar,) nisi per naturalem & vivam sui *productionem* sive exsertionem, atque *exercitium* in Deo ipso.

3. *Naturalis & viva productio* sive exsertio istarum virtutum, Deive ipsius omnipotentis, intelligentis, beati &c. excellenter modoque exstanti in Deo fit per æternam illam generationem Dei gignentis ex se **FILIUM** sive Verbum suum, (a) *Deum de Deo, lumen de lumine, Deum verum e Deo vero*; cui Filio Deus **PATER** ex activitate & omnipotentia sua communicavit & suam naturam suasque omnes perfectiones; tum cum eodem, vivente quoque, & actuoso, & fructuoso, produxit spiravitve **SPIRITUM SANCTUM**, qui & ipse vivens, potensque & fructuosus atque actuosus,

(a) Verba Symboli Nicæni.

fus, profunditates Dei scrutatur, elicit, expandit, ordinat infinitis modis vividissimis; ut Pater, cum Filio, ipsoque Spiritu Sancto in infinita & omnimoda virtutum ac perfectionum divinarum, inter se communicatarum, contemplatione æternum exerceri atque delectari possit.

4. In hisce nemo non videt manifestari ita ac repræsentari summè ac excelsissimè in Deo *naturalem*, vivam, efficacem, actuosam Dei, divinæve essentiæ ac naturæ, ejusque POTENTIÆ, INTELLIGENTIÆ five scientiæ, VOLUNTATIS plenæ ac sibi perfectè acquiescentis, beatitatis item & ceterarum virtutum omnium existentiam, exertionem five productionem internam, atque earumdem complementum; uti & harum exercitium tum *naturale*, tum quoque liberum, quatenus Spiritus Dei contemplationes divinarum virtutum vel perfectionum ordinat pro lubitu, & ex arbitrio, modis varie infinitis ac perfectissimis, varioque ordine contemplandas: de quibus plura dicere nunc non libet, postquam de iisdem fusius (a) egi alicubi.

V. De his nunc quæritur; „ Utrum vere, plene, ac complete, quantum possumus, agnoscatur ac statuatur Dei NA-
„ TU-

(a) Oecon. Divin. Lib. I. Cap. XIII.

„ TURA, itemque ejus NATURALIS
 „ POTENTIA, INTELLIGENTIA
 „ VOLUNTASQUE PERFECTA, si in
 „ Deo nihil necessario percipiamus præter
 „ ea quæ modo dicta sunt : nullam itaque
 „ potentiam, nullam intelligentiam, nul-
 „ lam voluntatem ac beatitudinem *natura-*
 „ *lem*, essentialemve & necessariam, quam
 „ quæ occupentur circa objecta illa quæ
 „ ipsemet DEUS TRIUNUS sunt ejus-
 „ que & productiones & perfectiones na-
 „ turales; circa nullas proinde res cogitabi-
 „ les quarum formæ & ideæ non sint ipse-
 „ met Deus, ejusve natura, essentia, Tri-
 „ nitas, attributa repræsentata? An vero
 „ debeamus statuere præterea Deum, ejus
 „ potentiam, intelligentiam, imo & vo-
 „ luntatem necessario & naturaliter occu-
 „ pari circa formas rerum quarum esse ob-
 „ jectivum & repræsentativum non sit ipse
 „ Deus, aut perfectio Dei naturalis: & id
 „ quidem ita, ut sine hac occupatione Deus
 „ ipse perfectus non esset; sed aliquid na-
 „ turæ ejus, aliquid integritati ejus poten-
 „ tiæ, intelligentiæ perfectæque voluntatis
 „ atque lætitiæ deficeret? „ Hic verus est
 „ quæstionis status: cujus membrum prius
 „ affirmo, nego posterius: contra, Cl. PUN-
 „ GELERUS, cum Scholasticis, asserit
 po-

posterius, negat prius perquam absolutissime.

VI. Ea in quæstione, variisque ad illam responsionibus, continentur & quæstio, & varia decisio de NATURA IDEARUM, de quibus agitur. Pro responsione quam Cl. PUNGELERUS suam facit, hæc est *Idearum natura*, quod scilicet IDEÆ sint Cogitatio vel cogitationes} divinæ, sive perceptiones Dei, ipsi Deo necessariae, naturales, essentielles, immutabiles, inclusæ naturaliter in Dei Omnipotentia, Omniscientia & Voluntate perfecta, & sine quibus Deus non esset omnipotens, omniscius, perfectus; quæque adeo non differant ab essentia & natura Dei, sintque ita in re unum & idem cum illa, ut nec ab ipsa Dei differant Idea: quemadmodum videbimus in sequentibus hæc ab illo Viro Docto non semel asseri.

Ast secundum me meamque responsionem & sententiam, „ IDEÆ sunt, quantum ad naturam suam in genere, Dei cogitatio vel cogitationes (quod hic perinde est) ipsi Deo neque necessariae, neque naturales & essentielles; sed liberae, arbitrarie, accessorie, quæ variari potuerint, imo quæ potuerint in Deo non esse, & sine quibus Deus in æternum po-

„ tuit esse & manere omnipotens , omni-
 „ scius , beatissimus , perfectissimus , licet
 „ nullas unquam ideas rerum creabilium in
 „ conceptu suo excogitare atque excitare
 „ voluisset.

VII. Rationes meæ pro illo meo asser-
 to meave definitione idearum quantum ad
 naturam proprietatesque suas , erutæ sunt
 secundum emendationis (a) methodum , e
 fundo mentis quæ verum ac primum suum
 nihilum agnoscere quærit , & ex qua omnes
 formæ , cum sui ipsius tum omnium rerum
 ceterarum quæ Deus non sunt , ad tempus
 rejectæ sunt , ut solus Deus , quantum fie-
 ri potest , illic appareat prout ipse est , cum
 ideis creatis vel creaturarum minime con-
 fusus neque commixtus. Atque ausim dice-
 re quæstionis quæsitæ , ac eo modo decisæ
 prout a me decisæ est , tales fuisse allatas
 rationes ipsi rei tum essentiales tum accesso-
 rias ; idque ea vi ac evidentia , (b) in Co-
 GITATIONIBUS RATIONALIBUS
 spe-

(a) Quæ sit ista *Emendationis Methodus* , simulque
 altera *curiositatis* quam ei oppono , pluribus e funda-
 mento exposui in PRÆFATIONE nova Editionis
 tertiæ COGITATIONUM RATIONALIUM DE
 DEO &c. (brevis , ut spero , absolvendæ) quam con-
 sulere poterit lector solidæ veritatis amans.

(b) Lib. II. Capp. VI. & VIII. & Lib. III. Capp.
 VIII. IX. X.

speciatim , inque (a) libris etiam OECONOMIÆ DIVINÆ , ut menti cuivis methodo modo dicta tantisper procedere volenti possint omnino satisfacere , & re ipsa non paucis ex eruditissimis satisfecerint. Sententia opposita ortum suum debet methodo five viæ curiositatis vanæ , qua Scholastici philosophi seque Deoque relictis extra sese in ideas peregrinas mereque accessorias proruentes , pro magna perfectione habuerunt si mentes suas ideis alienis quibuscvis , etiam futilissimis atque vanissimis , studiose ditarent , arbitantes se alioqui imperfectos admodum fore iis si destituerentur , perfectos plurimum si iisdem maxime abundarent : e quibus aberrationibus tandem ad relictum Deum veluti postliminio redeunt , existimarunt se de eo mereri quam optime si ejuscemodi ideas , atque his similes , quales ipsimet tantopere venati erant & desideraverant , pro perfectionibus , & quidem ei necessariis ac naturalibus , eidem attribuerent.

VIII. Quoniam vero doctrina verior , quam hic asserimus , AFFIRMAT PONITQUE DEUM SOLUM , respectumque ad una illius essentialia pro *fundamento* suo , sine respectu ad ea omnia quæ Deus

B 2

non

(a) Lib. I. Capp. II. III. IV.

non sunt, quæque coram ipso evanida sunt; patet inde, hanc doctrinam habendam esse pro DOCTRINA ABSOLUTE POSITIVA, quippe omnium maxime positivis fundamentis ac rationibus innixa, iisdemque constans atque confirmata. Scholasticorum doctrina, contrà, cum ex pulvisculis ideolarum, quæ ex se & præ Deo nihil sunt, congesta sit, clarum est eam non esse inter primarias, maxime positivas ac immo- te solidiusque fundatas doctrinas connume- randam; sed pro mera ACCESSORIA, & quando se præter modum attollit, pro meris oblocutionibus & OBJECTIONIBUS adversus naturalem Dei Sufficientiam vane & arrogantius luctantibus habendam esse, plane contrà quam innuit Cl. Pungelerus, qui vere positivas ac solidas quas protuli comprobatae hujus veritatis nostræ rationes, OBJECTIONES contemtim nominavit: scholasticorum figmentorum apparentes structuras pro fundata, primaria ac positiva doctrina proponit.

IX. Consideravimus hætenus SOLUM DEUM, solamve ejus naturam, essentiam, IDEAM, & quæ naturaliter & necessario ex iis sequuntur, aut secus. Nunc, quandoquidem mentio deinceps, & sæpius quidem, facienda sit de IDEIS RERUM quæ
non

non sunt Deus, five illæ res sint tantum possibiles, at nunquam futuræ; five sint futuræ, at nondum existentes; five etiam existentes nunc sint in rerum natura; postulat instituti ratio ut nonnulla in antecessum dicamus atque observemus quæ ad hoc subjectum percipiendum necessario tenenda sunt beneque observanda: indicabunt enim veras idearum scaturigines, proprietates, nec non & fontes solutionum, quibus difficultates non paucæ circa hoc subjectum erunt enodandæ.

I. Si verum est, uti diximus vidimusque, Deum viventem, omnipotentem, intelligentem, beatum, perfectissimum, sibi suæve naturæ, suæ potentia, suæ intelligentia, suæ voluntati essentiali perfectissime sufficere per productionem sui Verbi ac Spiritus Sancti; contemplationemque eorum quæ in divina sua natura ac Trinitate sunt; consequens est, quod si præterea in Deo sint ideæ rerum ab ipso diversarum, prout revera in eo sunt, illæ ideæ non sint in *intelligentia* sua necessaria, five non pertineant ad intelligentiam necessariam eam qua se ipsum, suamve naturam & quæ in ea sunt, cognoscit: sed quod eæ sint in *conceptu* divino *arbitrario* de objectis ei non necessariis; atque ad illum pertineant.

2. Consequitur & illud : Deum illas ideas excogitavisse igitur libere ac pro placito suo, & quidem ita, ut *potuisset* eas non excogitavisse; sed sine iis manere se solum contemplando, se solo fruendo, & secum se delectando; quippe qui se solo sit sibi sufficiens abundantissime.

X. Velim hic attentissime observari veluti clavem difficultatum hac in materia solvendarum, in Deo esse sive dari non modo perfectiones naturales, necessarias, absolutas, sine quibus natura sua & quæ in ea sunt, non possunt perfecta esse, ac nequidem esse, neque recte ab ullo concipi: verum in eo esse & ornamenta quædam efflorescentia, luminaque, delectamenta ac exercitia quæ sibi met excitare placuit, & quibus se veluti vestibis nonnullis externis induere voluit quidem, at non necessario, sed EX ARBITRIO; siquidem illis carere potuisset, se solo quippe suisque essentialibus solis contentus atque perfectus. Id vero est fundamentum distinctionis plurium Dei ATTRIBUTORUM, eorumve quæ Deo tribuuntur, in *necessaria* & *arbitraria*, in *naturalia* sive *essentialia* & *accessoria*: quæ autem distinctio cum magni usus sit, operæ pretium est ostendere, primo quidem eam non esse figmentum, sed dari re ipsa ipsoque

que actu revera in Deo : deinde etiam eandem ad aliquot , quæ sæpius hic memoranda venient , attributa Dei applicare.

Nemo ibit inficias Deo placuisse exercere sese in creatione hujus Universi , item capere delectationem in contemplatione & cognitione operum suorum , lætitiā præsertim habere atque delectationem & gaudium quando creaturæ intelligentes eum contemplantur , eum amant , eo delectantur ex animo. Sunt igitur nunc ipso actu in Deo *potentia externe exercita* , *contemplatio creaturarum* existentium , indeque & *lætitiā* & *amor*. Quæro , utrum illa Deo sint essentialia atque necessaria ? An non Deus potuerit esse sine exercita extra se potentia , sine creaturarum contemplatione , sine illa lætitiā , illo gaudio , illa delectatione quam percipit e creaturis morem ei gerentibus ? Ipsine Deo hæc fuerunt ita necessaria ad perfectionem , ad felicitatem suam , ut hæc sine illis nullæ essent ? Quis non capit , qui tantisper Deum novit , illum potuisse esse sine istis omnino inque omnem æternitatem perfectum atque beatum se solo , Filioque ac Spiritu suo ? Potuit enim nullas condere creaturas. Hic igitur habemus re ipsa in Deo attributa actusque & perceptiones , quæ tamen si voluisset , in eo non fuissent ,

sens, quæ potuisset sibi non excitare, quæque non necesse erat ad suæ naturæ perfectionem ut sibi proponeret. Proindeque habemus in ipsa re fundatam distinctionem inter ea quæ sunt in Deo, sive quæ sunt Dei respectu, alia quidem *necessaria & naturalia*, alia autem *arbitraria* atque, ut sic dicam, *accessoria & veluti accidentaria*. Certa ea ipsa distinctio in usu est apud omnes Theologos quando de *gloria* Dei agunt: eam enim in essentialem quæ a solo Deo est intra se; & in accessoriam, quæ illi a creaturis & operibus suis accedit vel decedit, solent distinguere: nec video cur eandem distinctionem ad plura alia non extenderint vel non extendere possint, aut idem aliis non liceat.

Ista distinctio in posterum erit applicanda ad Dei potentiam, *internam* quidem, quæ intra ipsius naturam est atque exercetur; *externam* vero atque extra *exercitam*, (quam *potestatem* libenter accurationis gratia dicerem.) Applicanda quoque ad *intellectum* divinum, tum naturalem & necessarium, quem *intelligentiam* dicimus, & qui Deo solo iisque quæ in essentialibus ejus sunt, occupatur atque perficitur; tum ad intellectum, quem *conceptum arbitrarium* nominabimus, quique ideas creaturales habet pro ob-

objecto. Denique, pro distinctione data, agnoscenda est in Deo *voluntas essentialis* & acquiescentia, quæ solius Dei, Filii ac Spiritus sui objecto ac fruitione perfecta est, eademque distincta a voluntate *arbitraria*, quam *placitum*, statutum, decretum dicimus ubi eam Deus voluit determinare, ad quod tamen faciendum aut secus liber fuit atque indifferens, potuitque omnino ab eo abstinere.

Redeamus nunc ad nostras, de quibus nobis agendum est potissimum, RERUM IDEAS.

XI. 1. Circa quas quæri potest primo, Utrum Deus omnes ideas excogitaverit vel conceperit quas potest vel potuit excogitare? Respondendum est per negationem: quis enim dicat Deum plures ideas etiamnum & in æternum excogitare non posse, nisi ille qui potentiaæ divinæ exercitium liberum ac a Dei solo placito pendens, coërcere & limitare velit? Quod si potentiam Dei nolis limitare, agnoscas oportet pro vero, posse Deum plures ac plurium rerum ideas excogitare quam revera fecit & facere voluit. Ex hoc vero vide quid sequatur: scilicet, conceptum Dei arbitrarium plus minusve ampliari posse pro Dei placito: liberum Deo esse plura, pauciora, nulla con-

cipere atque statuere extra se: atque adeo, nullos nervos inesse objectioni qua instatur, in Deo fore ita ignorantiam si quidem non cognosceret ideas quas non excogitavit, posset vero excogitare. Atqui quæ nihil sunt, ne idealiter quidem, non possunt dici ignorari: nihili nulla est affectio: ignorari proprie supponit idealitatem, ejusdemque in intellectu absentiam vel privationem: quod vero hic locum nullum habet. Tantum novit Deus conceptum suum arbitrium plus minusve pro placito suo ampliari posse; quod nequaquam imperfectionem importat ei qui plane ab eo abstinere potest, intelligentia sui essentiali absolute perfectus.

2. Quæri potest præterea, an Ideæ rerum a Deo excogitatæ, non potuerint esse sive excogitari aliæ atque nunc sunt? Hic distinctione nonnulla opus est priusquam ad quæstionem respondeatur. Si ponamus Deo placuisse se repræsentare extra se modo vivo, intelligente, liberoque, quia hæc ipsa Dei libera volitio est ipsissima constitutio ideæ creaturæ spiritualis, intelligentis ac liberæ, patet quod, hac ex hypothesi, non possit aliter nec aliud constituere quam ideam spirituum intelligentium atque libere volentium, in quorum alioqui variis facultatibus atque dotibus possint innumeræ dif-

differentiæ innumerique gradus inesse, unde inter spiritus puros, angelicos, humanos, variæ quasi exsurgant species ac constitutiones, quas dubio procul Deus augere, minuere aut variare & aliter constituisse potuisset si voluisset, manente tamen idea & fundo vitæ intelligentis ac libere volentis. Verum, si ponamus placuisse Deo se, suam potentiam, sapientiam, bonitatem virtutesque infinitas, & in sui contemplatione infinitis ac variis modis ordinatas & combinatas, repræsentare modis remissioribus, qui & infiniti esse possunt; potuit omnino Deus alias corporum, plantarum, animalium ideas constituere quam sint eæ ad quas nunc formata sunt animalia ceteraque similia. Neque possum mihi persuadere quemquam qui in Deum iniquus esse nolit, velle in hisce exercitium omnipotentia Dei extra se ac liberum limitibus intellectui sui coërcere, atque ita negare, potuisse Deum rebus corporeis dare constitutionem quæ sit a præsentē diversa.

3. Quæri adhuc potest distinctius, quid sint proprie illæ rerum ideæ in Deo? quæ earum NATURA, sive quæ & unde earum (ut cum scholis loquar) materialitas? quæ & unde earumdem formalitas? Respondeo: Ideæ rerum in Deo *subjective*, seu quantum

ad materiam suam consideratae, sunt ipse arbitrarius conceptus Dei, quatenus divinae cogitationi placitum est praeter naturalem sui in se ipsa suisque essentialibus contemplationem ac delectationem, ludere etiam ex arbitrio extra eandem suae naturae contemplationem: quod vero is speciatim fecit per contemplationem variarum formarum pro lubitu suo excogitatarum. Hae autem variae formae, sunt τὸ esse idearum *formale* & differentiale, uti unusquisque in se ipse potest deprehendere. At vero unde eadem? Possum sano sensu respondere, ex Deo quantum ad formam ideae spirituum vitæ intellectuali ac liberæ Deum repræsentantium: quantum ad ideas ceteras, ex nihilo, per actum potentiae & intellectus Dei volentis ex arbitrio se extra se exercere per figmentorum variorum inventionem atque excogitationem.

4. Ad quid autem illae postremi hujus generis; vel, quid proprie illae repræsentant? Ut quæ dicere velim, distinctius considerentur, ponamus, velle Deum & extra se ponere res existentes istis ultimi generis ideis similes. Secundum hanc hypothesein, hocque respectu, facilis est postulata responsio; esse scilicet ideas harumque formas & differentias ad hoc constitutas, ut
se-

secundum illas & ad illarum modum Deus res exstaturas formaret. At ponamus Deum nullas prorsus creaturas voluisse condere, sed tantum velle ut illarum ideæ manerent solæ in conceptu suo suaque arbitraria contemplatione; quid istarum idearum forma ibidem faciat? ad quid ea ibi? Illicne fuerint tam multæ tamque variæ ideæ ut repræsentent Deum, naturamve ac essentiam Dei? An τὸ esse formale ideæ trianguli, triumve laterum & trium angulorum idea, an forma idealis quadrati circuli vel sphæræ, an ideæ lusciniæ, ranæ, muscæ repræsentabunt essentiam Dei? Et rigidi quidem ideistæ rediguntur ad ista mire absurda, quæ vero, vel his similia, discutiemus & confutabimus (a) suis in locis: nos autem rectius ad rem dicemus, idearum illas varias formas repræsentare quatenus quidem e nihilo, sive ex eo quod non erant, sunt constitutæ, divinam potentiam, cui ex arbitrio placuit se in hac productione exsere-re atque exercere; quatenus vero sunt, unaquæque sibi, omnes autem inter sese ita convenienter ac decorè formatæ, repræsentare varia sapientiæ Dei specimina, varias divinarum perfectionum qualitates, ut ita dicam: quatenus autem in iis & in earum

B 7

rum

(a) Vid. Parte III. Sect. II. Arg. I. II. IV. V. VII.

rum combinationibus ordinationibusque variis infinitæ insunt idealiter proprietates harumque variationes, per singulas quasque repræsentari ita proprietates aliquas divinarum virtutum, variarumque combinationum earundem in contemplatione divina: quas vero proprietates & combinationes virtutum divinarum in contemplatione Dei de se & de iis quæ in se sunt si Deus nobis detegeret, uti & perfectas quas habet rerum ideas, tunc videremus in his ideis admirabiles istarum divinarum virtutum repræsentationes atque similitudines. Nunc autem nobis plane tenebris obsitis occultæ sunt tantum non universæ.

XII. Dixi suprâ me de *possibili* etiam aliquid observaturum hic esse. Id autem libet iis propemodum verbis exprimere quibus dudum alicubi usus sum; scilicet, (a) „ *Possibile est vel anteideale*; atque id nihil „ aliud est quam ex parte quidem Dei, „ efficacia voluntatis ejus in actum deducenda quando ille volet; ex parte vero „ creaturæ est τὸ absolutum nihil, ac ne „ ideâ quidem est: vel τὸ possibile est *postideale*, aut *coideale*, (brevitatis causa sic „ loquendum,) hoc est, quod habet *ideam* „ quæ existentia reali extra conceptum potest „ test

(a) Cog. Rat. Lib. III. Cap. XIII. §. IX. in notis.

„ test a Deo donari vel exprimi. Hinc patet quomodo intelligendum sit, & verum sit illud, *posse Deum*, item, *possibile esse*, & tamen hoc ipso non dari adhuc ideas rerum possibilium: quas vero ubi ad lubitum produxit vel excogitavit Deus, tunc demum datur possibile objectum possibilitate postideali vel coideali. De possibili forte plura (a) adhuc in posterum.

XIII. Sequitur inde, quod fere idem est, ideas, five cognitiones possibiles, non esse omnes in Deo actu & necessario; five quod divinus intellectus noluerit se ipsum extra se exercere, atque ita ideas excogitare & contemplari; five quod præter illas quas fingere ipsi libuit, possit & infinitas alias excogitare a quibus fingendis abstinere tamen ei placet.

(a) Vid. infr. Cap. II. §. XIV.

DE NATURA ET ORIGINE IDEARUM.

PARS SECUNDA:

In qua

Removentur argumenta quæ pro sua sententia CAPITE DISSERTATIONIS suæ secundo attulit Cl. PUNGELERUS; ut verioribus fundamentis, hic ostensis, locus concedatur.

SUMMARI A.

- I. II. *Falsa prima nonnulla in Cl. Pungeleri doctrinæ fundamentis.*
- III. *De Omniscientia Dei; an ideæ ad illam sint necessariae.*
- IV. V. *Alia falsa supposita de cognitionis divinæ perfectione & natura, per ideæ.*
- VI. VII. *Argumentum ejus præcipuum pro sua sententia e Dei Omnipotentia, exponitur & evertitur.*
- VIII. IX. *Deus non habet extra se adequatum & coextensum Omnipotentia objectum; sed in se solo.*

X. De

X. *De cognitione quam Deus habet suæ potentia quod ad externa & idealia.*

XI. *Aliud argumentum Cl. Pungeleri ex cognitione possibilium, destruitur.*

XII. XIII. *Ejusdem argumenta ex parte intellectus & voluntatis Dei diluuntur.*

XIV. *De potentia Dei ut a decretis distincta: & de simplicitate eorum quæ in Deo sunt, difficultates & solutiones.*

XV. *Obiectio e cognitione quam Deus habet de sua potentia, evacuatur.*

XVI. XVII. *Objectiones duæ e Logica Aristotelis: tertia, e concessis a D. Pungelero: conficiuntur omnes.*

XVIII. *Axioma Cl. Pungeleri e forma idearum pro se desumptum, deletur. Deo, quæ extra se delectari volenti, accedere posse nonnulla, quæ & ab illo abesse possunt.*

XIX. *Objicit quatuor axiomata alia: ex iis nihil sequi. tò nihil obedientiale quid notet.*

XX. *De numeris in Deo & in creaturis.*

I. **Q**uia scopus meus non est structuræ Cl. PUNGELERI omnes de *ideis*, pro ut eas ipse in suum usum concepit atque construxit, directe aggredi & evertere cum omni suo apparatu, nisi tantum quatenus nonnulla speciem aliquam habentia ibi
re-

reperiuntur quæ directe mihi opposuit, quæque veritati a me stabiliendæ obstaculo esse possent; hinc multa quæ ille in hoc suo dixit *Capite altero* missa velim facere, exceptis quibusdam quæ FALSA PRIMA, uti vocant, sententiæ suæ & scholasticorum contineant.

Probandum sibi sumsit hoc in Capite Cl. Pungelerus, *Ideas rerum possibilium Deo esse naturales*, ac proinde Deo necessarias, argumentis speciem veri potissimum e consideratione intellectus Dei voluntatisque ejus nactis, nonnullis item inde fluentibus, ac præterea etiam quibusdam aliis adjectitiis, quorum pleraque quasi *falsa* ejus *prima* possunt considerari.

Neque vero ille diu admodum moratur quin e falsis illis primis aliqua proferat.

II. Ponit enim protinus haud secus ac Axioma proprio validum pondere, (a) *Quo res quæ cognoscuntur sunt plures, eo perfectior est intellectus*: quod tamen liquido falsum est. Intellectus perfectio pendet (ut ita loquar) cum à dignitate subjecti cognoscentis, tum a dignitate objecti cogniti. Subjectum cognoscens est hîc ipse Deus, sua natura perfectissimus; proinde hac ex parte, intellectus
ejus

(a) Diff. Oppos. pag. 14.

ejus etiam sua natura est perfectissimus; uti quoque talis est & ratione objecti perfectissimi, quod objectum est ipsemet Deus, se, Patrem, Filium & Spiritum S. omnesque suas proprietates, attributa, perfectiones essentialles, & quæ huc essentialiter pertinent, perfectissime & naturaliter cognoscens: quæ sua sane si sibi, si suo intellectui non satisfaciunt, eive si non sufficiunt, naturaliter insufficientia esse oportet: quod vero quis est qui dicturus erit? quis qui afferat, ideas rerum evanidarum, pusillarum, etiam interdum nullius pretii & dignitatis, (quales sunt malorum, peccatorum, dolorum, miseriarum, infelicitatis ideæ,) esse necessarias ut perfectionem divini intellectus divinæque etiam naturæ compleant, & quidem ita necessarias, ut sine illis hæc imperfecta esset? Equidem si divinæ placeat menti intellectum suum ex mero nec necessario arbitrio extra se exerceri per contemplationem vel cognitionem rerum vel idearum a Deo diversarum, tunc ad ejus perfectionem, ad placiti perfectionem dico, eatenus pertinet ut ejusmodi placitum effectu non destituatur, sed adsit ei cognitio ac contemplatio rerum & idearum tot & tantarum quales placebit Deo propterea statuere: sed extra hunc sensum, extra hanc hypothesin, quod
Deo

Deo placeat extra se ita delectari, nullarum omnino rerum vel idearum copia & cognitio intellectum divinum perfectiorem reddere aptæ sunt. Ex vana curiositatis methodo ac via ortum est plane illud effatum: *Quo res quæ cognoscuntur sunt plures, eo perfectior est intellectus*, ex hominum vaniore de suis cognitionibus existimatione, ad Deum prave applicatum. Neque minus falsum est & id quod sequitur; (a) *tum demum perfectissimus est intellectus quando omnia cognoscit quæ sub intellectum CADERE POSSUNT*. Scilicet intellectus divinus etiam si cognitione perfectissima complectatur perfectissimum Deum, omniaque perfectissima mirabilia quæ in sua natura perfectissima sunt, non erit tamen perfectissimus nisi ei accedant eum necessario perfecturæ ideæ umbratiles ac pusillæ rerum finitarum, vanarum etiam atque miserabilium, quin & peccatorum, abominationum, blasphemiarum, furorum, malorumque omnium quæ quilibet peccator, quilibet damnandus, quilibet dæmon in omnem æternitatem admisurus erit? Egregium sane perfectissimi ac divini intellectus non ornamentum tantum, sed & necessarium ad perfectionem essentialem.

(a) Dissert. Opp. pag. 15.

lem requisitum ! Quis vero unquam talia, ut plenissime dicam, paradoxa, veluti ef-fata creditu per se digna possit cogitato vel proponere, vel suscipere?

III. Addit præterea D. Pungelerus aliud enunciatum quod e dictis suis consequitur, scilicet; (a) *Patet e dictis necessarium intellectus perfectissimi attributum esse OMNISCIENTIAM.* Omniscientiam pro attributo divini intellectus perfectissimi ex animo agnosco: at nego eam in hoc consistere ut intellectus divinus necessario complectatur in se, vel contempletur ideas omnes rerum quæ Deus ipse non sunt. Objectum OMNISCIENTIAE proprium, adæquatum atque plenissimum est id quod per se & absolute est OMNE perfectum, & quod in se, inque sua natura vel essentia, OMNE perfecte *absolutum* complectitur. Quæ scientia hæc complectitur, ea est OMNISCIENTIA: quia OMNE absolutum, vel omnia absoluta perfectissima complectitur. Et cum solus Deus, & quæ in ipsius essentia sunt infinita mirabilia, hoc ipsum sint objectum, hoc ipsum Omne perfectum & absolutum, inde evidens est, intellectum Dei esse omniscium hoc ipso, si se totum & se solum noscat, prout se solum novisset si Deus voluisset.

(a) Diff. Opp. pag. 15.

luisset extra se, extra Filium ac Spiritum Sanctum, extra divinas naturæ suæ proprietates, perfectiones, earum contemplationem non delectari; sed se solo perfecto & absoluto solùm frui. Equidem si præterea lubuerit ei alia quædam extra se scire, sciet quoque & alia: faciet enim pro sua potentia sibi apparere prout volet quot & quantas voluerit ideas atque imagines, quæ tamen coram ejus infinita essentia non poterunt non esse tenues omnino pulvisculi; quorum apparentia absit ut censeatur constituere OMNISCIENTIAM Dei, quasi vero pulvisculi illi OMNIA essent, qui vix præ Deo vel umbratillæ quædam sunt, si ita loqui licet. Id ad summum constituet arbitrium aliquod exercitiolum externi lusus Sapientiæ & scientiæ Dei, conceptusve ejus arbitrarii, cui lusui ad lubitum limites dare, vel datos extendere Deo liberum omnino fuerit.

IV. Quæ apud Virum Doctum sequuntur ejusdem commatis, cum facile ex modo dictis possint dissolvi, prætermitto, uti & Cl. Viri probationes (a) tres de *scientia simplicis intelligentiæ* in Deo in quantum ea suum verum objectum, sive Deum ipsum, & quæ cum eo necessario cohærent, respicit, unde
&

(a) Diff. Opp. pag. 15. 16.

& rerum ideas afferro exclusas. Neque id etiam probare possum quod ibidem veluti obiter & generalius inserit tanquam verum quoddam enuntiatum: (a) *Cogitatio omnis, qualiscunque illa sit, eo ipso quod est cogitatio, non potest non ducere mentem ad pleniorum sui ipsius cognitionem.* Certe in hominibus, tantum abest ut omnis cogitatio, qualiscunque sit, atque adeo de externis, pusillis, inutilibus, futilibus, non possit non ducere ad pleniorum sui ipsius cognitionem; ut potius non possit non ducere ad pleniorum sui ipsius ignorantiam, majoresque quod ad se & ad vera solida tenebras. Sola cogitatio quæ ad interna fertur objecta, ad se & ad Deum, eo fine ut discat mens se gerere coram illo prout ipsa debet, sola inquam illa cogitatio non potest non ducere mentem ad sui ipsius pleniorum cognitionem. Hæc autem si ad Deum transferre voluerimus, sola cogitatio vel intellectio quam Deus habet de se deque profundis & infinitis essentiali ac naturæ suæ mirabilibus, ea est quæ necessario offert Deo plenam (non dico pleniorum, quia minus plena in eo non datur,) sui ipsius cognitionem: cogitatio vero de rebus ideisque aliis, tantum figuram exhibet tabellamque umbratilem eorum quæ

(a) Ibid. pag. 15.

quæ prius ac sine his, realiter atque vivum & solidum in modum in contemplatione sui suorumque internorum jamjam cognoscebat. Non se ipsum, sed lusus suos umbratiles sic sibi ex placito liberrimo detegere ei libet & notos facere: quæ quidem detectio, ipsissima eorumdem excogitatio est atque fictio, qua cognitio Dei de se non fit plenior: cognitionis vero picturarum ac repræsentationum sui umbratiliū amplitudo, ab arbitrio suo pendet.

V. Transeo falsum cognoscendi principium quod obiter ex alio (a) assumitur & laudatur, nempe, *Veram rerum cognitionem in nobis nihil aliud esse quam earum in mente per similes imagines [ideæve] repræsentationem.* Dari plures alias & solidiores rerum cognitiones quam per picturatas Rationis, superficialiæ & accessoriæ facultatis, *ideas* steriles quisquis scire volet, Libros quos de *Eruditione* edidi, poterit consulere.

VI. Venio ad argumenta ex consideratione POTENTIÆ divinæ desumta quibus probare intendit Cl. PUNGELERUS ideas rerum possibilium pertinere ad naturalem Dei cognitionem, eique necessarias esse. Huc redit primum ejus argumentum. (b)
 „ Naturalis est Deo cognitio sui ipsius adæ-
 „ qua-

(a) Diff. Opp. pag. 17. (b) Diff. Opp. pag. 18.

„ quata , quæ talis esse nequit nisi invol-
 „ vat cognitionem omnium ejus attributo-
 „ rum , inter quæ attributa est POTEN-
 „ TIA : potentia vero non potest ab illo ad-
 „ æquate cognosci sine rebus possibilibus.
 Hoc ultimum ne quis neget , adstruit hoc
 modo (a) *POTENTIA non est ubi non est
 posse facere ; posse facere non est , ubi non est
 posse fieri ; posse fieri frustra quæres , ubi non
 suntabilia. Itaque cognoscendo Deus poten-
 tiam suam , cognoscitabilia , cognoscendo
 POTENTIAM naturaliter , naturaliter quo-
 que cognoscitabilia : cognoscere naturaliter
 abilia nequit , nisi per naturales rerum pos-
 sibilium ideas.*

Minime erravero si dixero id esse ex e-
 jus argumentis omnium præcipuum , a quo
 alia ferme cuncta totam vim suam mutuan-
 tur , vel maxima ex parte inde confirman-
 tur. Et hinc etiam est quod ad illud soleat
 recurrere in sequentibus perquam frequen-
 tissime ac quoties hæret in solvendis diffi-
 cultatibus vel probationibus ei oppositis. I-
 taque si illud penitus atque evidenter hîc lo-
 cî dissolvero , præcipua ex iis quæ in se-
 quentibus adeo urgentur , eadem opera o-
 mnino enervata erunt.

VII. Dico igitur, OMNIPOTENTIÆ
 C di-

(a) Diff. Opp. pag. 19.

divinæ adæquatum & necessarium objectum non esse ideas aut res possibiles ; sed solum ipsum Deum, quatenus ex unitate in Trinitatem adorandam per generationem Filii sive Verbi sui, & per productionem sive spirationem Spiritus S. (sit venia verbis) educendus vel deducendus est.

Ut me ita exprimam, quo ab aliis intelligar, cogor hic (tum propter Objecti incomprehensibilem ac infinitam & æternam perfectionem, tum ob imperfectissimam angustiam conceptuli nostri labentis ac successivi,) cogor, inquam, hic ita balbutire acsi in Deo essent primo possibilia, deinde actualia, quædam & successiva & quasi effecta, quæ tamen revera actu æterno & semper & constanter in Deo fuerunt.

Pono, uti supra, Cap. I. Deum, ens realissimum, perfectissimum, activissimum, potentissimum, optimum, non esse ens sterile & inefficax: sed esse ens natura sua fertile atque efficax, sive (quod idem est) omnipotens, secundum se totum, modoque (ut sic loquar) qui omnipotente Deo dignus sit.

Si Deus est natura sua, sive naturaliter & necessario, necessitate naturæ, active fertilis atque efficax quantum ad totum ejus esse, *potest* ergo (ut verbis utar Cl. Viri)

ri) *facere* oriri, five potest gignere ex se germen, genitum, natum, productum ejusdem naturæ. Est ergo in Deo *potentia* activa generandi, vel producendi: est & ejusdem respectu *potentia* passiva (quam, si quis vult, vocet *possibilitatem*) nascendi ex eodem: quæ vero *potentia*, tum activa, gignendi, tum passiva nascendi, in actum, & eum quidem efficacissimum, deducta est cum Deus, Pater Omnipotens, generavit ab æterno ex se Filium suum, DEUM DE DEO, cum eoque communicavit vel in eum derivavit essentiam suam divinam, & in eo omnes perfectiones suas ac realitates essentielles secundum totam ac infinitam explicationem OMNIPOTENTIÆ suæ absolutæ & naturalis ita perfecte expressit, ac (ut sic loquar) ita exhausit, ut Filium nec perfectiorem, ac ne quidem alium, producere posse dicendus sit; licet cum eodem Filio, qui ipse OMNIPOTENTIAM ex Patre nactus est, produxerit, eandem in actum perfectissimum deducendo, Spiritum S. æque Deum Omnipotentem, suamque cum Patre & Filio OMNIPOTENTIAM exercentem in scrutandis, contemplandisque gloriose ac deliciose infinitum ac æternum in modum profunditatibus Divinitatis atque adorandæ i-

psiusmet Trinitatis, ubi admirabilia infinita nobisque incomprehensibilia sunt perfectissime inclusa.

Atque hîc habemus profecto verum, perfectum & adæquatum OMNIPOTENTIÆ divinæ Deoque essentialis Objectum, vere, perfecte & adæquate atque naturaliter COGNITUM & exercitum in ipso Deo, sine ullo respectu ad ullas creaturas, creaturarumve aut rerum possibilium ullas ideas.

VIII. Sine eo Objecto, sine nato Filio, productoque Spiritu Sancto, non haberet Dei Omnipotentia Objectum sibi adæquatum, neque posset unquam exercere actum perfectissimum, sibi (ut ita loquar) coëx-
tensum, hoc est, non posset proprie actum exercere OMNIPOTENTIÆ, actum in quo OMNIS POTENTIA & tota perfecte exferatur, & exprimatur, & exerceatur. Omnes omnium rerum possibilium ideæ, uti & earum existentia, neutiquam sunt Objectum Omnipotentia, neque adæquatum, neque necessarium. non *adæquatum*; sunt enim finitæ, sunt pusillæ, sunt quasi pulvisculi, imo res nihili coram MAXIMO OMNIPOTENTE & INFINITO DEO: neque etiam objectum ejusdem sunt *necessarium*; quis enim non videat, ea alia quæ modo recensuimus de Deo, ejusque
SS.

SS. Trinitate, esse Deo omnipotenti absolutissime sufficientia? Quis vero pusillas omnes & umbratiles ideolas vel reculas dicet necessarias esse ad complementum Infiniti istius se solo absoluti ac perfectissimi Entis?

IX. Sed neque posset Deus, uti diximus, unquam exercere actum OMNIPOTENTIAE *suae coëxtensum*, in quo illa tota exferatur, & tota perfecte ac plene exprimatur, nisi per productionem internam ac naturalem Verbi & Spiritus sui, quamquam alioqui rerum ideas, ipsasque etiam earundem rerum existentias, mundosque vel innumeros cognovisset atque effecisset. In hisce condendis absit statuamus totam Omnipotentiam absolutum ac tantum quantum potuit exeruisse actum atque conatum, quæ verò solùm ibidem, ut sic loquar, digituli sui (potestatis extra exercendæ) motulum arbitrarium exercuit extra se, eumque talem, quo omnino minime indiguit, & quo potuit sine ullo perfectionum essentialium ac potentiae naturalis & internæ detrimento carere. Solus actus generationis FILII & productionis SPIRITUS S. est actus Omnipotentiae Dei coëxtensus, eamque perfecte exercens & exprimens. Ceteri actus, præ hocce, lusus sunt parvuli, ac exercitiola arbitraria potentiae extra se lud-

dere volentis , sine ulla omnino necessitate.

X. Petes: an non Deus sciat naturaliter quod possit se extra se exercere , vel possit ludere extra se sive cum ideis rerum , sive cum rerum posita vel ponenda existentia? Respondeo, Deus scit ea scientia quæ ipsi naturalis est , quicquid est in se inque suæ Divinæ naturæ generatione, productione, suarumque perfectionum contemplatione interna & æterna: ac præterea, quod si quid ei placeat velle , suum id velle a potentia suæ exercitio realifabitur, ut sic dicam, ad suum placitum. At , quod hoc ipso ideas rerum habeat, & quidem necessario , non sequitur: habebit ex arbitrio ubi & quomodo volet: si non volet, in se manebit se solo contentus, perfectus, lætus, beatus, absolutusque.

At quomodo possit eas habere, si non habet? quomodo noscat se posse, si non novit possibile, possibile sive rerum ideas? Profecto neque ego , neque ullus intellectus creatus comprehendere possumus adæquate & ex omni parte quomodo sese habeat scientia in Deo: neque id etiam ad materiam de qua hic agimus ullo modo requiritur. Sufficit quod seque suaque noscat & sufficienter & naturaliter. Novit se solum esse

esse necessarium & absolutum ens, & præter se non quicquam aliud tale novit; præter se nihil ita novit. Novit tamen & suo modo, (qui est eo dignus) *nihil potentiale*, sive *possibile anteideale*, hoc est, potentiam passivam & *obedientialem* (nec aliter loqui possum) 78 nihili, ad parendum voluntati suæ potenti quando ex non ideis formare volet ideas, & ex non rebus, res ipsas: & tunc quidem e *possibilitate anteideali* exurgent & effingentur ideæ; & ex *possibilitate ideali*, emergent atque existent ipsæmet res, prout eas e mero placito ac sine necessitate Divina Mens Omnipotentis statuere atque condere voluerit.

XI. Crediderim oppido perspicaces Lectores satis nunc animadvertere argumentum, quod inter omnia Cl. Pungeleri palmarium est, prorsus enervatum esse, cum multis simul e sequentibus, ad quæ proinde respondere specialius, saltem ad omnia, non fuerit semper operæ pretium. Sit pro exemplo sequens alterum, quod proponit, argumentum, cui adeo responsa adjicere breviora sufficiet.

Ait: (a) *Quis inficias ire ausit, cognitionem rerum possibilium esse perfectionem?* Ego inficias ire ausim cognitionem rerum possi-

C 4

bi-

(a) Diff. Opp. à pag. 19. ad 21.

bilium esse perfectionem Deo & essentialem & necessariam : est ei arbitraria. Pergit : *vel perfectionem esse affirmare ; sed quam Deus demum per decretum acquirere propter naturæ defectum debuerit ?* Non affirmo esse perfectionem Deo essentialem ; sed arbitrariam , & quidem placiti , lusus , atque exercitii sui liberrimi , quam perfectionem si-
 ve cognitionem arbitrariam Deus non *de-*
buerit , sed voluerit per decretum idem si-
 ve placitum , non aliunde *acquirere* , propter
naturæ defectum ; sed , ubi volet , suscitare
 vel excogitare ex abundantia potentiæ suæ
 pro lubitu sese ita exercere vel adornare ex-
 trinsecus volentis. Sequitur : *Quid enim ?*
an non cognitio ejus absentia semper est præ-
stantior ? Hoc plane falsum esse , ostendimus
 initio hujusce Capitis , ubi probatum est co-
 gnitionem idearum possibilium ad perfectio-
 nem cognitionis si-ve intellectus divini quā
 Deo essentialis , nihil plane conferre , ne-
 que adeo eam posse reddere *præstantiorem*.
 Pergit quærere : *Vel , an quid ignorantia in-*
tellectus naturæ minus est consentaneum ? O-
 mnino. maxime consentaneum est naturæ
 intellectus Dei se solo sibi sufficientis ac
 perfectissimi , ut *ignoret* alia præter se sibi
 necessaria. Ignorat Deus omne absolutum
 & necessarium præter se : quæ vero igno-
 ran-

rantia solo nomine, re ipsa est cognitio sufficientiæ suæ absolutæ, quâ sibi, suoque intellectui se solo sufficit. Porro addit: *Quod si intellectus natura sit cognoscere; tanto perfectior est intellectus, quanto cognoscit plura, pauciora ignorat.* Respondeo, Intellectus divini natura est cognoscere se perfectissimum, solum necessarium, sibi que seipso sufficientissimum: cetera ad arbitrarium conceptum ejusque liberum exercitium pertinent, nec perficiunt naturam divinæ intelligentiæ, quæ ignorat omne præter se necessarium. Nescio utrum necesse sit pergere ulterius: adscribam tamen & aliquot ejus sequentes lineas. (a) *Plura autem cognoscit qui novit res possibles, quam qui penitus nescit vel quid ipse facere possit, si velit, vel quid ab alia causa fieri queat.* Plura cognoscit, fateor: sed quia illa plura sunt non necessaria, non essentialia, non absoluta & perfectissima & ex se solida; sed umbratilia, pusilla, imperfecta, arbitraria; eadem plane ad perfectionem intellectus divini nihil conferunt, ut sæpius diximus atque probavimus. Non dicimus Deum *penitus nescire quid facere possit si velit.* Scit Deus potentiam suam non esse terminabilem per ipsum nihil etiamsi nolit specialius statuere,

C 5

ab.

(a) Ibid. pag. 20.

atque ita scire vel nosse, quænam e nihilo evocare potest: veluti Rex summus aliquis non nescit penitus quid ipse facere vel statuere possit si velit, quando novit se infinitas posse leges & infinita mandata edicere si velit, de quibus tamen nunquam actu cogitavit speciatim, neque unquam forte cogitaturus est. Adhuc idem: (a) *In homine nemo non pro imperfectionis reputat argumento quod experiundo demum addiscere debeat quid valeant humeri, quid ferre recusent. Et perfectionem in Deo esse dicemus quod naturaliter suam potentiam non habeat exploratam; quod quid possit vel non possit, scire non potuerit priusquam illi videretur virium capere experimentum? Apage indignas summo Numine cogitationes! Pugnat in ventos Cl. Opponens. Quod Deus potentiam suam non habeat naturaliter exploratam, non dicimus: contrarium diximus hætenus, & probavimus; quod & libet adhuc contra-ctius repetere, id ne nesciatur. Potentia Dei ejusque exercitium naturale, necessarium, adæquatum, noscitur naturaliter & adæquate exerceturque complete a Deo hoc ipso quod facit ex se nasci Omnipotentem Filium cum quo & Omnipotentem Spiritum S. producit, quibuscum omnes divinitatis*

(a) Ibidem.

tatis thesauros communicat, glorioseque & deliciose contemplatur. At potentiae illius *exercitium ad extra* (quod alia respicit quam se) scit sibi esse arbitrarium, esse non necessarium, esse indifferens, quia scit se perfecte sibi sufficere se solo, suoque naturali ac interno potentiae exercitio. Scit etiam potentiam suam ad producendum extraneum & indifferens exercitium ubi lubuerit, illam inquam potentiam abundantissime scit ex eo, quod sine comparatione infinitè plura, imo infinita, in se exercuerit cum Filio & Spiritu Sancto, quibuscum sua quæ infinita sunt, communicavit & exercuit omnia, quorum vero umbræ pusillæ tantum esse possint omnes communicationes aliæ extraneæ. Quis, quæso, dixerit potentissimum atque ditissimum aliquem Regem, qui cum Filio suo omnem suam potentiam suosque omnes communicavit thesauros immensos, non nosse tamen suam potentiam atque abundantiam nisi habeat, & quidem speciatim habeat ideas vel cognitionem omnium ac singularum donationum, regularum, summularum, denariolorum etiam, quos cuivis extraneo, cuivis mendico, donare posset? hancque cognitionem minutulam ita necessariam ei esse, ut sine hac suam potentiam & abundantiam cognoscere ne-

queat? *Apage indignas summo Numine cogitationes!*

Objicit sibi; (a) *Audio quidem hunc, illum, mihi occinentem, nulla fuisse possibilia ante decretum: Itaque nec talium cognitionem postulasse perfectionem summam: Respondet, Sed quid eo ipso aliud dicitur, quam Deum antequam decerneret, nihil potuisse decernere, &c?* Imo, quid eo ipso aliud dicitur, quam Deum antequam decerneret, nihil **VO-
LUISSE** decernere, nec fuisse ei necessarium ut aliquid decerneret? *Decretum*, hîc idem est ac constitutio idearum, sive voluntas arbitrario se determinans ad idearum constitutionem; ante quam voluntatem, patet dici non posse ideas fuisse, nisi hoc ipso dicantur fuisse antequam essent. Itaque tò possibile earum ante decretum, possibile erat *anteideale*, eo sensu quem supra (b) exposuimus.

XII. Pergo ad Cl. Pungeleri argumentum tertium ex parte **INTELLECTUS** desumptum, quod ita habet. (c) *Cum ratione negari nequit, Deum se solum intelligendo perfectissimum, hoc ipso etiam sufficientiam omnimodam diversis modis se exprimendi in se solo agnovisse.* Imo agnovit se intelligendo
omni-

(a) Diff. Opp. pag. 21. (b) Sup. Part. I. §. XI.

(c) Ibid. pag. 21, 22.

omnimodam & plenissimam sufficientiam perfectissimis modis iisque infinitis se exprimendi in Filio ac Spiritu S. & hoc sibi naturaliter sufficere. Pergit Vir doctus: *Et* [cum ratione negari nequit, eum] *ab aeterno natura sua quid ipsum deceat vel non deceat intellexisse* —. Quid hoc, *deceat Deum*? Obscura & confusa locutio. Decor vel *decentia* dupliciter respectu Dei considerari potest: vel, primo, ut conveniens & gloriosa manifestatio perfectionum suarum in se ipso inque contemplationibus perfectissimis SS. Trinitatis & personarum quæ in ea. quæ decentia & Deo naturalis ac necessaria est, & naturaliter æternum cognita, & insuper, Deo sufficiens. Decentia externa, qua Deus se extra se manifestat modis convenientibus, inter se non repugnantibus, sed congruis, decoris, gloriosis, Deo arbitraria est, nec necessaria. Non deceat Deum, qui manifestatione sua interna decoraque sibi sufficientissimus atque contentus est, necessario postulare ac velle aliquid aliud quasi id eum ejusve decentiam internam & naturalem perficiat. *Decet Deum* se solo naturaliter & perfectissime contentum esse. Si alia volet, si decoris sui essentialis velit extra se umbras & repræsentationes quasdam pro lubitu exhibere exerci-

tii ac delectamenti liberrimi gratiâ , *deceat* ut ex arbitrio hoc placitum suum impleat, quod sane potuit, modumque eo ipso quod statuit, novit: veluti si voluit eum modum esse vivum, intelligentem, liberum, hoc ipsum est constitutio ideæ creaturæ rationalis sive intelligentis; a qua tamen Deus, si voluisset, potuisset cum decentia abstinere, quippe se solo suaque in Filio repræsentatione & delectatione viva, intelligente, libera & simul naturali ac perfectissima decentissime contentus atque absolute perfectus. Non est absolute verum, (a) *modum* UNICUM quo Deus *exprimere potuerit vel se vel gloriam suam*, ita ut inde *potentia ac Divinitas* sua posset pervideri, esse constitutionem *creaturæ rationalis*: ita quidem respectu *expressionis externæ*, atque hoc ipso non necessariæ, sed arbitrariæ, illoque ipso actu cognitæ quo placuit id ex arbitrio velle. *Modus* vere UNICUS fuit *expressio sui naturalis* in FILIO suo, quem ego potentia Dei & gloriæ perfectissime exprimendæ sufficientem affirmo, negare debet Pungelerus, qui aliud quid, quod sit *creaturale atque extraneum*, requirit ut necessarium.

XIII. Transít ille ad argumentum quod
ex

(a) Ibid. pag. 22.

„ ex parte VOLUNTATIS DEI PER-
 „ FECTISSIMÆ depromit. Illud est :
 „ PERFECTISSIMAM VOLUNTA-
 „ TEM (a) dum Deo tribuimus , concipimus
 „ in Deo omnipotentiam absolutam — quæ non
 „ est distincta ab ipsa Dei NATURA , sed
 „ est ipsa Dei voluntas NATURALIS ; at-
 „ que hoc ipso , naturaliter Deo nota : est
 „ autem Omnipotentia in Deo id attributum
 „ vel ea perfectio qua quicquid vult facere po-
 „ test. Ergo Deus naturaliter , sive natura-
 „ li & necessaria scientia novit quicquid fa-
 „ cere potest , hoc est , omnes res possibi-
 „ les , earumve ideas. Ita argumentum
 „ contrahō ac exprimo , quod alioqui obscu-
 „ rius est , atque confusius in Dissertatione.

Hic videmus , quod supra monuimus non
 semel eventurum esse , argumentum de O-
 MNIPOTENTIA Dei , quod jam antea ,
 pag. 18. ab illo allatum erat , denuo recur-
 rere. Non necesse duco ut & hic repetam
 ea omnia quæ ad hoc argumentum (b) su-
 perius suo loco diximus , e quibus difficul-
 tates istiusmodi solvere possint facile qui ea
 percepere. Paucis dicam. *Perfectissimam vo-*
luntatem Deo tribuimus & in eo concipi-
 mus , quando eum concipimus per omni-
 potentiam suam absolutam *volentem* genera-
 re

(a) Diff. Oppos. pag. 23. (b) Supr. §. VII.

re & actu generantem Filium sibi æqualem in quo cum Spiritu S. *acquiescat* : Perfectionem *placiti voluntatem* , qua facit vel non facit quicquid libet & prout libet.

XIV. Disputat deinde (a) D. Pungele-
rus , & quidem multis paginis , contra eos
qui potentiam Dei ab ejus decreto distin-
guere nolint. id autem nos non respicit , qui
agnoscimus in Deo potentiam , & quidem
plenissime cognitam atque in actum & ex-
ercitium perfectissime deductam , etiamsi
præter solam divinam essentiam , inque ea
adorandam Trinitatem , nulla esset alia idea,
nullæque adeo rerum possibilium ideæ.
Exercitium ejus extraneum diximus esse i-
dearum fictionem ; at fuit illud liberum , a
quo , si libuit , abstinere potuit : potuit &
idem exercere si libuit ; & scivit se posse
antequam ideas formaret , hoc est , scivit
possibile anteideale , scivit se sufficientem esse
ad hoc ut e nihilo vocaret si quid vellet , ut
extra se si vellet , luderet , sive lusus suos
fingeret : quos lusus postquam fingere sive
voluit , sive *decrevit* , tunc scivit *possibile
ideale* : ad quod si accessit aliud placitum ,
sive decretum , novit *possibile futurum* (non
enim omne possibile ideale , hoc ipso futu-
rum est :) & hoc ultimum , accedente alio pla-

(a). Dissert. Opp. pag. 24. & seq.

placito, e possibili futuro fit *actuale existens*.

Contra quæ verò (si nonnulla excipias quæ ex incidenti ab eo ibidem dicta sunt,) non faciunt quæcunque differit auctor noster usque ad (a) locum ubi contendit, conceptum plurium ac diversorum placitorum, sive decretorum Dei, pugnare *cum* eorum *simplicitate*, quippe quæ *simplicitas respuat omnem actuum diversitatem*. Verùm, quid impedit quo minus pro captûs nostri angusta indole in Dei decretis sive placitis, (quæ revera non sunt ejus essentia, neque sunt actus Deo essentiales ac necessarii, sed arbitrarii & veluti accessorii atque indifferentes,) concipiamus pluralitatem atque diversitatem, quæ tamen cum simplicitate istis actibus propriâ, nec Deo essentiali, optime congruat, siquidem Theologi tantum non universi, id re vera faciant atque approbent? Imo, quod immensum excedit, agnoscunt illi & in ipsa divina essentia pluralitatem & diversitatem realem personarum; & in actibus personalibus, pluralitatem & diversitatem realem actuum; siquidem τὸ generare Patris, unde est Filius, sit revera alius actus atque τὸ spirare ejusdem Patris & Filii, unde est Spiritus S. quo-

(a) Diff. Opp. pag. 32.

quorum vero omnium pluralitas ac diversitas realis a nullo negantur sub obtentu divinæ simplicitatis, cum qua optime conspirare, ostendi haud difficulter posset: sed de eo non est hic differendi locus.

XV. Major difficultas Cl. Pungelero videtur in eo, quod asseratur, Deum potentiae suæ cognitionem habere, nec tamen propterea necessario ideas rerum possibilium habere. cui vero difficultati dicere ausim superius (§. VII.) ex abundanti jam satisfactum esse. Audiamus tamen ecquid hic denuo dicat. (a) *Vel generalis illa, qua Deus suæ potentiae conscius est, notitia, involvit rerum possibilium ideas; vel Deo, quid facere possit non distincte repræsentat. Si hoc, quomodo propter eam Deus non opus habet virium suarum instituere examen, ut quid se deceat, quid indignum sit — habeat perspectum? Si illud, quomodo ergo Deus ideas rerum possibilium ex placito demum hauserit, mihi explicetur.*

Respondeo: Cognitionis quam Deus habet de potentia sua, ejusque exercitiis naturalibus ac necessariis, nihil involvit nisi solum Deum & quæ in eo perfectissime sunt & producuntur, exclusis ceterarum rerum omnium ideis, ut aliquoties probatum. Cognitionis quam Deus habet de exercitio arbitra-

(a) Diff. Opp. pag. 33.

trario potentiae suae, siquando id voluerit, est etiam *anteideal*is, sive, *non involvit rerum ideas*, siquidem sit praecise cognitio quod sicubi Deus actus quosdam velit ludibundus exerere, sufficiens sit ad illos exerendos, & ad producendum per illos id quod placebit, & quidem ita, ut jam & eo ipso non necesse ipsi sit ad perfectionem naturae & cognitionis suae naturalis ut illos actus exerat, & per illos producat ac sibi repraesentet specialia eorum effecta, sive distinctas ideas rerum possibilium. Has autem ut producat ad lubitum, & ut *perspectum habeat* quid producere possit nec ne, neutiquam *opus habet* (uti Vir doctus instat) *virium suarum instituere examen*, ut scilicet (quod etiam supra, (§. XI.) jam objectatum est) *addiscat quid valeant humeri, quid ferre recusent*. Illine, qui se totum potuit perfectissime & immensum movere, & hoc ipso producere foetum omnipotentem sui similem, necesse fuerit *instituere virium examen*, ut sciat utrum possit motitare digitum, & hoc motu figuras quas lubuerit formare? vel is digitum non poterit movere, aut scire se posse movere, eoque quas volet figuras ad lubitum formare, nisi prius habeat necessario ideas omnes posibles & motionum digiti, & figurarum omnium, sine quibus scilicet intel-

telligentia vel cognitio sui naturalis non esset perfecta! *Apage cogitationes summo Numine indignas!*

Quomodo Deus rerum possibilium ideas ex placito hauserit, si perfecte & adæquate explicare (a) deberem, atque ita, ut & hoc ceteri etiam caperent, uti postulare videtur Cl. Pungelerus, oporteret sane & cognitione & potentia Dei me præditum esse. Feci quod pro tenui meo conceptulo infirmisque viribus potui. capiat melius qui potest, & quousque potest; ac rectiora si qua habet, candidus impertiat; si non, his mecum utatur.

XVI. Absurdus mihi videtur conceptus Cl. Pungeleri, (b) quo ut probet Deum *ante omnem decreti* sive placiti *actum* debuisse rerum *specialiorem notitiam*, atque adeo *ideas* habere, ait, *contradictoria*, & quæ Deo indigna sunt, debuisse ab illo sciri, uti scilicet ea evitentur: ista vero sciri non posse sine cognitione tum eorum quæ *perfectionibus divinis adversantur*, tum *predicatorum* utrisque *extremorum essentialium*. quasi vero toto hoc Logico ac scholastico apparatu obscurarum & fallibilium mentium humanarum indigeret ille, cujus placitum,

cu-

(a) Confer quæ infrà, Part. IV. Sect. II. §. IX.

(b) Diff. Opp. pag. 33. & 34.

cujus conceptus, talia sunt, ut quæcunque placet concipere ac statuere, eo ipso quod placet ac concipit, bona sunt, eo digna, & inter se convenientia. Nihil enim potest fingere Deus quin hoc ipso id sit figmentum Deo dignum, & ceteris actibus Dei quibus alia constituuntur, optime conveniens: Deus enim secum nusquam non concordat.

Porro pergit idem objicere: (a) *Cognitio generalis potentiae divinae ea demum poterit appellari qua cognoscuntur genera. — Genera non novit qui species quas ea complectuntur, ignorat.* Contra. Primo, Cognitio Deo naturalis (ad quam hic provocat D. Pungele-
rus) de divina potentia sua, solis Dei naturalibus ac essentialibus absolvitur. Cognitionis vero sive conceptus arbitrarii divini exercitium, liberum est & arbitrarium, seque eousque extendit quousque ei placet, fingit sibi ad lubitum suum lusum suorum limites ac terminos. Si placet ei generalia, vel genera cognoscere ac fingere, cognoscet ea; si species, species sibi repræsentabit: si individua, eorum quoque individuas ideas habebit cognitas: si eorum regimen, id etiam: si nihil plane, etiam nihil, sui solius cognitionis naturalis exercitio essentiali

(a) Diff. Opp. pag. 34.

tiali & perfectissimo sufficientissime ac decentissime contentus, perfecteque eo & absolute beatus Deus. Non regitur divina cognitio methodo atque regulis Logices Aristotelicæ, ad captum accommodatæ humanum, qui per individua graditur ad species, & per has ad genera, & ex his ad genus summum in prædicamentis. Itane vel ipsum Deum in cognoscendi modo faciemus quasi Aristotelis aliquem discipulum?

XVII. Liberalis deinde erga nos vult videri vel esse doctus Vir, sed eum in finem, ut quod prius nobis obtulerat, hoc ipse postea ad se retrahat cum emolumento. (a) *Dabo*, inquit, *ut liberalis sim, Deum ex placito formasse rerum possibilium ideas. Sed vicissim mihi largiaris velim, potuisse Deum illas formare antequam formaret.* Respondeo: Antequam ideas formaret Deus, erant nihil, erant non-illæ, non-conceptæ. Potuit Deus ex non-conceptis formare conceptas sine præcedente earum conceptu. Conceptus earum simultaneus fuit cum voluntate eas formandi & concipiendi, non antecedens sive prævius. Potuit Deus formare ex non concepto conceptum quid: potuit abstinere: & quando voluit, eo ipso id tunc formatum est, sine prævia formatione vel

con-

(a) Ibid.

conceptione alia. Hæc D. Pungelero ejusve postulato si non satisfaciant, ipsum postulatum absurdum est; quod satis manifestat in his sequentibus: (a) *An*, inquit ille, *rei ignotæ formare ideam poterat?* An igitur rei cognitæ ideam formare poterat? An poterat formare ideam rei quæ jam antea cognita erat, hoc est, quæ jam ideam habebat antequam ipsa idea formaretur, sive, antequam supponeretur (ex liberali concessione Viri docti) eam esse formatam? Ad reliqua alia, quæ pluribus aliisque verbis hic loci repetit, hisce & præcedentibus similia, ulteriori responso minime opus esse arbitror.

XVIII. Agmen ille probationum suarum clausurus, (b) ad *idearum materiam & formam*, hoc est, ad earum NATURAM, insuper recurrit. Quantum ad earum MATERIAM, de ea *nihil magnopere putat laborandum esse*: tametsi hinc pleraque pendeant. Nam quamvis sit extra controversiam, *materiam* idearum esse *cogitationem* Dei; est tamen controversum utrum hæc cogitatio ea sit quæ Deo naturalis, essentialis & necessaria est: an vero alia, libera nempe, arbitraria, indifferens, mere accessoria, qua potuit carere, hoc est, a qua po-

(a) Diff. Opp. pag. 36. (b) Ibid. pag. 37.

potuit abstinere divinus intellectus, suâ divinæ essentiæ cogitatione sibi sufficiens & contentus. Unde patet istam de *materia* naturaque intimiori idearum considerationem permagni esse momenti; non vero talem de qua *magnopere non sit laborandum*, quandoquidem vel ad hoc unum punctum tota vel præcipua reduci possit controversia nostra. Quantum ad idearum FORMAM, unde Deus eam hauserit, respondet primo, negative; *ex nihilo* (inquit ibidem) *Deum illam hausisse*, ille saltim non affirmabit, qui & eam reale quid non esse negat, & Deo nullam novam per decretum (per placitum) vel aliocunque modo unquam accessisse realitatem non diffitetur. Quare vero (inquam ego) non e nihilo? An quod Deus e nihilo non possit *haurire*, host est, vocare, aliquod reale? Illud sane tum Apostoli asserto contrairer, tum statuminaret effatum Spinosistarum creationem eo negantium quod *ex nihilo nihil fiat*: quod quidem verum est si ad causam statuentem vel efficientem respiciatur, hoc est, si intelligatur, nihil fieri ex non causa vel sine causa statuente ac efficiente: falsum si ad alias causas referatur; quis enim, sibi si vere attendat, negaturus erit, ab Omnipotente statuente & efficiente causa fieri posse ut sint quæ antea non erant,

erant, & quæ in divina sua essentia non comprehendebantur eive non erant essentialia? Ast (sic ille opponere pergit) eo pacto *nova aliqua realitas Deo accederet per decretum*: quod vero *nunquam quocunque modo* putat fatendum esse. Equidem essentiaæ naturæque divinae nullam aliunde quam a se realitatem accedere posse, libentissime fatemur. Fate-
mur & hoc, Deo qua extra se & arbitrario ludere volenti nullam posse accedere realitatem a re cui ipse non dederit id quod ea res habet, vel etiam cui non dederit vim reddendi vel repræsentandi Deo id quod ipsemet prius largitus erat. Verum quod *nullam novam realitatem* possit Deus ex placito dare sibi quâ extra se suamve essentiam pro arbitrio ludere ac delectari volenti, idque tum ideas varias sibimet per conceptum suum arbitrarium excitando, formando, ac repræsentando, tum ex occasione lusu-
suum cum illis ideis suorum, vel, si creaturas condere lubuerit, easque liberas, ex occasione quoque liberi earum creaturarum regiminis, quo illæ Deo ejusque placito seque suaque sponte ac libere reddent; id plane cùm omnes conscientiaæ, tum universa Scriptura, ipsemetve Deus in ea nobis loquens, falsum esse declarant. Ex Christo quâ incarnato, quâ obediente Patri ad mor-

tem usque, quàm homines e laqueis Satanæ ad Deum reducente, nullane Deo (quàm cum creaturis sese exercenti) lætitia aliqua, nullumve novum gaudium, quod sine hisce is non habuisset, accessit omnino? Nonne testatur sæpius Scriptura, Deum (uti jam supra verbo tetigi) capere lætitiā ac gaudium ex operibus suis, e populo suo, ex illis qui ei morem gerunt; privari illo gaudio, imo tristitiā affici Spiritum ejus, quando ei non præstamus quæ à nobis præstari cupit? Verum philosophi e suis axiomaticis quid in Deo fiat necne, melius sciverint, quàm ipsemet Deus aliter ac ipsi de his asseverans! Nonne fatentur omnes ex hominum obsequio, amore, salvatione, Deo dari ac augeri gloriam, quam vocant *accessoriam*? quidni & lætitiā, & delectationem? quas si *realitates* dicere lubeat & *novas*, quidni liceat? Non tamen hæc ita se habere sunt concipienda quasi creatura positive & efficienter sensus gratos in Deum infundat atque efficiat; sed ipsum Dei placitum, ipsa Dei generosa bonitas & libera generositas atque charitas tanta est, ut velit creaturarum suarum commoda (quæ ab eadem acceperunt) quasi sua (Dei) essent commoda habere, sentire, de iis quasi de suis propriis, quasi ea sibi ipsi acciderent, gau-

gaudere atque collætari : & hoc quidem fuit ei scopus & principium creandi & redimendi homines , hoc motivum œconomiæ totius creationis , ut & redemptionis. O nobilis ac generose amor , quam absconditus es tantum non omnibus e philosophia solum ideali superficiariæ facultatis Ratio- nis frigide philosophantibus ac ratiocinan- tibus ! Concludimus ergo , ut ad ideas re- deamus , ex earum formatione , qua e non- ideis factæ sunt decoræ atque admirabiles ideæ , accessisse Deo , quâ extra se lusus quosdam suos considerare volenti , novas formas , novas contemplationes ; advenisse ejus delectationi nova gaudia , novas deli- cias accessorias ; non autem eas essentielles , (cogor repetere ,) sed tales , quibus carere potuisset si voluisset is , qui se solo essentia- liter & perfectissime contentus est atque beatissimus.

(a) *Supereſt* (proſequitur doctus Vir ,) *ut dicamus Deum iſtam picturarum formam vel ex divite IDEÆ SUI IPSIUS penu , vel alterius rei ideâ deprompiſſe.* Atqui , inquam ego , e divite IDEÆ DEI IPSIUS penu nihil naturaliter ſequitur præter FILIUM DEI & SPIRITUM S. Cetera , ex non- ideis vel e nihilo vocata ſunt ab eo qui quan-
D 2 do

(a) Ibid. pag. 37.

do vult vocat ea quæ non sunt, five quæ sunt nihil, ad τὸ esse. Et quamvis forma solius ideæ creaturæ intelligentis ex idea Dei ipsius quodam modo desumta sit; non tamen naturaliter inde prodiit; sed ex arbitrio Dei, qui potuisset eam ex sui idea non formare; sed eandem quæ eὑtypon non necessarium, quæ ideam creaturalem, in nihilo reliquisse, five ab ea condenda abstinuisse, sui solius idea contentus atque perfectus. Statuta igitur est, sicuti ceteræ, ex non-idea creaturali, creaturalis idea, per arbitrium Dei.

Equidem assignat Cl. Pungelerus pro origine idearum quantum ad *formam*, ipsam (a) DEI IDEAM, quæ *idea* (inquit) est *æterna POTENTIÆ*, quæ potentia æterna *includit fovetque suo in sinu ideas rerum possibilium*: unde illico colligit, Deum per illam sui ideam per quam se naturaliter contemplatur, sibi suppeditare ideas rerum possibilium. Verum istud ad potentiam Dei pro asserenda necessitate cognitionis naturalis idearum refugium, non semel hucusque repetitum, ostendimus esse nullius momenti ad hanc ejus conclusionem quando perspicuum fecimus, omnipotentiam Dei æternam ejusque essentiale exercitium in solo Dei

(a) Diff. Opp. pag. 37.

Dei filio & Spiritu S. esse naturaliter plenissime & sufficientissime expressa & cognita, exclusis ceteris rerum quarumcunque possibilium ideis, quæ ortum suum ex arbitrario divinæ potentiæ exercitiolo demum trahent cum Deo lubuerit. Quæ vero diductius e suprà dictis (§. VII. VIII. IX.) repetere cuivis liberum est.

XIX. Antequam finiat hoc suum alterum Caput Cl. Pungelerus, proponit sibi (a) *assensum vel invitis extorquere* per aliquot *axiomata communia*, quæ in *subsidiu* suæ causæ vocat. Notavi non semel (b) ab eo allata fuisse tanquam axiomata, quæ nihil erant amplius quam effata falsa vel obscura aut ambigua, quæ vero, ambiguitate discussa, ad conclusionem pro se inde eliciendam nihil conferebant. Videamus tamen quatuor illa axiomata quæ assensui vel invitis extorquendo existimat ille sufficientia.

I. Primum ejus axioma est : (c) *Nihil potest esse in effectu quod non sit in causa vel formaliter, vel eminenter*. Hinc arguit, *mundum non potuisse creari nisi contineretur in virtute & potentia causæ, vel formaliter; quod nemo asserturus erit; vel eminenter. Eminenter, (pergit) in ea contineri non potuit*

D 3 *nisi*

(a) Diff. Opp. pag. 38. (b) Supr. §. II. IV. V. XI.
 (c) Diff. Opp. pag. 438.

nisi quod ad ideam, & (quod ad) vim virtutemque libere illum producendi. Quid inde vero? Utrumque (inquit) probat Deum habuisse rerum possibilium ideas. Quis autem hoc negat? Idne hic quæritur, utrum mundus possit creari ipso actu a Deo, Deive potentia, non habente tunc, cum creare vult, ideam mundi? Equidem POTENTIA divina, cujus exercitio arbitrario omnia deinde creata sunt, fuit semper & æternum in Deo; at ejus quæ arbitrario exercendæ objecta non erant propterea, quantum ad idealem & specialem aliquem suum modum, necessario & naturaliter in Deo: Erat vero coram Dei potentia, extra Dei naturam atque essentiam (sit venia exprimendi modis,) objectum aliquod vacuum *anteideale*, ex quo vacuo ac nihilo, licuit divinæ potentiæ vocare ad τὸ esse (ideale aut reale) quicquid ipsi placuit. Quid hoc vero objecti vacui? Τὸ nihil (*) *obedientiale*,

(*) *Nihil obedientiale.*] Non est quod hic obloquatur aliquis, male id, *obedientiale*, nulloque sensu, NIHILO attribui, cum *nihili nulla sint affectiones*. Ea enim affectio, τὸ *obedientiale esse*, non notat proprie aliquid extra Deum actuale quod sit in subjecto reali: sed connotat tantum veram suppositionem potentiæ divinæ, per quam quando vult, tunc entia, res ideales vel existentes, ponuntur, cum antea nullæ essent. Ita ut *nihil obedientiale* non aliud

le, non resistens obsequi ad vocem sive ad voluntatem Dei : ex quo vero nihilo, ex non-ideis, vocavit Deus *ideas* quales voluit, quasque illico sibi repræsentavit, prius nondum sibi necessario repræsentatas, nec necessario repræsentandas. Et cum eas habuit, habuit exemplar secundum quod *potuit* proxime ac speciatim *creare mundum*, creavitque ipso facto simul ac voluit, & quidem e non materia, sive e nihilo.

2. Axioma Viri docti alterum est: (a) *Ubi nihil vales, ibi nihil velis*. Quid inde autem? Hoc scilicet. Deus voluit res producere: ergo valuit, sive potuit. Si potuit, *si valere se intellexit*; ergo habuit rerum *possibilibus ideas* antequam res crearet. Redit eadem objectio; sed aliis verbis ac modis. Fatigarem lectores, & de eorum perspicacitate dubitare viderer, si vel illis solis quæ ad præcedens axioma dicta sunt, aliquid adjicerem.

D 4

3. Axio-

aliud significet, quam si dicas, status vel conditio nihili, status non-rei, non-ideæ; quem statum, quod nihil, ubi Deus vult, status & alicujus, ideæ, rei, antea non existentis (idealiter vel realiter) ita sequitur, ut hic effectus nequeat a quoquam impediri: verbo, NIHIL OBEDIENTIALE est, *antecedens* NIHIL (ideæ aut realitatis creaturalis,) cui SUBSEQUENS & aliquid (ideale aut reale) jubente Deo succedere potest.

(a) Diff. Opp. pag. 39.

3. Axioma tertium. (a) *Quod ignoras quomodo facere debeas, vel [quomodo] fieri possit, id non facis, neque facere unquam potes.* Profecto hoc applicare licet, quantum velis, homini ignorantiae tenebris atque impotentiae vinculis obnoxio: verum idem neque locum habere potest in illo subjecto quod novit omnia quæ vult, quando vult, & quomodo vult, sive eadem velit deinde extra se efficere sive non; neque potest reperiri in Ente cujus voluntas dum est, hoc ipso luminosa est, & lux ipsamet atque origo lucis & scientiæ. Non videtur satis attendisse Cl. Opponens ad multa quæ dixi in eo *Capite Cogitationum Rationalium* cui *Dissertationem* suam opposuit, ad ea præsertim quæ §. XI. exstant, nec non ad ea quæ in *Responsionibus ad Objectiones primas* adversus hocce Caput factas annotavi.

4. Quantum ad Axioma quartum Cl. Pungeleri, ejusque ad illud commentata, non magis omnia causæ suæ profunt quam quæ præcessere. Sic orditur ille: (b) *Non modo omnes sumus ita natura facti, ut aliter data occasione cogitare nequeamus quam bis bina esse quatuor, bis quatuor octo.* Respondeo: Hoc fateor; & cur id ita sit, explicui non uno (c) in loco.

(a) *Diff. Opp.* pag. 40. (b) *Diff. Opp.* pag. 40, 41.

(c) *Cog. R.* Lib. III. c. X. §. 9. 19. ad 23. &c.

loco. Libuit Deo talem nobis, rebus, ideis naturam condere. Pergit:

Sed & simplici mentis intuitu evidenter percipimus aternas esse has immutabilesque veritates. Respondeo: Ita est: Deo libuit eas statuere ut æternum sint & non mutantur; idque etiam nobis imprimere. Addit noster: *quæ [veritates] in ipsa Dei natura suam habeant fundamentum.* Respondeo: Hoc est: quarum natura & constitutio libere ab illo excogitata est ea de causa, & hoc fundamento, ut repræsentarent & adumbrarent aliquas divinæ naturæ perfectiones vel proprietates; haberentque ideo cum illis analogicam similitudinem. Scio equidem D. Pungelerum hæc meas paraphrases improbare: sed hæc ejus improbatio nihil aliud probat quam Axiomatis allati sensum Pungelerianum esse mihi oppositum: sensum verum non item.

XX. Porro accedens ad instantiam, *cum enim, inquit, in ipso Deo locum habeat Trinitas, quatenus in ipso est alius, alius, & alius; hicque saltem numerus immutabilem habeat naturam.* — Respondeo. Hoc fateor ex animo, & quidem id sensu absolutissimo ac necessario: verum & expresse in hac secunda Parte (a) monui non agi hac in quæstio-

D 5

ne,

(a) Cog. Rat. ibid. §. XIV.

ne, quæ circa idearum constitutionem versatur, de Deo, deque illis omnibus quæ sunt in divina illius natura: quippe quæ exclusi ab hocce subjecto. Instantia si qua mihi opponenda sit, desumenda est ex ideis rerum *creabilium* vel creatarum: quod hîc nondum fit a Cl. Opponente: sed solum in sua sequenti quæstione, dum addit: *Quid est cur de CETERIS* [quæ in Deo non sunt] *aliud feratur iudicium?* Respondeo. Quia CETERA & ceterorum ideæ potuerunt non esse; (uti toto Capite ostendo:) quod si non fuissent, tunc neque de illis ullum iudicium fieri potuisset. quæ vero de divinis dici non possunt.

Urget tamen: *Dicere numerum rerum creatarum nihil habere cum eo qui est in Deo UNIVOCE commune, quod unum restat Poireto effugium, quid est nisi errorem errore tegere, ne nimium pelluceat?* Respondeo. Fallitur D. Opponens quando putat, cum aliquid refutare non potest, se tamen rem confecturum una atque altera interjectione thraonica. Poiretus ostendit passim, Deum & creaturas nihil habere commune univoce, eodem scilicet necessario & absoluto sensu; siquidem Deus sit Ens absolutum, necessario existens, & se uno perfectissimum: creaturæ vero harumque ideæ potuerint in æter-

terno nihilo permanere, atque nullæ æternum esse: quod autem sint, id ex libero Dei statuto & arbitrio esse: & quod earum nonnullæ sint (ut hic loquitur cum Scriptura S. D. Pungelerus) *genus Dei, divinæque naturæ participio gaudeant*; id esse e liberali Dei placito, qui voluit hoc cum illis utcunque participare; a quo tamen abstinere idem potuisset; atque tunc eæ fuissent prorsus nihil: quod sane arguit earum esse cum τὸν esse Dei non esse univocum vel univoce commune. Ostendit & idem Poiretus, creaturas, earumve omnes ideas, habere e Dei libera constitutione aliquid analogice simile inter Deum & se; atque adeo, (ut verbis ipsis D. Pungeleri eidem satisfaciam,) *mentem propterea eodem modo versari in colligendis unitatibus divinis, quo versatur in rerum monadumque creatarum combinatione*: cuius asserti contrarium miror quâ fiat ut D. Opponens simul & meam esse sententiam, nisi ut eam, sed gratis, in sequentibus impugnet; quasi vero non satis asseruissem (id quod cogor adhuc illi ob oculos reponere) Deum illum, qui cum naturalibus suis perfectionibus sibi sufficiens est & solus necessarius, quando ipsi ex placito visum est sui suarumque copiosarum perfectionum fingere & excogitare quasdam veluti umbras, si-

ve figuras ectypas, constituisse hoc ipso convenientiam inter archetypa & ectypa, originalia & originata, realitatem illorum absolutam & horum umbratilem. Hoc posui constanter. Negavi vero, & adhuc nego, istam convenientiam esse inter subjecta absolute univoca, sive esse univocam inter utraque. Quantum ad numeros, *sive* (secundum distinctionem a D. Pungelero hîc adhibitam) *sive*, inquam, *per eos denotes rem numeratam ejusque pluralitatem, sive actum mentis nostræ, quo circa hæcce versatur*; patet e dictis quî sit eos inter convenientia, sed non omnimoda & universalis, quia non univoca: in divinis siquidem numeris, sive perfectionibus, positiva sit & intelligatur infinitas, cui nihil addi, nihil detrahi possit; ubi uno posito ponuntur omnes, negato uno tolluntur omnes numeri: non ita in creaturalibus numeris, quorum vicissim fractiones tantum non innumeræ, & quamplurimæ affectiones ac proprietates, quæ ab arithmetica & algebra deteguntur, in divinis locum non habent.

Quæ ad finem usque Capitis hujus (a) disferit D. PUNGELERUS de Clariss. quibusdam viris BURMANNO, WAEYENO & VAN TIL, quos hoc in argumento non cohæ-

(a) Diff. Opp. pag. 45. ad 5 r.

cohærenter docuisse aut scripsisse contendit, quia ista me measque positiones non respiciunt, prætermitto omnia, perrecturus ad DISSERTATIONIS suæ OPPOSITÆ CAPUT III. ubi proponenda sunt MEA de subjecto nostro ARGUMENTA & probationes, quibus ille objectiones suas non *opponit* tantum, sed & eas tanquam omnino victrices summa cum confidentia producit. Nos autem utrum jure merito id faciat, visuri sumus in posterum.

DE NATURA ET ORIGINE IDEARUM.

PARS TERTIA:

In qua

Veritatis sententiæ nostræ fundamenta & argumenta sic ponuntur, restituantur & stabiliuntur, ut simul a D. PUNGELERI oppositionibus in CAPITE ejus DISSERTATIONIS III. vindicentur.

SECTIO I.

De nonnullis generalioribus tum a nobis positis, tum a Cl. Pungelero objectatis.

SUMMARIA.

I.-III. *Solutioni Atheorum argumenti e sola nostra hypothesis data, quàm frustra obloquatur Cl. Pungelerus.*

IV. *Questioni ejus de cognitione imperfectorum quæ in Deo est, satisfit.*

V. *Non satisfacit ille Atheorum argumento modo memorato.*

VI. *Fundamentales meæ de ideis propositiones*

nes quatuor, non bene ab illo in unam contracta.

VII. *Simile pictoris, quo usus sum, mala imitatione vel decies urget inaniter.*

VIII. *Objicit non coherencia e locis male avulsis.*

IX. *Quatuor questionibus ejus breviter respondetur.*

X. *Ideas rerum, quæ res futurae non sint, dum negat ille, veritati & sibi ipse contradicit.*

TERTIUM CAPUT Dissertationis Cl. PUNGELERI directe mihi oppositum, divisit ille in SECTIONS DUAS: in quarum prima opponit se iis quæ de nostro argumento dixi in Cap. IX. Libri III. *Cogitationum Rationalium*, ut & in Cap. X. quantum ad generaliora: in Sectione altera Caput X. quantum ad specialiora aggreditur.

I. In Capite IX. *Cogitationum* proposueram quandam Atheorum contra existentiam Dei ratiocinationem, desumptam ab *existentia* finitorum ac inferiorum entium, quæ entia finita ac inferiora, si ens absolutum & summum existeret, non deberent, inquiunt Athei, existere. Soluta ea objectione, eorundem Atheorum instantiam ex *cognitione* desumptam sic proposui ibidem.

» (a) In-

„ (a) Instari tamen murmure sic posse a-
 „ nimadverto: Ens summum, si existat,
 „ nulla cognoscere se inferiora, adeoque
 „ multo magis illa omnia, si existat, ex-
 „ cludere debere. Quod autem nulla quæ
 „ ipso sint inferiora, atque adeo finita,
 „ percipere possit ac debeat, inde patere,
 „ quod perceptio perfectissima & mera non
 „ requirat alterius quam sui ipsius perce-
 „ ptionem: nam si necessario aliud præter
 „ se percipit & noscit, sequitur eam solam
 „ suæ intelligentiæ non sufficere, siquidem
 „ sine alterius à se diversi perceptione esse
 „ non possit. quæ autem perceptio alterius
 „ perceptione absente, non est perfecta,
 „ ea perceptio non est summa, seu summe
 „ perfecta, nec Entis Summi „. Huic in-
 „ stantiæ istam adjeci illico responsionem.
 „ *Nos eam difficultatem facile, ut superiorem,*
 „ *eodemque modo solvimus. dicimus enim: quem-*
 „ *admodum nullas perfectiones finitas in se com-*
 „ *plectitur natura Dei; sic ejus Cogitationem,*
 „ *sive perceptionem essentialem, vel intelligen-*
 „ *tiam simplicem & naturalem, nihil complecti*
 „ *quod ut à se ipsa, ab Ente Summo, diversum*
 „ *representetur. Et quemadmodum non necesse*
 „ *est Deo ut ponat extra se finita quædam; sic*
 „ *non est necesse ut Deus concipiat & noscat quæ-*
 „ *dam*

(a) Cog. Rat. Lib. III. Cap. IX. §. X.

dam à se diversa. Utque potuisset Deus nihil à se diversum ponere; sic potuisset nihil a se diversum concipere & nosse. Denique, quemadmodum si placet ipsi ex lubitu quædam ponere, ea non ex necessitate ponit, quasi ipse sine illis indigeret, vel quasi non aliter posset facere, aut omnino abstinere: ita si ipsi placuit quædam statuere, adeoque concipere, (nam tò concipere Dei de rebus ab illo diversis est statuere,) ea concipit quidem, sed non ex necessitate, quasi absque illorum conceptu ejus cogitatio deficeret, vel quasi aliter nosse non posset, aut omnino nihil præter se solum nosse. Hanc atheæ instantiæ refutationem præcedebant & mea alia hæcce verba: Huic difficultati (sive instantiæ) non video quî satisfieri queat ab illis qui rerum creatarum ideas NECESSARIO in Deo esse, ab illo concipi scientia simplicis intelligentiæ, independentesque esse ab ejus voluntate sibi persuadent.

II. Quæ verba vero D. Pungelero ita displicuerunt, ut parum absit quin & ipsis mendacium imputet, & Responsum meam, gloriosi militis instar, uno flatu dissipet. Non semel observavi, illum quo magis se rationibus ei adversis constrictum sentit, eo confidentius simulare sperni a se ea, quorum vim aliter coram aliis sustinere non po-

potest. Quid vero hic ait? (a) *Possẽm ego facile diluere omnem hujus argumenti [Responsionis meæ] vim, respondendo, quod cum causa Dei non egeat mendaciis; sed suo stet inconcussa talo, nihil probet qui id tantum probat, suam sententiam alicujus esse posse utilitatis in hoc vel illo errore refellendo. Verũm possẽm & ego in ostentato hocce efugio non pauca ostendere absurda. Nam ecquid hoc ad rem nostram, causa Dei suo stat inconcussa talo? Certe causa Dei in se ipsa stat inconcussa: at in hominibus non paucis, in atheis, in infirmis qui per atheorum strophas ad atheismum sollicitantur, non stat inconcussa, si quidem nec in illis plane stet. An ergo propterea quod in se ipsa stet inconcussa causa Dei, rationes erunt rejiciendæ vel contemnendæ per quas eidem causæ possit in infirmis illis suus parari locus, eaque apud illos admitti? Quid istud; causa Dei non eget mendaciis? Putatne D. Pungelerus hanc mendacii in rationes meas contumeliam (quæ de ipsius ratiociniis æque facile dici possit,) esse idoneam quæ facile omnem vim argumenti mei diluat? Quid illud etiam; N I H I L probat qui id tantum probat, suam sententiam alicujus esse posse UTILITATIS in hoc vel illo errore*

(a) Diff. Opp. pag. 54.

rore refellendo? Certe id ille ad minimum *probat*, adversarii instantiam, cui *refellendo sententia sua est utilis*, hac ipsa sententia sua esse solutam, & inefficacem redditam quantum ad illum adversarium hominem, si principiis ab illo vel ad tempus suppositis, contra eundem usus est is qui refellit eum, uti hic factum est.

III. Verum, ne forte nos ita terreat nimium D. Pungelerus, profitetur illico, nolle se tam potenti medio, quale scilicet modo ostentaverat, & quo *facile omnem argumenti vim posset diluere*, impræsentiarum abuti. Non vult (a) *se subducere certamini*: mavult confidentia tantum non ultima edicere: (a) *Tantum abest ut tollat difficultatem Poireti responsio; ut eam ne imminuat quidem.* Magna fane Poireti inconsiderantia! videamus tamen quâ D. Pungelerus evincat ut id sit. *Quid enim, (pergit,) annon posito decreto, Deus aliud præter se NECESSARIO percipit?* Videte, quæso, sub quàm vano effugio se tutum arbitretur quando obscuræ vocis ambiguitate abutens, rebus atque oculis tenebras offundit! Docent vel triviales Scholæ *necessitatem*, (vel *nécessarium*) dari duplicis generis, alteram absolutam, quâ res absolute non potest non esse; alteram

(a) Diff. Opp. pag. 55.

ram hypotheticam, qua res, quæ absolute non est necessaria, posita tamen quadam hypothese fit & est necessaria. Priori modo necessarius est Deus, necessaria summa intelligentia, vel scientia simplicis intelligentiæ: altero modo necessariae sunt creaturæ, positæ ac prævia scilicet hypothese, quod Deus eas voluerit condere, & condiderit ipso facto. Quæritur nunc, utrum rerum possibilium ideæ sint necessariae *absolute*, vel an necessario comprehendantur in intelligentia summa, in scientia simplicis intelligentiæ? Ego id nego, & inde everto penitus instantiæ atheorum fundamentum. D. Pungelerus obloquitur; & ideas illas esse necessarias necessitate *hypothetica*, & *posito* de illis *decreto*, sive statuto adfirmat: atque eo modo confidenter putat se probatum dare, mea responsione atheorum difficultatem non tantum non esse sublatam, sed *nec imminutam quidem*. Opusne est ut tam inanem ac aperte sophisticam instantiam, in mera ac evidenti æquivocatione ludentem, pluribus persequar, & superflue respondeam quæstioni quam illic annectit?

IV. Ea hæc est: (a) *Quod si ergo ea perceptio non sit summa nec Entis Summi quæ non est*

(a) Ibid. pag. 55.

est perfecta, h. e. quæ est imperfecta alterius perceptione absente, (quod concedit Cl. Poiretus) quæ esse potest perfecta, quæ non imperfecta Dei cognitio quæ cognoscit inferiora, & cognoscere vi decreti debet? Respondeo: Cognitio Dei, Entis Summi, qua cognoscit inferiora, est cognitio perfecta perfectione sibi per Dei placitum conveniente; non est imperfecta eo quod inferiora & imperfecta novit; quia perfecte ea novit prout vult, & quantum vult. Sed ea cognitio non est eadem cum cognitione simplicis intelligentiæ, quæ Deus se ipsum & sua essentialia novit ita necessario, ut sine hac cognitione perfectus non esset, & cum eadem perfectissimus sit: quando contrà, cognitio qua novit inferiora, est tantum arbitrarius conceptus, est exercitium externum, liberum & arbitrarium intellectus sui, quo exercitio si careat vel carere velit Deus, vel imperfecta alia cognoscere, nihil per hoc detrahitur vel adjicitur perfectioni naturali essentia vel intelligentiæ suæ. Sequitur tantum, Deo, per se & in se perfectissimo, esse arbitrarium ac indifferens ludere vel non ludere extra se prout volet, modis quibus plus minusve realitatis prout lubet tribuat. Annon, quod adhuc postulat noster, (a) hoc modo

(a) Diff. Opp. ibid.

modo satis explicatur quâ Ens Summum excludat extra se, extra naturam suam necessariam ejusque perfectionem absolutam, alia quævis, hoc est, alias ideas rerum inferiorum, magis minusve imperfectarum?

V. Postquam in cassum voluit ostendere Vir doctus responsionem meam atheorum difficultati non satisfacere, quinque is responsiones proprias e suis hypothefibus (a) adhibet quibus rem conficiat: sed plane in vanum. Illarum secunda minime tangit quæstionem, five instantiam ab atheis motam, quæ non est de existentia vel *coëxistentia* rerum inferiorum cum Deo; sed de illarum ideis & cognitione in Deo. Quatuor ceteræ responsiones ejus nituntur omnes hoc uno suo principio toties repetito: Deum, qui noscit necessario potentiam suam plenissime, non posse non hoc ipso nosse quæcunque illa potest: adeoque & consequenter rerum possibilium ideas, de quibus est quæstio. Videor mihi satis ostendisse effati illius sensum duplicem; alterum absolute verum quando ad Dei essentialia applicatur; alterum falsum quando ad ceteras res ideasve in sensu necessitatis, (qui est D. Pungeleri & suorum argumentorum sensus) extenditur: vera siquidem

(a) Diss. Opp. p. 56. & seqq.

dem ejus extensio ad res ceteras sit arbitraria. non necessaria. qua vero de re ad ea remitto quæ supra, (a) Part. I. & II. pluribus dicta sunt.

VI. Venit nunc Cl. Pungelerus (b) ad **A R C E M** (ut loquitur) *istius causse*, eam *invadendi* gratia. Si ita est, oportet ergo rem ipsam, prout a me posita est, ejusque pro ea argumenta à me allata, primo repræsentet; deinde invadat Cl. Opponens. Rei quam asserendam assumsi summam (c) ad quatuor capita, distinctionis majoris ergo, reduxeram. Ea ille postquam retulit, in unam (d) contrahit propositionem in quam præcipue respiciat, tametsi minime ad mentem meam sit hæc illius contractio, quippe quæ & omnium fundamentum reticet, nec alia exprimit ad verum quando dicit, veluti ex mea sententia, *Deum tum* **E F F I G I A S S E** *pictureas* (ideas) *cum animus esset certa producere*; quasi vero ante & citra creationem id vel non factum esse, vel fieri ab illo non potuisse, statuissem. quæ mea mens non est. Malim eam ex me quam ex illo a quovis percipi. Eam autem ita expressi in loco (d) indicato.

I. *Dei*

(a) Sup. P. I. §. VI. & Part. II. §. X. XV. &c.

(b) Diff. Opp. pag. 59. (c) Cog. Rat. Lib. III. Cap. X. §. XXVII. (d) Diff. Opp. pag. 60.

1. *Dei naturam esse absolute necessariam, absolutam, sibi sufficientem, & potuisse æternum se sola contentam esse sine ullius rei a natura sua diversæ idea. Et hæc quidem est inter omnia dicenda propositio maxime fundamentalis atque præcipua.*

2. *Rerum ideas in pura & absoluta Dei essentia esse purum & absolutum nihil; sive, easdem essentialiter, necessario, ex se non involvi in divina essentia, neque habere cum illa eandem radicem imperscrutabilem, quæ sine fundo & termino est. Moneo hic, illud absolutum idearum nihil, ad vocem Dei aptum esse ut ex eo procedant quæcunque Deus vult vel volet: quapropter illud interdum nomino nihil obedientiale, vel etiam possibile anteideale. Prioris hujus denominationis sensum & rationem superius (a) paucis explicui.*

3. *Rerum ideas & veritates habere suum esse, suam realitatem [idealem] mutuare, ex libero Dei placito: hoc est: Causa quod sint & dentur ideae veritatesque creaturales, ut sic loquar, est Dei placitum. Hoc esse idearum dicitur a me possibile postideale; nec infert existentiam rerum, imo nec earum futuritionem; sed possibilitatem tantum.*

4. *Denique dico, idearum veritatumque*

con-

(a) Supr. Part. II. §. XIX.

constitutiones & gradus, quod nempe plus minusve realitatis possideant [vel repræsentent,] id sic esse & sic dependere a Dei placito, ut aliter atque aliter se habere, si Deus voluisset, potuissent, (nempe (a) potuissent non esse id quod [nunc] sunt, hoc est, potuissent esse nihil,) & factæ sint id quod non erant; hoc est, ex nihilo factæ & constitutæ sint reales & existentes, (conceptuali sive ideali existentia;) potuissentque aliæ quædam supponi vel majoris, vel minoris perfectionis, si Deo placuisset.

VII. Ut hæc dilucidarem, eodem in Capite (b) usus eram similitudine pictoris periti, qui interdum ex tempore figmenta non indecora excogitat de quibus nunquam antea plane cogitaverat, quique potentiam habet & plura alia excogitandi de quibus tamen nunquam actu cogitavit. Hæc ad Deum, actu excogitantem ideas quæ ab illo antè conceptæ non fuerant, applicaveram illustrationis, non probationis, gratiâ. Eam similitudinem D. Pungelerus nititur vel decem modis in contrarium, sive in rem suam ita pertrahere, ut mihi, nedum inferviat, contraria potius videatur. Miror Virum doctum contradicendi studio

E de-

(a) Hæc in parenthesi inclusa non bene omisit citatio Cl. Pungeleri. (b) Cog. Rat. ibid. §. IX.

devenire eo , ut non meminerit non tantum vulgaris effati quo dicitur, *similitudines nihil probare , sed illustrare* ; sed & videatur oblitus maxime dicti alterius nemini non noti, *omne simile esse etiam dissimile* ; & , *nullam similitudinem esse urgendam ultra respectum qui in illa ad comparationem adhibetur*. Hoc si non observetur, similitudini nulli locus supererit quin simul absurdus apertus sit & locus amplissimus. Quando Scriptura Deum (a) Soli, v. g. comparat ; adjiciet anthropomorphita vel omnium crassissimus ; quemadmodum Sol est corporeus ; sic etiam Deus : quemadmodum Sol non est ubique ; ita quoque nec Deus : quemadmodum Sol est figura præditus , ita etiam Deus &c. prorsus quemadmodum noster e mea data pictoris similitudine , exsculpere tentat similitudines nescio quot sententiæ meæ non convenientes : & nihilominus tamen vix ulla earum est in quibus præterea non cæspitet atque deficiat. Recenserem eas hic loci singulatim : verum quia illæ paginas plus quam tres in Dissertatione sua occupant, neque etiam merentur operæ descriptionis pretium, lectorum oculos iisdem non defatigabo, contentus earum defectus verbis tribus

(a) Pf. 84.

bus hic (*) ad marginem indicare propter illos qui eas in ipsa Dissertatione inspicere dignabuntur.

VIII.

(*) *Hic ad marginem indicare.*] Similitudinum decem imitatarum D. Pungeleri, *prima* falso nititur, vel ludit ambiguitate vocis *posset*, quæ notat, vel habere potentiam, vel exercere potentiam. *Quemadmodum*, inquit, *pictor nulla exhibere vel effingere posset figmenta, nisi ea animo prius haberet expressa; sic neque Deus &c.* Quis nescit peritum pictorem habere potentiam innumeras picturas effigiandi & ex-cogitandi, de quibus tamen nondum actu cogitavit adhuc, neque, si vult, cogitaturus est unquam; tametsi illam potentiam actu exercere nequeat sine earum conceptu vel simultaneo vel prævio? *Secunda* falsa est itidem, & dissimilitudine (quæ in quo-vis subjecto similitudinis occurrit) nititur. Nego hic, plane idem, seu simile esse de Deo & de pictore. Deus eo quod vult, facit omnia apparere: pictor non est auctor idearum simplicium extensionis, colorum, & similium. *Tertia* est contra ipsum D. Pungelerum; concludit enim, lusus divinos ex voluntate Dei esse: quod etiam affirmo. *Quarta*, si bene eam concipio, contra ipsum quoque est, siquidem ea quæ Deus pinxit, agnoscat hic *diversam ab ipso* habere vel *accepisse existentiam*: est autem quæstio de existentia *ideali* sive conceptuali, quam distinguo, contra illum, a natura Dei. *Quinta* ferme ridicula est, scilicet, *pictor fingere jam amplius in conceptu nequit quæ jam actu in conceptu suo delectabundus contemplatur*: nempe, nequit actum agere: bene, fingat alia atque alia suo in conceptu, atque ea demum contempletur, & hoc, pro potentia quam habet, iteret quoties & quamdiu volet. Quis simile quid Deo inhibeat? *Sexta* non est minus pro me

VIII. Subjungit D. Pungelerus, (a) non e sola illa similitudine, sed e multis præterea effatis meis ea consequi quæ inter se minime cohæreant. Et tunc quidem plures e libris meis lacinias hinc inde discerpit, quas inter se *committit* veluti quæ sibi met adversentur, quæque *Oedipo* aliquo opus habeant ut intelligantur. Non libet sane talia pluribus persequi: quis enim nesciat vel ex optime alioqui compositis, (ne dicam e depravatis passim lineolis quibusdam) quando a toto contextu sensum eorum explicante discerpta sunt atque divisa nonnulla, neminem adversarium non posse absurda & in speciem pugnantia inde coagmen-

quam pro illo, nitatur licet duobus suis e potentia & cognitione Dei desumptis suprâ argumentis. *Septima* itidem: Deus plenissime & perfectissime omnipotentes suas vires in se exploravit. *Octava* in utroque comparatorum falsa est: falsum est pictorem non habere exploratam suam pingendi potentiam nisi earum rerum quas pingere potest, ideas actu habeat: falsum idem & ad Dei potentiam applicatum. Ad *nonam* quis erit qui non subrideat? Scilicet Deus, Sapientia ipsissima, qui id quod cogitat & vult eo ipso quod cogitat & vult, sapienter & decenter id vult & concipit, opus habeat, hominis instar & *pictoris qui prudentiæ laudem venatur*, uti examinet prius, ponderet atque dijudicet antea quid ipsum deceat! Omitto *decimam* ceteris aliis non magis pro illo facientem; siquidem non ad me, sed ad alios illa respiciat.

(a) Diff. Opp. pag. 64.

mentare? Remitto itaque lectores, si eis operæ pretium videatur, ad loca ipsa in Libris meis inspicienda, ubi integre omnia videbunt cum sano sibi que conveniente sensu repræsentata, meminerint modo quæ de Dei potentia superius a me distincta sunt.

IX. Exigit Cl. Pungelerus antequam sectioni primæ Capitis suæ Dissertationis tertii finem imponat, ut ipsi respondeam ad tres quatuorve, quas illic proponit, quæstiones, ratus scilicet iis ex mea sententia responderi non posse; sed ad suas hypotheses pro responso recurrendum esse. Eas hic apponam quæstiones cum responsis meis.

(1) Prima ejus quæstio, hæc est: (a) *Si notitia Dei de se solo sit ita completa, ut nulla creabilia, nullas rerum essentias respiciat; quomodo potuit antecederet ad Decretum Deus me & alios ALITER constituere?* Respondeo, hoc modo: Si se solo & uno voluisset Deus contentus manere, (uti potuit,) tunc tu & alii fuissetis plane nihil; quod sane est ALITER ESSE quam nunc estis: siquidem esse id quod nunc estis, & esse prorsus nihil, alia atque alia sunt omnino. Præterea, antequam Deo, sibi sufficienti, placeret aliquid constituere, libe-

E 3

rum

(a) Diff. Opp. pag. 65.

rum & arbitrarium ei erat excogitare & fingere quæcunque voluisset, quæ vero concipere speciatim non possumus, quia statuta non sunt, anteidealialia sunt, idea carent & nihil adhuc sunt.

(2) Quæstio secunda: *Si aliter potuerit Deus, quomodo hoc ipsi Deo potuit esse incognitum?* Respondeo; Cognitum ipsi fuit se liberum esse; sibi liberum esse vel in se solo manere sine egressu, vel extra se ludere si lubeat. Ideæ autem hæctenus non cognitæ, hoc est, non statutæ erant.

(3) Petitio tertia: *Quomodo notum esse aliter potuit quam per ideas?* Respondeo: Notum ipsi fuit per ideam naturæ suæ quod ipse sibi satis fit: adeoque nihil ultra requirat.

(4) Adjicit, quarto; *Reddat rationem, si possit, Poiretus, cur in sacris literis non intelligentiæ חכמות (a) tantum Deo tribuantur, numero plurali; sed & dicantur esse SINE NUMERO?* Respondeo: Facillime. Posito enim hoc in loco agi de simplici ac essentiali Dei de se cognitione, tot tantæque in ea perfectiones inveniuntur ac intelliguntur ab illo, ut absolute sint infinitæ & sine numero. Quod si hoc ad scientiam visionis, five ad cognitiones arbitra-

rias

(a) Ps. 147. v. 5.

rias & accessorias referas, quidni & plures & *innumeras* dicas eas unde ideæ plures & innumeræ prodierunt, & novæ in infinitum prodire possunt si Deo lubuerit? Quod si de utrisque id dictum interpreteris, completam e modo dictis responsionem haurire non est difficile.

X. (a) *Multa fuisse & esse idealiter creabilia ante decretum quod vocant quidam quoad exercitium, quæ vero Deus vi placiti cognoscit; & vera est, & mea est omnino sententia, quicquid videatur aliis quos vel sequaces meos nominat D. Pungelerus, vel mihi præeuntes, tametsi præeuntes vidi ego nullos. Sententiæ hujus fundamenta ostendimus superius: mirorque admodum id Deo denegari quod vel nulli homunculo aut pictori denegari queat, qui multa sibi in conceptu repræsentant quæ tamen ab illis nunquam efficienda sunt ipsi si noluerint: magisque id a D. Pungelero hic fieri miror, quod hac una sua negatione totum Dissertationis suæ, quæ est de rerum POSSIBILIUM ideis, unumque e distinctionis I. sui Capitis, inter res actuales, futuras & possibles tollat fundamentum, atque ita sibi ea in re egregie contradicat. Namque dum negat, uti hic facit, (b) formasse Deum aliarum*
E 4 *rum*

(a) Diff. Opp. pag. 65. (b) Ibidem.

rum rerum possibilium ideas quas nunquam exhibere extra se voluerit; dum dicit, (a) hanc hypothesein nullo se argumento commendare; effectam fuisse conceptuum nostrorum gratia; denique (concepta ejus verba pono) quod supervacanea sit idearum fictio quibus nihil simile unquam Deus existere voluerit in natura rerum; quid, quæso, aliud est, quam evertere distinctionem inter rerum possibilium & rerum futurarum ideas ab ipso sæpius (b) positam, atque in posterum etiam (c) reponendam; solas admittere ideas futurarum; sibi in præcipua argumenti tractandi parte splendide contravenire?

(a) Ibid. p. 66. (b) Vid. & Diff. Opp. Cap. II. §. IV. &c. (c) Infra, in Mantiff. pag. 130.

PARTIS III. SECTIO SECUNDA,

In qua singula mea argumenta ponuntur, defenduntur, & uberius exposita firmanantur.

Clariss. Opponentis stratagemata tria;

I. Imputat mihi absurdum postulatum:

II. Fingit me Opponentem esse. Utrumque falsum & iniquum.

III.

III. *Dissimulat ad rem suam nonnulla quæ a me sunt supposita, & pro me faciunt.*

IN Sectione altera Capitis III. DISSERTATIONIS mihi OPPOSITÆ proponit sibi Cl. PUNGELERUS rationes infirmare omnes quibus meam confirmavi sententiam in Capite X. *Cogitationum Rationalium* a §. XXVIII. usque ad XLIV: quæ vero rationes cum sint numero decem & octo, longiorem uti apud ipsum sic & apud me reddituræ sunt hanc Tertiæ Partis sectionem alteram, quam vero in tot ARGUMENTA veluti in totidem articulos secturi sumus, pausandi tædiique levandi gratia; ne dicam, ipsam materiam Lectorum qui ejus capaces sunt, attentionem excitare ex se satis aptam esse.

I. Non multum morabor circa ea quæ paucis præfatur Cl. Pungelerus, nisi quod notandum duco, illum statim ab initio mihi id imputare quod & plane meum non est, & in se est cùm iniquum certe, tum omnino absurdum; quo scilicet me protinus non satis sanum Lectoribus repræsentet, se vero reddat eo commendabiliorem quo minus habet opus istiusmodi absurda proponere. Dicit ille, *me (a) postulare, ut*
E s
etiamse

(a) *Diff. Opp. pag. 67.*

etiamsi nec adversantium demonstrationes convelli queant, nec dispelli instantia quibus illi nova sua statuminant, pro falsis nihilominus habeantur eorum dogmata. Atque hic citat e Lib. III. COGIT. RATIONALIUM Cap. X. §. XLV. Rogo ut inspiciatur ipse locus, & inde evidenter apparebit, (1) Non agi ibi de Demonstrationibus adversantium, sed de Objectione quadam Malebranchio & suis solis omnino propria, quamque nemo alius pro sua ausit assumere. Ea est, omnes rerum ideas quæ in mente humana obversantur, etiam ideas sensibiles nostras cum v. g. corpoream extensionem, Solem, aliaque corporea & sensibilia contemplamur, non esse cogitationis nostræ sive humanæ mentis modos; sed ipsam esse essentiam divinam, quam ita contemplamur, percipimus, atque videmus, quatenus illa cum creaturis est participabilis, vel quatenus est creaturarum repræsentativa. De hac Malebranchio speciali ac propria opinione & objectione, quia plane nova est, adeoque & talis ad quam refutandam nemo se antea præparaverat, dixi, quod quamvis a quibusdam non posset dispelli cum suis instantiis, nihilominus, quia demonstrationes a me allatæ (de veritate opposita) convelli non possunt, pro falsis tamen esse habenda ejusce-
modi

modi dogmata, quod scilicet ideas & res corporeas contemplando & videndo, nostra mens non afficiatur & modificetur per illas res; sed afficiatur per ipsissimam Dei essentiam atque substantiam: quippe quæ opinio ita absurda sit, ut vel se sola sit rejectanea, sine ulterioris probationis necessaria appositione; quam probationem nihilo secius & in sequentibus copiose adduco, ac præterea in paragraphis XLVI. ad LII. istam objectionem, id dogmatis, cum *instantiis* suis omnibus solutum exhibeo atque dissipatum. Hoccine, quæso, idem est ac si *postularem ut etiamsi adversantium Demonstrationes*, (& quidem hac in nostra de qua cum Cl. Pungelero vel quovis alio agitur materia,) *convelli nequeant, nec dispelli instantiæ quibus nova sua statuminant, pro falsis nihilominus habeantur eorum dogmata?* Candorem hic, vel faltem attentionem qualemcunque in D. Pungelero merito jure desidero. Si quæ de uno subjecto, de Deo, v. g. dixit Titius, hæc Mævius de alio subjecto omnino diverso, v. g. de Diabolo, vel de homine pronunciata fuisse referat, idque sit licitum, quodnam quæso dictum non erit obliquum, quis etiam ab accusationibus quibuscvis tutus erit atque immunis?

Ceterum, ut id obiter dicam, quando *certa* de re aliqua *Demonstrationes* habentur, nec tamen objectiones & instantiæ circa rem eandem aliquæ solvi possunt, his attendendum non esse docent suo exemplo *Phyfici & Mathematici*, qui divisionem perpetuam materiæ & quanti, de qua se certas demonstrationes habere arbitrantur, & admittunt inter se, & objectiones sive difficultates oppositas curant minime, tametsi iis satisfieri non posse fateantur qui candidè agunt.

II. In sequentibus D. Pungelerus, imaginarii victoris instar, qui *arcem* (a) quam *invadit*, jam vel ante ipsam pugnam possidere se putat, ARGUMENTA omnia mea contemtim proclamat OBJECTIONES. Scilicet nihil aliud fuerint quam totidem oblocutiones & vellicationes ipsi, *Arcis* legitimo ac solido possessori, alicunde obmurmurantes & in vanum factæ. Verum enim vero, cuinam hominum rebus vocabula ex æquo aptantium, venit unquam in mentem, ut quando aliquod subiectum positivum ac primarium ex primis fundamentis ordine deductum videt, iisdemque innixum, nec non argumentis ex ipsismet fundamentis plerumque exurgentibus.

(a) Diff. Opp. pag. 59.

tibus confirmatum, is ista argumenta **OBJECTIONES** diceret, quia scilicet non concordant cum secundaria opinione aliqua contraria? Objectionum fane ea est natura, ut per fas & nefas evertere quærant quibuscunque modis assertam positionem aliquam, etiamsi opponens objectiones suas pro falsis habeat. Argumenta autem mea ponunt atque asserunt & stabiliunt veritatem primariam e principiis primis positive deductam, *Deum se solo, sola sui intelligentia perfectum esse: Rerum ideas excogitavisse pro lubitu sineque ulla pro se necessitate: Et hujusce tamen positionis rationes positivæ* D. Pungelero *Objectiones* tantum fuerint! Imo, pace sua, suum eis nomen **ARGUMENTORUM** restituemus in posterum: ipse vero, qui **DISSERTATIONEM** suam vel e titulo conceptis verbis proclamat a se mihi **OPPOSITAM**, patietur se **OPPOSONENTEM** dici, suasque (quas vocat) responsiones, **OPPOSITIONUM** titulo iuste insigniri.

III. Tertius quidam D. Pungelero hîc agendi modus, in quo & æquitatem desidero, in eo consistit quod ostensurus sum. Sciendum est, subiectum hocce nostrum de ideis, a me nec semel nec eodem tempore tractatum fuisse. Cum primum eden-

YIO DE NATURA ET ORIGINE

dæ essent COGITATIONES RATIONALES, illud exposueram in Libri tertii Capite decimo toto, paragraphos XXIV. tunc continente; in quo vero argumenta e tribus vel quatuor tantum locis, scilicet e Dei unitate, e natura entis perfectissimi, ex ejusdem sufficientia, atque etiam intelligentia, desumseram: ipsa vero loca illa sive argumenta quatuor, antea seorsum in eodem volumine explicata, supponebam a Lectoribus vel visa jam esse, vel saltem consulenda ibidem esse. Cum autem post annos aliquot de editione altera eorundem librorum ageretur, pluraque interim de hocce subjecto argumenta mihi occurrissent, prioribus addenda, cogitavi, omnia simul in ejusdem *Capitis* additione sive *continuatione*, ipso Capite ut primum prodierat non minore, posse non inepte sub uno conspectu lectorum oculis subjici; & priora quidem illa quatuor veluti per summaria ibidem posse apparere, confusus ea plenius momento ante conspecta & intellecta fuisse; cetera vero sic breviter quoque adjici, ut tamen respectus haberetur ad loca attributorum vel subjectorum unde sunt desumpta, quæque eadem explanatius dilucidant. Ista sibi suisque Lectoribus dissimulat D. Pungelerus dum argumenta sola recenset
prout

prout sunt in Capitis continuatione, hoc est, prout nonnulla sunt tantum summaria eorum quæ paullo ante existant explicatius Lectoribus exposita. Imo, ea ipsa argumenta mea non semel apponit a se etiam resecta atque imminuta, nescio sane quam ob causam, nisi forte obtendat se prolixitatis evitandæ gratia hoc modo egisse. Sed nihil erat cur ille pro sententia sua contrahere tentaret ea quæ ego jam plus satis ita contraxeram, ut vel tribus circiter pagellis argumenta octodecim de materia non parum difficili, atque ardua sane, complexus fuerim. Quicquid sit; siquidem is velit se meis argumentis **OPPONERE**, nonne æquum est ut prout a me posita sunt, & cum cautelis ac monitis quibus ea munivi, ipse eadam assumat & referat? Veniamus nunc ad ea speciatim.

I. ARGUMENTUM PRIMUM,

Ex Perfectione Dei, qua Entis cogitantis perfectissimi.

ILLUD Cl. Pungelerus a se ita contrahitum exprimit. (a) *Primum est, Deum esse*

(a) *Diff. Opp. pag. 68.*

„ esse cogitationem perfectissimam. Hanc au-
 „ tem sui ipsius ideâ absolvi & perfici: neque
 „ ergo opus habere ideâ alterius rei ad sui
 „ perfectionem.

Primum hoc argumentum e contextu meo sic restituendum est.

„ Demonstratio omnium prima ,
 „ e Natura Dei. Deus est Cogitatio
 „ perfectissima. Cogitatio perfectis-
 „ sima sui solius ideâ absolvitur &
 „ perficitur. Si enim ideâ alterius ad
 „ sui perfectionem haberet opus , il-
 „ la non esset se sola perfectissima ;
 „ siquidem deficeret sine ideis re-
 „ rum a se diversarum si eæ ipse ne-
 „ cessariæ essent. Igitur non sunt il-
 „ læ ei necessariæ , nec illas absolu-
 „ te requirit ad sui perfectionem :
 „ etiam si illas possit velle , & velit
 „ ex lubitu ad delectationem & lu-
 „ sum in figmentis suis egregiis.

OPPOSITIONES CL. PUNGELERI; & RESPONSIONES nostræ.

I. *Modi agendi D. Opponentis , ejusque vi-
 tilitigatio.*

II. III.

II. III. *Receptus ei ordinarius ad Dei potentiam, qui illi clauditur.*

IV. *Ejus suspicio fallax. Idea rerum an una cum Idea Dei?*

Ita contemnit haud secus ac gloriosus illico victor primum hoc argumentum D. Opponens, ut ex eo (a) veluti *non secundis auspiciis nato ceterorum non felicem exitum* Poireto vaticinari non dubitet. Petit, *quid sit absolvi sola sui ipsius idea?* quasi non videret e contextu ipso, at ab illo hic imminuto & omisso, hoc esse idem ac *se ipso perfici, & idea alterius ad sui perfectionem non habere opus.* Tum quærens nodum in scirpo, agit quasi in dubio reliquissimè utrum de *idea adequata* an de *inadequata* hoc Dei respectu intelligendum sit. Concludit (veluti ex hoc ingenti dubio sua virtute emergens,) id quod tamen per se fuit evidentissimum, de *adequata* scilicet hoc intelligendum esse: cogitationem videlicet perfectissimam, sive Deum, absolvi sola sui ipsius *idea adequata*. Hoc posito, tutum plane putat se invenisse ibidem præsidium, ac proinde hinc protinus confugit ad receptaculum suum ordinarium, Dei nempe ideam *adequatam* eam esse quæ P O T E N-

(a) Diff. Opp. pag. 68.

TENTIAM Dei ejusque SCIENTIAM perfecte representat : utramque vero, quia perfectissimæ sunt, comprehendere *objecta* ipsa circa quæ occupantur, adeoque & rerum *possibilium ideas*.

II. Destruxi plenissime hunc receptum in (a) superioribus, eumque ita complanavi, ut certus sim a nemine eundem restitui posse. Meminerint Lectores, si placet, plenius ostensorum supra de ea re; ac speciatim DEI OMNIPOTENTIAM plene, naturaliter atque absolutissime & *adequate* occupari circa adorandam Filii Dei generationem, & Spiritus Sancti cum eo productionem, nec non in infinitis eorum totiusque Divinitatis perfectionibus æternum contemplandis: quâ in cognitione five intelligentiâ, *adequate* consistat & ipsa OMNISCIENTIA divina, sine ulla vel minima qualiumcunque idearum aliarum necessitate, quas tamen si voluerit Deus omnipotens & omniscius, poterit ut lubuerit excogitare & cognoscere, vel in nihilo suo relinquere, quippe se solo secum Omnipotens & Omniscius, objectis, actibusque & exercitiis essentialibus ac perfectissimis in natura sua solide gaudens.

III.

(a) Supr. Part. I. §. VI. & Part. II. §. III. VII. &c. X. XV.

III. Tantum autem abest ut *idea rerum creabilium* objectum sint ejus vel potentiae vel scientiae adaequatum, & sine quibus Deus neque esset Omnipotens neque Omniscius; ut potius contrà, si nulla alia prae-ter hæc objecta ob quæ esset dicendus omnipotens & omniscius haberet, neque Omnipotens neque Omniscius propter omnia ista possibilia & scibilia esset omnino dicendus. Sunt namque ista objecta, quippe rerum finitarum ideæ, finita certe atque limitata, Cl. OppONENTI maxime, qui nullas contendit esse (a) *formatas rerum possibilium ideas* nisi earum quas *extra se* Deus exhibebit, & quarum *simile* extra se volet *in rerum natura* existere: quæ autem omnia cum omnino in se finita sint atque limitata, si Dei potentia & scientia nomenclaturam inde acciperent, *multipotentia* & *multiscientia*, non autem *omnipotentia* & *omniscientia* deberent proprie appellari. quamvis non negem posse & vere omnipotentem & vere omniscium dici Deum istorum etiam plane arbitrariorum objectorum respectu, modo id sic capiatur; Dei scilicet hoc sensu OMNIPOTENTIAM in hoc esse, ut possit OMNIA quæ vult; & OMNISCIENTIAM in hoc, ut sciat OMNIA quæ vult. quod si vero.

(a) Diff. Opp. pag. 65. 66.

vero voluerit nihil, tunc ejus Omnipotentia & Omniscientia perfectissimæ, completæ, atque absolutæ sunt adorandis illis objectis naturalibus & exercitiis quæ in Natura sua reperit & possidet Mens se solâ perfectissima ac beatissima.

IV. Quod addit Cl. Pungelerus, (a) sibi *videri Poiretum imputare* ipsi (D. Pungelero) iisque qui ab ejus stant partibus, opinionem de ideis illi similem quam nonnulli perperam *Platoni* imputarunt, quasi scilicet illæ existerent in se ac separatæ ab intellectu divino; in eo fallit ipsum sua conjectura. Scio illum, eosque qui cum eo sentiunt (quibus & accedo ipsemet) ideas rerum possibilium extra Deum existentes non statuere (nisi quatenus dantur in subjectis ac mentibus creatis, de quibus nunc minime est quæstio:) at nego eas esse ipsum Deum, Deive essentiam: nego eas esse necessario in Deo concipiente, sive esse necessario in conceptu Dei, cujus duntaxat lusus sunt plane arbitrarius & extraneus, a quo sine sui vel minimo defectu omnino abstinere potuisset si voluisset. Mirorque admodum tam confidenter Virum doctum modo ita crudo protinus statuere, (b) IDEAS rerum

(a) Diff. Opp. pag. 69. (b) Diff. Opp. pag. 70. vid. & pag. 82.

rerum possibilium — esse vere unum cum IDEA DEI: quod paradoxum (ut mitissime dicam) fateor me hucusque, nisi me destituat memoria, nunquam ab ullo alio audivisse, & forte is primus est id qui dixerit, rei ac sibi ipsi non satis attendens. Enimvero judicet ipsemet, utrum idea sui, utrum inquam idea D. Pungeleri, & omnium quæ vel ipse est, fecitque aut possit facere, cum idea Dei vere unum atque idem sit, ita ut si Deus ideam Pungeleri ejusque actionum futurarum non habuisset, hoc ipso aliquid ideæ Dei ejusque essentiae defuisset. Equidem ad confirmationem ejusmodi paradoxo, usque adeo apud omnes peregrini, (nisi forte aliquantum Malebranchianis vel quibusdam præter modum Aristotelicis accedere videtur) adponit ibidem pro ratione, quia nihil aliud sunt ideæ rerum possibilium quam idea potentie divinæ — quæ tum demum perfecte cognoscitur quando cognoscuntur omnia objecta possible per rerum possibilium ideas. At quam frustra sit repetitus ille ad asylum suum unum reditus, plus satis diximus vidimusque hætenus. Ceterum, de ista idearum rerum cum idea Dei identitate quia occurret adhuc (a) locus aliquid præterea dicendi specialius, id in præsens eo
re-

(a) *Infra, ad Arg. II. IV. & VII.*

reservamus. Pergimus itaque ad alterum pro veritate a nobis suscepta argumentum nostrum quod sequitur.

II. ARGUMENTUM SECUNDUM,

Ex eo quod solus Deus sit a se.

ILLUD contentim hoc modo producit victoriæ imaginatione nimis plenus D. Opponens:

(a) *A perfectissima Dei cognitione ad ejus A SEÏTATEM progreditur Cl. Poiretus. Sed argumentum quod inde petit, in sequentibus ad multiplicandum argumentorum numerum (b) repetiturus, ejusdem cum priore, h. e. nullius quoque momenti est.*

„ Deus, inquit, est à se solus positive.
 „ Ergo Deo non sunt coeternæ & coëssentiales diverse a natura divina ideæ.

Hoc argumentum a Cl. Pungelero admodum mutilatum, sic existat in contextu Libri III. Cap. X. §. XXIX.

„ Deus est solus a se positive, est
 „ solus ratio & vis sui, solus qui absolute dicat, SUM QUI SUM, ut
 „ ma-

(a) Diff. Opp. p. 71. (b) Cog. R. c. X. §. XLIV.

„ magnificentissime de se ad Mosen.
 „ Cur ergo statueremus ideas a na-
 „ tura divina diversas QUÆ ESSENT
 „ A SE POSITIVE ; quarum ratio
 „ cur sint , & vis cur ita sint , esset ,
 „ quia sunt : sunt id ex se : Deus ipse
 „ cogitur hoc agnoscere , & illas fe-
 „ qui : sunt Deo coæternæ & coëf-
 „ fentiales ? Apage absurda ! *Quis de-*
 „ *dit ei prior ?* Quæ ideæ dederunt
 „ Deo vel determinarunt Dei con-
 „ ceptum & intellectum ut illas de-
 „ beret sic recipere & admittere ?

NOTA ; Ut hæc materia atque notio ,
 de A SE ÏTATE vel de τῷ ESSE A SE ,
 quam nullibi uti oportuit explicatam ac di-
 lucidatam vidi , bene a Lectoribus capia-
 tur , suppono eos legisse totum quod præ-
 cessit Caput quartum Libri III. Cogitatio-
 num , omnino ad hoc necessarium. Id ne-
 dum moneat D. Pungelerus , pauca quæ huc
 in summarium brevissimum retuli , ipse in-
 super non nisi resecta & imminuta referre
 non dubitavit , uti modo visum. Quid au-
 tem objiciat , inspiciamus.

OPPOSITIONES; & RESPONSIONES.

- I. *Imputat perperam & vitilitigat Cl. Opponens.*
- II. *Exceptio ejus confundit τὸ formale & τὸ materiale idearum.*
- III. *Ulterius id ostenditur. Tum redigitur ad absurdum.*

I. Patet ex ipsismet argumenti verbis id minime verum esse quod Cl. Opponens reprehendit illico, nempe, *argumentum* istud *ex aseitate Dei, in sequentibus multiplicandi numeri gratiâ esse a me repetendum.* Remittit nos ad §. XLIV, ubi scilicet repetitio illa aseitatis denuo reperienda sit; & tamen ex eo (a) loco cum hocce collato patet vel solo oculorum testimonio argumentorum hujus ac illius loci omnimoda inter se diversitas, tum ratione præmissarum, tum ratione conclusionum. Præmissæ sunt, hic quidem loci, uti ipse fatetur, **AB ASEITATE Dei** desumptæ: sunt, secundum ipsum, *Deus est solus a se positive: addo, solus est ratio & vis sui.* Conclusio est: *Ideæ non sunt a se positive; non sunt ratio cur sint, & vis cur ita sint.* In loco autem altero (XLIV) præmissæ sunt ab **ÆTERNITATE**

(a) Vid. cum infra, ad Arg. XVII. & XVIII.

TATE Dei, & ab ejus SAPIENTIA de-
 promptæ: earumque conclusiones sunt; quod
ideæ non sint æternæ; item, quod eædem *non*
dederint lumen suum ideale Sapientia Dei,
 sed id ab illa acceperint. En argumentor-
 um utriusque loci egregiam fane identita-
 tem atque repetitionem! Verùm, quoniam
 in secundo nostro hujusce loci argumento,
 ubi explicanda paucis fuit ratio cur *ideæ non*
essent à se positive, lucem mutuavi ex *æter-*
nitate, five potius *coæternitate*, cujus voca-
 bulum hîc interserui, id sufficiebat D. Op-
 ponenti ut exprobraret argumentum ipsum
 idem esse cum eo quod infra ab *æternitate*
 desumitur. Quasi vero attributa Dei sese in-
 vicem non illustrarent; aut quasi ea de caus-
 sa quod sese illustrent, non liceret ex uno
 lucem pro altero mutuare nisi hoc ipso au-
 dire velis, varia tua argumenta e diversis
 Dei attributis sese illustrantibus elicita, ef-
 se propterea unum idemque argumentum
multiplicandi numeri gratia repetitum! Quis
 hancce excuset indignam vitilitigationem,
 in eo potissimum Viro, qui passim in tota
 sua Dissertatione nobis apponere solet vel
 centies suum illud unum de *potentia & scien-*
tia Dei, (quarum tamen veras ideas non ha-
 bet) vel receptaculum, vel argumentum?

II. Excipit autem ad præsens nostrum

argumentum Cl. Pungelerus hoc modo :
 (a) *Concedo totum : sed nego, quod ubique supponit, nunquam probat Cl. Poiretus, nempe, ideas rerum possibilium esse diversas a natura divina. Hoc concessum si ratum habendum est, concedit igitur D. Pungelerus quod idea rerum possibilium, idea mentium imperfectarum, idea corporum, figurarum, plantarum, animantium, idea muscæ, muris, elephanti &c. sint a se positive, sint ratio & vis sui, sint quæ possint dicere unaquæque, SUM QUÆ SUM : hæc enim contenta ipsa sunt argumenti mei quod ille concedit totum. Ac ne tamen hoc concessum videatur supra modum insolens, affirmat idem oppido, has ideas non esse a natura divina diversas, ac (pag. 84.) eas pertinere ad naturam Dei ; esse igitur ipsam naturam divinam ; meque adeo in hoc deficere, quod contrarium (eas esse diversas a natura Dei) nunquam probaverim. Quis vero unquam tam incredibilia, ne dicam tam prodigiosa commenta præter unum Spinozam, & forte nonnullos immoderate Aristotelicos, ausus sit serio vel apud se in sinu tacite cogitare ? Interrogat Deus apud Prophetam ; Eccui me similem facietis ? Respondebitur ei ex modo concessis : Nos non similem tantum,*

tum, sed & *eundem* te naturamque tuam faciemus cum creaturarum omnium possibilem ideis ac imaginibus. Numquid ab enormi hacce aberratione atque fictione non abhorret vel instinctus ac sensus communis tantum non omnium? *Poiretus* autem nedum semper supposuerit sine probatione, *probavit* solide aliquoties atque demonstravit *rerum possibilem ideas*, five considerentur materialiter & subjective, five objective & quod ad formam spectentur, omnino *a Dei natura diversas esse*: Licet enim eæ primo modo & subjective consideratæ, Dei sint cogitatio five conceptus; sunt tamen *conceptus* ejus plane *arbitrarius*, qui potuit in Deo non esse; tantum abest ut sint ipsa *divina natura* atque essentia. Objectivum autem idearum esse, idemque formale, (de quo hic maxime agitur,) patet vel clarius meridiana luce, ex ipsa sui forma, distingui a Dei forma, a Dei esse objectivo quo Deus se sibi repræsentat ut ens **A S E** existens.

Deus se objective intuendo videt objectum quod **A S E** est, & in quo omnia essentialia formaliter repræsentata, **A S E** sunt id quod sunt & quod repræsentantur. Quæro hic, utrum eodem pacto res se habeat de ideis rerum possibilem, v. g. de ideis

stellarum, telluris, plantarum, animalium quorumvis, figurarumque omnium corporearum &c.? utrum formæ quæ in illis considerantur, tales sint, quæ A SE, in se, in sua idealitate ac forma involvant necessarium *esse illud* objectivum? Ex ipsa idealitate, & figurarum sive idearum illarum objectiva proprietate, hujusque consideratione, omnino desumenda est illa, si detur, a seitas & necessitas, veluti in Deo desumpta est: alioqui, extra rei idealitatem sive extra formam ideæ, conferas te oportet ad causam aliam ab ista idea diversam; quod idem est atque argumentum meum fateri invictum. Quod si enim pro causâ illâ τ& esse objectivi necessarii idearum adferetur divina potentia, deferitur hoc pacto *formatitas* ideæ, & adfertur causa omnino alia, quæque etiam mihi neutiquam officit, quippe qui sentio potentiam Dei causam esse quæ *effecerit* & formaverit ideas; idque libere & non necessario factum esse, pluribus ostendo.

Rem simili libet illustrare. Consentunt omnes, dari in Deo ideas rerum non modo possibilium, sed etiam quarundam *futararum*, sive, quarum ectypon & simile voluit atque decrevit Deus aliquando in rerum natura exstiturum. Istæ ideæ rerum futu-

futurarum consideratæ in se, in forma suâ, quâ repræsentatæ uti futuræ, hoc utique non habent à se ipsis, ac si illa repræsentata futuritio esset necessaria, a se, vel per se ac independententer a volitione Dei: neque etiam eadem futuritio idealis est a necessitate conceptus vel voluntatis Dei, quasi Deus non potuisset eas ideas aliter concipere & velle quam futuras: sed id habent ab arbitrio & placito potentia, conceptus & voluntatis Dei, qui alioqui ab illis statuendis & decernendis ut futuris abstinere poterat si voluisset. Eadem concipe & de rerum creabilium ideis possibilibus.

III. Quod autem addit Cl. Opponens, (a) e sua sententia, quæ ideas *Deo coëssentiales* (h. e. a se ipsis) esse contendit, *non sequi quod ratio cur sint, & vis cur ita sint, sit quia sunt, ipseque hoc Deus agnoscere COGATUR*; inde forte est sua hujus consequentia negatio, quod *coactionem* (cui contextus voci is videtur speciatim obluētari) veluti violentam coactionem, & quæ sit tanquam ab externo agente, putavit urgeri a me, qui tantum intellexi coactionem sive vim necessitatis internæ, sive necessitatem ita indispensabilem, ut ne ipse quidem Deus se ab ea potuerit excipere. quam fati

F 3

spe-

(a) Diff. Opp. pag. 72.

speciem Deo ipsi necessariam, nec a voluntate sua impositam, deberet revera admittere D. Pungelerus secundum hypotheses proprias: Mavult autem, ad consuetum effugium se recipiendo, dicere, *sunt* ideæ quales sunt *ideo*, quia *Deus est perfectissimus, omniscius & omnipotens*. Scilicet sunt, quia sine illis Deus (a) *neque esset perfectissimus, neque omniscius, neque omnipotens*. Sunt, quia necessariae sunt Deo. Id autem quod in Deo necessarium est, annon ita est quia est? Sunt ergo in Deo ideæ ita ut sunt, quia sunt. Sunt formaliter a se id quod sunt. Quid vero est confundere non-Deum cum Deo; quid confundere formalitatem idearum creaturalium cum formalitate essentiae divinæ, si hoc non est? Recursum D. Pungeleri hic repetitum, ad Dei omnipotentiam, omniscientiam, & perfectionem absolutam, contra ipsum per retorsionem sic præcido.

Quia *Deus per se est perfectissimus, omniscius & omnipotens*, ideo non opus habet regularum ullarum ideolis præter & extra divinæ suæ naturæ formam & essentiam conquirendis vel admittendis, qui ipsemet in se omnipotentiae omniscientiaeque perfectissimæ objecta plena, adæquata, perfectissima ha-

(a) Diff. Opp. pag. 71.

habet, quibuscum æternum exerceatur felicissime ac perfectissime. Quæ sane veritas, per se plane evidens, cum non possit consulto sine extrema Dei adspersione negari, opusne etiam adhuc fuerit ut eam pluribus resumam & explicem quo inanissimas istas recularum omnium ideolas, quæ necessarias admodum scilicet, & absolutè quidem necessarias, faciam instar pulveris tenuis, vel umbræ evanidæ, vel ipsius nihili, disparere coram UNA ILLA MAGNIFICA MAJESTATE ET ESSENTIA SOLA, præter quam cetera omnia NIHIL sunt; aut si quid sint, sunt qualia & quousque IPSI placuit e mera libertate & generosa liberalitate esse ea, quando ipsis plane opus non habuit, carere potuit, & nihilominus manere in se æternum sibi se sola perfectissima, omnipotens, omniscia, ac denique OMNIA, veluti amplius ostendit argumentum sequens.

III. ARGUMENTUM TERTIUM,

Ex Dei sufficientia desumptum.

„ **D**EUS est sibi sufficientissimus se
 „ solo. Ergo cetera omnia nihil
 „ ad illius complementum.

NOTA. Et hic quoque respectum habendum esse ad ea quæ de *sufficientia* Dei Capite IV. Lib. III. explicata sunt, res ipsa loquitur; siquidem hîc loci verbo tantum uno nominatur, non exponitur; quod antea id factum jam sit. Summario hujus argumenti videamus quid sit oppositum.

OPPOSITIONES; & RESPONSIONES.

I. II. *Secum pugnat ipse D. Opponens, idem concedendo & non concedendo.*

III--V. *Deus ad sufficientiæ suæ cognitionem non requirit ideas aliarum rerum: Solvuntur instantiæ tres.*

I. Concedit illico Cl. Pungelerus, (a) *verissimum suo sensu esse id quod hic dixi*: & tamen opponit continuo tria quibus ostendat id non esse (ad suos scilicet concipiendi modos) verissimum. Debuerat fane nobis prius dicere, quidnam intelligat per illum *sensum* quem ipse fatetur & admittit *verissimum*; quid per alium sensum ab eo diversum & non verum, quem dari supponit. Alioqui, concedere, uti facit, argumentum meum esse *verissimum suo sensu*, & tamen postea sine ulla alia expressa sensuum distinctione, instantias per quas ei contradicat, oppondere,

(a) Diff. Opp. pag. 73.

re, nihil aliud est quam sibi met ipsi contradicere; & quod manu dextra datum est, id sinistra tollere; vel ad minimum, Lectori turbatos conceptus exhibere.

II. Verborum argumenti mei sensus ita clarus est, ita solide brevis, ita unus ut plane nequeam divinare quid hic æquivocatio, siue sensus duplicitas, locum invenire queat: adeo ut qui id argumentum concedit, demonstrationem hoc ipso admittat & agnoscat necesse sit. Agitur enim hic de primis principiis, quibus positis, ad omnes instantias ea licet uti responsione qua utuntur Mathematici, ubi dicunt, quando demonstratio aliqua data est, agnitaque & concessa, pati non oportere nos ab ea dimoveri per instantias aut difficultates quasdam extraneas quibus forte satisfacere non possemus. Hoc applicant illi ad divisionem materiæ vel quanti in infinitum: quanto magis eo id dixero de Objecto vere incomprehensibili & absolutissime immenso atque infinito? Cogitur Vir Cl. huic ipsi insistere viæ quando doctrinæ ejus de Electione & Reprobatione, imo & de Dei Providentia, eæ difficultates objiciuntur quibus secundum sua principia satisfieri nequit. Verum nihil erit hic opus cur ista methodo erga illum abutar.

III. Instantia ejus prima, species est syllogismi quam Soriten dicunt, estque veluti scala propositionum, in qua si vel nexus, vel gradus unus deficiat, tota prostrata est argumentatio. Ea hic talis est.

(a) *Quia Deus sibi sufficit, sufficit etiam ad realisandum* (quo verbo alibi usus sum) *placitum suum. — si hoc, oportet ut — sufficientia, qua sufficit ad realisandum placitum suum, habeat ideam. Eamne autem habere potest perfectam, si NESCIT quomodo realicare placitum possit?* Hic scalæ gradus infimus (qui proprie ordinarius recursus est ad *Omni-scientiam*) plane infirmus est, ac prorsus caducus. Non nescit Deus se posse realicare placitum suum: scit se posse; & hoc sufficit: sed *quomodo* vel PER QUAS IDEAS, aut per quarum idearum constitutionem illud realicare possit, neutiquam id necesse est ut sibi repræsentet, idve sciat, antequam ponat idem suum placitum, quod ponere vel non ponere ipsi liberum est, neque necessarium est ad scientiæ suæ arbitrariæ perfectionem, quæ perfectio in eo consistit, ut sciat quæ vult & quanta vult, pauca, plura, nulla si id velit subjectum se solo sibi sufficiens. Vel inter homines maxime impotentes reperitur vix ullus qui nesciat sibi
ades-

adesse vel inesse sufficientiam ad quàm plurima de quibus, uti & de modis ea exequendi, nunquam actu cogitavit neque cogitaturus est: inter potentiores autem quis dicere sustineat potentissimum aliquem Regem non bene nosse sufficientiam suam nisi omnium & singulorum ad quæ extendi potest, & mediorum eandem sufficientiam patefaciendi ideas habeat singulares?

IV. Instantia Viri docti secunda meram continet petitionem principii. Scilicet Deus nulla re indigeat, *quia, (a) secundum Cl. Opponentem, nulla extra Deum est realitas quæ non in Deo tanquam in suo fonte eminenter contineatur; nihil, quod non Deus & facere potuerit, & se facere posse noverit per ejus, quod facere potest ideam?* Quam non obscura hæcce ad ordinarium asylum de Dei potentia ejusque cognitione effugia! Quid vero hoc: *Omnis extra Deum realitas in Deo tanquam in suo fonte eminenter continetur?* Primò, absolutè & necessario non datur *extra Deum realitas*. Secundo, posito quod detur, ex placito Dei; quid illud, **EMINENTER** *in suo fonte contineri?* an idealiter fuisse prius necessario in Deo? petitiō principii. Non fuit, nisi quando libuit excogitare. Quid verba cetera? an hoc: *Omne*

quod Deus facere potuit, id & se facere posse novit per ejus rei ideam, vel per ideam potentiae suae? Petunt omnia principium quod in quaestione est, & quod ei nego. Omne quod Deus facere potuit, hoc est, omne possibile anteideale, id nondum sibi Deus repræsentavit per ejus rei ideam antequam vellet illam ideam constituere; neque per suae potentiae ideam antequam eo modo vellet potentiam suam arbitrario exercere. Quod autem ibidem addit: *Hoc si Deo defuisset, defuisset illi summa perfectio, atque sic se solo non fuisset sufficientissimus*; ejus contrarium verum est: Hoc (hæc idearum repræsentatio) si in Deo non fuisset, non fuisset in illo arbitrarius quidam lusulus quo opus minime habet: atque ita se solo, sine ullis aliarum rerum ideis, fuisset sibi sufficientissimus.

V. Instantia tertia & ad tritissimam redit repetitionem de Omnipotentia & Omniscientia Dei ideas rerum involventibus, quam non semel cassam pro ejus hypothefibus reddidi. Scilicet; (a) intellectus concipi perfectissimus (OMNISCIUS) nequit, qui non cognoscat voluntatem individuum sibi sociam

(a) Diff. Opp. pag. 75. hæc e Cap. suo II. pag. 15. 18. 23. &c. repetita sunt, ad quæ videantur Responsiones nostræ, supra Part. II.

ciam ac comitem. Voluntas perfectissima concipi nequit sine OMNIPOTENTIA. Hac concipi nulla sine possibilitate rerum potest. Neque ergo etiam intellectus perfectissimus sine possibilitatis cognitione, h. e. sine rerum possibilium ideis, intelligi potest. Imo contra: Intellectus perfectissimus, & voluntas perfectissima, ipsaque etiam Omnipotentia, perfectissime concipiuntur compleri & exerceri per solum Filium à Deo & in Deo genitum atque per Spiritum S. ex utroque procedentem, perque delicias & contemplationes eorum mutuas, sine ullis aliarum rerum possibilium ideis. Quod autem concludat Cl. Opponens: Illæ ergo (scilicet rerum possibilium ideæ) quasi complent ac PERFICIUNT ipsum Deum, ad id fateor me exhorrescere. Scilicet vel ideæ muris, canis, serpentis &c. quasi complent & perficiunt ipsum Deum: hoc est (uti pejus addit) Deus eo modo completur A SE IPSO. Nempe ideæ illæ, quantum ad formam consideratae (nam de hoc agitur,) DEUS IPSE fuerint, vel (ut alibi (a) dicit,) IDEA DEI! Quis unquam vel ab ipsis inter Scholasticos maximis chimærarum fabricatoribus talia audivit? Monendus est serio Doctus Vir, caveat, ne hac sua philosophandi ratione

F 7 præ-

(c) Diff. Opp. pag. 70, 82.

præbeat inscius occasionem infirmis in casses Spinosa delabendi, nec non & ad turbam illorum (a) qui Deum non glorificaverunt sicut Deum, sed evanuerunt in cogitationibus suis; & mutaverunt gloriam incorruptibilis Dei in similitudinem imaginis (ideæ) corruptibilis hominis, & volucrum, & quadrupedum, & serpentium: namque si cui liceat ideas istarum rerum pro Deo ipso vel pro idea Dei in conceptu suo habere; quidni & liceat illi suum illum de Deo conceptum imaginofum per externam effigiem repræsentare? quod vero vel crassissimæ idololatriæ januam pandere, quis est qui non animadvertat? Cetera non opus est pluribus persequi.

(a) Rom. I: 21, 23.

IV. ARGUMENTUM QUARTUM.

E Dei solius necessitate.

ID ex Dei solius, five solius divinæ essentiae necessitate depromptum est hoc modo.

„ Sola divina essentia est necessaria. Ergo ideæ & veritates quæ non sunt essentia divina non sunt
„ ab-

„ absolute necessariæ , & potuerunt
„ aliter esse.

OPPOSITIONES ; & RESPONSIONES.

I. II. *Frustra objicit principii petitionem ex
obscuro suo de Potentia Dei asylo :*

III. IV. *Ex quo depellitur.*

Hoc argumentum dicit Doctus Oppo-
nens (a) *esse puram putam principii petiti-
onem.* Quod ut persuadeat , illud Lectori-
bus per præjudiciorum suorum depravata
perspicilla conspiciendum proponit locu-
tionibus suis erroneis involutum vel deliba-
tum. Ea est nunc humanarum mentium in-
firma indoles , ut si verum aliquod prima-
rium eis proponatur modis simplicioribus
ac facilioribus , statim animadvertant o-
mnes , id esse verum , ac per se evidens : si
vero id proponatur intricatum verbis mo-
dis eo fine quæsitis ut res dubia vel falsa
possit apparere ; tunc hoc cum apparatu a
plerisque pro dubia vel falsa habeatur. quod
fane hic evenit. Nullus dubito quin quævis
humana mens naturali suæ simplicitati ac
constitutioni reddita , sibi que attendens , a-
gnoscat pro veritate primaria & per se evi-
dente hoc effatum sive axioma a quibusvis

Phi-

(a) Diff. Opp. pag. 76.

Philosophis atque Theologis, antiquis ac recentioribus, agnitum & assumtum: *Solus Deus est necessarius*; vel, *sola essentia Divina est necessaria*: sola est quæ non potuit non esse; sola quæ negari nequit sine contradictione. Certe ipsimet scholastici, ut ut multa clara suis tricis ac tenebris redderint obscura atque dubia, hancce tamen veritatem reliquerunt intactam; quod nec possunt ignorare ipsi tirones novissimi inter vulgares philosophos vel e tritissimis Castanei distinctionibus, ubi, cum de necessario agit auctor, hæc leguntur: *Necessarium sumitur vel simpliciter, & non habita ratione alterius cujuscunque*; sicque SOLUS DEUS EST NECESSARIUS: nec minus id ipsum quivis adfirmant Metaphysici, solum Deum esse absolute necessarium uno ore asserentes. Hoc autem effatum in controversum, ipsum est quod ego in nostro de quo nunc agitur argumento assumpsi; unde porro conclusi, *ideas & veritates rerum possibilium quarumcunque, non esse ABSOLUTE necessarias*; qui scopus hic meus est.

II. Cl. Opponens ut ab hac conclusione declinet, primam vel primariam veritatem (axioma modo dictum, ac ab omnibus admissum) unde mea conclusio deducta est, ad ordinarii asyli sui, *potentia Dei absolute* (cu-

(cujus sane inverſam atque caliginofam ideam habet) obſcuram ſpecum pertrahit. Ibi axiomatis ſubjectum, *Effentiam divi-
nam*, erroneis ac obſcuris quas de potentia divina habet imaginationibus ita involvit, ut commune à me aſſumptum axioma, pro præjudicio ad minimum, atque adeo pro *petitione principii*, ab illis qui in eadem cum illo ſpecu ſunt, habeatur, quando ſcilicet ipsis ibi apparebit, *potentiam Dei abſolutam*, quæ cum eſſentia ac *natura Dei neceſſaria* una eademque dicitur, eſſe ita *neceſſariam*, ut eâ poſitâ, ponatur quoque rerum *neceſſaria & poſſibilitas & cognitio* &c. Verum enim vero, ſi qui his quæ non ſemel ea de re (a) dixi voluerint extra iſtas tricas ac nebulas attendere, certus ſum illos de evidētia & veritate principii a me allati, atque & de veritate conſuſionis ex eo derivatæ, ſine difficultate convincendos eſſe.

III. Ceterum quæ hic profert D. Pungelerus, adeo cruda, dicam & horrida, mihi videntur, ut admodum mirer quam obrem in gratiam ſterilis & inutilis cujuſdam dogmatis ſcholæſtici, *rerum eſſentias eſſe æternas*, imo & neceſſarias effutientis, aſſerere non dubitet; (b) *Sunt ideæ* (ſcilicet quantum ad earum formalitatem) *unum cum eſſen-*

(a) Supra, in Part. I. & II. (b) Ibid. pag. 76. & 77.

*essentia Dei. Item: Possibilia nihil sunt a Deo distincti: & unum sunt cum Dei essentia rerum possibilium idea: & paulo post, ad Argum. V. dicet; ideas in Deo non esse diversas AB ESSENTIÆ DIVINÆ IDEA. Egregie sane atque digne admodum habita essentia Dei, cujus natura, cujus idea, putatur se ipsa, naturaliter & necessario repræsentare vel ipsas formas bestiales, similitudinem gerere & volucrum & quadrupedum & serpentium, (ut Pauli verba faciam mea,) imo & hæc omnia esse ipsammet Dei essentiam! Neque vero intolerabilia istiusmodi temperantur, sed potius exasperantur per verba docti Viri sequentia: *Etiam si enim, τὸ esse representativum [idearum creaturalium] si spectetur, non representent [ideæ formaliter consideratæ] ipsum Deum; sed res imperfectas quæ fieri possunt per Deum; non habent tamen eatenus [ideæ illæ ut formales] existentiam extra Deum a natura Dei distinctam; multo minus autem differunt ab actu Dei ESSENTIALI in suo [idearum] esse formali. Quid quæso illud est; Ideæ quod ad τὸ esse representativum, sive ideæ consideratæ ut repræsentationes, non representant ipsum Deum, sed res imperfectas? Ideæ aut sunt ectypæ, seu ectypon quid; aut sunt ipsum originale. Si sunt**

sunt ECTYPÆ, sunt ectypæ vel essentia
 divinæ, ectyponve naturæ Dei necessarium;
 vel ectypon alterius rei. Si sunt ectypon es-
 sentia Dei necessarium, oportet omnino ut
 qua ectypæ, ipsum Deum repræsentent;
 quod sine Dei dedecore asseri non potest.
 Si sunt ectypon alius rei, sive, ut hic dicitur
rerum imperfectarum; oportet ergo, ut, pro
 ectypi natura, illæ e rebus prius realiter vel
 idealiter existentibus desumtæ sint; quod
 vero est absurdissimum: eo enim pacto sup-
 ponerentur vel res vel ideæ rerum ante ipsas
 ideas. Si sunt ipsum ORIGINALE, ipsæve
 originalia, nec tamen sint a Deo ex ejus
placito, ad liberam exhibitionem aræ &
 spectaculorum ubi & quibuscum ex arbitrio
 mero ludere aliquando placeat; sed sint ori-
 ginalia *necessaria*, a placita Dei constitutio-
 ne non provenientia; sunt ergo ideæ (crea-
 turales, figuratæ, triangulares) quantum ad
 formam suam ipse Deus, aut attributa Dei,
 (scilicet, triangulus &c. Dei attributum,) aut,
 propter pluralitatem formarum suarum
 inter sese (ut sic loquar) incompatibilium,
 veluti tot diversi Dii aut Deæ, quorum for-
 mæ divinæ ac necessariae a nullo originante
 & constituyente pendeant. Neque meliora
 promittunt auctoris nostri verba sequentia:
Non habent, inquit, [ideæ quantum ad formas
 spe-

spectatæ] eatenus existentiam extra Deum à natura Dei distinctam; multo minus autem differunt ab actu Dei essentiali in suo esse formali: hoc est: Ideæ, consideratæ quantum ad formas suas, eatenus habent intra Deum existentiam [formarum] a natura Dei non distinctam; suntque ideæ quæ formales, ipse Dei actus ESSENTIALIS: qui autem essentialis actus cum sit (pro actuum essentialium indole) naturæ divinæ adæquatus, coextensus & ab illa indissolubilis, nobis ergo naturam Dei per se & necessario repræsentat sub formis veris ac necessariis, quadrupedum & volucrum, & ceterarum istiusmodi qualiumcunque rerum. Hæccine, obsecro, audiat & ferat aliquis sine sensus interni repugnantia horribili?

IV. Tædet me toties ostendere Cl. Opponentem frustra iterum atque iterum recurrere (a) ad Dei æternam potentiam, ut probet denuo & res possibiles a Deo cognosci illo ipso actu quo cognoscitur ipsa potentia; & eas res necessario esse possibiles, quia necessaria est potentia Dei per quam fieri possunt. Vidimus aliquoties illum neque potentiæ Dei, neque cognitionis ejus, sive neque Omnipotentia neque Omniscientia, habere ideas congruas ac decentes: quas vero
fi

(a) Diff. Opp. pag. 77.

si haberet, videret sane Dei Omnipotentiam & Omniscientiam in meris Dei essentialibus ac naturalibus habere sua plena, adæquata ac perfectissima objecta & exercitia, exclusis, quantum ad NECESSITATEM omnibus præter hæc aliis, quæ alia idcirco non nisi ex arbitrio Dei esse possunt. Hoc autem sufficit ad evertendam Cl. Pungeleri conclusionem conclusioni argumenti nostri oppositam, nempe; *Itaque possibile* [ideæ rerum possibile] *sunt NECESSARIA respectu principii & causæ*: Scilicet *necessarium* est, & quidem naturaliter, ut idearum *principium & causæ*, Deus, habeat in intelligentia sua simplici & naturali, non in conceptu suo arbitrario, formas istas omnes & singulas idearum rerum quarumcunque, quin etiam omnium quæ rebus repræsentatis accidere *possunt* in æternum, sive quæ eventu *possibilia* sunt; sine quibus repræsentationibus Deus non esset Omnipotens, nec per consequens esset Deus! Atque ita tandem deveniat oportet ipsa Divinitas veluti theatrum NECESSARIUM quarumcunque etiam nugarum & futilitatum futurarum & possibile, verbo, OMNIUM OMNINO POSSIBILIUM, sine quorum vero NECESSARIA præsentia, ipsa non esset perfectissima, non esset

esset vera Divinitas, nec Deus esset Deus. O inania scholarum dictata atque principia, quò hominum mentes atque Rationem (infallibilem illam, scilicet, facultatem!) tandem abducitis!

V. ARGUMENTUM QUINTUM.

Ex activitate Dei.

„ **D**Eus est activissimus. Ergo non
 „ sunt in ejus conceptu IDEÆ,
 „ DIVERSÆ AB IDEA ESSENTIÆ
 „ SUÆ, quarum is auctor non fuerit,
 „ & quarum præsentiam & τὸ esse
 „ pati debeat in se aliunde quam a se.

OPPOSITIONES; & RESPONSIONES.

I. Cl. Opponentis incogitantia. Confundit idem Dei & rerum ideas.

II. Argumentum quod a se declinat, valet adversus alios.

III. Difficultates varia, quas objicit, prævenga; & ubi

IV. Objectioni alii satisficit. Placitum Dei, quacunque statuatur, Deo dignum esse.

I. Opponit mihi hic Cl. PUNGELERUS,

RUS, me (a) hocce argumento *cum umbra luctari*. Ratio : quoniam hæc non sit sua sententia , scilicet , esse in Deo IDEAS ab essentia divina IDEÆ diversas ; neque etiam , ac per consequens ideas tales , quarum præsentiam & esse pati debeat Deus in se aliunde quam à se. Contrarium , inquit , affirmamus. Sit ita : Affirmet , quantum vult , Ideas creaturales , corporalium etiam omnium rerum , & ideam essentiæ Dei , esse unam eandemque ideam , non diversas : ac proinde meum argumentum , quod innititur suppositioni hujus diversitatis inter ideas rerum & ideam essentiæ Dei , non esse contra D. Pungelerum. Quid inde ? An hinc sequetur propterea *me cum umbra luctari* ? An putat ille omnes qui non sunt D. Pungelerus , vel qui in ejus suppositione non sunt , esse *umbras* ? Certe cum hic primum de hocce subjecto in luctam descenderem , nullos , fateor , adhuc agnoscebam qui statuerent ideas creaturarum & ideam essentiæ Dei , diversas non esse : ipse autem D. Pungelerus tunc , uti opinor , si erat , nondum is erat qui hisce studiis per ætatem adhuc aptus esset : atque adeo , cum illo , ejusve sententia ut *luctarer* plane non poteram in animo habere. Luctari hic intendi cum iis qui agno-

(a) Diff. Opp. pag. 77.

agnoscunt, uti in argumento expressum est, *ideas in conceptu Dei ab ideâ suâ essentiae diversas*: qui fane *umbrae* non sunt; sed omnes, nisi fallor, præter unum D. Pungelerum scholastici: & contra hos contendere, quod si illæ ideæ sint *præsentæ* in conceptu Dei per aliam causam quam per divinam activitatem, eas operantem ac constituentem, id *activitati* Dei repugnans sit, & *passivitatem aliunde quam a se* in Deo connotet. quod ipsum argumentum meum est.

Fallitur plane doctus Vir quando existimat vel supponit, dari nullos qui non teneant, *non esse in Deo ideas ab idea divina essentiae diversas*, vel, quod idem est, ideas rerum possibilium in Deo esse ipsam ideam divinæ essentiae. Qui accuratius philosophantur & loquuntur, solent inter se non confundere *rem*, *rei naturam*, *rei ideam*. Primum vel crassissima etiam accidentia & externa quævis connotat: alterum, communiora & generaliora; tertium, nulla, at solam designat essentiam in se consideratam. *Res ipsa*, puta *corpus* v. g. dici potest corruptibile, calidum, frigidum, dimidium: *natura* corporis, mobilis, divisibilis: *idea* corporis, quanta, extensa; non frigida, non corruptibilis, non mobilis, non dimidia aut divisibilis dicitur. quanto minus *idea*

corporis & idea corruptionis, frigiditatis &c. sunt eadem, non diversæ idea dicendæ & agnoscendæ? & quanto minus adhuc dicendum, quod idea corporis vel idea rerum quarumcunque possibilium, non diversæ sint ab idea divinæ essentia, vel, ut alibi dicit D. Pungelerus, (a) ab IDEA DEI? quam insolitam fane atque falsam assertionem, ex qua sequeretur & Dei & rerum essentiam, naturam atque substantiam esse unam eandemque rem, non memini me vidisse apud quoscunque alios.

II. Vis autem mei argumenti adversus eos qui *rerum possibilium ideas in conceptu Dei agnoscunt ab idea divinæ essentia suæ esse diversas*, evidens est, eosque ad absurdum, ad activitatis divinæ negationem vel violationem deducit, nisi agnoscant ideas illas a Deo esse excogitatas, (quod appello, Deum habere AUCTOREM): Si enim Deus non est earum *auctor, excogitator, causa agens & formans*, oportet earum præsentiam in se ab alio agente patiatur, quod est contra Dei ACTIVITATEM. Sit nunc Cl. Pungelerus, ob opinionem sibi uni hic propriam, extra jactum argumenti mei: at patiatur tamen me cum aliis illis luctari; aut vero si velit etiam argumentum in illos

G

meum

(a) Diff. Opp. pag. 82.

meum impugnare, assumat oportet, vel ad tempus saltem & exercitii gratia, eorum sententiam, agnoscatque simul, me nequaquam *cum umbra luctari*. Hoc cum non faciat, sed è contrario fateatur ultro, (a) *actum fore de activitate Dei si idearum diversarum praesentiam & esse pati deberet in se aliunde quàm à se*, manet haëtenus, per illum quidem, argumentum meum adversus alios firmo consistens pede: possimque omnia cetera quæ adducit ille, relinquere, argumenti hujusce respectu, omnino intacta.

Verum quia eorum nonnulla & in se falsa sunt, & sunt in genere contra sententiam nostram; quia etiam nostrum hocce adversus scholasticos *ex activitate Dei* argumentum aliqua explanatione opus habere videtur, operæ pretium fuerit ea de re nonnulla hic loci adjicere.

III. Enimvero, cum in promptu esset hoc ipsum facere, venit in memoriam me in hocce eodem *Cogitationum Rationalium libro III.* integra duo Capita impendisse dudum ea in re, quintum videlicet Caput, ubi de Dei *Activitate*, & vicesimum, ubi de ejus *Impassibilitate* tractavi, notasque iisdem addidi. Hæ *notæ*, cum omnia, eaque ampliori modo quam hic fieri possit, conti-

(a) Diff. Opp. pag. 78.

tineant quæ dicenda haberem, tum ad confirmandum argumentum nostrum, tum ad ea quæ circa *Activitatem* notavit D. Pungelerus evertenda; ea propter Lectores, pace sua, ad notas Capitibus illis subjunctas, ut se patiantur remitti, postulo; nec non & ad ea quæ superius Part. I. §. VIII, & Part. II. §. XVIII. explicui.

IV. Ex his evidens fiet, frustra objicere Virum doctum, (a) *cum activitate Dei conciliari non posse id quod dico, Deo (qua extra se ludere & delectari volenti) accessisse per decretum (per statutum & constitutionem quæ ab illo est) realitatem (idealem & arbitrariam) quam ante non habuerit; vel, Deo (extra se delectari volenti) inexistere ideas quæ potuissent non esse id quod sunt, & factæ sunt quod non erant, h. e. ex nihilo factæ & constitutæ sunt reales & existentes. Illæ enim non accedunt divinæ essentiae & naturæ veluti ad eam naturaliter deinceps pertinentes; quod esset fane contra divinam activitatem essentialem; sed accedunt conceptui ejus arbitrario, idque ex ejusdem placito & lusus gratiâ. At inquit ille, (si bene eum percipio; nam non semel Oedipo opus habet) oporteret eo pacto divinum placitum diversam plane habere ab*

(a) Diff. Opp. pag. 79.

essentia Dei ejusque perfectionibus naturam. Atqui miror id viro Theologo incongruum videri, quod a placito Dei multa prodierint diversa, quodque in ejus conceptu arbitrario multa insint, quæ Deo sane essentialia non sunt, quæque ex eo poterant non prodire, & in eo non esse; nec tamen propterea divinum placitum minus esse ejus naturæ quæ Deo fit digna, ea scilicet dignitate quæ actui Dei arbitrario, plane libero, divinæque naturæ nec essentiali nec necessario, competat. Vultne ergo doctus vir, Deum habere veluti omnino immotum? Deum ita esse impotentem ad aliquid volendum vel non volendum, statuendum vel non statuendum; ut nisi id sit, sequatur placitum ejus *ab essentia Dei* illiusque perfectionibus sic *diversum* esse, ut plane Deo sit indignum? Atqui a placito illo Dei libero sunt, non a necessitate divinæ naturæ, Incarnatio Verbi, omnesque actiones & passionες diversæ, internæ, externæ, transeuntes, quæ in Christo fuerunt exhibitæ. hocne ergo Dei placitum ejus naturæ est quæ aliquam cum divina natura atque essentia & proprietatibus ejusdem habeat repugnantiam, eisvisve sit indigna? Ceterum, præter ea quæ superius (Part. I. & II.) de hisce tetigi, si qui plura cupiant de

PLACITO DIVINO, ejusque *proprietatibus*, quænam illæ sint, & quî Deo maxime dignæ sint, videre tractata, egi ex professo de illis alio in loco (a) in gratiam eorum quibus id argumenti intimius considerare volupe erit.

(a) Vid. Oeconom. Div. Lib. I. Cap. V.

VI. ARGUMENTUM SEXTUM.

Ex unitate Dei.

ID Argumenti hunc in modum proposui, quem ad modum etiam illud refert D. Pungelerus : scilicet,

„ Deus est unus. Ergo non concipit aliud quid a se diversum, quod sit independens, à se, & necessarium. Si quid tale cognosceret, cognosceret Deum à se diversum : nam quod est independens, a se, & necessarium, est Deus. Quod habet divinum hoc attributum, necessitatem, a se esse, independentiam, habet & omnia

G 3

„ omnia alia: quia sunt indivulsa, ex
 „ simplicitate.

OPPOSITIONES; & RESPONSIONES.

- I. *Objicitur idea sive cognitio potentia & plenitudinis Dei: cui satisfit.*
- II. *Frustra porro objiciuntur & alia. Vis argumenti nostri contra ideas, ex unitate Dei.*
- III. *Repetitur objectio de Dei potentia, cui satisfit.*

Hoc argumentum vel uno flatu diffilare sibi videtur victoriosus pugil, quando id e primo ejus intuitu stramineum pronunciat totidem his verbis, sic orsus id aggredi: (a) *Stramineum & hoc quoque esse Poireti telum, vel primo patet ejus intuitu.* Adducit tamen confidentiæ suæ, ea ne corruat, fulcra vel tria, quæ singula libet obiter inspicere, visuri num forte ipsa sint quæ potius straminea dici mereantur.

I. Primum ejus fulcrum recursus est ad decantatissimum toties asylum, de potentia Dei, in quo vidimus eum non parum cernere obscurum. Proponit illud suis hisce verbis, quibus & nos subinde subjungemus nostra. *Deus, inquit, quia unus est, hinc*
non

(a) Diff. Opp. pag. 80.

non est aliud ens a quo possit irritus reddi ejus conatus. Ita est, fateor, etiam quando Deus voluerit extra se aliquid conari. Itaque hinc, addit, nullum verbum apud ipsum est ἀδύνατον, sed omnia possible. Sic sane est, hæc verba si quidem sint & Angeli sancti & Christi ipsius, quibus ostendunt, Deum id quod vult, posse omne efficere etiam si vel omnes homines minime id capiant. Pergit: Fierine autem potest ut Deus habeat VIM [sive potentiam] & perfectionem immensam, unde eliciat statuatque quicquid velit; & tamen non habeat hujus suæ abundantiae & plenitudinis ideam? Vident omnes ex antea positis principiis ei respondendum esse: Fieri potuit, & factum est revera, primo, ut Deus habens vim, sive POTENTIAM & perfectionem immensam eliciendi ex se æternam ac æqualem sibi progeniem & S. Spiritum, potentiae illius suæ, abundantiae & plenitudinis ideam non solum habuerit; sed & actu æterno eam exercuerit: quo facto, potuit vis, perfectio, abundantia & plenitudo ejus Divinitatis in Filium & Spiritum S. effusæ, perspectæ, contemplatæ (ut sic dicam) ipsi ita sufficere, ut plenissime his contentus & beatus abstinere potuerit a cogitatione & voluntate effundendi extra se nonnulla plenitudinis suæ specimina, pro placito

cito ei excogitanda, quorum autem ideas nondum formare placuerat. Fieri potuit, secundo, ut cogitaret se habere vim & potentiam qua extra se ludere posset, & tamen nulla idcirco fingeret, se solo suisque secum essentialibus & æternis lusibus ac deliciis perfectissime contentus. Ita ut in casum postulet Cl. Opponens; Fierine potest *ut hujus suæ abundantia habeat ideam, & tamen destitutus sit ideis rerum quas elicere vel statuere potest?* Ita, fieri potuit: atque id quomodo verum sit, e sæpius dictis *aquo Lectoris*, quem compellat, *animo pernosendum* relinquo; monens ceterum, minus bene dici Deum *ideis destitutum*, qui solum eas non habere dicendus esset si se solo ac uno gaudere voluisset.

II. Quod secundo loco adducit Cl. Pungelerus, id vel contra ipsum est si supponat idem ac ego subjectum: vel, si aliud, minime nos tangit. Agitur hic de ideis, si-ve de ente aut entibus quæ idealiter modo-ve suo ideali existentibus. Hæc si sint de quibus sub *possibilibus* vocabulo dicit D. Opponens; eo ipso quod *Deus possibilia tanquam talia concipit, concipit ea fieri* [statui] *posse per placitum suum, atque ita a suæ PENDERE VOLUNTATIS nutu*, agnoscit pro nobis contra se idearum *dependentiam a vo-*
lun-

luntate five placito Dei: alioqui, a subiecto & scopo aberrat. Verum videtur is ad argumenti mei vim haud satis attendisse, quæ in hoc est. Concedunt omnes contra quos agere hic institui, ideas formaliter consideratas, vel idearum formas, v. g. trianguli, quadrati, equi, aquilæ &c. esse diversum quid a formâ naturæ divinæ, five ab idea Divinitatis: dicunt iidem, eas formas esse necessarias, esse à se, non dependere a constitutione & voluntate Dei, five independentes esse a Deo volente. Ex his positis sic arguo contra eosdem. Deus est essentialiter unus: idem & essentialiter a se, independens ab alio volente, necessarius. Si ergo concipit nonnulla a se distincta (veluti idearum formas) quæ sint independentia ab alio volente, quæ sint à se, quæ sint absolute necessaria; concipit eo ipso multa diversa quæ habent formaliter proprietates Deo essentielles, hoc est, concipit plures ideales Deos; quod est contra unitatem Dei & idealem & realem. Est contra unitatem idealem; uti patet ex ipsis terminis; est & contra realem: nam quemadmodum ex idea Dei in qua includitur necessitas, independentia, aseititas, recte infertur Deum vere existere; ita quoque ex istis idealibus diis, in quorum *ideis* five formis quadratis,

rotundis , animalibus ceterisque dicitur includi necessitas , independentia , a seitas si-
ve non constitutio ab alio , deberet conclu-
di hujuscemodi idealium deorum realis exi-
stentia. quod est contra unitatem veri Dei ,
soliis necessarii , soliis a se , & ab alio con-
stituente independentis.

III. Tertium Cl. Opponentis fulcrum
innititur erroneo conceptui quem fovet de
divina P O T E N T I A , ad quem non solet
non semper recurrere. Quæ vero ille hic
(a) proposuit obscurius (ut non raro & alibi
multa solet ,) hunc in modum ego conci-
pio veluti si diceret ; „ P O T E N T I A Dei
„ non est diversum quid ab ipso Deo. I-
„ gitur quando Deus illam intelligit , sive
„ concipit , non concipit aliquid quod sit
„ à se diversum. Non autem illam conci-
„ pit vel concipere potest sine rerum ideis.
„ Ergo quando concipit ideas non propter-
„ ea concipit diversa quædam vel diver-
„ sum quid a Deo separatum , ab illo inde-
„ pendens &c. non ergo pluralitatem quæ
„ unitati Dei sit opposita „ . Respondi sa-
ne ad hoc hætenus non semel ; quod qui-
dem sufficit : verum ne quis , ille aut alius ,
id nesciat , aut obliviscatur , cum venia Le-
ctorum , repetita objectione coactus , inge-
mino

(a) Diff. Opp. pag. 80. 81.

mino: Quando Deus concipit potentiam suam, nihil concipit ex necessitate naturæ & intelligentiæ suæ præter se communicantem cum Filio & Spiritu S. omnes suas virtutes, potentias, perfectiones, quibuscum & perfecte compleatur, delectetur, beatificetur, & essentialiter glorificetur in omnem æternitatem, sine necessitate ullius alterius ideæ. Extra hoc, nihil ei necesse est. Extra se, extra contemplationes perfectionum naturalium quæ sunt & exercentur in SS. Trinitate, si ipsi placuerit accessoriam delectationem quærere; quandoquidem extra se nihil sit, formabit ille & excogitabit quæcunque sibi e mero arbitrio fingere & ponere libuerit. Quod si autem dixeris, existitisse jam antea aliud quid præterea, sive ideale, sive reale, quod necessarium sit, & invariabile, & quod non perdeat à Dei constitutione; ecce, hoc est ipsum quod impugnamus atque rejicimus in præsens, quodque dicimus repugnare divinæ independentiæ, atque adeo & UNITATI Dei.

VII. ARGUMENTUM SEPTIMUM

E simplicitate Dei sumitur.

„ **D**Ei essentia est purissima & sim-
 „ plicissima. Ergo in ipsa nihil
 „ occurrit præter ipsam puram sui
 „ ideam & essentiam. Ergo ideæ o-
 „ mnes ceteræ coram illa evane-
 „ scunt.

OPPOSITIONES; & RESPONSIONES.

I. *Absurda D. Opponentis censura.*

II. *De statu questionis, notabilia.*

III. *Principia & Responsa ad questionem ip-
 sam.*

IV. *Probatio responsionis e Simplicitate Dei.*

V. *De simplicitate divini conceptus arbitrarii,
 deque placito Dei oblectandi se extra se.*

VI. *Obiectio Cl. Opponentis, ideam Dei non
 esse diversam ab ideis rerum. Ea pessun-
 datur.*

I. Declarat illico Cl. Opponens, se (a) demonstraturum hæc esse neque sana, neque solida, neque bene digesta. Equidem in lon-
 giori

(a) Diff. Opp. pag. 82.

giori aliqua Oratione possit forte interdum non sine causa desiderari *digestio bene ordinata*. At in tribus lineolis argumenti philosophici totidem propositiones continentibus, quarum prima est principium, altera consecutio, tertia consecutionis conclusio, perabsurdum est aliam desiderare *digestionem*, neque tamen eam indicare licet id promittatur. De ceteris quid sit, modo videbimus.

II. Quatuor tela conjicit in hoc argumentum D. Pungelerus, quorum primum est, me hic (a) *oblitum esse ejus in quo versatur quæstionis cardo*. Rationem addit: Non enim, inquit, *tam quæritur, an in Deo occurrat alia quam idea Dei; quam, an Deus eo ipso quod se ipsum simili in imagine cernit, non habeat quoque rerum possibilium ideas?* Verum Cl. Viri pace, is ipse est qui statum quæstionis oblitus est recte & sine æquivocatione exponere; quem contrà, ego oblivioni minime tradidi, licet non repetii in hocce VII Argumento. Utrumque probabo non sine operæ pretio. En D. Pungeleri verborum in statu quæstionis hic exponendo, sensum æquivocum atque duplicem.

I. Primus ejus verborum sensus: *An*

G 7

Deus

(a) *Ibid.*

Deus eo ipso quod se ipsum simili in imagine [essentiali] cernit [naturaliter,] non habeat quoque rerum possibilium ideas?

2. Alter sensus: *An Deus eo ipso quod se ipsum simili in imagine [creaturali] cernit [ex arbitrio,] non habeat quoque rerum possibilium ideas?*

Quæstionis ita a se propositæ diverso sensui, possim diversis modis, affirmando & negando respondere: nempe, quantum ad sensum primum, per negationem; quantum ad alterum, per affirmationem.

De ipso quæstionis vero statu, de quo distincte alibi (a) egi, dicam & hac occasione nonnulla ad quæ velim lectores sese attentos præbeant.

(1) Agitur hoc in opere inter nos quæstio de Deo quatenus in ejus cognitione si-ve conceptu repræsentantur formæ rerum creabilium, tum spiritalium, puta formæ rei cogitantis, dubitantis, plus minusve cognoscentis, desiderantis, dolentis, irascentis, affectibusve quibusvis obnoxiaæ &c. tum corporearum si-ve extensarum, divisarum in varias partes, præditarum figuris, proprietatibus, motibus & hujuscemodi affectionibus innumeris, quæ nunc in animalibus, plantis, totaque rerum natura, exterius apparent.

(2) De

(a) Supr. Part. I. §. IV. & V.

(2) De his quæritur, utrum illæ formæ insint conceptui divino, & quidem ita necessario, & naturaliter, ut sine illis conceptus iste sit imperfectus, Dei intelligentia manca, denique ipse Deus intelligentiâ deficiens, sit non-Deus?

III. Ad hanc quæstionem ut respondeam, distinxî inter conceptum Dei *essentialem*, & conceptum ejusdem *arbitrarium*. Illum appello Intelligentiam quam habet Deus de se, de suis essentialibus attributis ac proprietatibus, deque adorandis illis quæ in SS. Trinitate insunt: quam intelligentiam dico naturalem & necessariam, illisque objectis memoratis omnino completam atque perfectam, sine necessitate ullarum aliarum idearum, imo illis exclusis, ac penitus coram ea ut purum nihil evanescentibus.

Conceptum Dei *arbitrarium* appello, Dei intelligentis exercitiolum aliquod respectu naturæ divinæ plane indifferens, at tamen placitum, quo ipsi libet veluti ludendo formare ac fingere rerum creabilium formas & ideas, quot & quomodo placet, & quousque placet, ex eisque contemplan- dis accessorium oblectamentum sibi capere. Ex qua vero descriptione patet quid circa quæstionem de rerum creabilium ideis in Deo sentiam.

Sententiam meam probavi illis argumentis quæ in DISSERTATIONE mihi OPPOSITA placuit Cl. Pungelero impugnare, & quorum prima sex hætenus vidimus fuisse frustra impugnata. De Septimo argumento nunc agitur, quod depromsi e SIMPLICITATE Dei, per quam convincimur rerum possibilium ideas non esse necessario in Deo, vel in Dei intelligentia: esse ergo in conceptu ejus arbitrario. Hoc breviter exposui in hoc argumento, dum dixi, in *simplicissima Dei essentia præter Dei puram essentiam atque ideam nihil occurrere.*

IV. Ut pateat quomodo divinæ essentiæ simplicitas hæc ideas plane respuat, utemur ad ejus hac in causa conceptum formandum, aliquo simili ad omnium captum accommodato. Simplicitas opponitur compositioni quâ aliquod ens, puta corpus, componitur v. g. ex pluribus partibus quarum una non participat aliam; sed ita sua sibi propria habet, ut quamvis ceteræ non essent, ipsa esset tamen; & quamvis ipsa periret, ceteræ tamen manerent. Simplicitas contrà, talis naturæ est, ut si aliquod ens simplex, puta Deus, habeat plura attributa, æternitatem, veritatem, bonitatem, justitiam, &c. eorum unum non sit nec possit concipi esse sine alio, unumque com-

communicet suas virtutes atque proprietates cum alio, & alia cum aliis inter se vicissim : v. g. æternitas est cum & in veritate, & bonitate & iustitia, est vera, bona, iusta. Veritas non est sine æternitate, bonitate, iustitia; est veritas æterna, bona, iusta: Ita & de bonitate & de iustitia. Quod si vero unum posset esse & concipi esse sine alio in isto ente, in Deo; si in Deo esset æternitas quæ non esset bona, vera, iusta: si veritas quæ non esset æterna, bona, iusta: si bonitas quæ non esset æterna, vera, iusta: si iustitia quæ non esset æterna, vera, bona, & ita de aliis, nemo non videt quòd hoc simplicitati Dei omnino repugnaret, & quod eo pacto Deus esset veluti compositus ex rebus sive ex proprietatibus plane inter se diversis: id quod Deo simplicissimo indignum est. Jam hoc applicemus ad ideas.

Deus habet plurimas ideas, puta mentium, earumque diversarum constitutionum & proprietatum; corporum item, & diversarum figurarum atque proprietatum, quæ tantum non omnes sese invicem excludunt. idea mentis non est divisibilis, figurata, quadrata, non habet proprietates idearum solis, terræ, plantarum, animalium: corporum ideæ non habent proprietates spi-

spiritualium idearum, non involvunt in sua idea dubitationem, cognitionem, &c. una corporeæ rei idea, puta trianguli, quadrati, equi, piscis, formicæ, gemmæ &c. non participat proprietates alterius ideæ, atque ita de infinitis quæ sese mutuo excludunt; sane si illæ ideæ essent, ut vulgo statuitur, in pura ac necessaria Dei intelligentia atque essentia, idque ita necessariò & naturaliter, ut sine illis Dei intelligentia & essentia esset deficiens, nec esset id quod est & quod esse debet; profecto, aut plane cœcutio, aut verum est quod sequeretur inde, Dei essentiam, intelligentiam, naturam, Deumque adeo ipsum non fore **SIMPLICEM**; quod erat demonstrandum.

V. Dices (3), si hoc obest simplicitati; igitur ipse conceptus Dei, in constituendo ideas creabiles, non erit simplex, sed compositus. Respondeo: Profecto non est simplex eo modo ac sensu qui divinæ essentiæ simplicitati proprius est: eo tamen, qui Deum arbitrario & varie extra se ludentem, eo qui varias suas extra sese optime deceat oblectationes, in quibus quæcunque inesse possint diversitates & variationes, eæ in essentiam Dei non redundant, vel, si mavis, non influunt; quia non sunt ei, Deo inquam,

quam, essentielles, sed plane arbitrariæ, talesque quibus si voluisset, omnino carere potuisset.

Deum autem velle sese extra se in variis diversisque oblectari, atque in his varias & differentes oblectationes capere, ipsemet testatur sæpissime in sacris, sanctusque ipsius Vates his ei in oblectamentis evidenter applaudit exclamans, (a) *Latetur, vel delectetur Dominus in operibus suis!* Testaturque cujusvis conscientia aliter Deum delectari in homine atque lætari, quàm in mero aliquo animali, vel in planta, aut in lapidibus: aliter in toto cælorum ornatu, quam in simplici aliqua herbula, etsi præsentemque Deum quælibet herba refert. Sed extra hunc ad arbitrariam delectationem respectum, quid sunt illa omnia, quid eorum ideæ quantum ad necessitatem, coram Essentia illa quæ est sibi se sola purissime ac simplicissime omnia? Umbræ evanescentes, atque in nihilum suum redeuntes; quæ hujus fuit argumenti mei ipsa conclusio.

VI. Huic pergit primo suo telo ita contraire Cl. Opponens: (b) *Quamdiu*, inquit, *non demonstratur* *has* [rerum possibilium IDEAS] *diversas esse ab IDEA DEI, gratis*

(a) Ps. 104: 31. (b) Diff. Opp. pag. 82.

tis concluditur, omnes ideas ceteras coram illa evanescere. Mirum fane, ac plane stupendum est, ubi de idearum formis agitur, postulari uti demonstretur, *ideam* quadrati, formam lapidis, imaginem plantæ, & animalis cujuscunque, differre ab *idea Dei*, ab eâ forma essentiæ divinæ quam habet de se ipso Deus! Cui unquam, præterquam D. OppONENTI talia tamque incredibilia postulare in mentem venire potuit, nisi soli, quem (absit invidia) cogor memorare, Spinosæ? Verum, age: præter ea quæ (a) superius hac de re demonstravimus, ostendamus postulato suo dudum a nobis satisfactum fuisse. In Opere hocce *Cogitationum Rationalium* non equidem egi de rebus corporeis, ut ex illarum ideis specialibus earundem diversitatem ab *idea Dei* vel ab essentia Dei demonstrarem: at quando toto Libro primo id egi, ut extensionem divisibilem & corpoream a Deo removendam esse demonstrarem; an non hoc ipso demonstratum exhibui *ideam* rei corporeæ ab *idea Dei* esse diversam? Et quando in Libri II. Capitibus quinque ultimis, demonstravi in genere distinctionem sive diversitatem realem inter Mentes creatas & Mentem Dei, nonne hoc ipsum est *demonstrare ideam* men-

(a) In Respons. ad Argum. II. & IV.

mentis creatæ & ideam Dei esse diversas? Et cum in toto Libro tertio vel viginti quinque integra Capita omnino in hoc de industria impendi, ut in cujuslibet prima Sectione speciatim recenserem quædam quæ propria in mente creata observabam, in altera vero Sectione ostenderem totidem in Deo istis respondentia, aut omnino ab his dissimilia, ac plane *diversa*; post hæc tamen omnia Cl. Pungelero dicendus adhuc sim hucusque *non demonstravisse IDEAS CREABILIMUM rerum diversas esse ab IDEA DEI?* Bone Deus! illene, qui modo, hac in ipsa re, me *admonet oblivionis* meæ de eo *in quo versatur status questionis*, ipsene, inquam, hocce in subjecto præfente, meos Libros ubi hæc exstant dum in manibus habet, memoriæ suæ usum fecerit aliquem? tametsi ibidem ad suam videtur provocare memoriam, sibi repræsentantem, se ejus, quod demonstrare oblitus sum, contrarium sæpius demonstrasse: ipsa siquidem hæc sunt ejus ibi verba: (a) *Sed* [hoc effatum] **DEUS CONCIPIENS IDEAS RERUM POSSIBILIMUM, CONCIPIIT IDEAS AB IDEA SUI DISTINCTAS**, *hoc ipsum falsissimum esse, SÆPIUS jam a me demonstratum.* Hic plane

(a) Diff. Opp. ibid.

ne agnosco ac fateor oblivionem meam: neque enim memini me vel semel vidisse id ab eo esse demonstratum: at bene, SÆPIUS dictum, sæpiusque adhuc, diversissimis licet modis, dicendum: „Dei potentia non differt ab ejus essentia: ista potentia ideas rerum necessario complectitur; Ergo. Item, Dei Omniscientia non differt a Dei essentia: illa autem essentialiter involvit rerum possibilium ideas. Ergo. quæ vero quia & ego sæpius discussi, tæderet hic denuo ostendere ista ratio-
cinia magis sophismatum quam *demonstrationum* appellatione esse insignienda; ne dicam ex his minime sequi, IDEAS RERUM, quantum ad subjectum de quo nunc agitur, sive quantum ad formalitatem suam, *ab IDEA DEI non esse distinctas*; quod non memini ab ullo præter illum, ne a Malebranchio quidem, unquam dictum esse, exceptis solis Spinosistis; ad quorum abyssum animis vel infirmioribus vel male constitutis proclivitatem per istiusmodi effata dari posse, miror non animadvertere (qui alioqui inde merito horreret) Cl. D. Opponentem.

Animus erat ad sequentia reliqua pergere quæ huic ex Simplicitate Dei desumpto argumento objicit Vir doctus, ubi nescio, utrum bene perspexerit, per verba *purissima*

& simplicissima, unum idemque hic mihi significari. Verum quia video omnium quæ ille profert vim si non contra ipsum facere, certe adversum me enervatam esse per ea quæ diximus tum hic atque supra, tum in *Notis* (a) ad Capita quædam COGITATIONUM RATIONALIUM, nec non & aliis in locis; ad Argumentum me confero quod octavum ordine sequitur.

(a) *Videsis*, COGIT. RAT. Lib. II. Cap. VI. Not. 1. Et Lib. III. Cap. V. in Notis 7. & 8. Et Cap. XVIII. not. 2. & 3. & Cap. XX. Not. 3. Item in *Oeconom.* div. Lib. I. Cap. II. ad V. item Cap. XII. & XIII. &c.

VIII. ARGUMENTUM OCTAVUM.

Ex intelligentia Dei.

Illud e Dei INTELLIGENTIA protuli hic vel duabus lineolis, qui ipsum subiectum, intelligentiam Dei dico, pluribus exposui tum integro Capite Libri III, quod Septimum est, tum etiam in Libri II. Capite Sexto. quæ vero Lectoribus conspecta & intellecta esse suppono.

Argumentum autem ipsum, vel potius ejus breve summarium, ita expressi.

„ Dei intelligentia de se est com-
„ ple-

„ pleta & perfecta , [five est com-
 „ pletum quid, & perfectum :] Quid
 „ umbræ (ideæ) ad complementum
 „ lucis?

Vel me tacente hac ex brevitate mani-
 festum est consulenda hic esse ea de quibus
 modo mentionem feci , ad pleniorē ex-
 positionem.

OPPOSITIONES; & RESPONSIONES.

I. II. *Modi insoliti frequentiores Cl. Oppo-*
nentis, ejusque hic repetita objectiones.

III. *Imputat idem mihi ea quæ sunt omnino*
aliena à vero.

I. *Ericemus paulisper hanc aristam* , in-
 quit (a) D. Opponens per ludibrii speciem.
 Modi quibus suis objectatis præludit doctus
 Vir, vel quos in iis inserit sæpius adversus
 eum qui de illo minime cogitavit, quique
 Viris quam plurimis Cl. Pungelero in eru-
 ditione nihil cedentibus satisfecit hac in ma-
 teria, ita insolentes sunt, ita erga alterum
 fastidiosi, erga seipsum confidentia turgi-
 di, ut mirer amicorum suorum fuisse ne-
 minem id qui ei repræsentaverit. Ad quid
 enim

(a) Diff. Opp. pag. 85. •

enim ista omnia in sua Dissertatione opposita hic illic interspersa, *auspicia non felicitis exitus e male positis vel ab exordio initis, cum umbra luctari, stramineum argumentum, arista fricanda, dictum ejusdem farinae, plura ejusdem furfuris, crambe recocta, monstrum in Poireti cerebro natum, stultum dogma, & alia istiusmodi?* quæ tantum abest ut promissæ initio moderationis exempla exhibeant, erant potius soli Terentiano militi glorioso relinquenda. Quamvis vero mihi perinde sit quibus modis adversus me dicat; isti nihilominus sui modi inique ingenerant in Lectorum mentibus, præsertim juniorum atque discentium, tum immodestiam, tum præjudicia contemptumque adversus veritatem, quibus efficitur, ut ne in examen quidem serium ejusdem descendatur; sed potius ut vel ante disquisitionem, tanquam consideratione indigna habeantur atque rejiciantur ea quæ præter illorum mentem verissima esse possint. Cur argumenta mea philosophica philosophicis modis aggredi non instituit?

II. Bene tamen: *fricet* igitur *hanc aristam* quantum voluerit D. Opponens, visurus scilicet num ex ea lolium exprimat pro frumento. Verum enim vero, quoniam sua illa fricatio nihil aliud est quam suæ to-

ties jactatæ & adhuc jactandæ ratiocinationis repetitio, de Deo INTELLIGENTE & cognoscente suam POTENTIAM, quæ potentia vero sine rerum possibilium ideis intelligi non possit; non mirum est, si obscura inanitate hujusce ratiocinii oculis ejus offusâ, bonum ex *arista* granum ei sub specie vitiosa appareat. Dixi non semel hocce de subjecto quæ frictionis hujus laborem D. OppONENTI reddant prorsus inutilem. Ea & hîc repetere non opus esse arbitror, locum si solum (a) indicavero unum ac alterum.

III. Monebo attamen, pace sua, falli eum planissime quando sententiam quæ nequaquam mea est, nec mea fuit unquam, imputat mihi hisce suis verbis: (b) *Et quid opus est multis? tota hac Poireti ratiocinatio eo nititur quod est falsissimum, scilicet, quod ideae in Deo sint imagines effigiatæ ad rerum similitudinem &c.* id quod ipsemet deinde merito refutat Pungelerus me prorsus ei hic adficiente, qui ideas non dixi, (ut hic distinctis exprimitur literis) *Rerum umbras*: sed simpliciter *umbras* dixi, hoc est, realitates tenues ac *umbratiles* (uti sæpius ideas soleo appellare (c) aliis in locis) quæ
in

(a) Supra. Part. I. §. IV. V. & II. §. VI. &c.

(b) Diff. Opp. p. 86. (c) Vid. Tract. de Erud. passim; item Cog. Rat. Lib. III. Cap. XIII. §. IV. &c.

in comparatione ad realitatem lucemque divinæ essentiæ evanescant omnes veluti umbræ coram luce, nedum ad lucis illius essentiam ita pertineant ut sine his ipsi luci, defit suus splendor ac sua aliqua necessaria perfectio. Numquid adhuc non meminit D. Pungelerus, quod se ipse supra, (in sua Dissertatione, pag. 65.) opposuerit mihi, ut qui statuerem, *formasse Deum & aliarum rerum possibiles ideas quas nunquam exhibere extra se voluerit?* Quî vero id statuerem si secundum me ideæ essent desumptæ e rebus, sive *effigiatæ ad rerum similitudinem?* Num oblitus etiam est ejus quod modo sequetur in argumento proximo, *ideas nempe rerum esse Dei imagines, plus, minus?* Num ejus ex Eruditionis Libro loci, quem infra (Dissertationis Opp. pag. 127.) ipse adducturus erit in Mantissa? Sed & quod omnes rerum creabilium ideæ exemplaria rerum sint, non autem eçtypa sive *imagines effigiatæ ad rerum similitudinem*, id opinor me vel centies dixisse multis in locis, ne excepto quidem hoc *Cogit. Ration. Capite*, ac eo quod paulo post *de potentia Dei* (Cap. XIII.) sequitur. Pugnat sane, & bino quidem sensu hîc *cum umbra sua* Cl. Opponens, ut ipsius verbis me exprimam.

IX. ARGUMENTUM NONUM,

Ex unitate Imaginis Dei essentialis.

HOc argumentum ex unitate imaginis Dei essentialis ita expressi uti refert illud Cl. Opponens: scilicet,

„ Deus habet unicam Imaginem
 „ quæ sit ei essentialis & coæterna,
 „ nempe, Filium ejus æternum. I-
 „ deæ autem rerum sunt imagines
 „ Dei, plus, minus. Ergo non sunt
 „ imagines Deo essentielles & coæ-
 „ ternæ, aliàs pessime confunduntur
 „ cum Filio Dei æterno, & mutan-
 „ tur in Deum; totque statueren-
 „ tur Filii Dei, quot imagines, i-
 „ deæ, veritates differentes quæ di-
 „ cerentur Deo essentielles. Sunt i-
 „ gitur ex placito constitutæ, & po-
 „ tuerunt non esse.

OPPOSITIONES; & RESPONSIONES.

I. II. *De SS. Trinitate positiones tredecim præcipuæ.*

III.

III. De eadem quantum ad priorem meam sententiam a Cl. Pungelero non bene falsè insinuatam.

IV. Dubium circa sententiam ipsius eo de subiecto.

V. Ex argumento hoc nono conclusionem contra idearum aeternam necessitatem bene sequi.

Duo hic reprehenduntur a Cl. PUNGELERO; alterum quidem, ipsa hypothesis mea de *Imagine Dei essentiali* quæ sit *DEI FILIUS*; vel (quod fere idem est,) id quod supposui de *SS. TRINITATE*; quam vero hypothesein ille (a) *falsam* dicit: Alterum verò, quod quamvis eam hypothesein ipse concederet, ex ea tamen minime sequeretur mea conclusio.

I. Ad primum quod attinet, de *Imagine Dei* videlicet quæ sit ipse *DEI FILIUS*, quandoquidem minime locus erat hoc in argumento nono, neque agendi ea de re, neque eam speciatim tractandi materiam, quæ solum supposita a me ibi fuit, non probata; videtur sane sufficere debuisse D. PUNGELERO, qua se argumento meo opponenti, si ostenderet ex ea hypothesisi mea minime id sequi quod hic concluderam. Ve-

H 3

rum

(a) Diff. Opp. pag. 93.

rum illi gratis placuit præter doctrinam de *Ideis* id etiam aggredi quod de SS. TRINITATE antea aliis in locis expresseram : quod vero ille , primum quidem exponit (a) brevi compendio : deinde quoque id „ censuræ suæ subjiciens , dicit , (b) hanc „ non esse Trinitatem quam Scriptura pro- „ ponit, quæ revelatione opus habet, quam „ negat Socinianus atque Judæus , quam „ ignorat Gentilis , quam denique docet „ Mater Ecclesia , cujus vero sententiam pluribus refert , at ita tamen , ut ipsemet non satis ostendat se alienum esse a sententia aliqua recentiore quæ majori jure possit *falsa* dici quam ea cui ipse hoc imputavit nomen.

II. Dicere hic mihi animus est paucis & candide quæ de hisce antehac senserim , & quæ adhuc sentiam aut secus. Ea sunt in genere sequentia.

1. SS. TRINITAS, Pater, Filius & Spiritus Sanctus, Deus unus in secula benedictus, creavit Mundum, mentes hominum & cetera quæ sunt in universo Mundo omnia.

2. Quia hæc creavit, procul dubio impressit hoc ipso in creatis, quæ sunt opera manuum suarum, nonnulla sui vestigia, signa,

(a) Diff. Opp. p. 87. & seq. (b) Ibid. p. 90. & seq.

signa, vel characteres, in aliis quidem impensius, in aliis vero remissius, veluti libuit; attamen in omnibus aliqua.

3. Ex his characteribus SS. TRINITAS utcunque cognosci ab omnibus potuisset mentibus si illæ in sua & sui intellectus integritate permanissent.

4. Postquam hominum mentes sunt corruptæ, earumque intellectus obscuratus, stupidusque & stolidus redditus, non possunt amplius eo in statu vestigia ista SS. TRINITATIS detegere, neque adeo ex iis suum Originale, SS. TRINITATEM ipsam modo competente cognoscere, licet illa vestigia, si non omnia, aliqua saltem, ibi adsint adhuc & lateant: haud secus ac in rerum natura & multa supersunt quæ, nunc quidem, ibi detegere non possumus, etiam si ea coram nobis adsint exstantia. Nec ullus dubito quin mentes quæ in gratia & gloria Dei olim restitutæ erant atque salvatæ, visuræ sint denuo in omnibus creaturis imagines atque characteres qualescunque SS. TRINITATIS, quæ illas omnes creavit, sustinet, ac glorificabit.

5. Nunc vero postquam Deus ad restitutionem in integrum vocare voluit hominum mentes, quibus & gratiarum suarum & luminum divinorum mensuram nonnul-

lam largiri, ei placuit, cum intus, in facultatibus suis internis, tum & per media alia externa; non videtur fane non posse fieri, quin illi qui istis gratiis debito modo utuntur, iisque bene respondent, perveniant quoque ad veram aliquam, ut ut valde incompletam atque imperfectam, SS. TRINITATIS cognitionem, detegendo in mentibus suis vel etiam in rebus corporeis, vestigia illa aliqua atque characteres, e quibus ad originale ipsum, SS. TRINITATEM nempe, secundum mensuram quique suam agnoscendum & confitendum adducantur. Quo quidem modo mihi persuadeo ante legem promulgatam fuisse nonnullos vel inter ipsos quoque Gentiles, qui ad cognitionem aliquam SS. TRINITATIS pervenerint: nonnullos etiam sub ipso legis promulgatæ tempore vel e remotissimis inter eosdem.

6. Verum enim vero cum hominum ceteri, qui totum ferme genus humanum complectebantur, gratiis illis Dei generalioribus uti decet attenti non essent; nunquam etiam inde cognovissent SS. TRINITATEM, nisi eis Deus per Revelationes specialiores illam exstantiori modo manifestasset. Eæ autem Revelationes, quantum ad substantiam, relatæ sunt in Scripturis sacris: quas

quas si quis legat eo animo quem Deus exigit, is recipit a Deo, (operante in ejus corde atque intellectu cum Scripturarum lectione debita,) veritatis lucem, ex qua verus de revelata in Scripturis SS. Trinitate sensus, quantum quidem ad salutem opus est, exurgit.

7. Judæus hodiernus tametsi Scripturas habet, nihilominus non agnoscit ex iis SS. TRINITATEM ob præjudicia sua contra Christianismum sibi exosum, qui & SS. TRINITATEM, & Deitatem JESU CHRISTI, Messiae promissi, profitetur. Zelus propriarum partium, invidia, & indignatio Judæum excœcant atque obtenebrant.

8. Socinianus, utut Scripturas utriusque Testamenti admittat, ex iis tamen SS. TRINITATEM neutiquam agnoscit propter cordis sui suæque Rationis superbiam, qua sibi impotentiam & corruptionem propriam dissimulans, rejecta Dei interna operatione & medica illuminatione, suæ Rationis ægræ arrogat potentiae & activitati divinas res capere, & suo illo animali capitu circumscribere. A qua vero animi constitutione arroganti quamdiu nolent illi resipiscere per humilem impotentiae & ægritudinis suæ agnitionem & confessionem

coram Domino, a quo solo sperent & postulent auxilium, frustra cum Socinianis in omnem æternitatem a quibusvis vel inter omnes doctissimis, imo vel ab ipsis etiam Angelis, disputatum ibitur.

9. Boni autem & simpliciores Christiani qui per tutam cordis humilis viam procedunt, mentesque suas infantilem in modum subjiciunt Deo, & ejus de se ipso in Scriptura sacra testimoniis, ii corde admittunt & ore confitentur Deum Omnipotentem, Patrem suum & Creatorem cæli ac terræ, habere Filium, quem sibi æqualem, Deum de Deo, ab æterno genuit, quem nobis incarnatum misit, donavit, tradidit in mortem ut nos a morte redimeret: habere & cum eodem Spiritum S. æternum ac omnipotentem Deum, quem & nobis illuminatorem, motorem ac directorem vitæ donare vult, donatque illis qui cor, intellectum facultatesque omnes suas tanquam vasa ei recipiendo ac instrumenta ei inserviendo idonea tradiderint: quibus sane donis, Filio videlicet Dei & Spiritu Sancto, nihil majus ab omnipotente Patre Deo, (qui & seipsum cum illis dat,) donari potuit. De hisce omnibus simpliciores illi ac sinceriores Christiani bono corde humilitatisque ac amoris pleno persuasi, minime sese torquent præ-

præterea uti in Ratione sua per activitatis ac motionis propriæ industriam illorum ideas atque distinctiones inter se evidentiores sibi formare atque repræsentare arrogant. Credunt solum simpliciter sineque ideis ratiocinatis Deo de se testanti, haud fecus ac Parenti optimo simplex infantulus: atque ut tanto tamque dilecto suo Amatori, tam immenso omnium largitori, per amoris obedientiam perque sui & omnium quæ in ipsis sunt restitutionem respondeant, totâ vitâ nituntur. Hæc est vera fidelium Christianorum fides, vere solida, salutaris, sufficiens, sana quoque atque integra, etiamsi nonnullas iidem e ratione vel imaginatione vel præjudiciis ideas minus congruas accessorio modo sibi una cum hisce repræsentarent.

10. Optandum sane fuisset ut hancce fidei simplicitatem Christiani nunquam e cordis fundo ad officinam Rationis humanæ evocassent, illam hoc pacto in *ideas rationales* transformaturi, & has ideas, has superficialitarias & pictas notiones, pro solida cognitione veraque fide habituri & commendaturi. Verum enim vero, ex quo divinior via cordis cum charitate humili sese Spiritui Dei reformandum ac erudiendum tradentis defuit ipsis sapere atque sufficere,

volueruntque humanum in modum per viam curiosæ ac versatilis Rationis humanæ *idealiter* erudiri, formarunt inde *fides* nescio quot *ideales* ac multifarias, in quibus plus minusve inerant bona mixta malis & mala mixta bonis, prout eorum corda varie erant disposita.

11. Qui inter Christianos eruditioni curiosæ atque ideali operam ita dederant ut Rationem quidem humanam plusculum, sed tamen etiam cor fidele simul exercerent, illi non paucas circa SS. TRINITATIS mysterium (ut de aliis taceam) ideas in medium protulerunt plus minusve alicujus usus prout identidem, plus minusve solebant se recipere ad cor suum cum Deo uniendum: cujus vero cordis laudabili dispositione, ab operatione bona Dei indivulsa, factum est, ut impedirentur & retinerentur tum ne ad inutiliores vel etiam ad malas aut noxias speculationes hoc in argumento sese effunderent, tum ne quemquam aliter ac ipsi ratiocinantem & opinantem, propterea vel condemnarent vel contemnerent, quando alioqui veram iste cordis fidem simul retinebat.

12. Qui sine cordis fidelis sincero satis exercitio sese ratiocinationibus idearumque fabricationi & constructioni vehementius tra-

tradiderunt; illi circa hoc mysterium (ne dicam & circa alia quamplurima,) complures vacuas ideas, verbofitates, & subtiles nescio quot tricas in cerebris suis excogitaverunt, quas pro vera fide ausi sunt aperte venditare: tum quosvis iis non assentientes, odio, verbis, factis, variisque modis hostilem in modum plus minus persequi, minime dubitarunt.

13. Qui vero in eruditione sui idealem Rationis viam non multum sunt secuti, sed viæ cordis institerunt potissimum atque constantius, iis, postquam diu satis adhæserunt Deo, intima habitanti ac elaboranti, prodit divina quædam lux ex corde in mentem, veris inde ac vividis Dei notitiis illustratam; unde non pauca deinceps, at quantum Deo placet, secreta divina admirabilia, etiam de hocce argumento iis patefiunt, quæ per illos cum bonis aliis mentibus communicata, vivido quodam sui charactere singulari reddunt se commendabilia. Id autem videre & experiri licet apud diviniores illos scriptores qui jure merito nomen Mysticorum ferunt, melioribus agniti paucis, superficialiis contemti multis. Sunt autem adeo modesti, ut lumina sua, (quibus contra quævis adversantia confirmantur) obtrudant nemini; neque

eadem, quatenus sublimiora sunt, ad salutem dicant necessaria: sed solam fidei Christianæ simplicitatem, modo memoratam, pro salutis necessario fundamento omnibus commendare contenti sunt.

III. His generalius positis & animadversis, ad me propius veniam oportet, quippe & accusatum a Cl. PUNGELERO de positione falsa in hocce subjecto, & aliis nonnullis præterea suspectum vel invisum ob ea quæ de hoc argumento in additione ad *Caput VIII. Libri III. Cogitationum Rationalium* (a) proposui. Dicam id quod res est: & ubi defecerim, id agnoscam lubens.

I. In Ecclesia Christiana, Deo dante, natus & educatus, semper ejusdem gratiâ, ex animo persuasus sum, etiam supra caput meum, de veritate eorum quæ modo dixi a Christianis quibuscunque bonis atque simplicibus corde sincero admitti. Ubi autem studiis opera danda esset pro more consueto, per tritam Rationis viam, nec satisfacerent mihi illico *scholasticorum* Doctorum philosophemata, termini inanes, tricæ inextricabiles, ex illis in *Cartesianismum* incidi, qui vero me splendida *idearum clararum atque distinctarum* jactatione & promissione ita capiebat, ut deinceps si quæ ad-

dis-

(a) In Editione Secunda. Anno 1685.

discenda erant atque cognoscenda, vellem ea mihi *idealiter*, sive idealibus modis atque formis evidentibus repræsentari; quicquid autem mihi non ita repræsentabatur, aut cujus ratio cur id a me capi non poterat, mihi idealiter non exhibebatur, id in assensum Rationis meæ nollem plane admittere, maxime vero postquam a Doctore nonnullo Cartesiano magni ingenii studiosus adhuc audiveram, illuminationem Spiritus S. ad quam sæpe solent sese recipere & Protestantium non pauci, fanaticum esse nisi claram & distinctam perceptionem veri in Ratione significaret. Dictum illud, fateor, Rationem meam occupabat plane extra modum: sed conservabat tamen bonus Deus interiora cordis mei, interdum ad illum sincere recurrentis eique expositi. Ita constituto, mihi in manus incidebat illustris *Mornæi* liber *de Veritate Religionis Christianæ*; e cujus *Capite V.* ideas, quæ ibi de SS. TRINITATE exponuntur, ita amplectebam, ut eas & Scholasticorum ideis ea in re præponerem longissime, & putarem completiores esse quam postea illas deprehendi. Scripsi primum, ea in mentis constitutione, meas COGITATIONES RATIONALES, atque ibi eo de subiecto, aliquid obiter secundum illius mentem pro-

protuli, (a) nec sine ipsius laude. Quamquam autem postea in nonnullorum Auctorum Libros devenerim qui vero Spiritûs Dei lumine collustrati erant, ex iisque non sine ingenti gaudio & cordis intima convictione potissimum didicerim, falsissimum & tantum non blasphemum esse, nullam nobis Spiritus Dei illuminationem aliam esse expectandam quam per activitatem Rationis nostræ, ideas claras & distinctas scilicet excitantis & percipientis, non tamen propterea cessabat illico consuetum ac vividum nimis Rationis actuosæ exercitium, nimiaque de ea existimatio & occulta ad eam adhæsiō, etiamsi diviniore quosdam Scriptores, quales mysticos dixi, interdum legerem, at ideali nimis modo nec profundo satis intellectos. Tunc verò revidi iterato *Cogitationes Rationales*, quibus & *Notas* addidi, & Tractatum illum de SS. TRINITATE inserui, in quo Cl. Pungelerus *falsitatis* insinuat sententiam ibidem a me eo de subiecto expositam.

2. Fateor incompletam esse, imo etiam magis deficientem quam eam tunc primum putabam. Sed revera, prout diductius eam explicabam, longe utilior erat, fructuosiorque & salutarior, quam sit vulgata idealis
vel

(a) Cog. Rat. Lib. II. Cap. VI. §. IV.

vel scholastica: qui tunc scopus meus unus fuit. Quominus autem mea illa expositio *falsa* dici debeat, vel, uti Viro alii docto placuit dicere, *animæ perniciofa*, impedit protestatio sincera quam eidem adjunxi; scilicet, illic (a) *adumbrari* ita a me *divinam Trinitatem IMPERFECTE & INCOMPLETISIME*: ac præterea; (b) *me hanc SS. TRINITATIS INCOMPREHENSIBILITATEM* *semper præsupponere omnibus dicendis*; ita ut *quamvis in posterum clarissimas* (quantum quidem possem) *de SS. Trinitate ideas exprimerem*, NON tamen idcirco *me autumare* ID ESSE PRÆCIPUUM quod in illa est; aut in illa nihil præterea esse; adducto ibidem e *Confessionum AUGUSTINI Lib. XIII. Cap. XI.* loco egregio, ubi is in simili expositione dicit omnino similia.

3. Verùm ut cuivis pro viribus satisfacerem, postquam procedente tempore circa vocem PERSONÆ, quæ maxime difficultatem figebat, notionem & significationem clariorem mihi visus sum aliquantum deprehendisse, decreveram totum de SS. Trinitate tractatulum e Libris Cogitationum Rationalium tertia vice edendis remo-

(a) Cog. Rat. Edit. II. pag. 229. (b) Ibidem. pag. 232. Not. II.

movere, atque id argumenti tractare seorsum & emittere alio tempore. Sed cum affererent amici ingrata fore omnibus Editionem illam novam Cogitationum in ea si deesset iste tractatulus, resumsi igitur illum, recognovi, responsionem ad instantias Viri illius docti, modo indicati, inserui: pro PROPOSITIONE DECIMA SEXTA & quæ eam tangunt, posui quæ mihi deinde visa sunt evidentiora, pleniora, quibusvis quoque utiliora, eaque in tertia (a) Editione feci palam. quæ vero sperem omnibus bonis, ipsique adeo Cl. Pungelero, non esse, nunc quidem, displicitura amplius: quapropter illum aliosque, sua cum venia, eo remisero. Equidem nihil immutavi ea in Editione circa argumentum hoc nostrum novum *de ideis* in Cap. X. quantum ad hypothesin qua id nititur, eo quod extra manus meas jam esset exemplar recognitum excepto illo ad VIII. Caput additamento quod eximere decreveram, sed quod recognitum deinde aliorum consilio, seorsum misi exemplari dudum ante misso addendum. Et ad hanc quidem recognitionem velim Lectores se recipere, quibus volupe erit tutius de mea in hisce fide judicare.

IV.

(a) Edit. III. pag. 355. & seq. item & pag. 320.

IV. Dixi supra, Cl. Pungelerum quando immerito *falsam* appellat meam hypothefin, non admodum videri alienum ab aliqua circa SS. TRINITATEM sententia quam in Celeberrimo quodam Theologo, generationem in Deo œconomicam solum, non vero realem five propriam statuente, improbaverunt tantum non omnes ceteri Theologi. Observo D. Pungelerum, quando in DISSERTATIONE hac sua *Ecclesia* sententiam mihi opponit, hæc dicere: (a) *Tres veneratur [Ecclesia] quorum quilibet divina natura sit particeps per illas proprietates per quas divina natura est id quod est. Pace sua: quis unquam dixit, Patrem esse PARTICIPEM divinae naturæ? aut, Filium esse divinae naturæ participem (uti revera est,) non per Patrem, sed per illam ipsam naturam, vel, quod idem est, per illas proprietates per quas divina natura est id quod est? Pater, cum sit ipsa originaliter Deitas vel divina natura, nunquam, quod sciam, ab Ecclesia dictus est particeps divinae naturæ. De Filio docet Ecclesia, eum esse participem divinae naturæ per generationem suam æternam a Patre, esse (b) Dei unigenitum & ex Patre natum ante omnia secula; Deum de Deo, lumen de lumine, Deum*
ve-

(a) Diff. Opp. pag. 92. (b) In Symb. Niceno.

verum de Deo vero, genitum — atque sic, con-
substantialem Patri. (a) Deum ex substantia Pa-
tris ante seculum genitum. In Scripturis audit,
 εἰκὼν τῆ Θεῶ, χαρακτὴρ ὑποστάσεως τῆ πατρὸς,
 ἀπαύγασμα τῆς δόξης τῆ πατρὸς eandem ob cau-
 sam, quod a Patre acceperit ab æterno id
 quod est. De Spiritu S. vero, dicitur quod (b)
ex Patre Filioque procedat: Neque parùm mi-
 nor profecto, quod cum paulo post Cl. *Pun-*
gelerus annotare pergat quid de Filio & Spi-
 ritu S. doceat ex Scripturis Ecclesia, adfert
 loca e quibus omittit aliquid quod notat Fi-
 lium a Patre accepisse id quod in se habet: Ita
 enim pergit; (c) *Hæc Patri Filium tribuit,*
qui vitam habeat in se ipso, sicut & Pater vitam
habet in se ipso; faciatque similiter omnia quæ fa-
cit Pater. Atqui verba Scripturæ integra hæc
 sunt, (d) *sicut Pater habet vitam in semetipso,*
sic DEDIT & Filio habere vitam in semetipso;
 quod, nisi fallor, idem est ac si dicat, Filio
 dedit esse, vivere, agere & pati, hoc est,
 DEDIT PERSONAM ESSE divinam, vi-
 ventem, agentem & patientem, sive, genuit
 Pater verissime divinam personam Filii: Item:
Non potest Filius A SE facere quicquam nisi
quod viderit Patrem facientem: quacunque e-
nim ille fecerit, hæc & Filius similiter facit: quæ
 pro-

(a) In Symb. quod Athanasii dicitur. (b) Symb. Nic.
 (c) Diff. Opp. p. 93. (d) Joan. 5. v. 26. item v. 19.

profecto, uti & plura similia, aliud quid significant quam æqualitatem essentiae inter tres quorum unusquisque sit Deus a se & non ab alio, h. e. inter tres absolute & seorsum Deos, inter tria divina individua æqualiter sub specifica notione divinitatis vel sub specie prædicamentali, Deus, subordinata; inter tres personas quarum altera Filius Patris & ab eo genitus dicatur sine fundamento reali in re ipsa, sed solum eo quod voluerit se subordinare illi œconomiae, ad manifestationem & dispensationem externam operum creationis & redemptionis, sine generatione & nativitate proprie dicta, quia scilicet ei generationi non convenit cum ideis clavis & distinctis corruptissimæ ac impotentissimæ Rationis humanæ. Certe talia à falsitate propius abesse quam quæ a me unquam dicta sunt, quæque a Cl. Pungelero reprehensa sunt, omnes confitentur (a) Theologi. Non tamen pro certo id ausim tribuere Viro doctissimo, de quo mihi ne tenuissima quidem esset suspicio, nisi, præter ea quæ sunt modo annotata, diceretur Theologi illius celeberrimi cui talia tribuuntur, discipulus vel auditor fuisse. Quicquid sit, si cum erroneis istius modi ideis (eas si tamen habeat) simplicita-

(a) Vid. vel unus D. Spanhem. in Elencho Controv. circa finem.

citatem nihilominus fidei Christianæ, supra omnem captum hoc adorandum Trinitatis Mysterium corde credentis, retineat, nihil est cur Charitas Christiana, quæ omnia suffert, eum non toleret in Domino.

V. Alterum quod dixi à Cl. viro reprehendi in *argumento* meo *nono*, hoc fuit: quod etiam si hypothesein argumenti mei ipse concederet, ex ea tamen minime id sequeretur quod inde concludo. Verba ejus sunt: (a) *Monere opera pretium duco, posita etiam hypothesei Poireti, non tamen sequi illud quod inde elicit: nempe, non alias ideas Deo esse coæternas; tot dari filios quot differentes in Deo imagines: denique ideas, si statuuntur coessentialis Deo, pessime cum Filio Dei aeterno confundi.* Fateor lubens ex modo concessis & explicatis, non sequi rerum ideas cum Filio Dei confundi, neque filios Dei differentes dici debere ex hoc principio, quod Deus habeat unicam sui imaginem essentialem & coæternam quæ sit Filius Dei: ad hoc enim oportet ut Deus ideis illis rerum, quæ ab adversariis Deo *essentiales, aeternæ & necessariae* dicuntur, dedisset habere subsistentiam in se ipsis, sive habere ut essent in se ipsis principia actionum & passionum sibi propriarum. Verumtamen hoc inde sequitur, quod
adver-

(a) Diff. Opp. pag. 93.

adversantium thesin ac sententiam non minus destruit; *Ideas* illas, si Deo essent naturales & essentialia, si æternæ atque necessariæ, omnino *confundi cum idea sive imagine quam Deus habet de se ipso*. Nam quæ in Deo vere essentialia sunt, illa sibi sua inter se communicant. Si ergo idea, sive imago quam Deus habet de se, ei est essentialis, uti vere est; sique ceteræ rerum creabilium ideæ sint quoque Deo essentialia, coæternæ, necessariæ; sequitur manifestè easdem rerum creabilium ideas debere & alias ideæ sive imaginis Dei de se proprietates habere; omnes siquidem hæ proprietates sint aliæ ab aliis indivisibiles. Si vero rerum creabilium ideæ habent alias omnes ideæ sive imaginis Dei proprietates, manifestum est eas confundi & unum fieri cum idea sive imagine Dei de se ipso. (a) Quod addat D. Pungelerus: *Idea illa sui* [idea Dei de se] *quæ Deo inest, tantum abest ut reliquas excludat, ut potius includat: est enim unum cum cogitatione perfectissima; mera est petitio principii quod sæpe destruxi, ostendendo, cogitationem perfectissimam sola sui ipsius idea naturaliter & necessario completam atque perfectissimam esse: eandem ad cetera se non extendere nisi e mero arbitrio, ac se se extra se oblectandi gratia; a quo exercitio*

(a) Diff. Opp. pag. 94.

citio abstinere potuisset, si voluisset, Ens se solo perfectum, perfecteque se solo beatum.

X. ARGUMENTUM DECIMUM.

Ex Acquiescentia Dei.

„ **D**Eus acquiescit in sola sua essen-
 „ tia & idea. Ergo non aliud re-
 „ quirat ac postulat.

Confer, quæ de hac Dei *acquiescentia* exponuntur Lib. II. Cap. VI. §. III.

OPPOSITIO; & RESPONSIO.

Concedit id Cl. Opponens, sed vitiligando.

Ad hoc dicit Cl. Opponens: (a) *Concedimus totum.* Si hoc ita est, jam sumus ergo pares: oportet enim concedat, *ergo Deus non requirit nec postulat aliud*, hoc est, *non requirit alias ideas & essentias*: hoc enim est subiectum de quo quæritur inter nos, & ad cuius probationem concludendam & hocce & cetera argumenta quæsi. Verum continuo fingit D. Pungelerus hoc *aliud* quod Deus non requirit nec postulat, res existen-
 das

(a) *Diff. Opp.* pag. 95.

das vel *faciendas* significare: *idearum autem non eandem esse rationem quæ rerum*: hoc est; quærit iterum sciens volens nodum in scirpo: Scivit enim optime τὸ *aliud*, significare hic rerum creabilium ideas. Tum postea repetit principium suum, *ideas ad naturam Dei pertinere*; cum ordinaria ejus ratione sive cantilena; *quia ad potentiam & scientiam Dei pertinent*. Non libet confutationes sæpius ostensas, huc ad tædium Lectoris denuo adferre.

XI. ARGUMENT. UNDECIMUM.

Ex Felicitate Dei.

„ **E**ssentia Dei est se sola beata &
 „ felix. Non igitur opus habet
 „ communicatione cum aliis vel re-
 „ bus, vel ideis ad sui perfectissi-
 „ mum statum; & sine illis nil illi
 „ deest.

Hic etiam attendere juvat ad ea quæ ex-
 stant Lib. III. Cap. XII. hac de materia.

OPPOSITIONES; & RESPONSIONES.

I. *Frustra repetitionem hic objicit.*

I

II.

II. *Item & identitatem.*

III. *Vis argumenti nostri.*

IV. *Beatitas Dei quatenus alias res includens.*

V. *Exceptio detracta; & idearum termini.*

I. Hic notat D. Opponens in margine; (a) *hisce germana gemina esse quæ urgeam §. VIII. ut me tædiosæ repetitionis infimulet.* Atqui ego in fronte *Continuationis Capitis X.* Lectores monui, in eadem continuatione si quæ *præcesserunt*, me ea velle brevibus resumere, ut veluti in epitome omnia argumenta simul coram oculis eorum objiciam, quo melius conclusionis fulcra, ipsiusque simul vis, percipiantur: quod vero vel in duabus lineolis repetitum nolle sine exprobratione pati, morositatis species quædam posset fane videri merito. Addo & articulum illum §. VIII. fuisse D. Opponentem omnino intactum, ac præterea quæ in eo exstant, esse minime cum hisce germana; Sunt enim ibi e Dei *sufficientia & intelligentia* desumpta; hic autem, e *Felicitate*.

II. Idem id repetitionis vitium & huic eidem argumento in comparatione ad *præcedens* etiam objicit: (b) *Cum præcedentibus*, inquit, *hæc plane coïncidunt.* Tædet autem re-
pe-

(a) Diff. Opp. pag. 95. (b) Ibid.

petere, quæ dicta sunt, verbo: Deus se solo est beatus & felix, &c. Scilicet vir repetitionum maxime nescius ferre nequit illarum vel minimam umbram in iis, quæ tamen inter se sunt diversissima, sicuti sunt cum maxime diversa præsens argumentum & illud quod modo præcessit: alterum enim ab *acquiescentia* Dei, alterum ab ejus *beatitate* five *felicitate* desumptum est; quæ vero attributa, obloquente licet D. PUNGE-
LERO, omnino inter se distincta sunt. Nam licet *Acquiescentia* & *Felicitas* materialiter, ut dicitur, unum quid sint in Deo, veluti quoque cetera attributa alia; sunt tamen diversæ ratione formali, uti in Deo, sic etiam in ipsis hominibus; quod vel idiotæ cujusvis captui accommodari potest. *Acquiescentia* dicit rei desideratæ vel quæsitæ inventionem & possessionem desiderio adæquatam & sufficientem: *Felicitas* dicit rei inventæ five possessæ fruitionem ac fruitionis sensum. Quando homo divitiarum cupidus eas pro desiderio invenit, *acquiescit* equidem, nec quærit amplius: verum quando iisdem utitur, fruitur, sensusque hujus fruitionis gratos percipit, tunc demum *felix* vel *beatus* more humano dicitur. In diviniioribus, verus Christianus dum hic vivit, *acquiescentiam* habet plenam in

Deo ejusque voluntate ac regimine; *beatitudinem* sive *felicitatem*, nondum habet. Similiter de Deo: quando eum consideramus ut qui objectum desiderii sui possidet, ei tribuimus acquiescentiam: felicitatem ei attribuimus ob ejus objecti desiderati atque possessi fruitionem, sensumque ejus deliciosissimum. Nonne hæc satis evidentia sunt atque satis evidenter distincta ut percipiantur a quolibet, ne dicam a viro philosopho atque Theologo? Fateor interdum fieri posse, ubi res accuratiorem tractationem non postulat, ut hæc vocabula, *acquiescentia*, *felicitas* vel beatitudo, latiori sensu sumantur pro una atque eadem re: Sed ubi distinctius agendi locus fuit, uti hic, non erat cur Vir doctus mecum philosophaturus, mihi exprobraret, & quidem veluti inutilem tautologiam, distinctionem adeo bene fundatam, ac vel apud Theologos, Christianosve optimos tanti usus, ut ipsis practice per omnes ferme hujus vitæ dies observanda occurrat, sicuti modo evidenter indicavimus.

III. Ex hac autem deduxi, Essentiam Dei, quia se sola, sui solius fruitione ac sensu beata est beatitudine essentiali & necessaria, non indigere ut alias res rerumve ideas possideat sive habeat, quo ex earum frui-

fruitione, sensu ac perceptione sit felix: sine illis, beatitudini Dei naturali nihil omnino deesse. Quis enim adeo velit delirare, ut cum nonnullis Matheseos tantum non idololatriis dicere sustineat, se credere Deum in cœlis, vel etiam antequam mundum conderet, capere vel cepisse delicias in *geometricando*? Scilicet ideæ triangulorum, circulorum, hyperbolarum, & similes, adeo digna atque adeo necessaria fuerint contemplationis divinæ objecta, ut sine his, Deus non beatus, sed miser, vel deficiens in felicitate exstiterit! Apage futilia otiosorum & vacuorum hominum figmenta!

IV. Non diffiteor Deum cum Spiritibus Sanctorum eum amantium ita delectari, ut vel sine illis felix ac beatus esse nolit. Sed id non est e necessitate naturali, sine qua non potuerit esse perfectissime beatus; verum ex placito liberrimo, à quo cum abstinere potuisset, voluit tamen ex immensa generositate constituere, atque creare deinde, objecta quæ beata atque felicia redderet per suam (ipsius Dei) possessionem ac fruitionem, dum illa & effecit Dei capacia, & postea se eis donavit fruendum: qui vero cum & se ipse inveniat in illis, beatus est etiam hoc modo, & quidem essentiali-

ter, inventione & fruitione sui; accessorie vero & ex arbitrio, inventione & possessione sui quâ in illis est, & quâ illa generose beatificans ac felicia reddens.

Simili modo, plus minusve, placuit Deo cum ideis rerum sese ex arbitrio & sine necessitate oblectare.

V. Quod autem nunc objectet D. Opponens; (a) *negatur ideas rerum possibilem esse distinctas a Deo*, (nota quæstionem esse de formis idearum & de essentia Dei,) id & falsum, & indignum Deo esse sæpius ostendimus, cum duabus suis quibus id contendit fulcire ratiunculis, non minus falsis quam aliquoties repetitis: ait enim, ideas rerum possibilem non esse distinctas à Deo, *primò ratione principii, quia illo ipso actu, quo Deus cognoscit POTENTIAM suam, etiam cognoscit possiblem. Vides, Lector, repetitum asylum vanum cui tam sæpe janua a me occlusa est. Deinde addit, non ratione termini, quia res nondum existunt. Multa hic insunt obscura & non cohærentia quæ pluribus persequi non est operæ pretium. An ergo existentia, est terminus unus idearum; & quia iste terminus non adest, quia nihil est, ideæ propterea non sunt formaliter a Dei essentia (supra dixit *idea*) distinctæ?*

(a) Diff. Opp. pag. 95.

etæ? An τὸ nihil existentiaæ externæ ideaæ alicujus, vel figmenti chimærici possibilis, sive, non positio realis ejus *termini*, causa vel una ex causis erit cur ista idea ac ista fictio non sit distincta ab essentia Dei? Perinde dicas, habeo ideam castelli aurei: & quia castellum aureum non existit, ergo ejus idea non est distincta ab idea essentiaæ meæ. Adde dari & alium ideaæ *terminum*, qui vel potissimum hic considerandus erat, & ratione cujus, idea quælibet maxime ab essentia atque idea Dei distinguitur. Is terminus consistit in limitibus formarum atque proprietatum idealium quibus quævis idea in se includitur, & ab aliis distinguitur: exempli gratiâ, tres lineæ in triangulo terminant ac limitant ejus extensionis formam & proprietates, ut se ad circuli formam ac proprietates non extendat; & ita de ceteris. An etiam isti *termini* & limites non distinguuntur ab essentia atque forma Dei? affirmare ausuro, quid respondendum fiet non semel vidimus.

XII. ARGUM. DUODECIMUM.

Ex Dei Bonitate desumptum.

E BONITATE Dei quam plenius exposui in Capite X. quod a Lectore consulendum omnino supposui, argumentum summatim colligitur & a me exprimitur hoc modo.

„ Bonitas Dei ad omnia se extendit. Quatenus illa Deo est essentialis & necessaria, nil minus communicat quam Deum ipsum sibi ipsi. Ergo si se extendit ad ideas & naturas rerum diversarum, id non est necessario; sed ex bonitate electiva & placiti, quæ ex luctu communicavit suas realitates. Quis illas subtrahat a Dei bonitate? aut dicat eas esse divinam, five non communicatam, non aliunde receptam essentiam?

OPPOSITIONES; & RESPONSIONES.

I. *Bonitas Dei ut ad Deum se extendat.*

II.

II. *Item ad ideas. Vis argumenti hujus.*

III. IV. *Exceptiones D. Opponentis: quibus respondetur.*

I. Primo hic dicit (a) Cl. Pungelerus, *se, quid heic sibi velit illud, Bonitas nil minus communicat quam Deum ipsum sibi ipsi, non satis intelligere: nec mirum; non enim seorsum a præcedentibus, Bonitas Dei ad omnia se extendit: quatenus est Deo essentialis & necessaria, quantum ad intelligentiam separanda erant. Hoc vult dicere argumentum. Bonitas Dei se extendit ad omnia; scilicet & ad ideas naturalesque ceteras, & ad ipsum Deum: nam qui aliis bonus est, si bine ipse bonus non esset? Ad ipsum sane Deum se extendit propria sua bonitas, si quidem ei est necessaria & essentialis: at quæ talis, quæ respicit Deum ut ei necessaria & essentialis five naturalis, nihil Deo communicat minus quam Deum ipsum. Nam si minus communicaret, non se communicaret qua naturaliter perfectissima ac plenissima; sed communicaret se ex parte, non totam. Per eam igitur Deus Optimus Maximus sibi ipse suscitatur Ideam, Imaginem, Filium cui cum substantia communicat omnia sua, tanta quanta habet, & quæ is*
I 5 ipse

(a) Diff. Opp. pag. 96.

ipse est: unde hic Filius quem sibi Pater potens & bonus naturaliter suscitavit, ipsemet Deus est. Si illa Patris vel Dei Bonitas sese extenderet necessario & naturaliter ad alia, illa Deus hoc ipso fierent, five Deum hoc ipso in se reciperent naturaliter; quod tamen soli Deo secum ipse se communicanti & communicato proprium est.

II. Bonitas Dei se extendit quoque *ad ideas*: siquidem præter Deum Patrem nihil est quod non habeat ab ejus bonitate id quod est. Ecquis vellet idearum bonitatem a Dei bonitate subducere, & illam huic non acceptam referre? Verùm ea extensio divinæ bonitatis ad ideas est ex placito, non ex necessitate naturali & essentiali: alioqui ideæ recepissent naturam Filii Dei, five essent natura Deus. quod falsum est. Satisne hæc clara nunc fuerint ea ut *satis intelligat D. Pungelerus*? satisne eadem sufficientia ad concludendum; Ideas rerum possibilium non esse in Deo necessitate naturali; sed earum esse & realitatem e bonitatis divinæ arbitrario & non necessario exercitio prodiisse?

III. Jam objicit ibidem Cl. Opponens: (a) se quidem admittere distinctionem inter *Bonitatem Deo naturalem*, & *bonitatem placiti*; sed inde *non fluere*, five non sequi, *ad hoc*

(a) Diff. Opp. pag. 37.

hoc [ad placitum five ad bonitatem placiti] *pertinere rerum possibilium ideas; non autem ad illam quæ est naturalis.* An id non inde sequatur, judicet e dictis Lector qui hæc satis intelligit. Addit tamen suas Vir doctus rationes. *Bonitas Dei naturalis est ipsa summa Dei perfectio. Ad eam pertinet communicabilitas: (ita est, & quidem communicabilitas naturalis ac necessaria intra se; arbitraria, extra se:) pergit: nisi enim NATURALITER ejus esset perfectionis ut etiam se communicare cum aliis POSSET, nulla in ipso locum habere potuisset placiti bonitas. Si vero communicare se naturaliter potuerit: (Nota, illud NATURALITER referendum esse ad τὸ posse, non ad τὸ communicare, alias est petitio principii. Clarius. Non repugnat naturæ Bonitatis Dei ut possit extra se communicare se, si velit; conceditur. Non repugnat bonitati Dei ut possit extra se communicare se necessario & secundum naturam suam totam: negatur: etenim externo modo communicat se tantum ex arbitrio & ad mensuram placiti ea bonitas, quæ in se sive in subiecto suo naturali sibi invenit objectum quicum se totam naturaliter communicet; uti e dictis patet. Verum videamus quidnam velit e positione sua concludere Vir doctus:)* Si vero, inquit,

communicare se naturaliter potuerit, an existimandum hoc ipsi Deo fuisse incognitum? Si autem noverit non deesse sibi se communicandi vires, annon primo, quomodo, dein, quibuscum se communicare rebus quiret, novit? Alterutrum an nosse potuit sine rerum possibilium ideis? Apage nugas! Imo sane, Apage nugæ repetitionum ad nauseam tam sæpe (a) appositarum, quæ vel ad tædium jam confutatae sunt.

IV. Prætereo quæ sequuntur apud Cl. Opponentem, (ut quæ nullam post superius a me dicta difficultatem habeant,) usque ad hæc ejusdem verba: (b) *Quid, quod per bonitatem placiti nullam cum ideis potest (Deus) communicare realitatem quam in se non reperiret?* Illud *in se*, debet hic significare idem ac, in natura, in essentia sua; non autem in potentia sua quatenus ipsi libet extra se nonnulla fingere. Peto igitur a Viro Docto, an formales realitates triangulares, quadratas, equinas, & omnes ceteras Deus in essentia sua reperire debuit? Si autem eas reperit, quomodo easdem cum ideis communicare potuit, siquidem istæ realitates sint ipsæmet ideæ, secundum illius sententiam?

(a) Scil. in Diff. Oppos. pag. 15. 18. 19. 20. 21. 33. 35. 40. 50. 65. 73. 80. & in seqq. sæpius.

(b) Diff. Opp. pag. 98.

IDEAR. PARS III. SECT. II. Arg. XIII. 205
tiam? Molestum est fane mihi vel invito,
repræsentare vel monere aliquoties, quam
indigna, quam indecora, quam vilia sum-
mæ illi Essentiæ Dei tribuere non verean-
tur docti, quæ vel ipsos plebejos & idiotas
cogitare pueret.

XIII. ARGUMENTUM DECIMUM TERTIUM.

*Ex eo quod ideae non sint sui repræsentativæ,
nec sui scopus: quod dicere absurdum esset.*

*Non bene a Cl. Pungelero reducitur ad for-
mulam, cui meliorem substituo.*

Sibi eousque confidit ac plaudit Cl. Op-
ponens, ut vel ante examen, imo ante
positionem sequentis argumenti, me qui-
dem comparet cum iis (a) qui arces quando
invadunt, solent excitato pulvere oculis sese
propugnatorum subducere: argumentum au-
tem meum pronunciet, verborum sine viri-
bus apparatus; interim dum ipsemet quam
agat hic personam plane oblitus est, seque
suis ipse subduxit oculis proprio pulvere.
Putat me eum esse qui invadit; se vero pro-
pu-

pugnatoris personam agere existimat; quando tamen contrarium verum est, vel seipso teste: dixit enim supra, sibimet ad invadendum hac in causa addens animos; (a) *Nunc ARCEM ipsius causse INVADAMUS* &c. Pulvis sibimet concitatus, illico e dicendis apparebit. Quantum ad argumentum meum, quod nequaquam hic retulit integre, id ipsis contextus mei verbis, quæ & se pluribus explicant, & vitilitigationes præveniunt, libet hic adponere: est autem tale, cum summario ejus marginali.

„ *Decima tertia* [Demonstratio]
 „ *ex eo quod ideæ non sint sui repræ-*
 „ *sentativæ, & sui scopus.* Si ideæ
 „ rerum essent a se, nec à Deo es-
 „ sent constitutæ, tunc essent sui
 „ repræsentativæ, & sui scopus; non
 „ repræsentarent Deum, non essent
 „ imagines ejus perfectionum in es-
 „ se suo, in natura & essentia sua:
 „ nam, si ex essentia sua Deum re-
 „ præsentant, ergo factæ vel consti-
 „ tutæ sunt secundum illum & ad il-
 „ lum per aliquam intelligentiam:
 „ aut

(a) Diff. Opp. pag. 59.

„ aut constituuntne semetipsas ad
 „ Dei repræsentationem? dederunt-
 „ ne sibi ut divinarum perfectionum
 „ gererent characteres? Unde aliter
 „ quam ab ipso prototypo suæ notæ,
 „ sua lineamenta, ut ut tenuia, si-
 „ stentia tamen bonitatis, poten-
 „ tiæ, sapientiæ, constantiæ primi-
 „ tivæ documenta non pauca? Hoc
 „ argumentum ex ideis rerum si
 „ persequamur, ducet nova & cer-
 „ ta via ad Demonstrationem (a)
 „ existentiae Dei. Sed ad hoc, idea-
 „ rum proprietates sunt diligenter
 „ attendendæ. Deus ubique auctor
 „ solus apparet. Quæ res, quæ i-
 „ deæ, non fatentur Deum aucto-
 „ rem, tenebræ, nihil, falsitates sunt.

Ista ratiocinatio, quam mihi non libuit
 in forma syllogistica disponere, sed eo mo-
 do qui mihi aptior visus est ut captui men-
 tium, etiam tardiorum, inserviret, displicet
 perspicaci D. OppONENTI, qui veluti e
 tripode pronunciat, id (b) *argumentum non*
esse

(a) Vid. Oecon. Div. Lib. I. Cap. XX, §. XIX.

(b) Diff. Opp. *ibid.*

esse cassa glande dignum nisi eo redeat formulæ ab eo præscriptæ vel substitutæ: scilicet;

Si ideae essent a se, non constitutæ libero Dei placito, essent sui repræsentativæ. (Neque enim concipi potest, si aliud repræsentent, non esse ad illud repræsentandum factas.)

Atqui non sunt sui repræsentativæ, ex hypothesis.

Ergo non sunt a se.

Verum, cum pace Cl. Opponentis, hæc ejus substituta argumentatio talis est, ut vel *cassa glande dignum non esset argumentum meum* si ipsum ad hanc reduxissem formulam; quippe quæ nec parum detruncat substantiam atque obscurat vim mei argumenti, tum & vitilitigationi relinquit locum, quem modo videbimus ab ipso docto viro occupari. Si omnino voluit habere formulam, ista, vel similis, adhibenda erat integrior:

Si ideae essent a se, sive, (quod hic nobis idem est,) si ideae non essent constitutæ libero Dei placito, tunc non repræsentarent in natura sua Deum ejusque perfectiones; sed essent sui repræsentativæ, & sui scopus.

At-

*Atqui ideae non sunt sui representativae nec
sui scopus; sed representant in natura sua
Deum ejusque perfectiones.*

Ergo ideae sunt constitutae libero Dei placito.

Videamus nunc, quas ad suae formulae argumentum observationes vel oppositiones adponit Cl. Pungelerus quatuor vel quinque.

OPPOSITIONES; & ad eas RESPONSIONES.

I. II. Cl. Opponentis vitiligationes duae, cum hallucinatione circa τὸ esse representativum quod ideis competit.

III. Tangit demum questionis statum, & pro responso currit ad consuetum suum effugium. Comparantur responsiones ambae, sua cum mea.

IV. Alia ejus Responsio, cujus obscuritati subest falsum.

V. Alia, ex ordinario effugio suo prodiens.

I. Prima hæc est. *Vides, (a) inquit, Benevole Lector, Poiretum hic supponere, a libero Dei placito constitutum esse quicquid a se non est. Atqui hoc falsum est &c. Respondeo: Imo vides, benevole Lector, eum qui ex professo Arcem ipsius causae invadit, pulve-*
rem

(a) Diff. Opp. pag. 99, 100.

rem hic concitare quo se oculis propugnatoris & Lectorum subducat. Sciens & volens hic vitilitigatur inaniter: Scivit enim bene me hîc loci pro æquipollentibus habere τὸ αὐτῷ non esse, & τὸ libero Dei placito esse constitutum; five, quod eodem redit, τὸ αὐτῷ esse, & τὸ libero Dei placito non esse constitutum; quem ad modum patet ex eo, quod D. Opponens in sequenti sua oppositione id ipse annotat atque concedit; quod dubio procul observaverat vel ex argumenti mei in margine summula, ubi τῷ αὐτῷ esse nulla fit mentio. Quicquid ergo hic adponit Cl. Opponens ad finem primæ hujus Oppositionis, ubi & repetitionis omnipotentia Dei ejusque voluntatis item & intellectus non obliviscitur, pulvis est inanis, verbaque ad rem nihil facientia, atque adeo & relatu quoque minime digna.

II. Addit secundo, (a) *Si tamen esse αὐτῷ idem Poireto significet quod non esse a placito Dei, concedimus ideas esse αὐτῷ. Imo, hoc adsumo, & quidem hîc in eodem sensu. Pergit: Sed quid tum postea? An inde sequitur, ergo debent esse sui representativæ? Nihil minus. Sic enim non forent rerum possibilium ideas. Eo ipso quod tales sunt representant possibilia. Hic iterum pulverem concitat quo se*

(a) Diff. Opp. pag. 100.

se & absurda sua objectata oculis omnium subducat. Reddamus rem evidentiorē. Poiretus contendit, quod si negetur, ideas esse constitutas libero Dei placito, sequatur ex ea negatione ingens hoc incommodum, nempe, ideas tunc debere dici *sui representativas*, imo & *sui scopum*: quod cum absurdum sit, atque adeo rejiciendum, concludit rejiciendam ergo esse propositionem unde id fluit, scilicet *ideas non esse constitutas libero Dei placito*. D. Pungelerus, negat hoc incommodum inde sequi: *nihil minus*, inquit: rationem autem cur id neget, hanc addit; quia scilicet id incommodum est absurdum, & quidem tale absurdum, quod contradictionem & pugnantia inter se involvit: *sic enim*, inquit, *ideæ rerum possibilium non forent ideæ rerum possibilium*. Quis non videt eum mihi id concedere quod volo maxime; se ipsum vero tironibus logices reprehendendum exponere? Volo eum, vel eos qui sunt suarum partium, reducere ad aliquod absurdum: agnoscit ille hoc absurdum, & contradictorium: sed id consequi negat hac ratione, quia sit absurdum. Ridicula plane, & contra leges fani ratio-cinii negationis causa! ita enim nulla ad absurdum reductio haberet locum si negari posset ob eam ipsam causam propter quam

urge-

urgetur, ob ipsam scilicet absurditatem, in qua tamen tota continetur vis istiusmodi argumenti, uti patet e sensu communi.

Observo præterea eum à vero aberrare quando pro ratione sive ostensione quod hoc sit absurdum, *ideas fore sui repræsentativas*, hanc dicit rationem; *sic enim non forent rerum possibilium ideae, sic non repræsentarent possibilia*: mala sane ac falsa agnitæ absurditatis ratio! An igitur *res possibiles* sunt exemplaria quæ per ideas repræsentantur; *ideae* vero horum exemplariorum ectypa & repræsentationes? Atqui in meo argumento, de quo agitur, τὸ *repræsentare*, vel *repræsentativum esse*, idem est ac *ectypon esse* alicujus originalis, & ad objectum aliquod originale nos provocare: (qua de causa ibidem adjeci τὸ non esse *scopum sui ipsius*, id quod ille dissimulavit ne hisce effugiis non esset hic locus.) Hoc meo sensu *ideae* non repræsentant res creabiles: repræsentant vel Deum; vel (quod est absurdum) illud memoratum) repræsentant non Deum, sed se ipsas, five, sunt sibi causa sua originalis.

Et hunc quidem sensum ipsemet agnoscit D. Pungelerus, seque ad illum, priori dimisso, recipit postea quando addit: (a) *Repræsentant ipsam Dei essentiam, & gerunt*
divi-

(a) Ibid. pag. 100.

*divinarum perfectionum characteres : item , paullo antè : quia ideae non habent existentiam nisi in sua causa , nihil repræsentant nisi causam — . Sit ita hucusque : unde vero hoc ? Contendo ego hic loci , id ex constitutione Dei esse : Deum libere statuiffe quæ se suasque perfectiones repræsentarent : ideas habere existentiam liberam in causa sua libere eas statuente . Ille negat eam causam hic habere locum ; & hanc causam ponit : *Id totum* (quod ideae sint divinarum perfectionum repræsentativæ) *debent suo prototipo , quatenus Deus ens non foret summe perfectum nisi esset perfectissima cogitatio : perfectissima cogitatio non est qui non est omnipotens : omnipotens dici nequit nisi & mentem , & corpus , & alia omnia facere possit quæ nullam involvunt prædicatorum essentialium repugnantiam : ea facere non posse est existimandus qui ea se facere posse ipse ignorat , hoc est , qui non habet rerum possibilium ideas . Vides , Lector , crambem recoctam iterum tibi apponi , ut quæ omni difficultati medicamento sit : quam tamen non cassa glande dignam esse , (ut verbis ejus utar ,) quoties non vidimus ? His adde , quod quamvis omnia ista falso omni carerent , ea tamen nequaquam possent esse ratio sive causa τὸ εἰκότι , sive , ea non notarent idem ac τὸ πρωτότυπον esse : sed dicerent**

rent tantum, Deum esse veluti totum aliquod, cujus totius ideæ sint partes, & quidem, ut supra (a) dixit noster, *quasi complentes & perficientes ipsum Deum*. An autem pars, vel quasi pars, quæ talis, est *ectypon* sui totius? An pes hominis est *ectypon* vel repræsentatio hominis; vel latus trianguli, repræsentatio trianguli; vel pars alicujus numeri repræsentatio totius numeri?

III. Perspexit quoque hîc, Cl. Opponens & hancce exceptionem suam nihil ad rem facere: quapropter tandem ad nodum rei accedens, profert (tertio) aliquid quod eo facere possit. Id autem est frequentissimum suum refugium in quo & obscuritatis pulvis, & erroris semina atque principia occurrunt non parum interturbata. Audiamus ipsummet. (b) *Sed si sui non sint repræsentativæ ideæ, quid, inquires, determinat eas ad repræsentandum aliud?* (hoc prorsus idem est ac id quod aliis verbis dixi, *an ideæ sint à se, an à se constitutæ?* quod tamen pulvere concitato hætenus oculis Lectorum subduxit:) *an potius, pergit, ad id vocatæ & constitutæ sunt ab alia causâ?* Hic scilicet, inquit, *ille nodus Gordius est!* Hoc vero est demum clare rem eloqui. Videamus itaque quomodo hunc ille *Gordium nodum*, quem

exi-

(a) Diff. Opp. pag 75. (b) Diff. Opp. pag. 101.

existimat *posse non difficulter cum Ratione solvi*, ipse cum ratione dissolvat, non autem potius tenebris & falso obscuret. Sic porro infit: *Neutrum verum est. Neque pendent* (vel, ut in terminis maneamus, neque constitutæ sunt ideæ) *a placito Dei; neque sibi τὸ esse* (τὸ repræsentativum esse, τὸ repræsentare aliud,) *quale esse nullum habent extra Deum, dederunt. Repræsentant ergo — Deum* (& quidem variis modis, pro idearum diversitate, quæ supponitur,) *quatenus* (hoc est, pro statu quæstionis, ea de causa constitutiva, ea de ratione, quod) *non per placitum, sed naturaliter potens est facere Deus quicquid vult. Ipsa ergo natura Dei & Summa perfectio eas determinat, quatenus propter illam fieri non potest ut Deo non insint, hoc est, ut Deus non intelligat possibilia quæ fieri per potentiam suæ causæ, h. e. Dei, possunt.*

Comparete, quæso hanc Cl. Pungeleri responsionem ac rationem, cum ea quam ego profero, ut quam obscura, quam falsa sua sit, inde videatis.

Mea responsio huc redit: „Ideæ multifariæ, pluriumve formarum, repræsentant variis modis Dei perfectiones, potentiam, bonitatem, sapientiam virtutesque alias innumeras quæ in illo sunt; quia placuit Deo & se & virtutes suas re-
„ præ-

„ præsentrare ac depingere extra se, atque
 „ ea de causa excogitare ac fingere in con-
 „ ceptu arbitrario illo suo talia & tam va-
 „ ria lineamenta, quæ suarum virtutum
 „ veluti characteres & notæ essent atque
 „ ectypa, ad originale contemplatorem eo-
 „ rum revocantia. Equidem homo, in sta-
 „ tu in quo nunc est mens ejus corrupta ac
 „ tenebricosissima, speciales relationes u-
 „ niuscujusque ideæ ad proprietatem divi-
 „ nam aliquam, proprietatumve combi-
 „ nationes specialiores, non percipit: ad-
 „ sunt tamen illæ Deo nihilominus, olim
 „ & nobis quoque detegendæ. Non autem
 „ tales sunt eædem, quasi forma idearum
 „ v. g. trianguli, bestiarum, & similium
 „ omnium (sola idea mentis creabilis ex-
 „ cepta per speciale Dei placitum) aliquam
 „ habeant cum perfectionibus Dei formam
 „ similem; sed quod in iis singularia quæ-
 „ dam & diversa sapientiæ, & industriæ,
 „ & virtutum Dei harumque inter se va-
 „ riarum combinationum signacula indita
 „ sint. Ceterum his omnibus natura atque
 „ essentia Dei nihil opus habet necessario,
 „ sibi quippe per se solam sufficiens atque
 „ omnino perfectissima.

Cl. vero Pungeleri huc redit responsum.

„ Ideæ multifariæ, pluriumve formarum,

„ *representant Deum ex necessitate naturæ*
 „ *Dei ipsius, quatenus potens est facere quic-*
 „ *quid vult, sive quatenus est Omnipotens:*
 „ *Ista natura Dei perfectissima & omnipo-*
 „ *tens necessario debet determinare, vel*
 „ *necessario determinat, ponitque variatio-*
 „ *nes, diversitates, formalitates illas o-*
 „ *mnes in ideis, quia sine hoc, si variæ il-*
 „ *læ ideæ ita Deo non inessent, non intelli-*
 „ *geret vel non cognosceret Deus id, vel*
 „ *illa, quæ ejus Omnipotentia facere po-*
 „ *test; quod tamen necessario debet cogno-*
 „ *scere: alioqui non esset perfectissimus,*
 „ *neque per consequens esset Deus. Vi-*
 dent Lectores ex hisce, quo redeat ejus re-
 sponso; & quàm vere dixerim modo, eum
 præter repetitum toties refugium suum,
 quod obscuritatis & falsitatis sæpius convi-
 ci, nihil novi proferre. Relinquo nunc qui-
 busvis sentiendum atque judicandum utra
 responso, ejus an mea, ipsis plenius satis-
 facere apta nata sit.

IV. Quæ is numero suo quarto de alte-
 ro quodam sensu vocabulorum *sui esse re-*
presentativum addit & disputat, quia is sen-
 sus a meo, quem modo exposui, & cujus
 consequentias vindicavi, diversus est, ea
 possim ex æquo prætermittere omnia. Di-
 cam tamen obiter quid in iis probare non

possim. (a) *Si τὸ sui esse representativum* (inquit) *idem sit quod sua radiare luce, sine ulla tergiversatione concedo, & concedere sine ullo causæ meæ incommodo possum, ideas rerum possibilium sui esse representativas: quòd scilicet S U A L U C E* radiant. Quid hoc est, *S U A L U C E*? an *luce* quæ *sua* quidem sit subjective, quia illam possident; attamen quam aliunde receptam possident? Transeat hoc sensu, quod *sua luce* radiant: id quia mihi non officit, nequaquam negavero. Sed si illud *S U A luce* idem sit ac *luce* ita propria ut illam *ab alio* non receperint, hoc adeo insolens est, ut ne de Filio quidem Dei, qui ipsa lux est, dicat Scriptura vel Ecclesia Christiana eum esse lucem non venientem ab alio, five ab alia luce: sed contra. Christus ubi de se dixit, (b) *Ego sum lux mundi*, addit illico; *Scio U N D E veni*: Ecclesia ipsum appellat, *lumen de lumine*, imo, *Deum de Deo*. Eundem nunquam Scriptura dicit esse *sui ipsius representativum*; sed Patris sui esse repræsentationem, five *imaginem*; esse *splendorem ejus gloriæ*, five a gloria ejus prodeuntem, eamque repræsentantem; esse *figuram* vel *characterem substantiæ ejus*: quæ sane notant, esse Patris, non autem *sui ipsius*, repræsentantem

(a) Diff. Opp. pag. 101. (b) Joan. 8: 12, 14.

tativum. Et tamen hæc, quæ ne de Filio quidem Dei dicuntur, de omnibus ideis, magnisque & parvis, elephantis proinde ac culicis, sine ulla tergiversatione dicenda fuerint!

V. Tandem ut se ostendat non difficilem sed *liberalem* esse; vult concedere ad tempus, (a) *rerum possibilium ideas esse sui representativas*, quando dicuntur non esse a Dei placito; & quidem ita esse sui representativas, ut nihil representent à se distincti aut diversi: Sed negat inde sequi eas non repræsentare Deum. Quam ob rem vero? quia non sunt aliquid distincti ac diversi a Deo, ab *essentia* Dei, scilicet ideæ ac formæ figurarum, volucrum, quadrupedum, reptilium repræsentant *essentiam* Dei, & sunt ea ipsissima! *Sunt enim actus* (atqui est quæstio de *esse formali*, & non de *esse subjectivo*,) sunt igitur *actus Dei essentielles*, & *naturales*, adeoque & *representant actum Dei essentialem*, h. e. *essentiam Dei*. Et posteaquam jam dedimus, inquit, DEMONSTRATUM, quod *ideæ rerum possibilium representando Dei POTENTIAM* (quæ scilicet est ei naturalis & essentialis) *sint veræ sui representativæ*, omnes illæ quæstiones evanescent. Opusne hîc est aliquid addere ut jactata

K 2

ista

(a) Diff. Opp. pag. 103.

ista *demonstrata* tam sæpe & adducta, & rejecta, in fumum denuo *evanescant*? Nullos credo id Lectores arbitrari qui præcedentia legerunt & intellexerunt.

XIV. ARGUMENTUM DECIMUM QUARTUM.

*Ex reductione ad absurdum quo principia
moralia destruuntur.*

HActenus sententiæ nostræ argumenta vidimus tredecim, & vindicavimus adversus Cl. Pungeleri exceptiones eis oppositas. Omnia ex *attributis* Dei desumpta erant excepto ultimo, quod e consideratione ipsarum *idearum* depromptum est. Ex quo *idearum* subiecto cum duo præterea haberem argumenta elicienda, eadem continuo subjeci, quorum primo Cl. Opponens antequam id referat, præmittit notationem cui & nostras subijciemus observationes. Sic autem ille:

(a) *Subtracto ita novo dogmati quod multis palmarium esse visum fuit, fulcro, restat nunc ut cetera quoque suffodiamus fundamenta. Labet enim Cl. Poireto iis quæ hætenus*
dispu-

(a) Diff. Opp. pag. 104.

*disputata sunt inde a §. XLI. alia nonnulla
adjicere, sed quorum pleraque non ad Aristophanis
aut Cleanthis lucubrassent lucernam videntur. Ita est. Quanquam placeat nostro hic imprimis
explicare aciem, non est tamen quod de causse nostræ expugnatione simus solliciti,
cum plerisque per a nobis allata nervi jam incisi sint. Non dubito quin id agnitus sis,
Ben. Lect. si non dedigneris equo animo adesse, & rem cognoscere. Ita habet Cl. Opponentis
pergula. Haftenus Cl. Pungelerus, qui ipse Opponens, me hoc suo designat titulo.*

OBSERVATIONES NOSTRÆ.

Solebant olim cum pugnandum erat, animos suis addere militari oratiuncula, quas suas ipsimet extollere prærogativas, adversariorum partes deprimere quoquo modo satagebant. Hunc morem, eundem in finem, non videtur respicere Oppugnator noster. Sed non debuisset gloriosus pugil e causis tam futilibus ac nullis, quales sunt vocabulorum dispositiones minus ad Aristophanis aut Cleanthis lucernam elucubratæ captare ansam eum deprimendi adversarium qui non semel (a) styli excusationem in opere tam

K 3

ma-

(a) Cog. Rat. in Monendis & in Discurs. prælim.
§. CXXI.

magno, tamque arduis ac vix ulli tractatis materiis constante, ingenue petierat: quando ipsemet Aristarchus noster in sua hacce tam parva DISSERTATIONE exhibeat non pauca quæ *lucernam Aristophaneam* redolent minime, dum in prosa sua, verborum affectata conquisitio & constructio, (an peturbatio,) sensum sæpe adeo (a) obscurat, ut non semel Oedipo sit opus: In versificatione etiam, cujus exhibuit specimen in aliquot versibus hexametris, quibus Respondentem suum in fine DISSERTAT. laudat, illine Duo Vulcanii, (b) quorum alter defectu pedis unius, alter septimi redundantia claudicat, *ad Aristophanis* vel *Virgilii lucernam elucubratam* & fabricati sunt? Verum transeant ista minutula. Veniamus ad rerum substantiam.

Sequentia de quibus loquitur argumenta, a me præcedentibus *adjecta*, quinque sunt numero, & omnia quidem pagina una lineisque præterea aliquot comprehensa: e quibus argumentis cum tria ultima simul sumpta lineis tredecim contineantur, duo tantum reliqua esse possunt in quibus cum ali-

(a) Vid. Diff. Opp. pagg. 13. 23. 67. 86. 102. 106. 120. 138. &c.

(b) *Musa vetat simul atque modestia frontis.
Discipulus Christi tanto sibi vilior esse videtur
Quo magis —*

aliqua rationis specie locus *Aristophaneæ* ac-
 curationi desiderari, & *acies inprimis ex-*
plicata videri possit, eâ procul dubio de caus-
 sa, quod in eorum duorum argumentorum
 utroque viginti circiter lineis dilataverim
 subjectum de quo antea in ipso Libro non-
 dum tractaveram; quando cetera argumen-
 torum aliorum subjecta singula suum ferme
 unumquodque Caput ibidem habeant. Li-
 bet argumenta illa duo, cum tota *acies* in
 iis *explicata*, exhibere hic suo ordine uti
 meis ipse verbis ea exprefferam.

ARGUMENTUM ipsum nostrum,

*Ejusque ratio, quam minime percepit, nec
 parum turbavit D. Pungelerus.*

HOrum meorum ad absurdum ducen-
 tium argumentorum primum, ordine
 inter cetera decimum & quartum, tale est.

„ Si ideæ rerum essent indepen-
 „ denter a Deo in conceptu divino,
 „ ideæ v. g. *intellectus* creati, *volun-*
 „ *tatis*, & *libertatis* creatæ, vel po-
 „ tius creabilis; si hæc haberent ex
 „ se veritatem idealem, si ex se con-

„ starent, & se constituerent; imo
 „ determinarent Deum ad assentien-
 „ dum sibi; tunc etiam proprieta-
 „ tes, attributa, regimen ideale &
 „ ordinem ex se, independenter a
 „ Deo, haberent idealiter. Sic IN-
 „ TELLECTUS creabilis cognitio-
 „ nes & ideæ a se ipso, vel ab ipsius
 „ intellectus constitutione essent;
 „ intellectus esset sibi ipsi lux: VO-
 „ LUNTAS vero independenter à
 „ Deo esset, involveret idealem pro-
 „ pensionem ad bonum, esset sibi se
 „ alliciens & impellens: LIBER-
 „ TAS denique independenter in-
 „ cluderet regimen ex lubitu; adeo-
 „ que nulla esset justitiæ regula, vel
 „ etiam nulla injustitia concipi pos-
 „ set; & regimen quodvis phanta-
 „ sticum libertatis esset licitum: nam
 „ unde justitiæ & injustitiæ desu-
 „ mes regulam ad quam jure exigas
 „ libertatem? absoluta est indepen-
 „ dentissime in idea & natura sua,
 „ juxta opinionem falsam quam re-
 „ fu-

„ futamus ; non constituta est à Deo :
 „ ejus autem natura illa indepen-
 „ dens & idea , est se regere : ergo
 „ convenienter naturæ suæ inde-
 „ pendentī facit si se illa indepen-
 „ dentissime à Deo regat : saltem in
 „ idea tale regimen ipsi competeret.
 „ Non ita cum a Deo statuyente o-
 „ mnia illa constitutionem suam i-
 „ dealem & essentialē acceperunt.
 „ Nam ex eo quod Deus voluerit
 „ statuere tales ideas & naturas quæ
 „ ipsum eo modo repræsentarent ,
 „ jam omnia ordinantur idealiter.

Libet aperire paucis quam ad *lucernam*
 argumentum hocce sit *elucubratum* , cujus
 constructionem & vim non videtur dete-
 xisse D. Pungeleri lampas quantumvis lu-
 cida.

Cum COGITATIONES hæc scribe-
 rem olim , & continuarem postea , animus
 constanter fuit opinionibus ac sententiis ob-
 viam ire quæ vel bonis moribus , vel so-
 lidæ pietati , detrimentosæ mihi videban-
 tur , inter quas numerabam non paucorum
 circa rerum quandam veluti fatalitatem

præjudicia, mihi partim è libris, maxime e colloctionibus cum variis doctis non incognita, quæ verò facerent ut neque præteritorum peccatorum eos poeniteret, neque de futuris evitandis essent solliciti, siquidem omnia censerent necessario esse veluti fatalia quantum ad eventa, quippe ita præordinata fato quasi aliquo, hoc est, certâ in rebus dispositione five constitutione quæ causam non habeat aliam quam necessitatem suam insitam atque naturalem, quam & *intrinsecam suam rationem* (a) nonnulli dixerunt. Spinosissimi id principium ipsum esse, nescit eruditorum nullus: verum, five Spinosistæ essent illi, & hoc ob ejus rei invidiam vellent dissimulare; five id non essent, licet fatalismi opinione alii aliis plus minusve infecti; omnes tamen & Deum, & principia moralia de justo & injusto, bono & malo palam fatebantur, nonnulli etiam libertatem ipsam quod & verbis fecit ipsemet Spinoza. Fatalium autem rerum & eventuum rationes & causas dicebant Deum, & *ideas rerum*. DEUM nonnulli libertate omni spoliabant, alii libertate indifferentiæ, concessa spontaneitate, quæ tamen cum necessitate determinationis consist-

(a) Vid. Heerebord. Melet. de essentiis rer. ætern. thes. VII.

sisteret; eratque iis Deus necessario id quod est, concipiebat necessario id quod concipit, faciebat necessario id quod facit & quod necessario facturus erit. Quantum ad IDEAS, statuebant, tum rerum possibili-
 tum futurarum ideas in Deo esse necessario ac independententer ab illo, id quod sunt, suaque natura tales esse; divinum conceptum per illarum naturam determinari ut eas sic conciperet, & plura alia, quæ fatalitati suæ servire facerent, insolita, iis sæpius (mihi sane non semel) audita qui familiarius cum variis eruditis, colloctiones habuerunt, ubi sæpe verbis non mansuris ea proferunt, quæ scriptis mansuris nollent concedere neque emittere. Istis, eorumque similibus ut auxilio essem, ostendere conabar ex illis suis opinionibus de Deo ejusve conceptu, de idearum natura necessaria, Dei conceptum veluti necessitante ac determinante, quibus fatalia sua defendebant, ea sequi, per quæ *principia moralia*, ab ipsismet tamen admissa, evertabant ipsimet, idque respectu trium principalium ac nobilissimarum nostrarum facultatum, INTELLECTUS, VOLUNTATIS & LIBERTATIS, quibus respondent notiones & instinctus naturales atque morales de *vero*, *bono* & *justo*: quæ vero principia moralia si e-

vertere nollent, metaphysica sua principia necessum esse eos deferere. Ista disputata, quantum ad substantiam, posui hoc in loco pro argumento adversus istiusmodi adversarios, eorumque similes, uti eos e perniciosis suis falsis educerem, dum eosdem ex propriis principiis ad absurdum ipsismet agnitum tentavi reducere, hunc in modum:

Si vestra illa de Deo & de ideis opiniones (modo recensitæ) veræ sunt, oportet principia illa moralia a vobis admissa (de justo, bono, vero, quæ respiciunt facultates intellectus, voluntatis, libertatis) falsa, vel nulla esse.

Atqui, fatentibus vobis, absurdum est principia ista moralia nulla esse.

Igitur vestra de ideis deque Deo opiniones sive positiones falsæ sunt.

Placuit Cl. OppONENTI argumentum meum contrahere alium in modum, sequentibus verbis:

(a) *Hæc fortè, inquit, non inepte ad unam hanc revocare propositionem poterimus:*

Si idea rerum, quales sunt hominis, mentis, corporis, intellectus, voluntatis, boni,

(c) Diff. Opp. pag. 105.

ni, amoris &c. a Deo essent independen-
dentes; si illæ haberent veritatem ex se
idealem, Deumque ad assentiendum sibi
determinarent; ipse a placito Dei erit in-
dependens concipiendus homo; & nulla
existente justitiæ regula, nulla injustitiæ
mensura, licebit quodcunque libebit.

Profecto nullus possim agnoscere quo-
modo hoc *apte* contractum sit eo ex argu-
mento quod exhibui in mea *pergula*. Vo-
cabula ab illo addita, *hominis, mentis, cor-*
poris, amoris, inutilia sunt ad TRES, quas
indicare volui, animæ FACULTATES de-
signandas. Vox *boni* ad consequens perti-
net, non ad antecedens in hac propositio-
ne hypothetica. MENSURA (quam inter-
ponit) non est tribuenda (uti facit) *injustitiæ*,
maxime a Philosopho, uti nec falso norma
aut regula, vel, ut cum Epicteto loquar,
meta pro aberratione. Verum minima ista
non curavit hîc, qua usus est Cl. Oppo-
nens, lucerna Aristophanea.

Incommodius est quod nunc dicam. Hæc
propositio, ab illo ita contracta, est una so-
lùm *premissarum* syllogismi totius hypothe-
tici, quæ dicitur propositio Major: Ille au-
tem haud paulo post dicturus erit, se *præ-*
missas argumenti sustulisse, hoc est, cum

Majore, & Minorem quoque: Quod sane non potest non reddere dubium Lectoris animum, orationemque D. Opponentis. Sciunt Logicorum discipuli in Syllogismo hypothetico, sive conditionali, subsumi posse propositionem minorem, duobus modis, iisque ita diversis, ut diversam etiam conclusionem inferant. Primus modus fit per negationem consequentis ut tollatur & antecedens, veluti modo vidimus in argumento a me contracto, cujus minor est, *Atqui absurdum est, vel, negatur, principia illa moralia nulla esse. Conclusio; Ergo vestra de ideis opiniones falsæ sunt.* Alter modus fit, per assumptionem vel affirmationem antecedentis ut ponatur etiam consequens: veluti si in eodem argumento subsumerem pro Minore; *Atqui, secundum vos, sententia vestra de ideis veræ sunt.* Unde concludi deberet; *Ergo principia moralia, quæ tamen admittitis, nulla sunt:* atque ita, en ad absurdum vos hoc ipso reductos! videt Lector diversitatem evidentem propositionum minorum, & conclusionum, licet ad eundem scopum omnes collineent.

Hisce observatis, veniamus nunc ad Cl. Pungeleri *Objectiones*. Sic inquit ille:

OPPOSITIONES CUM RESPONSIONIBUS.

I. *Nescit utrum pro se an pro aliis opponat.*

II.-IV. *Nescit quid oppugnet dum nostra non ferit.*

V. *Difficultas momentosa. Rerum essentialia in ideis, non tolli a rebus quando existentes ponuntur. De libertate indifferentiae, & origine peccati nonnulla.*

(a) *Quam ut a mea sententia maculam abstergam, moneo in antecessum, ideas rerum possibilium non determinare Deum ad assentiendum sibi. Quemadmodum Cl. Poiretus hoc tanquam absurdum, quo dato uno plura sequantur, jure reprehendit; sic neque nos hoc dicimus.*

I. Respondeo ejus verbis: (b) *Qui arces invadunt, multum solent pulverem concitare quo se propugnatorum oculis subducere possint. Non videtur hunc morem plane respicere Cl. PUNGELERUS, qui hic se vel fuisset ipsius oculis subduxisse videtur. Peto ab illo, cum ejus venia, utrum hic pro se ipso Opponentem agat; an vero pro aliis, animi gratiâ, ut ut eorum positiones non adsumat sibi nisi tantum ad tempus, & veluti pro exercitio?*

Si

(a) *Diff. Opp. pag. 105.* (b) *Diff. Opp. pag. 99.*

Si PRO SE ipso, qua de causa se putet a me impetitum, equidem nescio, quando de eo, cum olim scriberem, forte infantulo, minime cogitare poteram. Nullusne præter illum alius in orbe fuit cujus sententias potuerim refellendas suscipere? Aut, an ille omnes postea omnium sententias, vel saltem has de quibus nunc agitur, *suas* fecit, & *maculas* earum, sibi aspersas imputavit? Atqui ibidem illico, sententias illas, v. g. *ideas determinare Deum ad assentiendum sibi*, negat suas esse; *neque nos*, inquit, *hoc dicimus*. Si ita est, cur hîc non quiescit ac tacet, permittendo ut sua pace cum aliis agam? quamobrem agit ut qui hic invadatur? quamobrem contendit pluribus, (a) hancce *sententiam*, cum adjunctis, (si sua non est,) non sequi *ex hypothesisi sua* illa generali *De potentia Dei* deque *eius natura*, e quibus *ideæ*, harumque in Deo cognitio, *naturaliter* sequantur, vel in iis includantur; quæ jam centies repetita sunt insimulque confutata?

Quod si exercitii gratiâ causam aliorum, quam tamen non probet, defendere velit, hoc in casu, ajo, non debuisse ab illo horum hypotheses negari: id quod nihilominus fecit.

II.

(a.) Ibid. pag. 106, 107. §. I. II.

II. Verum quæcunque fuerit ejus mens, pugnavit in ventos, & in rectam peccavit rationem, inque ipsius Logices principia tironibus ipsis notissima.

Agitur de propositione composita quam Logici conditionalem dicunt, ab ipso D. Opponente ita contracta; *Si idea rerum &c. essent a Deo independentes — Deumque ad assentiendum sibi determinarent; ipse a placito Dei erit independens concipiendus homo, &c.* Hæc propositio ut impugnetur, non impugnandæ sunt ejus partes, ejusve membra, neque antecedens neque consequens, è quibus ipsa constat: membra namque illa vel falsissima esse possint, vera tamen permanente ipsa propositione conditionali. est enim ea propositionum conditionalium natura, ut illarum veritas non in membris vel effatis e quibus constant, consistat, neque in iisdem quærenda sit; sed in membrorum copula vel connexionione, quæ connexio si firma sit, perinde est utrum membra seorsum vera sint an falsa: *Si Deus est corporeus, Deus est imperfectus: Si anima est mortalis, Deus desinit esse justus: Si aër est per se lucidus, nulla datur nox: Si circulus est figura angularis, circuli diametri sunt inæquales: Si tria valent tantum quantum sex, pars est æqualis toti, &c.* propositiones sunt verissimæ, quia

quia nexus extremorum clarus est & firmus ; extrema licet ipsa , antecedentia & consequentia , absurda sint & falsa : ageretque absurde qui propositiones illas impugnaturus , eas hac de causa rejiceret quod illarum membra , *Deus est corporeus , Deus est imperfectus , anima est mortalis , & reliqua* , in se falsa essent. Hoc tamen absurdi (*) committit hic Cl. Opponens in §. I. & II. Negat ibi admodum serio propositionis conditionalis nostræ membra in se considerata : Tum postea victoriosus exclamat §. III. (a) *Ita sublati præmissis , ipsa quoque sua mole ruit conclusio* : neque tamen utram e duabus possibilibus præmissis Minoribus , neque quamnam e duabus itidem diversis conclusionibus , quas oblitus est exprimere , intelligat , capere quis potest. Majorem præmissarum , cujus veritas in nexu consistit , hætenus non examinavit , nedum sustulerit. Minorem , quæ duplex esse potest , non determinavit ; sed quæcunque illa possit esse , si tollat eam e medio quantum ad se ipsum , de eo hîc non est quæstio , neque contentio : si respectu adversariorum hîc

(*) Idem absurdum & supra ad Argum. XIII. commisit , ubi ad propositionem , *Si idea essent a se &c.* negavit illico , in Observatione sua I. eas esse a se , intacta ibidem membrorum argumenti connexionem.

(a) Diff. Opp. pag. 107.

hîc impugnatorum, & quos intueor, profecto hi non substituerunt eum, ut suo nomine ea quæ ipsi revera ponunt, ille eadem neget. Quid ergo velit per suas a se *sublatas præmissas cum conclusione sua mole ruente, capiat qui potest.*

III. Videtur tamen Cl. Opponens, (a) in §. III. velle ad præmissarum Majorem redire, ut (quod fieri primo debuisset) ejus membrorum nexum, veluti ex abundanti (quod tamen unum erat necessarium) examinet. Verùm & hic agit adhuc absurdius. Cum enim deberet ex una quidem parte ipsas adversariorum quos impugno hypotheses ponere; ex altera vero, ea quæ illis annecto consequentia; deinde postea ostendere, me prave & nullo nexu talia consequentia talibus antecedentibus connexuisse, ea enim minime inter se cohærere; ille pro adversariorum de quibus ibi agitur positionibus, suas ipsius positiones diversas, de quibus hîc non agitur, substituit; tumque ostendit eas nexum non habere cum consequentiis quas aliorum positionibus annexui. Istane *ad Aristophanis lucernam*, ne dicam rationis, *elucubrata* esse!

In §. IV. (b) sibi iterum imaginatur quod in me pugnet, cum tamen non pugnet nisi in

(a) Diff. Opp. pag. 107. (b) Diff. Opp. pag. 108.

in adversarios quorum ego refuto sententiam, quæ hæc est, ideam hominis, ejusve facultatum *intellectus, voluntatis & libertatis*, a Deo esse independentem; unde contendendo sequi, naturalia principia, impulsus, regimen, licita esse omnia, & à Deo independentia, *idealiter* saltem. Hic iterum negat admodum serio positionem adversariorum antecedentem; quod quidem est currere extra oleas; neque me, sed adversarios respicit.

IV. Videtur deinde ibidem, ut & §. V. (a) negare consequentiam sive nexum antecedentis & consequentis, contendens, *funditus everti ratiocinium* meum, non obstante differentia quam agnoscit inter hominem *idealiter* spectatum, atque eundem spectatum *ut existentem*. Rationem reddit; quia id quod homo idealiter habet, id habet quod ipse *insit Deo*, scilicet inest creabilis homo naturæ Dei necessario, hominis idea est ipsa Dei necessaria essentia, & natura. quæ sane argumentatio sua absurda est: ponit enim iterum pro adversariorum positionibus a me impugnatis suas positiones, de quibus, ut ut falsæ sint, non tamen hic agitur; quæque ipsi, & forte paucis aliis, ita propriæ sunt, ut ab illis qui hic impugnan-

(a) Ibid. pag. 109.

gnantur, atque etiam ab aliis quibuscvis minime admittantur: quis enim unquam, (præter Spinofam, & forte quosdam Malebranchii sequaces, hac in re etiam inconstantes, & interdum sibi non cohærentes) dicere sustinuit, ideas rerum possibilium, vilissimarum etiam, *formaliter* consideratas, (de quibus solis quæstio est) esse ipsam Dei naturam, essentiam, imo & (a) *Dei* ipsius IDEAM, uti aliquoties Pungelerus?

V. Quod autem addat, & alia de causa id non sequi ex ea sententia quod sequi contendo; nempe, ex eo (b) *quod natura hominis*, (intellectus, voluntatis, libertatis ejus creabilis) *idealiter a Deo independens* statuitur, non tamen sequi propterea ipsum hominem extra Deum (existentem) operari convenienter suæ naturæ si se ipsum a Deo independentissime regat; quia scilicet, (c) *homo extra Deum actu existens totus à Deo pendeat*; in eo peccat noster duplici modo: primo quidem, quia hic non agitur de homine, ejusve facultatum natura aut statu, quâ *existente*, uti ponit; sed quâ *ideali*, nondumque quantum ad existentiam a Deo actualiter pendente: Deinde, quia posito etiam hominem existere, suamque a Deo

re-

(a) Diff. Opp. pag. 70. 77. 82. & 118. (b) Diff. Opp. pag. 110. (c) Ibid. pag. 109.

recepisse existentiam, quæ ea de causa a Deo pendeat; sequeretur nihilominus ex positione idealis independentiæ, facultates quantum ad *principia moralia & regimen morale* a Deo esse independentes, & naturali jure vera, bona, iusta esse sua quæcunque vellent habere principia, impetus, regimen. Ratio consequentiæ est, quod Deus quando è rebus *idealiter* existentibus (ut ita loquar) facit *realiter* existentes, non mutet, non tollat illis naturalia vel essentialia quæ in suis ideis includebantur; sed eadem ponat ac rata habeat prout in ideis erant repræsentata. Atqui in ideis, secundum adversarios, ista erant repræsentata veluti independentia, & suamet ipsorum naturâ ac ratione talia, qualia erant: si ergo actu externo per creationem debeant extrâ exhiberi existentia & agentia secundum naturam suam, independenter in idea suppositam; ipsa quidem existentia pendeat a creatore; at res existentes & agentes, independentes a Deo & repræsentabuntur & erunt quantum ad actus & regimen ratione suæ moralitatis, quæ naturaliter bona & iusta erit quæcunque ea fuerit, siquidem ejus idea, ad quam formata est, sit independentens. Videmus simile secundum veritatem in rebus quas creavit Deus.

Deus,

Deus , se solo contentus , nullisque rerum creabilium ideis opus habens , voluit tamen e mero ac libero placito eas excogitare ; atque inter illas hominis ideam ; cui verò placuit dare ut Deum ipsum vivo modo repræsentaret ; adeoque , ut quemadmodum Deus in sui regimine , in quo nunquam a se discedit , liberrimus est & agit , ita quoque ejusmodi libertas se regendi non discedendo ab immenso Deo inesset homini idealiter considerato. Hæc idealia quando Deus voluit extra se reddere existentia , expressit ea actu prout in idea erant : non sustulit Deus per creationem libertatem homini qui eam ante in idea habebat ; sed dedit illi eandem revera : homo enim actu verissime creatus est liber quantum ad regimen , potestque in elemento placiti divini immenso sese ad lubitum regere modis infinitis atque liberrimis , veluti & in cœlis facient æternùm beati homines atque Angeli. Equidem eorum existentia a Deo manet atque pendet tota , sed eadem sustentatur libera quantum ad regimen ab eodem omnium Creatore , & creatorum conservatore. In hisce omnibus nihil inest non veri , non boni , non justi quando manent in placito Dei , & sese in ejus repræsentationibus exercent creaturæ intelligentes & liberæ :

beræ: ast ubi a Dei placito, voluntate, repræsentatione lubet eis libere, abutendo ita libertate ipsa, discedere; neque Deum se secum, cum Filio & Spiritu Sancto cumque suis effectis ac exercitiis oblectantem repræsentare; sed proprium quid sibi ipsis effingere & excogitare, tametsi non sint revera fictrices idearum veri, boni, justi, decori, sed solus Deus; hinc ecce, fingunt chimæras, falsa, mala, injusta, inconcinna, quibus dare nequeunt ullam realitatem suas facultates satiantem & delectantem; atque adeo manent hoc modo illæ facultates in mediis tenebris, falsis, chimæris, scopo suo naturali plane contrariis, ipsasque facultates inquietantibus atque angentibus. Et hoc quidem est ipsum peccatum cum suis sequelis, solâ causâ ac culpâ libertatis admissum, quæ voluit causâ esse fictrix & statuens idearum, principiorum, motivorum, bonorum, regiminum ac repræsentationum sibi propriarum, & a Dei placito & repræsentationibus plane discedentium.

Longior hic fui atque optavissem: sed nec sine aliquo operæ pretio. In posterum conabor ut brevius exponam dicenda, quantum quidem ipsa res id ferre poterit.

XV. ARGUMENTUM DECIMUM QUINTUM.

Ex eo quod si ideæ essent a se ipsis, solido fundamento destituerentur.

ID ita se habet in meo contextu, quem malim a Lectoribus consuli, quam Cl. Opponentis formulas syllogisticas.

„ Ipsæ ideæ rerum vacillant ex ea
 „ suppositione, quod sint a se ipsis,
 „ nec a Deo pendeant. Si a se sunt,
 „ quia tamen valde imperfectæ sunt,
 „ quidni sint mutabiles, & olim mu-
 „ tandæ? quidni forte se semper su-
 „ stentare non potentes? Dices: in
 „ conceptu Dei sunt, ubi nihil perit.
 „ Quasi vero ex obscura illa phrasi
 „ multum conficias! Res pereuntes
 „ in conceptu Dei repræsentantur
 „ pereuntes: ergo possent & illæ
 „ pereuntes in divino conceptu re-
 „ præsentari, uti existentia mei cor-
 „ poris & multarum ideæ rerum:
 L „ quid-

„ quidni ipsæ illæ tenuiores ideæ
 „ (quibus multæ defunt perfectio-
 „ nes quas sibi dare non potuerunt)
 „ ex se habeant ut pereant? quis
 „ contrarii sponfor erit? quis eas
 „ sustentabit? Deus? at, cave: illas
 „ independentes esse vis, & per se
 „ subsistentes. miserum fulcrum,
 „ quod a divina dependentia & vi
 „ subtrahitur! At, inquires, exi-
 „ stunt in infinitate divinæ essen-
 „ tiæ, quæ omnia comprehendit.
 „ Novum argumentum pro nobis
 „ hæc exceptio falsa suggerit.

OPPOSITIONES; & RESPONSIONES.

I. *Oppositio aberrat a scopo.*

II. *Amoventur difficultates quatuor objecta.*

I. Hic eadem oberrat chorda D. Oppo-
 nens atque in oppositione præcedente. A-
 gitur hoc in loco de positionibus nonnul-
 lorum e quibus absurda consequi ostendo:
 ille proprias suas substituit positiones e qui-
 bus vult ostendere absurda hæc non sequi;
 probatque positiones suas esse veras per a-
 lias

lias positiones, vel, si vult, demonstrationes imaginarias, quæ suis in locis non semel destructæ sunt. Cum itaque & hîc aberraret a scopo, quæcunque loquitur, nulla sane indigent responsione alia quàm si ad ea remittamus quæ ad argumenti præcedentis objectionem annotavimus.

II. Non possum tamen sine notis relinquere notam ad paginae calcem (a) ab eo additam, ubi probare contendit, rerum ideas non esse *imperfectas*, uti id in argumento affirmavi. Ratio ejus est, quod ideæ sint *actus Dei perfectissimus*: in quo sane Cl. Opponens manifeste confundit idearum materialitatem, ut sic loquar, hujusque perfectionem prout est actus Dei, cum idearum *forma* sive repræsentatione, hujusque formæ vel formarum perfectione ac imperfectione. *Imperfectas* hic voco ideas in quarum formis multæ realitates non includuntur vel non repræsentantur. idea trianguli vel lapidis, non includit perfectiones quæ sunt in idea animalis; idea bruti non habet perfectiones ideæ hominis: quis hoc negaturus est, aut mecum propterea vitilitigaturus, quod illas ea de causa dixi *imperfectas*? Addit dein; *contradictio est in isto Poireti effato, quod ideas A*

(a) Diss. Opp. pag. 111.

SE ESSE, & necessario tales quales sunt; & tamen mutabiles esse asserit. Miram vero objectionem! Poiretiani hujus effati pars prima & antecedens, non est Poireti ipsius, sed adversariorum, quos, eandem ex illis proponendo, refutat: altera pars effati est consequentia partis ejus primæ quam & e prima elicit Poiretus, & adhibet ad ejusdem primæ refutationem, qui scopus ipsius est, sibi optime constans. Quando autem tertio notat ibidem Cl. Opponens ideas non habere opus *causa conservatrice*, eo quod *actus Dei sint*, non cogitat se iterum suas substituere positiones pro positionibus aliorum de quibus agitur, & qui negant ideas a Deo pendere & sustentari; tum præterea confundit earum materiales causas cum formali de qua est quæstio. Denique, cum, quarto, negat ideas ideo *non representari tanquam pereuntes* in conceptu Dei, quia Deus non cognoscit sibi unquam defuturam ad possibilia statuenda potentiam; hæc ejus ratio ipsum plane non juvat; quia etsi ideæ statuancur periturae, nihilominus tamen cognoscet Deus sibi nunquam defuturam ad alias possibiles statuendas etiam perituras, & post has ad alias atque alias, perpetuam potentiam; ita ut ex consideratione istius potentiae, idearum non peritura

du-

duratio minime sequatur : sequitur e placito Dei, secundum (a) me : secundum D. Pungelerum e Dei natura & essentia ad quam necessario pertineant : quod verò suis in locis confutatum dedi ; nec concordat idem cum eorum sententia qui hoc in argumento impugnantur.

(a) Vid. Oecon. Div. Lib. I. Cap. V.

XVI. ARGUMENTUM DECIMUM SEXTUM.

Ex Infinitate Dei.

OMitto Cl. Pungeleri præludium, quo, pro more solito, ut se veluti victorem gloriosum perpetuo sistat, repræsentat me ut qui hætenus, eo id scilicet demonstrante, *nihil* fecerim, *infeliciter disputaverim*, ac *multo adhuc infelicius* idem sim facturus *pro novo dogmate*, uti aliquoties id appellat frustra : nam si dogma verum est, antiquius est & omni falso, & non admodum antiquâ scholasticorum chimæra, de idearum necessitate æterna & coëssentialitate cum essentia Dei. Venio ad argumentum, quod cum ceteris aliis, *profligatum* ibit continuo, illi de se testanti fides si de-

ferenda fit. Tale autem est meum argumentum hujus loci.

„ Infinitas divinæ essentiae omnes
 „ alias res & ideas excludit, nedum
 „ unam includat. Dei essentia est
 „ per sui solius ideæ & naturæ formam infinita. Si alias ac sui ipsius
 „ ideas requireret ad sui infinitatem, ergo non esset illa per se
 „ ipsam, perque suam naturam & ideam infinita.

„ Et, si ideæ finitæ, ideæve rerum finitarum & imperfectarum,
 „ essent essentialiter in natura & essentia divina, natura divina essentialiter & necessario participaret
 „ de imperfecto. Non sunt itaque in necessitate essentiae divinæ, rerum ideæ: sed sunt in abundantia libera & inexhausta placiti sui
 „ liberrimi.

OPPOSITIONES; & RESPONSIONES.

I. *Inversionis indebitæ membrorum argumenti restitutio.*

II.

- II. *Excipit contra Dei infinitatem, ex consuetudine potentia & scientia effugio, unde expellitur.*
- III. *Postulatum non æquum Cl. Opponentis.*
- IV. *Infinitum quo sensu dici possit participare de finito, quo sensu non.*
- V. *Instantia nova, nulla. Alia a consideratione actuum Dei, itidem nulla.*
- VI. *Ideas, ut in naturali infinitate Dei locet D. Pangelerus, vult non dici finitas neque imperfectas.*
- VII--X. *Refutantur ejus rationes ad hoc allatae.*

I. Bene notat Cl. Opponens, (a) constare orationem meam duobus membris. Verum ille eorum ordinem invertit: id an consulto, an secus, non facile dixerim. Primum eorum principale est, ex ipsa Dei infinitate desumptum, radiatque cum luce propria, tum quoque alteri membro, minus præcipuo, ex idearum proprietatibus desumpto, lucem fert ac robur. Cogitavit forte Noster, quod si hoc ultimum, quod facilius modis ipsi consuetis obscurari ac vitilitigari potest, primo loco constitueret, atque vellicaret, & veluti incertum ac invalidum Lectoribus ostenderet; Lectores fore inde præparatos ad contemptum primi

(a) Diff. Opp. pag. 113.

antequam id viderint ; atque adeo non ita ejus vim quæsituros esse , nec animadversuros objectionum contra id ab illo adferendarum imbecillitatem. Quicquid hujus rei sit : restituemus , pace sua , eorundem membrorum ordinem ; & quæ adversus primum dixit , primo ordine discutiemus.

II. Incipiunt ea ab ultima linea paginae 116. Dissertationis Oppositæ , & continuantur pagina sequenti. Ibi cùm *distinctius* vult exceptionem suam expromere adversus id membrum argumenti , quod Dei essentiam dicit infinitam esse per se ipsam , per suæ solius naturæ formam ; hæc profert : (a) *Infinitus est Deus per infinita sua attributa , hoc est , per infinitam SCIENTIAM & infinitam POTENTIAM. Sed nec infinita POTENTIA est quæ nihil extra se producere potest ; nec infinita SCIENTIA quæ non eandem habet cum amplissima voluntate latitudinem , ut manifestum sit ad eam pertinere rerum possibilium ideas.* Vides , Lector , consuetum ac tantopere propter obscuritatem amatum atque repetitum de *potentia & scientia* Dei asylum , denuo hîc ab eo repeti. Opusne sit ut eo toties inde expulso , repetam etiam , infinitam Dei potentiam intra Deum ipsum & cum se ipso perfectissime

(a) Diff. Opp. pag. 117.

me compleri & exerceri quando produxit *Deum de Deo, lumen de lumine, Deum verum de Deo vero, &c.* exclusâ prorsus necessitate de omnibus rerum quarumcunque ideis ceteris? posse quidem & extra se producere, si velit; sed neque ei necesse esse ut velit, neque *scientiæ* naturali & essentiali necesse esse ut sese extendat ad possibilia *idealiter*, quæ non dantur talia ante placitum Dei liberrimum, sed *anteidealiter* tantum, hoc est, *nihil*, quod (a) *obedientiale* dicitur quatenus Deo volente fit aliquid cum prius nihil esset, fiunt formæ idearum cum prius non fuerant ex necessitate?

III. Impeditum revera hic fuisse Cl. Opponentem patet ex alio effugio quo utitur illico. *Et tamen*, addit, *ut facilis ipse largior infinitatem essentiae divinæ postulare, ut ipsum* [an ipsam, vel Deum] *sine aliis rebus finitis PERFECTISSIMUM dicamus: sic me ab hoc de ideis iudicio tam futurum alienum polliceor quàm qui alienissimus, simul ac probatum dederit Cl. Poiretus IDEAS illas esse RES a Deo distinctas ac diversas. Cur hîc, RES? quid opus uti hîc probem ideas esse res, & quidem res a Deo distinctas? Annon sufficit si constiterit, ideas rerum possibilium formaliter consideratas, non esse*

L 5

ideam

(a) De eo vide supra. Part. II. §. XIX, in nota.

ideam infinitæ per se essentiæ Dei, atque hoc ipso, eas à perfectione ejusdem infinitæ per se essentiæ Dei, excludi, non vero includi, multo minus necessario includi, pro ejusdem perfectione? Quicquid ergo superaddit de *rerum* & *idearum* variis differentiis, nihil ad rem pertinet.

IV. Accedo ad secundum argumenti mei membrum, quod in prima statione posuit, ex idearum imperfectarum consideratione desumptum, ac ita a me propositum: *Si idea finita, ideæ rerum finitarum & imperfectarum, essent essentialiter in natura & essentia divina, natura divina essentialiter & necessario participaret de imperfecto. Hæc dicit Cl. Opponens posse in me ita retorqueri: (a) Si essentia divina infinita ideo excludat rerum possibilium ideas quia eas habere & includere nequit quin participet de finito & imperfecto: sequitur eam libere participare de finito & imperfecto si per liberum decretum (vel statutum) finxerit finitas rerum finitarum ideas. Ubi nemo non videt & disparilitatem ingentem, & malam ejus consecutionem: Etenim an quia divina essentia excludit quantum ad naturæ suæ constitutionem (liceat sic loqui) possibilium rerum ideas; eò quòd eas includere nequeat essentialiter &*

& veluti aliquid sibi *naturale*, quin participet *naturaliter* de finito & imperfecto; an, inquam, sequitur inde, divinam illam essentiam, (Deumve in se consideratum,) si libeat illi se *extra se oblectare*, excogitando ad lubitum ideas finitas finitarum rerum, hoc ipso *in essentia sua* constitutionem, vel quasi in partem ei requisitam ac *necessariam*, introducere finitum, & *participare essentialiter* de imperfecto? Sequitur tantum, eam sibi tanquam exercitium adscitum voluisse fingere repræsentationes veluti umbratiles suæ potentiaë & sapientiaë, quibuscum sine necessitate, at ex abundantia beneplacito se se oblectaret. quod vero si Noster appellare velit *participare libere de imperfecto*, hoc est, commercium vel oblectamentum habere pro ut lubet cum ideis quæ formaliter non includunt omnem perfectionem, facilis id ipsi elargior sine veritatis ullo detrimento.

V. *Ens (a) perfectissimum* (nova est ejus ibidem instantia,) *manet perfectissimum etsi velit ac producat ens imperfectum*: fateor: sed perfectissimum non esset censendum perfectissimum esse & manere, si vellet producere vel si produceret *ex necessitate naturæ* & veluti quid *ad naturam suam pertinens*,

(a) Diff. Opp. pag. 114.

rem imperfectam atque finitam. Istas, & sequentes ratiocinationes Cl. Opponentis de perfectione vel imperfectione actûs divini conceptûs, res finitas sibi repræsentantis, non possum quin admodum mirer in homine philosophante. Actus Dei, volentis rerum finitarum ideas fingere vel concipere, est equidem actus Dei, est & Deo quâ volente se ex placito extra se oblectare, omnino dignus: est etiam perfectus ea perfectione quæ talem Dei actum deceat; sed est arbitrarius, non est necessarius, neque adeo confundendus cum actu necessario & essentiali quo Deus se ipsum cognoscit, neque illius arbitraria perfectio, cum hujus absolute necessaria, Deoque essentiali perfectione est confundenda, ita ut non capiam quî cum ratione dicere possit in suam rem Cl. Opponens; *materiale* (idearum finitarum in Deo) *est ipse actus mentis* (divinæ) *cui idea inest; atque hinc non potest esse alius naturæ quam cujus est ipsa mens*, Deus scilicet. hoc ita concipio ne absurde concipiam: Actus Dei, vel in Deo, quo, v. g. concipit corpora, figuras, &c. non potest quidem esse *naturæ corporeæ ac figuratæ materialiter*, est tamen talis *naturæ*, ut conceptus sit dignus mente divina qua volente pro lubitu sese extra se arbitrario & quous-

que

que placet oblectare. At, quod sit actus ejusdem necessitatis essentiaëque absolutæ, plane falsum est, vel ipso teste Cl. Pungelero in simili non uno: v. g. actus quo, secundum ejus sententiam, decrevit Deus absolute pauciores eligere, plures reprobare, est quantum ad materiale *ipse actus Dei* (utar ejus verbis) *cui inest hoc decretum*; atque hinc non potest esse alius naturæ quam *cujus est mens Dei ipsa*: quæ Dei mens cum necessaria sit, & non possit non esse; ergo & ille actus decretorius est necessarius, neque potest non esse: quam vero conclusionem, rigidæ prædestinationi ut ut addictus esse possit, credo eum non esse admissurum.

VI. Sed video quid sit. Contendit ille ostendere adversus argumentum meum, Dei infinitatem essentialem non violari admit- tendo in ea necessarias rerum finitarum & imperfectarum ideas. Hoc uti evincat, probare nititur ideas rerum possibilium in Deo, dicendas non esse finitas & imperfectas, neque quod ad *materiale*, neque quod ad *formale* earum; sed *infinitas*. De perfectione & imperfectione (a) jam satis egimus. *Infinitatem* idearum, quantum ad *materiale*, probat ex eo, quod modo refutavi; eas sci-

L 7 licet.

(a) Vid. ad Arg. XV. Resp. §. II.

licet esse *actus divinae mentis*, atque adeo ejusdem *naturae*, hoc est, *infinitae*. Hanc consequentiam jamjam ostendi falsam esse tum in se ipsa, tum etiam allato ad hominem simili. Quomodo autem τὸ formale idearum ostensurus est esse infinitum? anne *numero infinitum*, uti in notis ad calcem additis in id defudat? de *numerali infinitate* hic non est quaestio; sed de infinitate perfectionali, ut ita loquar: & huc redeat oportet ejus probatio, quam ita proponit:

VII. (a) Τὸ esse **FORMALE** cum id vocari soleat quod representatur per ideam, manifestum est quod τὸ formale idearum rerum possibilium in Deo sint ipsae res possibiles quae per similes imagines objective sunt in intellectu Dei. Quia vero haec (res possibiles) nullam extra Deum habent existentiam, sed tantum in causa sua, (in Deo scilicet qui illas potest,) non inepte τὸ **FORMALE** idearum rerum possibilium ipsam dixeris esse Dei **POTENTIAM**, quatenus sufficit & huic, & illi rei producendae. Hac quia est infinita — & ad omnia se extendit non tantum quae facta sunt, sed quae sui non sunt eversiva per praedictorum essentialium repugnantiam, (hoc est, ad omnes fictiones possibiles & montes aureos) ergo sequitur & **INFINITAM** quoque esse
idearum

(a) Diff. Opp. pag. 115.

idearum rerum possibilium in Deo FORMAM.

Addefis etiam, Potentia autem Dei infinita est ipsa Dei essentia & substantia infinita, ipsaque infinitas necessaria; Ergo ideæ rerum & fictionum possibilium, quantum ad formas repræsentativas suas & corporum omnium, & mentium imperfectarum, sunt ipsissima Dei essentia, infinita, & necessaria ejus substantia. Eant jam, & conquerrantur de *Transubstantiatione* in Ecclesia Romana, qui nobis omnia cogitabilia in Dei essentiam & substantiam convertere volunt, & quidem in gratiam inanis cujusdam Scholarum de ideis dogmatis cui semel sese serviliter submittere voluerunt!

Libet hoc Cl. Pungeleri ratiocinium clarioribus verbis ac modis exprimere, simulque ejus vitium palam facere & aperire. Id tale est.

Tò *formale* idearum est repræsentatio quædam archetypa, secundum quam Deus potest extra se exprimere res ectypas numero infinitas: & quia hoc potest, sequitur quod ipsa archetypa non sint *effectus* vel *declinationes* quædam *exercitii liberrimi potentie* Dei, volentis e mero placito sese sine necessitate extra se oblectare: sed potius sequitur, ea *archetypa* corporum, figurarum, animalium, & aliarum rerum possibilium, esse

esse ipsam Dei essentialem potentiam, infinitam ac necessariam, quæ sine his formis nulla esset, infinita non esset, non haberet in ipsa Dei natura ullum objectum & exercitium sibi competens & infinitum, etiamsi in ea & proles Dei æterna, ejusque Spiritus, & attributa infinita, contemplanda fruendaque reperiantur sufficientissima. Nonne hoc fuerit demonstrare?

VIII. Quando dicit vel probat Cl. Opponens (a) §. IV. *rerum possibilium ideas in suo genere non esse eatenus imperfectas*, verum dicit: non sunt imperfectæ in suo genere: sed in genere perfectionis absolutæ & infinitæ, essentiam Dei decentis, eique necessariae, nemo nescit eas esse imperfectissimas, ac earum perfectionem, cum infinita illa divinæ Essentiæ perfectione comparatam, plane umbram esse, ne dicam plane nihil.

IX. Addit: (b) *Eo ipso quod Deum habere rei imperfectæ ideam NATURALITER, affirmo, nil aliud dico, quam ens perfectissimum POSSE facere ens non perfectissimum, — hujusque illud sibi esse intime & naturaliter CONSCIUM.* Subjungit, hoc tale esse, ut fere inter communes notiones referri debeat; quo posito, omnem difficultatem perire quæ hic a me

(a) Diff. Opp. pag. 116. (b) Ibid.

me mota est. Dicerem ego potius, si cum Cl. Opponentis venia liceret, hanc esse communem suam de potentia & scientia si-
ve conscientia cantilenam, non semel va-
lere jussam. Qui dicit, *Deum habere rei imperfecta ideam* NATURALITER, ne-
cessario, sine qua non esset perfectissimus,
neque adeo Deus; *is nil aliud dicit quam ens perfectissimum naturaliter* & necessario parti-
cipare imperfectum, ipsamque imperfectio-
nem. *Ens perfectissimum POSSE facere ens non perfectissimum*, hoc est, ens quod sit im-
perfectum, sive quantum ad ideam, sive
quantum ad existentiam, quo ente se si pla-
cet, delectet ex arbitrio mero perfectissi-
mum ens, hujusque id *esse conscium*, verum
est, quando simul perfectissimum idem ens
conscium est se posse ab hoc, si velit, ab-
stinere, seque habere in sua natura suisque
adorandis mysteriis & attributis naturalibus
potentiæ & intelligentiæ objecta adæqua-
ta, sibi que sufficientissima. Quod sane in-
ter *communes notiones* jure merito recenseri
possit, & quo solo omnes quas hîc Cl. Op-
ponens movet difficultates, tenues in auras
evanescent.

X. Objicit denique ibidem: *Si infinitum fieri FINITUM finita intelligendo debeat,*
(quasi verò id ego sustinerem;) *sequitur id*
quod

quod est finitum, infinitum intelligendo evadere INFINITUM *debere.* Respondeo. Infinitum quod ex necessitate perfectionis essentialis intelligentiæ suæ deberet habere ideas finitas sine quibus perfectum non esset, participare debere necessario ac in natura sua id quod finitum est. Si eadem de causa, ens finitum, ad constitutionem naturalem, five pro essentiali intelligentia sua deberet intelligere vere, complete, adæquate & natura sua infinitum, evaderet infinitum. Hæc omnia dico & concedo; neque tamen inde sequitur Ens infinitum sine infinitatis suæ læsione non posse si velit excogitare pro lubitu & efficere finita, eaque cognoscere tanquam sibi oblectamenta accessoria: Neque itidem inde sequitur, ens finitum non posse infinitum cognoscere aliquantum, quo modo, & quousque velit ei gratis concedere ens infinitum, nisi hoc ipso ens finitum fiat infinitum absolute & necessario. Quis hæc, sibi si tantisper attendat, sustineat esse legitime inter se consequentia?

XVII. & XVIII. ARGUM. DECIM.
SEPTIM. & OCTAVUM.

Ex Aeternitate & Sapientia Dei.

„ **S**ed quid plura congeram? quid
„ Aeternitatem Dei, incommu-
„ nicabilem alii ideæ quam suæ?
„ Quid Sapientiam, quæ a nulla alia
„ lucem mutuatur, cujus lux non
„ potest esse congeries idearum a-
„ liarum quæ ab illa non pendeant,
„ & quæ illam de se ipsis & à se ip-
„ sis illuminent? Neque hæc pluri-
„ bus exponere, neque alia hîc al-
„ legare, necesse duco.

OPPOSITIONES; & RESPONSIONES.

I. II. III. *Ad consueta præludia & effugia
recurrît.*

IV. V. *Objicit frustra contradictionem & au-
thoritatem.*

I. Præfatur hic (a) iterum Cl. Opponens.

vi-

(a) Diff. Opp. pag. 118.

victorias suas præteritas: se scilicet hætenus *profligavisse errorem* obvium, adeoque *ædificium ei superstructum corruere*: tum *posita*, hoc est, si bene capio, probata ab illo vel demonstrata *idearum rerum possibilium cum IDEA essentie divinæ unitate*, (quam scilicet demonstrabit D. Pungelerus ad Calendas Græcas,) *nil juvare* ea quæ modo addidi de *Sapientia Dei, a nulla alia idea lucem mutuante*. Sed nihilominus ei lubet ex abundanti *majora canere*.

II. Et tamen *majora* illa decantanda non alio redeunt quam ad cantilenam ordinariam de *potentia & cognitione sive scientiæ Dei rerum ideas secum ferentibus*, quas (potentiam dico & cognitionem Dei) huc introduxit ex occasione *decreti*; de quo tamen (id si ad rerum futuritionem referat,) minime quæstio est. *Sapientia Dei* recipit quidem in se a Deo lumen Deum, personas, attributa, omniaque quæ in Dei natura essentialia reperiuntur: at quantum ad ideas rerum possibilium claras, quas *idealem lucem* dicere possis, quas in natura Dei per se purissima ac necessaria ostendimus non inesse, *Sapientia* illas excogitat, non recipit (veluti eas quæ Dei & quæ essentialium Dei sunt,) ab aliquo, vel ab illis ipsis, quasi jam essent ante illam constitutæ,
vel

vel quasi necessario essent id quod sunt, & Sapientiam Dei de se informarent.

III. Quantum ad æternitatem, eam quidem (a) agnoscit D. Pungelerus uti *Deo soli propriam*: attamen eandem ideis rerum ut etiam attribuat, recurrit ad suum illud repetitum effugium de *potentia & scientia divina*; idque hoc modo. „Æternitas est „Deo ita propria, ut etiam omnes Dei „*perfectiones æternæ* sint. Inter illa est *potentia æterna*, ut & ejus *æterna cognitio*, quæ involvunt *æternas rerum possibilium ideas*: quæ vero ille pluribus persequitur, me autem tædet relegere ne etiam Lectoribus tædium moveam, qui proculdubio memores erunt, nos pluribus dudum demonstrasse Dei potentiam ejusque Omniscientiam invenire intra ipsam solius Dei naturam objecta atque exercitia sua adæquata, eorum amplitudinem perfectam perfecte complentia, iisque satisfaciencia, sine ullis rerum ideis; quas tamen cum voluit, excogitavit & finxit exercitii arbitrarii gratiâ ipsa Dei potentia ac Sapientia, eo modo qui Deo soli cognitus est, sed qui certe non est æternus ea æternitate quâ necessitas essentiaæ Dei æterna est; siquidem Deus ab eo abstinere potuisset, quem ad modum &

(b) Diss. Opp. pag. 120.

& abstinere potuit a rerum creandarum decretis, quæ alioqui *æterna* dicuntur, non eodem sane modo ac sensu atque Dei essentia æterna dicitur.

IV. Non animadvertit Cl. Pungelerus in nota sua ad calcem paginae, me, quando dixi alicubi, (a) de actu quo idea trianguli a Deo concipitur, esse *actum omnipotentem & omniscium*, id dixisse ad hominem, ex sententia adversariorum qui id non negant, ut eos inde ad absurdum in subjecto de idearum æternitate reducerem. Quidni licet sine vitio contradictionis proprio, aliorum uti opinionibus ut ipsimet de quarundam suarum positionum falsitate convincantur?

V. Ceterum verba hæc Cl. VOLDERI, quæ pro sententia sua citavit Cl. PUNGELERUS in nota, ad paginae calcem: (b) *Existimem ÆTERNAS has veritates dici, non quod EX SE æternæ sint; sed quod fluant ab æterno & immutabili intellectu Dei, adeoque hoc sensu de æternitate & simul de immutabilitate participant*: ista, inquam D. Volderi verba, nihil juvant D. Pungelerum postquam ostendi ex intellectu Dei æterno nihil necessario & essentialiter sive naturaliter fluere

(a) Cog. Rat. Lib. III. Cap. XVI. §. VII.
Diff. Opp. pag. 122.

re præter ipsummet Deum & quæ in ejus natura naturæque attributis sunt essentialia: cetera non esse ei necessaria; nec ex eo sequi nisi quia placuit divino intellectui nonnulla exercitii liberrimi ac indifferentissimi gratiâ excogitare atque fingere. Verùm, libertatem neque in Deo, neque in homine statuisse eum Virum, (D. Volderum dico,) adeoque eum principiis sibi propriis coactum, non potuisse aliter dicere, sciunt omnes qui ejusdem principia cognoverunt. Hanc autem ejus de *æternis* veritatibus vel ideis sententiam ex ejusdem principiis agnoscere vel amplecti velle Cl. Pungele- rum, mihi neutiquam possim persuadere.

DE NATURA ET ORIGINE
IDEARUM.

PARS QUARTA

MANTISSÆ Cl. PUNGELERI
respondens.

SECTIO I.

Ubi respondetur ad partem primam MANTISSÆ usque ad paginam ejus 128.

SUMMARI A.

I. II. Cl. Opponens præcipuas copias, tametsi omnes putet se delevisse, reliquit intactas. Eas præsertim ubi evertitur ejus error præcipuus.

III. Cujus periculum respectu Idololatriæ & Spinosismi hic ostenditur.

IV. Contenta MANTISSÆ Cl. Opponentis præcipua ad tria reducta.

V. VI. Monenda duo: alterum de ejus paraphrasi ac verbis mihi imputatis: Alterum de repetitione mihi exprobrata ab illo qui sæpissime in hoc incommodum lapsus est.

VII.

VII--IX. *Respondetur ad ea quæ primo loco objecit Cl. Pungelerus.*

I. **I** MAGINATUR sibi Cl. Opponens, perpetuus sua opinione victor, se in DISSERTATIONE sua mihi OPPOSITA, cujus inanitatem hætenus vidimus, delevisse ita omnes mearum rationum copias, ut (a) *jam sua mole ruant quæ ad erroris (ut vocat) confirmationem ceteris scriptis meis passim interspersi*; quæ vero reliqua is arbitratur in Libro *speciatim tertio de ERUDITIONE congesta* esse. Sed non parum a vero aberrat calculo. Paginæ illæ tres e COGITATIONIBUS RATIONALIBUS quibuscum hætenus conflictatus est, & una vel altera ex Libris DE ERUDITIONE pagella, quam nunc veluti ex abundanti suscipit impugnandam, quod ibi nonnullas ex copiis à se deletis reliquias latitare putet, vix aliud sunt quam prolusio, aut Epitome quædam agminis quod intactum reliquit debellator noster, quia id vel ignoravit, tametsi non semel de eo mentionem feci; vel non dignatus est idem inspicere, quamvis hoc præcipue ei invadendum erat.

II. Sunt autem Capita aliquot e Libro I.

M

Oe-

(a) Diff. Opp. pag. 123.

Oeconomiae divinae, videlicet Capita II. III. IV. V. & VI. ad quae Lectores hujusce argumenti studiosi velim patiantur se remitti, ubi videbunt & rem tractari a fundamentis, & quidem ordinatius, paginis plus triginta; tum adversariorum opposita errata, maxime vero errorem hunc a nostro toties deosculatum, *rerum ideas esse essentiam divinam ipsam*, ex professo (quod alibi non feceram,) dissipatum, quippe qui in Deum ipsum summe sit injuriosus, pandatque januam, hoc tempore praesertim, periculosissimam ad Spinofismum, nec non & ad quamvis idololatriam generandam, propagandam atque protegendam.

III. Idololatriam, saltem ejus aliquam speciem, Theologi qui D. Coccejum sequuntur (quibus & audio accensendum esse D. Pungelerum) in eo consistere dicunt, quod (*) *Deus deducatur a nobis per cogitationes nostras ad similitudinem & vilitatem creaturae; quod Deus assimiletur creaturae*: atqui crassus hicce error ideisticus substantiam Dei facit omni creaturae similem per cogitationes, sive per ideas; & praeterea, crassiori patrocinator quoque Idololatriae. Quid enim idololatrias vel omnium crassissimos dicere & obtendere prohibebit, se
Dei

(*) Cocc. in Catech. Heid. Quaest. 98.

Dei essentiam & substantiam voluisse & vel-
le ita, uti faciunt, repræsentare quam ipse-
met Deus sibi ad hos modos repræsentet?
Sed & cur is ipse Deus tam severe populo
suo interdixit ne sibi ullam faceret imagi-
nem ac similitudinem (tam corpoream &
externam quam in mente,) earum rerum
instar quæ sunt in cœlis, inque & sub ter-
ra, si istarum imaginum omnium ideæ ipsa
sunt (vel in divina mente) essentia Dei? Sci-
licet dixerit Deus serio : (a) *Similitudinem
& formam penitus non vidistis. Custodite igitur
sollicite animas vestras : non vidistis ali-
quam similitudinem in die qua locutus est vo-
bis Dominus — ne forte decepti faciatis vobis
sculptam similitudinem aut imaginem masculi
vel feminae, similitudinem omnium jumento-
rum quæ sunt super terram, vel avium sub cœlo
volantium, atque reptilium quæ moventur in
terra, sive piscium qui sub terra morantur in
aquis : & tamen horum omnium similitudi-
nes & ideæ necessario & naturaliter fuerint
in ipsomet Deo, divina sua substantia, at-
que essentia perfectissima, quæ scilicet no-
bis concipienda erit veluti templum illud
Jerosolymitanum in quod (b) ingressus Pro-
pheta, vidit omnem similitudinem reptilium
& animalium, abominationes & universa idola*

M 2

do-

(a) Deut. 4. v. 12, 15. &c. (b) Ezech. 8. v. 10.

domus Israël depicta in pariete in circuitu per totum! Apage profanum, & (ne pejus quid dicam) periculosum dogma ideisticum; quod tamen audet adeo insolenter se efferre adversus castam ac puram illam veritatem quæ Majestatem Dei inaccessam, & cui nihil simile est, nobis repræsentat se sola perfectam, contentam, sufficientem, ceteris omnibus coram ipsa in nihilum evanescentibus; &, si qua sint, nihilum suum originale coram ipsa agnoscentibus, seque in nihilum illud suum e vera humilitate profunde immergentibus! Dicat superba creatura, Idea mei est ipsa Dei substantia atque essentia, est Deo necessaria, & sine illa idea mei ipse Deus non esset perfectus, non esset Omnipotens, non esset Omniscius, non esset Deus: dicant idem omnia dæmonia, omnia sui idola: nos merito sane ab istis abhorrebimus semper: abhorrerent & illi etiam quorum dogma absurdum refutamus nisi nebularum scholasticarum præjudiciis a juventute occupati, istis in tenebris sua ipsorum idola ideistica minime recte viderent, tantum abest ut undique & penitus ea percipiant: quæ interim eorum tenebræ, nec non & si quem illi e pia educatione divinaque benedictione receperunt primis annis Dei timorem, amorem, venerationem, sa-

sanumque de eo sermonem, impediunt ne scientes in ejusmodi præcipitia cùm idololatriæ tum Spinofismi delabantur, piâ Dei in cordibus suis gratiâ per bonos suos motus venenosi dogmatis ideïstici cursum, ne ad interiora tendat, inhibente. At si quorundam in cordibus nondum egit radices firmas sancta Dei gratia & cœlestis veritas, si in ea sint infirmi, si eandem per vanas mentis ratiocinationes & cordis concupiscentias evacuent, pergantque ei resistere; tumque illis occurrant perniciofa vel idololatrarum vel Spinofistarum principia; indubium omnino est ejusmodi mentes imbecilles, ægras, corruptas, ad malum propensiores, accedente pernicioso hoc dogmate ideïstico, non posse non immergi, confirmari atque indurari iis in malis quæ iterum vel nominare horreo.

IV. Ad MANTISSAM accedamus. Profert ejus Cl. Auctor duo triave e Libris de ERUDITIONE loca, quæ in Mantissa sua impugnaturus fit. Velim autem ne Lectores ejus paraphrasi, vel adjectis ab eo vocabulis confidant. Indicabo ubinam in libro meo integra reperienda sint omnia: tum quid eis in Mantissa objiciat recensebo; sed & generalia quædam horum refutationi erunt præmittenda.

(1) Locus primus est e Libro III. *de Eruditione falsa*, §. XXV. (a) Huic sua opponit tela in hac *Mantissa* a pag. 125. ad 128. quibus vero in hac ipsa *Sectione* respondebimus.

(2) Locus alter est e Libro II. §. XXVII. de Erud. superficiali (item e Libro I. §. IV. VI. de Erud. vera.) Huic obijcit ea quæ dicit a pag. 128. usque ad 136. Et his in *Sectione secunda* responsum dabimus.

(3) Tertius, cui & inserit nonnulla alia, est e Libro III. *de Erud. falsa* §. XXIV. &c. quibus adversatur a pag. 136. ad 142. ubi DISSERTATIONI finem imponit: Nos iis quæ hîc opponit, satisfaciemus in *Sectione tertiâ*.

V. Moneo i. in his verbis mihi ad locum alterum assignatis: (b) NIHIL HORUM NEGARI POSSE QUIN *stultum de fatali rerum necessitate dogma*, INTRODUCATUR; neque verba ipsa majusculis hic distincta, neque sensum, pro meis me agnoscere. Contrarium modò dixi; scilicet, mentes bonas, pia educatione, instructione & gratia Dei præventas, posse dogmate ideistico in scholis imbui, & tamen propterea

(a) Vid. eum totum, infr. Sect. III. §. XI.

(b) *Mantiss.* pag. 124.

ea in pernicioſa ad quæ id dogma ducit, (ex quibus unum eſt *neceſſaria rerum fatalitas*) minime delabi, ſervante eos ab hoc veneno benignâ Dei operatione internâ, veneni vim frangente, & effecta ejus atque conſequentias (quas minime agnoſcunt) impediende. At non ita in mentibus infirmioribus, minus inſtructis, magis a malo incitatis, eoque proclivioribus, vel etiam magis ſine divina dilectione, humilitate, Spiritusque Dei auxiliantis imploratione ratiocinantibus. Hæ cum a periculo per ſanam doctrinam revocandæ eſſent, per dogma ideïſticum ei incommodo occaſione data ſine dubio immerguntur.

VI. Moneo 2. Cl. Opponentem, quando ob illa e Libris de Eruditione loca, me (a) repetitionum arguit, plane non agere ex æquo. Equidem Caput integrum de illo argumento in *COGITATIONIBUS Rationalibus* ſcripſi. Hujus argumenti tamen meminiffe me oportuit in *Oeconomix* div. locis modo recensitis; ubi principia illa generalia, omnibuſque ferme aliis doctrinis ſubſternenda, expoſui. Cum autem de *ERUDITIONE* vellem a fundamentis tractare, æquumne fuiſſet ut a principiis generalibus, de quorum veritate certus eram,

M 4

(a) Mant. pag. 123. 125.

eram, & quibus non parum superponi debebat ædificium meum, discederem, eave silentio præterirem sine quibus vis dicendorum non una ex parte fuisset obscurata vel fracta? Quæ vero ibi recensui, ea neutiquam e libris meis prioribus descripsi sive repetii; sed recentissime e mente mea haud secus ac si ea brevibus prima vice in chartam conjicerem, proposui: non solum ob causam modo dictam, sed etiam quod animadvertissem rem non parvi momenti, nec contemnendæ utilitatis, nullibi, quod scirem, existare, nec ab ullo fuisse tractatam, & vel vix ab uno memoratam. Soli Mystici, Theologi Theodidacti, de hocce subjecto interdum paucissimis & veluti sese comprimendo locuti sunt, quando agentes de tactu Dei substantiali, vel de admissione mentis in Dei essentiam, verba adhibent caliginis sacræ, abyssi, deserti in quo nihil occurrit, status modi nescii, ubi nec se ipsam videt mens, nec ullum cujusquam vestigium, neque ulla reperitur creaturæ forma &c. quos tamen Theologos, id temporis parum mihi obvios & lectos, ea de re, quantum memini, non consulueram; nec, quamvis consulissem, cum fructu aliis pro causæ testimonio potuissem allegare: quomodo enim illi, quorum summa cura
fuit

fuit ut omnes formas & ideas creaturarum debitis ac sanctis modis e mente expellerent, quò solus Deus ibi appareret, potuissent esse ad palatum doctorum scholasticorum, & ab illis ideistis vel tantillum intelligi, quorum potissimi eos potius ludibrio habent, poculo scientiæ vanæ inebriati? Ceterum non solus ego necessitate compulsus paucis in locis principia quædam diversis ac brevibus modis objeci Lectoribus: fecit id sæpius in scribendi methodo accuratissimus Cartesius, a Cl. Opponente non semel magni æstimatus, qui in Philosophicis vel tantum non decies principia sua metaphysica repetiit in Libris de Methodo, Meditationum & Responsionum, Principiorum, Passionum animæ, De foetu, ac in pluribus Epistolis: Ego vero propter quatuor vel quinque in Libris de Eruditione paginas ubi de principiis meis mentionem adhuc feci, hic reprehendor de *recocta crambe* ab eo qui tamen in his ipsis suis paginis adversum me eandem unam de Omnipotentia & Omniscientia a se male intellectis Objectionem toties atque toties decantavit, & aliquoties adhuc antequam finiat, repetiturus erit, licet hæc in sequenti suo *curatiori examine* se id non facturum Lectori promittat!

VII. Ad primum e Libro de ERUDITIONE allatum locum, (a) duo dicit. Primo, conclusionem meam de *Dei naturâ se solâ contentâ, sine idearum necessitate*, ex eo loco sequi negat simpliciter, & pro ratione sua provocat ad *Argum πανόπτην*: ego affirmo simpliciter, & provoco ad Lectorem καλόπτην vel ὀρθόπτην. Dicit se, quando hæc mea verba legit; quod ideæ FACTÆ FUERINT ID QUOD NON ERANT, HOC EST, EX NIHILO FACTÆ ET CONSTITUTÆ REALES ET EXISTENTES, vix oculis suis fidere. Fidat oculis tuto, modo totum legat contextum, illumque intelligat: quod ut fieri possit, quia ipse nos remisit ad pag. 59. *Dissertationis* suæ, curavi ego in illis quæ supra (b) ad illam paginam dixi, ut is locus totus ibi reperiretur, & sensus ejus paulo ante (c) palam fieret.

VIII. Secundo, conclusionem suam meæ oppositam, ut firmam reddat, hic nobis iterum adponit (ut verba sua ipse agnoscat) *crambem toties recoctam* de idearum necessitate ad constituendam Dei OMNISCIENTIAM, & (pag. seq. 127.) POTENTIAM.

Age:

(a) Mantiss. pag. 125. & 126. Is de Erud. locus infra totus adducetur. Sect. III. §. XI. 1. (b) Sup. Part. III. Sect. I. §. VI. n. 4. (c) Sup. P. II. §. XVIII.

Age: quod ille de repetitionibus omittendis promisit, nec præstitit tamen, id ego præstabo; adeoque eam crambem hic minime movebo quæ jam sæpe nimis repulsam tulit.

IX. Interim cum sibi in nota ad marginem gratuletur quod habeat me præeuntem & consentientem in loco (a) de Eruditione ab eo citato, ubi dixi: *Deum, cum ideas contemplatur, duo in illis conspiciere; primo sui suarumque perfectionum, puta potentia, activitatis, aliarumque ceterarum* I M A G I N E S, *sive ideas nonnullas speculativas: secundo ipsarum RERUM IDEAS prout ad res ipsas terminantur*; quibus putat noster significari ideas esse divinarum perfectionum repræsentationes necessarias, omne Dei placitum antecedentes; sciat, pace sua, hunc locum non recte a se intelligi, meamque mentem in eo hanc esse, *Deum, cum ideas, IPSIUS PLACITO JAM PRIUS POSITAS & excogitatas, contemplatur, duo ista, quæ ibi recenseo, in illis conspiciere. Deus enim rerum possibilium ideas (uti & res ipsas) postquam statuit, contemplatur easdem & consequenter, atque in illis se oblectat ad lubitum cum videt, primo, quod illæ sint decentia ectypa repræsentativa suæ*

M 6

po.

(a) Lib. I. Part. I. §. VI.

potentiæ, bonitatis & reliquarum perfectionum suarum, quas in illis & per illas placuit ei depingere: *secundo*, videt quod eadem sint archetypa rerum quas ad illarum similitudinem facere deinceps lubebit. Quæ vero miror Viro docto difficultati tantillum esse potuisse.

SECTIO SECUNDA.

In qua secunda MANTISSÆ pars (à pag. 128. ad 136.) refellitur.

S U M M A R I A.

- I. II. *Factat se & exacerbatur immerito Cl. Pungelerus.*
- III. *Fatum ac libertatis negationem e doctrina de ideis vulgari a multis elici.*
- IV. *Frustra postulat idem uti pro aliis respondeam.*
- V. *Ex ejus hypothesis fatum ac libertatis negationem omnino sequi.*
- VI. *Sibi non constat circa ideas possibiles.*
- VII. VIII. *Repetit denuo solitas objectiones, ad quas & aliquid adjicimus.*
- IX. *Questioni ejus circa ortum idearum respondetur vel ex eodem.*

X. 1--8. *De processu OMNIUM ab UNA ORIGINE, cogitationes nostræ.*

I. **O** Bjectiones suas in alterum de ERU-
 DITIONE locum supra notatum
 victorioso, uti sæpe solet, & inflato tenore
 sic orditur Cl. Opponens. (a) *Haftenus im-
 pavidam stetit & inconcussa veritatis rupes ad-
 versus iteratos tumultuantium ratiocinationum
 fluctus. Quanto minus subsequente se circum-
 ferri aut conquassari patietur verborum vento,
 cujus primos vehementiores motus supra susti-
 nuit, excepit, propulsavit?* Imo vero decli-
 navit, effugit, abdidit se præsumpta illa ve-
 ritatis imaginariæ larva in obscuram toties-
 que repetitam cavernam opinionis sinistræ
 de Dei potentia & sapientia, quæ scilicet
 necessariam suam perfectionem ab ideis e-
 mendicare debeant. Ecquis, quæso, risum
 cohibeat, vel non stupeat, ubi videt glorio-
 so nomine INCONCUSSÆ VERITATIS
 RUPIS appellari ab illo Idolum illud schola-
 sticæ opinionis ideisticum, quo per stupen-
 dam nescio quam metamorphosin, creatu-
 rarum vel imperfectissimarum, imo & cor-
 ruptibilium, ideas ac formas mutare con-
 tendunt in ipsam Dei naturam atque essen-
 tiam? Ideas rerum in Deo magni sane fa-
 M 7 cio,

(a) Mantiff. pag. 128.

cio, admiranda quippe & digna Deo sese pro arbitrio oblectare volente effecta, spectacula atque oblectamenta. Attamen & ipsas res, ad earum idearum similitudinem factas, haud crediderim a Deo minus quam illarum ideas æstimari. Certe, Deum homine ipsum generose ac pure amante magis delectari quàm nuda hominis idea quæ in Deo repræsentatur, mihi omninò persuasum est; Deus siquidem & se ipsum vivum, in homine, verèque in eo habitantem, possit invenire ac deprehendere; in hominis idea se pictum tantum; & diserte etiam asseveravit delicias suas esse cum filiis hominum, pro quibus & Filium proprium fecit incarnari, & tradidit in mortem, ut iterum cum hominibus delicias suas capere posset: quale amoris ac æstimationis testimonium neutiquam testari potest pro simplici repræsentatione vel idea hominis in conceptu suo speculative considerata. Quod si vero tantum Dei figmentum, hominem dico ipsum, male in *idolum* erigeretur quando pro ipsa Dei necessaria essentia ipsove Deo sumeretur, quanto magis *idoli* nomine appellari possit Phantasma illud imaginationis humanæ atque scholasticæ vanum, quod IDEAS rerum, etiam corporearum atque imperfectissimarum, quas

quas concipit Deus, pro IPSA DEI ESSENTIA, natura atque substantia tam impotenter ac pertinaciter nobis obtrudere fatagit? Equidem hic ad suas pro sententia sua objectiones præcedentes primam, & octavam, & decimam quartam provocat D. Pungelerus: Sed & ego vicissim ad responsiones illas provoco quas iisdem objectionibus feci suprà (a) suis in locis.

Videamus porro quo pergat ille orationis filo. Verba ejus, quæ precedentibus annexuit, sunt sequentia.

II. (b) *Ex imis nostræ hypotheseos, ait Poiretus, NATUM EST STULTUM DE FATALI RERUM NECESSITATE DOGMA.* Pergit D. Pungelerus. *Horribile monstrum! ad cujus adspectum & mihi trepidandum foret si non in Poireti cerebro, sed in nativo meæ sententiæ solo conceptum enatumque fuisset. Sed nunc cum ex veritate mendacium non sequatur, non opus ut contremiscam aut exalbescam.*

Passus est hic se exacerbari adversus Poiretum Cl. Pungelerus quando modis tam parum urbanis parumque moderatis de illo loquitur qui in respectu ad ejus personam vel sententiam talia dicere minime potuit quando

(a) Sup. Part. III. Sect. II. Ad Argum. I. VIII. & XIV. (b) Mantiss. pag. 126.

do de his scribebat: nondum enim, ut puto, *solum* D. Pungeleri *nativum* capax erat quod ejusmodi *sententias conciperet*, & ex quo *enascerentur* earum incommodæ consecutiones. Cur ergo se iis putat impetitum, atque idcirco verbis alium pulsat, quando tamen de illo tunc minime cogitari potuit? Immo, illam consequentiam, *de rerum fatali necessitate*, eo in loco non elicit Poiretus ipsemet; sed indicat tantum historico eoque indeterminato modo ac obiter, eam fuisse elicitam, nemine plane designato. Verba mea sunt: (a) *Falsa est doctrina de transcendentalibus, de idearum eternitate & immutabilitate, de earum necessitate ad Dei omniscientiam constituendam, ex quibus* [subintellige, fluit, vel elicited aut conclusum est] *stultum dogma de fato, vel de necessitate rerum fatali, de libertatis vel negatione, vel in dubium revocatione &c.* nec adjicitur a quonam id sit elicited, ne ullus putet se specialius impeti: neque elicited tam illam consecutionem, eadem de causa, ullis rationibus confirmatam exhibeo. Sed eam a pluribus inde fuisse elicited, & ideistis nostris rigidis exprobratam, certum est, vel ipsomet hic loci teste PUNGELERO, qui illico citat VIROS CL. WAEEYENUM,

(a) De Erud. Lib. III. §. XXIV.

NUM, VAN TIL & BACHMANNUM, quos *sequaces* meos, & *ad exemplum* meum *hanc consequentiam extorsisse* dicit quidem, sed præter omnem verisimilitudinem; si quidem e meo exemplo videre solum potuerunt (si ad libros *de Eruditione* respexerint) rem a me historico solum atque vago modo, ut dixi, narrari, atque ut factam obiter notari, sine ullo rationum addito pondere; illi vero Clariss. Viri & proprio Marte locuti sunt, & rationibus à se prolati contenderunt, quod (a) *Si quis ideas rerum concipit præter Deum quæ decretum (statutum) omne prævertant, is una statuit — Deum non potuisse aliter creare quam secundum ideam NON LIBERE formatam.* (b) *Si qui ideas rerum concipiant ut a libera Dei voluntate independentes, FATUM STOÏCUM introducunt.* (c) *Omnia confundunt qui essentias rerum Deo statuunt coeternas, quibus scilicet Deus in ordinando suo decreto FATO quodam STOÏCO se accommodare debuerit.* quæ cum ita se habeant, debuerat utique dicere Cl. PUNGELERUS, in virorum illorum, WAHEYENI, TILLII & BACHMANNI cerebris horribile monstrum enatum fuisse; nisi personarum illaudatus respectus

eum.

(a) Cl. van der Waeyen. (b) Cl. van Til.

(c) Cl. Bachman. omnes apud D. Pungel. p. 129.

eum compulisset urbana sua illa verba ab illis in Poiretum trajicere.

III. Ceterum non dantur solum qui, uti hi Cl. Viri, innumerique alii doctissimi, asserant ex idearum æterna necessitate (quam sententiam fecit suam Pungelerus) legitime deductam esse consequentiam de F A T O, de eventuum omnium fatali necessitate, deque libertatis negatione; ita tamen, ut ab hac consequentia de fatalitate abhorreant, & eâ veluti absurdo errore utantur ad falsi convincendum principium ideisticum unde vere eadem sequitur: sed, quod pejus est, & quod deplorandum est, dantur & plures alii, doctissimi alioqui, qui contendunt & hanc consequentiam esse legitimam, & eandem in se ipsa consideratam, una cum principio unde illa sequitur, veram esse; ac proinde omnia revera esse fatalia, nulla libera. Novi ego non unos hoc qui credant, defendant, aliis inculcent, item & qui dudum id fecerint. Vivos non nomino: inter defunctos unus ex iis erat Celeberrimus V O L D E R U S, paulo ante a nostro laudatus, qui ex eo quod ideæ necessario & immutabiliter ex intellectu divino, uti sentiebat, sequerentur, eo devenerat, ut omnem & Deo & hominibus libertatem aperte tolleretur, quod & in *Laudatione* ejus funebri mi-

minime diffitetur Cl. G R O N O V I U S ,
quando aliquot ejusdem docti Viri princi-
pia metaphysica ibidem enarrans, hoc in-
ter alia recenset decimum numero: (a)
*Nullum igitur liberum arbitrium in mente,
nullum casum in corpore.* Ego quando in Dis-
sertatione *de Methodo inveniendi verum*, li-
bris *de Eruditione* præfixa, (b) libertatem
pluribus probavi atque vindicavi, id feci
eo adactus per illorum sermones auribus
hisce meis perceptos qui illam negabant,
hoc est, qui fatum statuebant, & quidem
ex indicatis sæpius idearum æternarum ac
immutabilium principiis illud sibi persua-
serant. quæ vero fati assertio, libertatisve
negatio, nisi eodem redeat, imo, nisi idem
sit omnino atque negare vel peccatum da-
ri, vel id Deo adscribere; negare funda-
mentum discriminis justii & injusti, turpis
& honesti; tum pœnitentiæ, precibus,
hortationibus, minis, mandatis Dei, toti-
que Religioni Christianæ, quin & natu-
rali, atque etiam providentiæ Dei speciali
(oratione & probitate vitæ provocandæ)
spongiam obducere; fateor me non aptum
esse qui ullius rei sive principii consecutio-
nes, naturalissimas licet atque omnium evi-
den-

(a) Laudat. B. de Volder. p. 25. (b) Part. III.
§. XIX. Edit. I. & §. XX. &c. Edit. II.

dentissimas, animadvertam juxta cum brutis omnium stupidissimis.

IV. Quando Cl. PUNGELERUS sequentibus (a) sex paragraphis Mantissæ suæ multus in eo versatur, ut pugnet in Cl. WAEYENUM, VAN TIL, aliosque, consequentiam de FATO, quam ipsius de ideis sententiæ annexuerunt, removendi gratiâ, ratus scilicet ista sua in illos tela & in me quoque recidere; quando etiam me ibidem provocat (b) uti id ego probem quod ab iisdem viris ipsiusmet exigit, fallitur pene totus. Neque enim, uti dixi, mea mens fuit hic loci id (de consequente fato) tractare subjectum quod solummodo ex aliis memoravi, ac nullis munivi rationibus: neque, id si tractare voluissem, rationes easdem iisdemque modis, sicut illi doctissimi Viri fecerunt, adhibuisssem; sed multo aliis, novisque etiam (quas illi forsitan non admisissent facile) rem essem aggressus: adeo ut me tangat minime quicquid D. Pungelerus hîc ut se a fato impacto vindicet, contra illorum, non meas, adducit rationes; ut neque etiam me molestat quicquid idem ex decantatis suis adfert latibulis, quo probare adversus illos Viros doctos nititur se libertatem Deo asserere. Liceat tamen

(a) Mantiss. à p. 129. ad 136. (b) Ibid. p. 133.

men mihi, spectatoris instar, de suo cum illis conflictu obiter nonnulla annotare.

V. Animadverto, primo, Theologos illos, quascunque de rerum eventibus aut regimine habeant sententias, (quæ sane non longe a fatalismo abesse videntur,) aliquam tamen vere agnoscere in Deo **LIBERTATEM** præcedaneam, quæ scilicet idearum formationem antecedit; Pungelerus nullam. Illi dicunt, Deum fuisse liberum ad statuendum ideas aliquas, vel omnino nullas: item, quod si quas ille statuere velit, potuisse illum eas hujus vel alius formæ constituere; quæ sane assertiones in omnia influunt futura. Nam si Deus, secundum illos, nihil statuisset; tunc nihil quoque fuisset futurum: en, **LIBERTATIS** divinæ documentum ipso exercitio comprobatum. Deinde vero, posito quod Deus statuere aliquid voluisset: cum iterum, secundum eosdem, hoc posset alio atque alio modo statuere, si igitur aliter fecisset quam fecit, ecce res futuræ se habuissent aliter atque nunc sunt: ubi iterum **LIBERTATIS** Dei exercitium adparet. Equidem docti illi Viri post decretum Dei liberum de idearum constitutione, rerumque secundum ideas futuritione, introducunt & nova decreta, prævisiones, prædeterminationes de

regimine & de actibus rerum futuris, quæ libertatem si non Dei, saltem hominis tollere non sine causa videntur: sed & in hoc consentit cum illis D. Pungelerus, dum interea discedens ab iisdem quantum ad ante dicta, omnem jure merito videtur tollere Deo & hominibus libertatem ex principiis suis, præsertim ex illo de *Omniscientia Dei naturali* principio, cujus mentionem consulto videtur noster omisisse quando conquestus sibi immerito ex hypothese sua **F A T U M** objici, verba hæc protulit: (a) *Ex imis nostræ hypotheseos, ait Poiretus, natum est stultum de fatali rerum necessitate dogma: dicere debuerat Pungelerus: Ex hypothese de idearum* **AD DEI OMNISCIENTIAM CONSTITUENDAM NECESSITATE.**

Id autem sequi, ita ostendo, ejus principiis & methodo utens. Ex Dei intellectu & scientia sequuntur **NECESSARIO** ideæ rerum & objecta Omniscientiæ Dei: alioqui, secundum sæpius dicta a Cl. Pungelero, deesset aliquid Omniscientiæ Dei, quæ sine hoc non esset **NATURALITER OMNISCIENTIA.** Atqui omnia rerum eventa, regimina, actus, sunt objecta Omniscientiæ Dei, secundum illum. Igitur **NECESSARIO** & naturaliter sequuntur
ex

(a) Mantiff. pag. 128.

ex Dei Omniscientia. Præterea; Annon est de natura Omniscientiæ ut sciat omnia? An potest scire omnia naturaliter & necessario, & nescire quomodo se ipse Deus determinaturus sit; sive, annon Deus omniscius, quâ talis, naturaliter prævidit & præscivit propriæ suæ voluntatis futuras (ita loquendum) omnes determinationes? Suasne determinationes futuras ipse ignoravit? An has autem necessario & naturaliter præscivit, nec tamen præscivit earum terminos circa res, eventa, actiones omnium creaturarum? An vero hæc præscivit necessario omniscientiâ naturali, & tamen illa se aliter habere & regere potuerunt? En, quo deducant Cl. Pungeleri principia ejusque methodus interrogatoria, non semel ab eo adhibita! Utrum autem hoc sit *libertatem* Deo & creaturis concedere, judicet *qui oculos habet in fronte* caligine partium cœca non obductos.

VI. Observo etiam eundem sibi non constare quando ostensurus se agnoscere in Deo *libertatem*, scilicet libertatem ex pluribus rerum possibilium ideis alteras extra se per universi creationem exhibendi, alteras non exhibendi, ait eum in finem §. II. (a) *Habuit, fateor, Deus naturaliter ideam totius*
hæ-

(a) Mantiss. pag. 130.

hujus universitatis, non secus ac rei singularis; sed habuit etiam aliarum tanquam possibilium ideas: Contra, negavit superius, (a) formasse Deum aliarum rerum possibilium ideas quas nunquam extra se exhibere voluerit. hanc hypothesein nullo se argumento commendare — effectam esse — supervacaneam esse idearum fictionem quibus nihil simile unquam Deus existere voluerit in natura rerum. Videantur, si placet, quæ ad illa annotavimus (b) suo loco.

VII. In §. III. IV. V. (c) quæ occurrunt, totidem sunt diversæ adpositiones recoctæ crambis de erroneo suo conceptu circa Dei potentiam & scientiam, quem conceptum falsum solet ubique pro principio non controverso adhibere, eoque ferme solo perpetim niti in omnibus, five sua ponat, five aliena velit refutare. (d) *Concipine potest*, inquit adversus Cl. WAEYENUM, *hanc Deo adfuisse voluntatis cum libertatem, tum potentiam; nec tamen Deum sibi ab æterno hujus suæ potentiae conscium fuisse, hoc est, nescivisse Deum & quod & quid posset creare & facere? Imo, conscius Deus sibi suæ potentiae, ad externa necessario non relatæ, & intra se solum naturaliter ac completissime*

(a) Diff. Opp. p. 65. 66. (b) Sup. Part. III. Sect. I. §. X. (c) Mantiss. p. 131. ad 135. (d) Ibid. p. 132.

me perfectissimeque exercendæ , hoc ipso potuit ab ejus exercitio , terminis & objectis aliis excogitandis abstinere , si voluit ; quemadmodum conscius est D. Pungelerus potentiæ suæ ad quam plurima cogitanda , dicenda & scribenda , de quibus tamen actu nunquam cogitare , nunquam dicere , nunquam scribere quicquam volet. Verùm hæc suis in locis specialius (a) dudum excussa sunt , neque imitari libet Cl. Opponentis repetitiones perpetuas. Sed quis tamen ferat tam secure quærentem , falso licet principio nixum , (b) *Æque late patentibus POTENTIA Dei NATURALI, & RERUM POSSIBILITATE, fierine potest ut possibilitatis SCIENTIA angustioribus quam naturalis potentiæ illius cognitio , TERMINIS coerceatur ?* Potentiæ Dei NATURALIS termini immensi & adæquati sunt productio sive generatio æterna Filii Dei immensi , Spiritusque S. ex utroque processio æterna , cum eorum æternis , immensis atque perfectissimis secum de se contemplationibus atque deliciis ; coram quibus necessitas idearum rerum quarumvis possibilium , non tantum tenues evanescit in auras , sed & plane nulla est , indigna quoque planissime quæ dicatur NECESSARIUM potentiæ ac di-

N

vi-

(a) Sup. Part. II. (b) Mantiss. pag. 133.

vinæ intelligentiæ, five cognitionis scientiæve OBJECTUM, sine quo illa intelligentia atque potentia vel nihil essent, vel essent imperfectæ ac deficientes, & Deo non dignæ: quæ non semel, (cogente ita Cl. Opponente) dicta, si vel semel ille recte observasset, non tam de mearum responsionum quam de suarum Objectionum repetitione conquerendi ansam reperiret; neque peteret, *qua fronte sibi opponi queant potentia Dei, & rerum possibilium ideæ?* Hac fronte sibi opponi queunt: *Potentia Dei naturalis* solo cum Deo Patre, Filio & Spiritu S. una est necessaria, perfectissima, perfectissime exercita, soli Deo æternùm sufficiens, solo eo contenta. *Rerum possibilium ideæ* coram ea potentia nullæ sunt: voluntarie & ex mero placito ab ea excitatæ, oblectamentum (præ naturalibus & Deo essentialibus) pusillum sunt, dignum tamen voluntate ejus cui placuit illud qualecunque sit, ita esse sicut est.

VIII. In §. VI. contendit D. Pungele-
rus Viros illos doctissimos iisdem vel simili-
bus premere difficultatibus, quibus ipse-
met oppressus est. His difficultatibus quan-
tum ad substantiam abunde satisfeci quate-
nus me respiciunt: sunt enim ex ordinario
suo effugio depromptæ. Verùm quia mo-
di,

di, quibus eas proponit, nonnullorum mentes obtundere possent, operæ pretium erit ad ista aliquid dicere specialius. Verba ejus hæc sunt. (a) *Ut concludamus, quod si nonnulla videatur etiam hic superesse difficultas, eadem contrariam sententiam premit. Si enim Deus POTUIT formare ideas, hocque Deo NATURALE est; an nescivit se tales posse formare quales formavit. Si scivit, ergo habuit ideas idearum possibilium, v. g. idea Angeli.* Respondeo: Dei potentia, quatenus Deo essentialis & necessaria, ad Deum ipsum relata est, & Deo quâ talis sufficit: ipsiusque de se scientia naturalis & necessaria, eâdem potentiæ internæ ac necessariæ conscientia contenta est. Potentia ad externa relata, ejusque de ea in Deo conscientia, sive cognitio, non infert necessario terminorum sive objectorum specialium, ad quæ ferri possit, repræsentationem formalem & actualem, neque adeo & cognitionem talem, ac multo minus essentialem necessariamque ipsi Deo. hoc est: Deus quo ipso cognoscit se posse ad extra ferri, non hoc ipso cognoscit idealia objecta specialia, nedum ea cognoscat cognitione necessaria & naturali, quâ se, Patrem, Filium & Spiritum Sanctum cognoscit. Scit se ita po-

N 2

ten-

(a) Mantiss. pag. 135.

tentem esse, ut si se extra se suamve essen-
 tiam repræsentare velit, possit ad se suas-
 que perfectiones repræsentandas excogitare
 quicquid tunc lubuerit: at hoc ipso id non
 excogitat: & ubi id ei excogitare placet,
 factoque ipso ubi id excogitat, atque adeo
 & novit, id non novit eadem necessitate &
 naturali cognitione qua se ipsum & sua es-
 sentialia scit atque cognoscit: Scit enim
 novitque semper se potuisse vel plane ab-
 stinere ab isto exercitio, vel ei dare locum
 quando & quomodo id placebit velle. Ita-
 que hæc consequentia Cl. Opponentis: *Si*
scivit, ergo habuit ideas idearum possibilium,
 plane nulla est, sicut & ejus specialior re-
 petitio vel applicatio quam subjungit: *Vo-*
lens ergo (Deus) formare ideam Angeli (ad-
de sis plantæ, animalis &c.) formare eam
(vel eas) debuit secundum ideam ideæ Ange-
li, (plantæ, animalis &c.) quæ (idea ideæ)
decretum illud (illam voluntatem, illud pla-
citum) præcessit. Respondeo: plane hæc non
 ita esse. Deus volens aut paratus, ut sic di-
 cam, formare ideam angeli, plantæ, ani-
 malis, non concipiendus est quasi diceret;
 volo formare ideam angeli, plantæque &
 animalis: sed; volo repræsentari & vivo,
 & umbratili, & multifario quantum ad has,
 illas, alias perfectiones proprietatesve meas:

Et

Et hoc ipso excogitavit & repræsentavit ipsi Sapientia sua has, illas, alias ideas: vel, si mavis, hoc ipso, ejus cogitatio, prius se sola sibi sufficiens & perfecta, excogitavit quæ prius in ea non erant necessario; sed quæ demum finxit ipsa, & apparere sibi fecit idealiter.

IX. Addit idem: *Vel an forte bruto modo decrevit formare ideas, quas se formare posse ignoravit? Si hoc, age, exponas mihi causam cur præter intentionem formata sit idea Angeli, & non alius rei?* Respondeo. Hæc omnia tum absurda, tum minime consequentia, & res & verba, (*bruto modo, præter intentionem, ignorare,*) ista, inquam omnia, adducit in instantiam Cl. Vir ut tenebras materiæ offundat. Non ignoravit Deus (uti modo diximus) potentiam suam ad excogitandum ea per quæ repræsentaretur si velit extra se repræsentari: at *ignoravit* (si quidem velis hac voce abuti) hæc esse sibi necessaria, sibi necessario inesse: ignoravit, non novit, non vidit ea in essentia sua veluti partes necessarias æternasque includi; ignoravit, non vidit id quod nondum statuerat, & cujus esse objectivum ab ejus statuto pendere debebat. Certe si Deus ignorare sit dicendus quædam quia non placuit illi ea statuere, dicas licet, eum igno-

rare quod D. Opponens ante annos centum in vivis fuerit, quod sit nunc & idem Romanorum Imperator, atque similia. Præterea, absolutissime falsa est & nec legitima quovis modo instantia illa quam veluti ex nostra sententia urget, Deum scilicet *præter intentionem* ideas formare. Quæ libere facit & excogitat Deus, ea non sine intentione facit; intendit enim se suasque perfectiones arbitrario illo modo depingere. At *brutus est*, urges, ille *modus* si non *præcessit* idea cognita. Imo, inquam, si non præcessit causa intelligens: quæ vero causa cum vult primum sui repræsentationes excogitare, eo ipso quod est intelligens, sapientiaque ipsissima, impossibile est omnino quin hîc agat ac se gerat sapienter & intelligenter, atque adeo quin quæcunque excogitat, ea excogitet, pro sui ipsius indole, hoc est, modo intelligenti, modo sapientissimo, modo, quem *bruti* appellatione non majori cum ratione possis insignire, quam possis cum ratione dicere effectum quodvis modumque id efficiendi, nullas plane causæ suæ consimiles notas, sed omnino contrarias, gerere debere.

Itaque nulla est vel ex omni parte ista instantia quamvis ipsæ ideæ non præexisterunt (quod absurdum esset) suæ formationi,

tioni, cui formationi sufficit coëxstitisse ipsam Sapientiam earum causam forman-tem, eisque, quæ est Sapientia Dei, ante secula præexistentem. Atque eo modo facillime respondetur quæstioni, *cur*, Deo volente, *formata sit idea Angeli, & non alius rei?* Quia voluit Deus vivo modo atque purissimo, nec tamen ipsi essentiali atque necessario, repræsentari: quam autem repræsentationem exhibet idea Angeli, a Deo propter hoc formata: alius ideæ formatio non respondisset intentioni Dei.

Urgebis forsitan, si Deo non fuit in mente primum idea Angeli, aut aliarum rerum quarumcunque; si ne idea quidem generalior sese repræsentandi, qua dicitur carere eum potuisse; unde ergo vel quomodo illi hoc demum in mentem venire potuit? Casu igitur, & veluti *bruto* aliquo aut fatali modo? Verum enim vero si ea *bruto modo* fieri dicenda sunt quæ in Deo quomodo fiant, non comprehendimus vel non concipimus, quodnam, quæso, ex omnibus Dei mysteriis ab iniqua huiusmodi culpatione manebit intemeratum? Nonne sufficit quod sciamus, ideas rerum necessario neque fuisse neque esse in Deo; easdem ex arbitrio in eodem esse? quomodo autem id fiat vel factum sit ut eæ primum illi in mentem ve-

nerint, quid ad hanc nostram quæstionem præcipuam, quæ hujus operis argumentum præbet, interest ut sciamus? Id jam (a) supra memini, nisi fallor, notatum obiter fuisse. Addo ad pleniorē Cl. Pungeleri satisfactionem hæc ipsiusmet verba: (b) *Quomodo ens primum & independens, quod a priori per aliam causam non potest capi, transferre aliquid ex statu & deventus in statum entitatis, lucemque vocare ex tenebris queat; vel simplicissima illa imago quâ Deus se ipsum sibi perfectissime representat, vicem plurium aliarum sine numero idearum* [quæ est Cl. Viri hypothesis hic refutata] *sustinere ac supplere possit, ut plene expediam, scio, a me non expectat æquus & candidus Lector. Æquum postulo, vel ipso naturali jure, quando a Viro docto id postulo quod ipsemet hic, eadem omnino in materia, deque eodem subjecto, a Lectoribus suis requisivit.*

X. Attamen si nonnulla veluti balbutiendo dicere permittor, quibus conceptulum meum imperfectissimum exprimam circa tum idearum tum rerum etiam processionem ab una origine æterna atque increata, faciam id paucis: quæ vero, iterum dico, pro deficientissimis & ad angustum captum creaturæ quæ per modum successi-

vum

(a) Part. II. §. XV. (b) Mantiss. pag. 149.

vum ac temporalem æterna cogitare cogitur accommodatis, accipi postulo.

1. Concipio primo, Deum P A T R E M perfectissimum ut radicaliter à se subsistentem & intelligentem, principium vivens, agens in se, suosque actus in se recipiens atque percipiens.

2. Hic noscens se esse, se intelligere atque subsistere a se, contemplatur se ipsum qualis est, formatque in se imaginem sui, quam reflexo (ut ita dicam) modo considerans, invenit dignam cui Omnipotens largiatur subsistentiam suæ similem, hoc est cui det ut sit & ipsa perfectissimum principium subsistens, vivens, intelligens, habens in se proprium agere, percipere & recipere. Hic est F I L I U S D E I, a Patre ab æterno genitus, Patrique adeo coæterna & perfectissime coæqualis persona.

3. In eo se Pater deinceps considerat atque contemplatur, in eo immensum delectatur unigenito dilectoquo Nato. Filius reciproce in paternam originem refluens, in Patre suas haurit luces, suas in eo reciproce sumit delicias amore immenso. Hic luminosus ac deliciosus Amor mutuus tantopere utrisque placet, eosque, ut sic dicam, allicit, ut dignissimum inveniant cui & subsistentiam, similem illi quam possident,

etiam largiantur : & hoc ipso procedit ab illis personalis Amor, sive persona SPIRITUS SANCTI, qui & ipse, sicut & Pater & Filius, est principium perfectissimum subsistens, vivens, intelligens, habens in se proprium agere, propriumque pati atque recipere.

4. Hic Spiritus recipiens in intellectu divinas Patris Filiique perfectiones, actus suos erga illas exercet, h. e. scrutatur profunda Dei Patris ac Filii, eorum actus, fluxus ac refluxus, attributa divinitatis profundissima, proprietates ac virtutes infinitas, innumeras, multiplices, quæ omnia cum sui-
met ipsius repræsentatione ille divine repræsentata offert Deo Patri ac Filio veluti in speculo contemplanda, ut & in illis se & sua intuentes, æterno ac se digno oblectamento in his oblectentur.

Hoc divinitatis, suarumque proprietatum, & diversarum inter se combinationum sive contemplationum speculum, dicitur SAPIENTIA DEI, de qua a nonnullis quæsitum est, an & ipsi data sit a Deo Patre, Filio & Spiritu S. subsistentia aliqua, sive quidam existendi modus, cum hypostasibus SS. Trinitatis habens aliquam similitudinem, vel analogiam, modo quodam suo, sibi speciali, & ab aliis etiam Dei
at-

attributis per modum soli Deo notum distincto. qua in re curiositati ac inquisitioni activæ nostræ limites sistendos esse clarum est, donec Deus profunda sua ipsemet manifestaverit mentibus ab omni peccati labe proprioque amore purificatis : & de hac quidem mentis purificatione nunc nobis laborandum est, relictis Deo iis quæ sua arcana sunt, & quæ reservata sunt amantibus eum. Tauleri, viri sancti & a Deo docti, verba sequentia semper magni feci, & a quilibet magni facienda esse duco : (a) *Nolo, inquit, me defatigare, Deum meum ut ipse (profundius) cognoscam : hoc enim hac in misera vita excedit vires meas : sed me potius ab illo preparari sinam ut totus illius efficiar : & tunc τὸ meum (meam cognitionis portionem, a Deo mihi assignatam) in eo quod illius est (in ejus sapientia,) cum eo quod illius est, absque meo (sine imperfectionis meæ erroneæ commixtione) accipio.*

RESIGNARE ME MEUM EST ; ILLUMINARE, SUUM, solique Deo proprium officium. Sunt tamen inter Sanctos, & quidem omnium maxime simplices atque Deo gratos, nonnulli qui Sapientiam veluti in Patre, saltem primario, considerant; alii in Filio, cui & tribuunt quæ de

(a) Institut. Cap. I.

Sapientia in Salomonis Proverbiis dicuntur: alii vero in Spiritu S. qui Spiritus Sapientiae & in ipsis Scripturis dicitur: sunt & alii qui de eadem Sapientia quasi quæ singularem & ab illis diversum quendam haberet existendi modum, locuti sunt quidem; sed quid tamen proprie conceperint, haud facile determinaveris. Ex his inter antiquiores sunt auctores Librorum Sapientiae & Ecclesiastici: ex recentioribus profundi ac divini scriptores, Boëmius, Pordægius, Leada. Tutus ea in re agit ille qui humili & implicita fide credit illud quod Deus ipse scit de eadem; quique exspectans, nec temere præveniens tempus divinæ visitationis, quo oculis ejus Deus omnia erit ostensurus uti sunt, quæret interim potius secundum ejus consilia atque instinctus regi, quam præmature (quod vetuit Apostolus) altum sapere, & quidem ex curiosæ rationis humanæ impudentiore arrogantia.

5. Ceterum divina illa Sapientia, præterquam quod ipsi Deo divinæve Trinitati repræsentavit suas, mysteriorum suorum, attributorumque & proprietatum essentialium ac naturalium ideas, sive imagines æternas, immutabiles, naturales, necessarias, sufficientes, cum multifariis atque infinitum in modum multiplicibus omnium illarum

rum combinationibus & dispositionibus, quibus Deus in æternum ac sufficienter oblectari possit; excogitare quoque gestiit e mero lubitu imagines quasdam & lineamenta, non *bruto*, sed *SAPIENTISSIMO modo* efficta, in quibus videre erat ectypice infinitisque modis varias Dei perfectiones, in aliis plus, in aliis minus, hoc, illo, alio modo repræsentatas, *ea intentione* ut & in hocce infinitas virtutes divinas repræsentandi tam multiplicibus ac diversis modis genere, caperet Deus delectationem quandam, suis oblectamentis essentialibus veluti adscitam atque accessoriam. Hæc vero est illa tantopere decantatarum hucusque IDEARUM ORIGO atque formatio, quam dicimus Deo ejusque Sapientiæ plane arbitrariam fuisse, potuisse non esse, potuisse etiam fieri aliis diversissimis modis pro Sapientiæ Dei inexhausto excogitandi artificio; quando contra, sustinent alii hanc formationem, imo has ideas esse Deo necessarias, essentielles, esse immutabiles, æternas, & sine quibus Deus, ejus potentia, ejus intelligentia, ejus perfectiones non fuissent id quod sunt; verbo, sine quibus Deus non esset id quod est, sive, non esset Deus. quam vero sententiam, scholarum figmentum esse dicimus, & hætenus mul-

tis dissipavimus, & falsi convicimus.

6. Porro ut ostenderet Deus placere sibi admodum illa Sapientiae suae figmenta, & virtutum suarum multifarias repræsentationes; tum ut daret locum prænobili ac generoso Amori Spiritus sui Sancti, propensi, pro generositatis nobilissimæ charitatis suae indole, ut quaquaversum bona sua seque ipsum etiam effunderet; placuit ipsi Deo, (Patri, Filio & Spiritui S.) ut per Omnipotentiae suae operationem ad extra (ut vocant) ejusve exercitium, daret illis, aut quibusdam ex illis Sapientiae suae figmentis admirandis, *subsistentiam* veram, non qualem tantum ideæ in speculo divinæ Sapientiae habent, quæ solum idealis est; sed realem, quâ extra Sapientiae contemplativum speculum illa e prius non existentibus in se, per potentem Dei vim ac voluntatem fierent res existentes, & in se subsistentes, possidentesque revera in se eas facultates, quæ typice sive picturato figuratoque modo in suis ideis inerant; atque ita fierent vasa in quæ (quod de intelligentibus præcipue dictum sit) generosus Spiritus Dei Amor gestiret infundere sua bona, sua dona, seque ipsum etiam, paraturum magis ibi locum Patri ac Filio. Et hic quidem est scopus, uti & principium ac
pun-

punctum saliens creationis nostri & omnium.

Hæc autem Dei talia efficiendi voluntas libera atque arbitraria, neque ei ullo modo necessaria, ea est quæ DECRETUM CREATIONIS dicitur. Ejusdem vero actualis executio, ipsa est rerum existentium CREATIO, non incommode his verbis describenda, quod scilicet sit actus liberissimus exercitii arbitrarii Omnipotentiae Patris, Filii, & Spiritus Sancti, quo Sapientiae Dei figmenta idealia, extra Deum efficiuntur realia, ut in illis, speciatim in intelligentibus, locus detur multifariis ac multiplicibus effusionibus Spiritus Amoris Dei, qui sua bona, seque ipsum cum Patre & Filio, totaque adeo SS. TRINITATE, cum illis tandem communicet. De quibus vero ut plura dicamus, non postulat nostrum hocce institutum. Plura si quis a me desideret, consulat, si placet, *Oeconomiae Divinae totum Librum primum.*

SECTIO TERTIA.

Iis quæ in tertia MANTISSÆ parte objectantur, satisfaciens.

SUMMARI A.

- I. *Aliam Cl. Opponens aggreditur materiam, locis ubi de ea egi non inspectis.*
- II. *Cur sua adversum me scripserit, conjicitur verisimiliter.*
- III. *Quinque loca, quibus adversatur, e Libris de Eruditione desumpta.*
- IV. V. *Primus, de Libertate; ejusque vindicatio.*
- VI. *Secundus, de prædeterminatione omnium, ejusque malis effectibus.*
- VII. *Locus e Cartesio notatus.*
- VIII. *Refutatur illius defensio à Cl. Pungelero suscepta.*
- IX. *Ut & objectio de nimis viribus homini tributis.*
- X.-XII. *Tertius, quartus & quintus locus, sese integra sui expositione vindicantes.*

R Estat & nonnihil dicendum ad reliqua Cl. Opponentis, quæ partim pagg. 124, 125. partim a pag. 136. ad 142. MANTISSÆ

T I S S Æ suæ reperiuntur. De quibus observabo primò, etsi ea ad hocce argumentum proprie non pertineant, cur tamen huc adduxerit: deinde, loca e libris meis prolata, non bene ab illo inde esse desumpta. Tandem, consequentias malas ex iis male objici a Cl. Opponente, e cujus vero sententia sequuntur non paucae intolerabiles; & alia quædam cum hisce connexa.

I. Quantum ad primum, siquidem argumentum quod Cl. Opponens e meis libris suscepit contra me tractandum, sit *de Ideis rerum possibilium*, quatenus id exhibui Cap. X. Lib. III. COGITATIONUM RAT.; & de eodem obiter quædam in Libris de ERUDITIONE dicta sunt: illud autem quod hoc in ultimo objectionum suarum loco assumit ille, sit *de rerum ipsarum futuri- tione* quantum ad earum eventa & regimen, utrum prædeterminati sint, præcurreantur, influantur a Dei actibus omnes nostri actus; & an hoc cum hominis libertate atque moralibus officiis bene consistat; patet D. Opponentem plane extra susceptam Thesin & extra oleas currere quando sine necessitate, sine ordine, modis etiam haud adeo urbanis, pro conclusione Lectoribus offert novi certaminis materiam. Et licitum quidem ei erat, sicut & cuivis alteri, ea quæ de novo

novo hocce subjecto sentio, quæque a me
 sunt publicata, ad examen suum revocare:
 verum hoc in casu, inspiciendi erant ei tra-
 ctatus ipsimet in quibus rem consulto tracta-
 vi, fundamenta rei & ejus essentielles partes
 exposui, necessarias ex his deduxi conse-
 quentias, difficultates removi, oppositam do-
 ctrinam falsi convici. Is autem est in O E-
 CONOMIA DIVINA *Liber Sextus* totus,
 OECONOMIA PROVIDENTIÆ UNI-
 VERSALIS inscriptus, cum nonnullis Ca-
 pitibus *Primi* atque *Secundi* Oeconomiae
 Libri, *de CREATIONE, deque PECCA-*
TO. Non inspexit hæc Cl. Opponens, quan-
 tum quidem mihi conjicere licet; nam de
 iis nec mentionem fecit, nec inde quic-
 quam vel citatione suppressa, attulit in me-
 dium: sed ex uno duntaxat de ERUDI-
 TIONE tractatu lacinias aliquot imperfe-
 ctas satis male discerpit, quibus objicit ea
 quæ plenissime in Libris OECONOMIÆ
 modo indicatis sunt dissoluta, vel etiam sic
 ibi præventa, ut iis nullus ultra superfit lo-
 cus. His ita se habentibus, vident Lectores
 D. Opponentem, & quotquot eo de argu-
 mento cognoscere voluerint, jure merito
 remitti posse pro omni responso ad Tracta-
 tus modo memoratos, quibus & nonnulla
 e COGITAT. RATION. loca, si lubeat,
 ad-

adjicere poterunt, quæ sunt in margine (a) annotata.

II. Libet tamen aperte dicere ecquid illud sit, unde Cl. Opponens excitari se passus est ad ultimam hancce scripti sui partem ultra primas metas adjiciendam, imo forte & ad totam suam adversus me DISSERTATIONEM conscribendam, mihi que OPPONENDAM. Video non una ratione, Cl. *Pungelerum* sententiæ absolutam quorundam hominum electionem & ceterorum reprobationem statuenti, (quæ immerito a Thomistis, Jansenistis, Reformatis etiam plerisque nimium magni fit,) addictum esse quam maxime: an Supralapsariæ, quæ olim Bezæ, nuper Wittichii fuit, non facile dixerim, licet ea cum principiis suis magis sit congrua. Quotquot autem istam prædestinationem ad vitam & ad mortem defenderunt mordicus, cum à suis adversariis ad incitas non una instantiâ redigerentur, pro ultimo tandem asylo huc se recipiebant, (b) Deum scilicet esse Omnis-
scium, adeoque & ipsi cognitum esse necessario qui & quot salvandi essent, qui & quot

(a) Cogit. Rat. Lib. III. Cap. XIII. in Nota 2. & Cap. XIV. in Notis 5. & 6. (b) Hæc & similia vel inter plebem disseminata, reperiuntur illico in *responsione* ad ingeniosum libellum Belgicum, qui dicitur, *Fur prædestinatus*.

quot damnandi ; & hoc quod scit , certo ita esse eventurum. Quo posito , contendebant omnes difficultates contra doctrinam de absoluta Prædestinatione allatas, nullarum esse virium, imo ne audiendas quidem esse : quia si valerent , adversus Dei Omniscientiam , quæ Deo essentialis est, & universalis est, & falli non potest, pugnarent omnino ejus evertendæ causâ. quod quidem non parvæ impietatis esset. Ecce autem, in illis quæ de *Ideis rerum scripsi*, ostensum venio, Dei Omniscientiam sola Dei de se Patre, Filio, Spiritu S. suisque essentialibus ac naturalibus cognitione necessaria perfectissime & adæquate compleri : rerum *ideas* , multoque magis futurentiones, ad Omniscientiæ divinæ constitutionem & perfectionem essentialem ac necessariam plane non requiri: has posse ab illa nesciri, hoc est , plane non statui nec excogitari ; vel potuisse aliis atque aliis modis statui, sciri, præsciri, vel non &c. Tollitur hoc modo & per consequentias evidentes asylum illud quo sese ultimò recipiebant rigidæ Prædestinationis defensores. Videt id ex eorum numero Cl. Pungele-
rus ; ipsi displicet hoc utcunque exprimi in uno atque altero Librorum meorum de *Deo* , item & de *Eruditione* loco : facit indigna-

dignatio uti id testetur, & forte etiam, ut propterea totam de Ideis doctrinam benigno non cernens oculo, totam DISSERTATIONEM suam in illam conscribat, eique *opponat*. Neque tamen erat cur ita infensus objiceret *mibi* contrarios (a) *Orthodoxos*, (b) *Reformatos* a me reprehensos. Quasi vero nulli sint nunc Spinosistæ, nulli Fatalistæ, nulli Bælii qui his & similibus principiis sua nefanda regentes, a me reprehendi non potuerint! quasi & ante illos non fuerint innumeri scholastici qui hæc ipsa, quæ reprehendi & confutavi, statuerint omnia; vel quasi inter ipsos adhuc Protestantes ac Reformatos innumeri non essent a rigida illa & absoluta Prædestinatione alienissimi, in Germania, in Ecclesiæ Anglicanæ (*) faniori parte, atque ad unum

(a) Mantiss. pag. 138. (b) Ibid. pag. 139.

(*) In hujus rei testimonium videatur Rev. GEORG. BULLI, Theol. D. & Prof. ac haud ita pridem defuncti Episcopi Anglicani, toto Orbe ob insignem in defendenda Orthodoxia adversus Arrianos ac Socinianos peritiam doctrinamque cum non fucata pietate junctam celeberrimi, probatissimique
 SECTIO VII. tota APOLOGIÆ HARMONIÆ suæ, cujus quasi Epitomen hisce verbis inclusit §. 31. pag. 57. A CALVINI (viri licet excellentis ingenii, atque in multis de Reformatione optime meriti) tum disciplina, tum doctrina (qua parte ipse a Melanchthone, aliisque, instaurati purioris Christianismi magistris antiquo-

num omnes qui Augustanæ Confessioni addicti sunt. Grandene adeo malum, horum sententiæ si & ego accedam, eamque propugnem?

III. Quando neglectis locis ubi ex professo rem totam tractavi, placet Cl. Oppo-

*quioribus abierit) prorsus alienos fuisse primos Reformationis nostræ [Anglicanæ] Authores satis constat. Nimirum positis his duabus hypothesebus, 1. Christum etiam eos qui pereunt, vere redemisse; 2. Posse vere in Christum credentes, & per Christum iustificatos, à Fide & Justificatione suâ culpâ penitus deficere, atque æternum perire; (quæ manifesta sunt atque indubitata Ecclesiæ nostræ [Anglicanæ] dogmata) corrui tota Calvinismi, qui dicitur, moles & machina. Et paulo post: Certe per quatuor fere prima secula, de Prædestinatione illa, quam plerique hodie totius Christianismi basin & fundamentum esse existimant, nemo Catholicus somniavit. Optimi illi Christiani, vita & morte sua illustres, & vivebant & moriebantur his freti hypothesebus: 1. Christum esse communem hominum Servatorem; 2. Neminem, cui Evangelium Christi innotuit, posse ad cœlestem beatitudinem pervenire nisi Evangelicis præceptis obtemperet; 3. Sine gratia & Spiritu Christi, præcepta ipsius neutiquam præstari posse; 4. Gratiam Dei salutem hominis non efficere absque cooperante ipsius (hominis) industria; 5. eandem gratiam nemini deesse; 6. Qui per gratiam Dei in statu salutis jam constitutus est, posse ab eodem sua culpa excidere, atque æternum perire: proinde oportere eum qui stat, videre ne cadat. Hanc autem fuisse Christianæ Ecclesiæ in primis seculis universalem constantemque doctrinam, monstravit ad oculum Eruditissimus G. J. Vossius in præclaro illo ac celebri opere *Historiæ Pelagianæ septem Libris* constante, præ omnibus ejus aliis operibus lectu dignissimo.*

ponenti quasdam tantum *lacinias e Libris de Eruditione* excerpere, debuerant ad minimum integrioribus per eum comparere. Apponam hic eas magis integras, & prout in prima Editione legi possunt.

Loca ex illis libris adduxit quinque censuræ suæ subjicienda: Primum, e præfixa *methodo inveniendi Verum*: alterum ex libro *de Erudit. superficiali*: tria reliqua ex libro *de falsa Eruditione*. quæ vero singula æquum est inspicere integra.

IV. 1. *In vera Methodo inveniendi verum*, Part. III. §. XIX. pag. 153, 154. (a) exstat locus quem mutilatum ad se suosque male trahit (b) Cl. Pungelerus, qui tamen locus totus est contra Spinosa & suos si integer exhibeatur. Is sic habet. „ Alii, „ ut SPINOSA cum suis, ex errore negatæ prius libertatis indifferentiæ, & ex „ solius Rationis corruptæ, expulso divino lumine, consultatione, in merum tandem Atheismum devenerunt, maluerunt- „ que a stolido suo FACTO pendere, quam „ a causa intelligente, optima, liberrima; „ cujus libertatem ipsi conantur extinguere argutiolis vix relatione dignis, qualis „ est, v. g. *Ex nihilo nil fieri*: & „ cum „ Deus

(a) Is locus est in Edit. nova §. XX. pag. 109.

(b) Mantiss. pag. 137.

„ Deus dicatur Ens necessarium, necessarium
 „ autem sit non liberum, five nihil
 „ libertatis, ex eo nihilo libertatis liber-
 „ tatem fieri non posse; proinde omnia
 „ esse fatalia. Sed, ne falsum axioma tan-
 „ gam, negamus Deum, (ens cui nulla
 „ deest perfectio, adeoque nec libertas,)
 „ ita esse necessarium ut simul non sit li-
 „ ber atque indifferens, non quidem respec-
 „ ctu naturæ suæ negandæ aut destruen-
 „ dæ, (quod absurdum esset,) sed regen-
 „ dæ, idque tum erga se, contemplando
 „ in se infinitis modis divinarum suarum
 „ perfectionum combinationes varias, &
 „ inter se veluti lusus & triumphos, in
 „ quibus ad lubitum agit, & ex indiffe-
 „ rentia illas diversimode ordinat, ut fu-
 „ sius & clarius alibi (a) explicui; tum ad
 „ illas repræsentandas excitando in con-
 „ ceptu arbitrario ideas rerum quales vo-
 „ luit; tum denique ad producendum ex-
 „ tra se ectypa earum, nempe creaturas,
 „ ad quod etiam erat indifferentissimus:
 „ unde poterat ipsas statuere vel mere brutas,
 „ quarum omnia determinata & determinate
 „ prævisa fuissent; vel liberas, quibus DO-
 „ NARET facultatem regendi se singulas ad
 „ placitum suum, sic, ut ipsemet de earum
 acti-

(a) Oecon. Creation. Cap. XII. & XIII.

„ actibus futuris nihil vellet praevidere, quip-
 „ pe cui sola sui ipsius idea & cognitio perfe-
 „ ctissima ad OMNISCIENTIAM suam
 „ sufficit, & cui indifferens fuit res ideaf-
 „ que nullas, vel alias, in se excitare vel
 „ non excitare, nosse vel non nosse, pro-
 „ ducere aut secus, producere non liberas
 „ aut liberas: quas ultimi generis postquam
 „ CREARE visum est, illae jam regiminis
 „ sui, eis DONATI compotes, justi & in-
 „ just, boni & mali sunt capaces, prout suum
 „ regimen cum divino assimilant, aut ab eo
 „ desciscunt. Et sane miror ullum virum
 „ honestum hanc libertatem, qua creatu-
 „ ra, indeterminata ab alia quacunque re, à
 „ se ipsa solum determinetur, audere nega-
 „ re: namque si libertas non est indifferens
 „ relicta, sed aliunde quam à se determi-
 „ natur, deletur hoc ipso omne jus divi-
 „ num & humanum, omnis notitia prin-
 „ cipiumque omne just, & injust, laudis
 „ & culpae, virtutis & criminis, pietatis,
 „ honestatis etiam & bonorum morum:
 „ quicquid enim agas, parricida sis, scor-
 „ teris, mentiaris, rebellem & perfidum
 „ te geras, sceleraque omnia & flagitia per-
 „ petres, non ipse jam agis; sed pateris a
 „ causa summa in mente impressiones, in-
 „ fluxum & motum, quibus resistere nulli

„ creaturæ est possibile : quæ quidem hor-
 „ ribilia prorsus sunt , & diabolica atque
 „ blasphematoria in Deum & in naturam ,
 „ libertinismi principia.

V. Ex hoc primo loco Cl. *Pungelerus* ea verba tantum decerpfit quæ hic literis (*a*) *Italicis* expressa sunt : cetera suppressit , in quibus tamen inest eorum verborum & vis , & probatio , & responsio ad ea quæ ipsemet objicit quando causatur ; Tale dogma (quod in meis illis verbis continetur) (*b*) *in nominis divini contumeliam creaturas a creatore in quo vivunt , moventur , & sunt , facere independentes.* Id autem esse STULTUM DOGMA , ut sua auctori (*mibi*) verba reddat : arguitque in Poireto , quod (*c*) *hæc & ejus FURFURIS* plura sic ei placeant , ut displiceat quicquid adversatur ; improbet , rejiciat , damnet quicquid non conspirat amice. Certe , ut ab ultimo ordiar responsum , si ea Poireto placeant , adversa displiceant bonis de causis ac rationibus , jure merito facit Poiretus quando vel *furfures* veritatis farinæ lolii Pungelero adeo dilectæ antepo- nit. STULTUM DOGMA Poireto tribue- re , non est sua auctori verba reddere , sed contumeliam facere : nunquam enim *stul- tum*

(*a*) Idem & in aliis locis sequentibus est observan- dum. (*b*) Mantiss. p. 136. (*c*) Ibid. p. 137.

tum dogma ignoto tunc Pungelero, vel eis quibus postea consensit, tribuit Poiretus; sed ita appellavit **FATUM SPINOSISTICUM**, quod sive sequatur e sententia Pungeleri, sive non, est re vera in se, independenter ab illa, *dogma insanum*, vel moderatiorum quorumvis sapientium iudicio. Ceterum illa ipsa verba quæ citavit Cl. Opponens, diluunt suam hanc objectionem, quod assertio mea de *libertate*, creaturas faciat *independentes a Creatore, in quo vivunt, moventur & sunt*; siquidem conceptis verbis dixi *facultatem sese regendi libere, à potentia Creatoris pendere, esse ab illo donatam*: quod sane magna dependentia est. Creat & sustentat Deus libertatem, facit ut libere in ipso *vivamus, libere moveamur, liberi simus*. ecquis præter Omnipotentem opus tam admirabile possit efficere atque conservare? aut quis homunculus Deo Omnipotenti ligare velit manus, eumque ab imbecilli sua ratiuncula ita *facere dependentem*, ut ei non liceat, ei non sit possibile, opus aliquod condere ad sui, entis liberrimi, similitudinem? Nonne hoc ipsum est quod in *Nominis divini contumeliam* ire dicendum est? nonne & illa a me memorata in ultimi loci adducti lineis, incommoda omnia, dicam & blasphema, (a Cl. Opponente ve-

rò omiffa, & quæ tamen ex negatione liberi regiminis aliunde quam a fe determinati fequuntur evidenter,) ipfa etiam vergunt *in contumeliam Nominis divini*? Mirum fane dictu, homines bellulos velle effe ad lubitum fuum nunc dependentes, nunc independentes, fuos ad modulos, & non ad modum ac placitum Dei! Quando Deus eos vult & jubet effe moraliter *dependentes* ab amore fuo, a sanctæ voluntatis fuæ mandatis, a Spiritu & imitatione Christi; illi tunc ab hisce independentes & liberi effe volunt; & pro hujus independentiæ cauffa lepide adferunt infirmitatem naturæ fuæ, cui illa fit impossibilis dependentia: quando vero Deus voluit & fecit eos effe liberos, & ab alia electione ac determinatione quantum ad regimen physice *independentes*; tunc volunt fe effe non liberos, sed dependentes, nec aliter posse, obtendendo, fe creaturas ita impotentes effe, ut vel levissime fe movere aut determinare ex fe, fit eis impossibile. Unde patet quam tectè & quam vafre ex utraque parte sceleribus fujs excusationem obtendere quærat dolosa & corrupta hominis lapsi natura, sese tamen simul & absurdam & iniquam evidenter ostendens.

VI. 2. Locus secundus unde nonnulla de-

desumfit (a) Cl. Opponens, ita se plenius
habet in Libro *de Eruditione superficiali* §.
XXIX. „ Præterea nec quæ sit hominis
„ potentia & impotentia, quid possit & non
„ possit, expendunt [satis Philosophi in
„ *Ethica*:] libertatisque ideam veram ex
„ veriore *Metaphysica* non habentes, aut
„ doctrinâ quadam *de decretis particularibus*
„ & *infallibilibus ad omnes actus cogitatio-*
„ *nesque etiam sese extendentibus*, (qualia
„ somnia ipsemet CARTESIUS in *Ethi-*
„ *cam suam introduxit*) vim præceptorum &
„ *animorum ad virtutem frangunt*: aut ve-
ro —. Testor omnium hominum conscien-
tiam, an non ejus claro ac certo judicio ita
res se habeat, ut quisquis arbitratur omnes
suas actiones, omnes cogitationes earumque
propensiones & determinationes esse sin-
gulas decretis infallibilibus a Deo determi-
natas, is quantum quidem ad præterita, u-
bi male egit, ab exprobratione conscientiae
& a debita poenitentia per hanc persuasio-
nem avertatur; & quantum ad futura, an
non per eandem persuasionem impediatur
quominus propensionibus suis corruptis vim
inferat, & quominus sese omni conten-
tione animi ac vigilantia excitet ad virtu-
tem ac sanctitatem vitæ amplectendam?

O 3

Cen-

(a) Mantiff. pag. 137.

Centies a multis audiui hac in re & negligentia suâ, & culpis etiam commissis, excusationes obtendi e decretis, contra quæ decreta ire non potuerint neque possint: fateorque id ipsum mihi in prima evenisse adolescentia quando primùm succo periculosa hujus doctrinæ imbuerer, ut post male acta, conscientia meâ vivide me reprehendenti, ac diutius inquietanti, tandem hæc & similia ejus ad silentium reducendæ causa objicerem: „ Tamen hæc fuerunt prævisa, hæc decreta infallibiliter, „ nec potuerunt aliter evenire; quid te a „ deo torques? “ Et licet gratia Dei non permitteret, ut plane taceret vox conscientia, enervabatur tamen ea identidem per istiusmodi perniciofa cogitata, subinde ab inimico ex hacce doctrina ingesta: neque credo ullos eorum qui hæc fovent de decretis circa omnia opiniones, si verum dicere velint, à perniciosis hisce suggestionibus & excusationibus esse revera immunes.

VII. LOCUS CARTESII perniciosus ad quem hic respexi, habetur ita in Epistola X. Tom. I. *Deus antequam nos in hunc Orbem mitteret, exacte noverat* (necessario, necessitate suâ Omniscientia, imo & essentia, secundum D. Pungelerum,) *quales essent*

sent futura voluntatis nostrae propensiones omnes; illas enim nobis ipse indidit [an & ad mala etiam, & individuas atque actuales?] cetera etiam extra nos ita disposuit, ut hac & illa objecta se sensibus nostris hoc & illo tempore objicerent, quorum occasione scivit fore ut liberum arbitrium nostrum nos ad hoc vel illud determinaret: (egregiam fane libertatem, quæ erga extremorum alterum exerceri non potest quin Dei omniscientiam & objectorum omnium catenationem ab illo dispositam evertat!) Id ergo, (pergit) sic voluit Deus; (nota, illic agi de mali sive peccati patratione;) sed tamen, (addit) noluit nos ad id cogere. Scilicet, noluit ut id, quod ipsemet disposuit & fecit, perciperemus veluti violentum quid; & propter hanc perceptionem non violentam quantum ad sensum, sumus LIBERI, atque ita res & eventa quæ mala dicuntur, si non se habeant aliter quam eveniunt, nos ejus in culpa sumus, quia scilicet hoc modo liberi. Quæ vero & quantæ tenebræ!

VIII. Et tamen talia barbara Cl. Oppo-
nenti ita placent, ut dicat, (a) *Hanc [doctrinam] negare neminem posse, quin simul neget creaturæ a Deo dependentiam, & homini ea tribuat quæ soli Deo conveniunt: sicque*

Q 4

actum

(a) Mantiss. pag. 137.

actum Dei & activitatem creaturarum confundi tam certum est, quam quod certissimum. Imo sane, tam falsum quam quod falsissimum: **ACTUS DEI** est, ad lubitum creaturam creare cui donet libertatem sese inter objecta realia, a Deo creata & donata, ita regendi, ut hæc aut illa oblata pro placito admittat vel non admittat. **ACTUS CREATURÆ** est, ut per libertatem, quam a Deo creatam & conservatam accipit, sic se regat inter objecta ipsi a Deo oblata, ut non quidem illorum & effectuum suorum realitatem in se efficiat, sed oblatam a Deo, libere admittat vel non. Hoccine est *actus Dei* atque *creaturæ confundere* uti objicitur? An ergo Deo convenit libertas ab alio creata, libertas conservata, libertas cujus *actio* sit objectorum ipsi ab alio donatorum realitates & effecta non efficere, sed admittere vel non admittere? An *creaturæ* convenit ea libertas quæ a se sit, & non ab alio; libertas cui & res & objecta ponere fuerit indifferens; libertas quæ objecta libera ex placito posuerit, a quibus expectaret ut sibi libere responderent quo se se deinceps objecta sua beando oblectaret? Hæc est illa confusio quæ *tam certa est D. PUNGELERO* quam quod *certissimum*, qua ille nixus, prædicit **POI-**

RETO, imo jubet, eum *scire*, (a) *tanto magis displicituram Orthodoxis quibuscunque suam* DE NON NATURALIBUS DEORERUM POSSIBILITATEM IDEIS SENTENTIAM, *quanto diligentius hos illi colores* [de libertate, an de aliis argumentis superius vindicatis?] *induxit*. Si ex præteritis de futuro aliquantum judicare licet, vatem sane possit facile fallere haruspicium suum, vel ipsomet teste, qui non semel in superioribus fassus est magnos Viros, nec paucos, sententiæ meæ de ideis dudum accessisse, (b) *Poiretum sibi gratulari de communi fere Doctiss. Virorum applausu potuisse, atque adsurgentem sibi vidisse, non quidem totius Phœbi chorum, magnam tamen ejus partem*. An ergo illi propterea vel desierunt esse, vel fuerunt minus orthodoxi? Non facile mihi persuaserim Cl. PUNGELERUM eo velle abuti Theologorum nonnullorum maligno artificio, qui ut tenaciorum pertinaciam qua adhærent opinionibus quibusdam sibi adoptatis, defendant, solent sententiis ad Christianismi & substantiam minime pertinentibus, & mere Philosophicis, qualis est illa *de idearum natura*, ostendere ORTHODOXIAM veluti desperatæ causæ effugium ultimum, & tamen

O 5

effi-

(a) Mantiff. pag. 138. (b) Diff. Opp. pag. 67.

efficacissimum erga illos qui hacce larva ter-
 reri se patiuntur, & a Theologorum sua-
 rum partium tribunali respectant sententiam
 unde suus pendeat inter suos honor, vel sua
 fortuna. Quicquid sit, hisce moveatur quis-
 quis iis moveri voluerit: ea ego semper feci
 nihili, & porro faciam, non minus quam
 repetitam & hoc etiam in loco Cl. Oppo-
 nentis ad asylum ordinarium (a) de *Omni-
 scientia* provocationem, cum addita hac as-
 sertione sua, quod quicquid alii de dura il-
 la (ne pejus dicam) decretorum infallibi-
 lium circa actus quosvis liberos doctrina ju-
 dicent; ille potius, cum his qui secum fa-
 ciunt, *de ea sibi impense gratulabitur.*

IX. Neque magis moveor altero hoc
 suo sequenti objectato: nempe, sententiam
 quidem meam *longissime a SPINOSISMO*
recedere; (b) sed eandem tamen ad eos pro-
pius accedere qui nimium extollunt humani ar-
bitrii idolum; viribus suis litant; vaticinia in
conjecturas convertunt; Deum ipsum expecta-
tione suspendunt; & nesciunt quem manuum
suarum opera sint habitura exitum ac even-
tum, a creaturis suis dependentem faciunt.
 Miror sane tot istiusmodi objectiones at-
 que difficultates a Cl. PUNGELERO co-
 ram omnibus mihi posse moveri, & tamen
 ab

(a) Mantiss. pag. 138. (b) Mantiss. pag. 139.

ab eo diffimulari me illis universis, nec non cordatioribus quibus eæ molestiam movebant, jam toto tractatu, qui est *Liber Sextus* (a) *Oeconomiae divinae*, agitque de *Providentia Dei universali*, dudum satisfacisse, imo & nonnulla de hisce in *Libris Cogitationum* (b) interspersisse, quæ tollendis istis difficultatibus sufficiant. Sed hoc ipsi non contigit soli. Video enim doctos non unos, calumniis vel irrisionibus adversariorum meorum circumventos, abstinuisse se ab inspiciendis vel legendis iis, in quibus tamen invenire potuissent solutiones difficultatum de quibus postea & diu & vel usque adhuc, ipsimet inter sese incertum in modum digladiati sunt, quemadmodum factum est in controversiis a celebri illo Atheorum & Manichæorum similiumque Dei inimicorum patrono BÆLIO, de *Origine mali*, deque *Dei bonitate, sapientia, justitia* &c. eo in subjecto excitatis; ubi duriores ac ultimos profani hominis nullus eorum recte dissolvit nodos, ne excepto quidem erudito illo auctore qui haud ita diu sub THEODICÆI nomine prodiit in publicum: quippe

(a) *Speciatim in ejus Capp. IV. ad X.* (b) *Vid. Lib. III. Cap. XIII. §. 16. in notis. Cap. XIV. §. 8. & 9. in notis. Cap. XV. §. 4. in notis. Cap. XIX. §. 3. 4. in notis.*

pe cujus principia cum de negata vel non agnita *libertate indifferentiæ positivæ*, tum de *præstabiliâ omnium harmonia*, nihil aliud conficere mihi videntur, quam ut ex iis concludatur, omnia & singula quæcunque eveniunt, ipsos etiam *spontaneitatis* actus, esse solum evolutiones nobis inevitabiles eorum omnium quæ jam antea præparata & revera inclusa erant in seminibus vel centris, ut sic dicam, à Deo ita creatis: quo ipso autem omnes objectæ difficultates dissolvendæ mihi simul redire videntur; quando tamen istæ, & quæ huc spectant aliæ ceteræ, partim præventæ sunt partim dissipatæ dudum ac antequam de his disputarent, in Libris modo memoratis Oeconomix divinæ; quos revera debuisset inspicere noster D. Pungelerus antequam adversus me scriberet, ac talia mihi, uti hic loci facit, objiceret securius quasi nodos a me minime dissolvendos quos tamen diu ante dissolveram. Ast qua ille confidentia hæc obiter sine ulla probatione movet; eadem ego illum atque quosvis quibus de hisce judicium ferre lubebit, ad loca ubi responsiones meæ dudum sunt expositæ, cum venia sua remitto. Si qui vero difficultates movere quidem & objicere gestiant; responsiones autem ad eas nolint audire: nec ipsi-

ipsimet audiri merentur : merentur tamen paucis audire, doctrinam suam, quâ omnes mentis voluntatisque determinationes a Deo pendere ac poni volunt, nihil efficere minus, quam Deum omnis peccati auctorem & reum facere; S. Scripturam, quæ cœlum & terram testatur, nobis esse liberum eligere inter vitam & mortem, mendacii arguere; omnes Dei nobiscum agendi, hortandi, conquerendi &c. modos, reddere hypocriticos, falsos & absurdos; conscientiaæ propriæ testimonio contraire; potentiam Dei ad faciendum creaturam ad imaginem suam quantum ad libertatem, limitare, negare; & ut verbo uno omnia dicam, omnem Religionem uno ictu funditus delere atque extinguere. quæ omnia, pluraque alia istiusmodi plenius in libro modo memorato, Cap. XI. a me sunt demonstrata.

X. 3. Venio ad tertium quem in *Mantissa* (a) ex Libris de *Eruditione* locum adduxit Cl. Pungelerus. Is ita est : „ (b) In „ *Metaphysicis* — falsa statim est doctrina „ de *transcendentalibus*, de *idearum æterni-* „ *tate*, deque *veritatibus idearum æternis &* „ *immutabilibus*, de earum *necessitate ad Dei* „ *Omniscientiam constituendam*, ex quibus

O 7

„ STUL-

(a) Pag. 124. & 136. &c. (b) De Erud. falsa. §. XXIV. p. 242. Edit. primæ.

„ STULTUM DOGMA *de fato vel de ne-*
 „ *cessitate rerum fatali*, de libertatis vel ne-
 „ gatione, vel in dubium revocatione, de-
 „ que *feris & absurdis* quibusdam omnium
 „ rerum & regularum decretis; nec decretis
 „ modo, sed & ad quævis concursibus præ-
 „ viis simultaneisque, & nescio quot mon-
 „ stris, quibus Deus & natura, opera item
 „ naturæ & gratiæ, activitasque creaturarum
 „ & actus Dei, confunduntur, obtenebran-
 „ tur, negantur. Nemo non videt ista op-
 „ poni Philosophis Metaphysicis quales sunt
 „ Scholastici Thomistæ atque his similes:
 „ FATUM dici quidem ex eorum positis se-
 „ qui, quod tamen FATUM, quale est Stoï-
 „ cum vel Spinosisticum, merito STU-
 „ LUM vel insanum omnibus habitum, five
 „ hinc sequatur five non, merito potuit sui
 „ solius respectu a me dici STULTUM sine
 „ ullius hominis contumelia. Noster, ut su-
 „ perius vidimus, hoc sibi suæve sententiæ
 „ dictum putat: atque adeo, fatis est ei se-
 „ quentia refutationis ergo objicere: (a) *Hæc*
 „ *(inquit) & id genus plura EJUSDEM FA-*
 „ *RINÆ, recitasse, fere quoque est refutasse.*
 „ Solidissimæ refutationi thrasonicæ acquies-
 „ cat qui talibus capitur.

XI. 4. Citavit & quartum locum D. Op-
 po-

(a) Mantiss. pag. 125. & seq.

ponens ex Libro eodem, qui vero altera a præcedente pagella sequitur: (a) Eum exponam hic plenius, quia & difficultatibus solvendis satisfacit; & brevibus rem totam simul conspiciendam oculis subjicit.

„ Deus, omnium consensu, est ens perfectissimum: Ergo est sibi se solo sufficientissimus: nam si sibi non sufficeret ex se solo, certe in se & ex se deficeret: quod est contra definitionem agnitam. Si sibi se solo sufficit, igitur nullius rei idea, præter ideam sui ipsius, est ei necessaria ad sui perfectionem. Ergo idearum veritatumque de illis necessitas, æternitas & immutabilitas absolutæ, falsæ sunt; suntque ideæ non nisi ex arbitrio & statuto Dei, a quo arbitrio abstinere potuisset, vel aliter de eo ideisque disponere is, qui se solo contentus est ac perfectissimus. Igitur ad perfectionem Omniscientiæ Dei non requiritur nisi sola cognitio sui ipsius, qui omne perfectissimum est: non autem cognitio aliarum rerum aut idearum, quæ absolute nihil sunt, arbitrario aliquid sunt, & imperfectæ sunt; quæque non cognitionis absolutæ & perfectissimæ, sed cognitionis arbitrariæ Dei objecta sunt, pit-
„ ctu-

(a) De Erud. fals. §. XXV. Vid. sup. Sect. I. §. VII.

„ cturas suas plures, pauciores, videre aut
 „ effigiare gestientis, & cum illis ludere
 „ volentis: quæ objecta ut ut se habeant,
 „ plurave sint an pauciora, cognitionem
 „ arbitrariam, quia arbitraria est, imper-
 „ fectionis arguere non possunt. Hæc Dei
 „ cognitio arbitraria si nulla volet cognos-
 „ cere, non ideo imperfectionis Deum ar-
 „ guit: contrà, perfectionis: nam nec
 „ Deum ipsum respicit seu pro objecto ha-
 „ bet; & verò potius sic patet Deum ce-
 „ teris non egere, eisque carere posse. quod
 „ si ille plura velit, cognoscet & plura, &
 „ quæcunque volet: indeque sequetur,
 „ Deum sibi sufficientem sic esse, ut eis
 „ quæ volet esse & cognosci, sufficiat eo-
 „ modo ponendis quemadmodum volet.
 „ Si autem placeat ei nosse creaturam li-
 „ beram, cui donet facultatem se ipsam
 „ ex proprio, ipsique donato arbitrio re-
 „ gendi, tunc sequitur *evidenter*, eum [ho-
 „ minem] *repugnantia inter se proferre qui*
 „ *statuerit ejusmodi creatura libera omnes a-*
 „ *ctus regimenque totum præsciri, decerni,*
 „ *agi, præcurri & influi physice à Deo, uti*
 „ *loquuntur. Unde omnia ista barbara FA-*
 „ *TA atque fictitia de omnibus decreta in fu-*
 „ *num abeunt: aut vero ostendendum est,*
 „ *impossibile esse Deo se ipsum per creaturæ*

„ constitutionem repræsentare qua is est ens li-
 „ berum & activum : quod non facient qui
 „ ejus omnipotentiam negare , ac omne
 „ jus & fas , (in libertate fundatum) de-
 „ lere non tentabunt. Ex hoc loco ea so-
 „ la (ceteris omiſſis) descripsit Pungelerus quæ
 „ literis Italicis hîc sunt expreſſa , ad quæ ve-
 „ ro eam adponit ſive objectionem , ſive
 „ cenſuram , quæ cum primo ſuprà loco com-
 „ munis eſt , Scilicet : (a) *Hæc , & ejus fur-*
 „ *furis plura , ſic Poireto placent , ut diſpliceat*
 „ *quicquid adverſatur : &c.* Hanc totam Pun-
 „ geleri inanem murmurationem cum noſtra
 „ animadverſione (b) modo recenſuimus.

XII. §. Reſtat locus quintus ab eo e Li-
 bro *de Eruditione falſa* §. L. (in nova Edit.
 §. LI.) prolatus. Dixerat CARTESIUS
 in diſcurſu de Methodo , *Veterum Ethnico-*
 „ *rum moralia ſcripta , palatiis ſuperbis admo-*
 „ *dum & magnificis , ſed ARENÆ tantum aut*
 „ *COENO inædificatis , eſſe comparanda.* Hæc
 „ verba poſtquam e *Carteſio* deſcripſiſſem , ad
 „ eadem alludens poſt tres pagellas , ſimileque
 „ de ejus *Ethica* judicium fieri poſſe dicens ,
 „ addidi : „ *ARENA eſt vel cœnum* illud quod
 „ „ pacificandis animis noſtris adfert (CAR-
 „ „ TESIUS) de Deo voluntatis noſtræ pro-
 „ „ penſiones omnes non prævidente modo ,
 „ „ ſed

(a) Mantiff. p. 137. (b) Sup. §. V.

„ sed & eas nobis infundente : quod & F A-
 „ TUM Spinosianum redolet , tum vero
 „ ANIMUM AD VIRTUTEM obtundit ;
 „ atque vitiis quibuscunque defendendis ,
 „ pœnitentiæque excutiendæ potius inser-
 „ vit , quam ut virtutem promoveat. Id ,
 „ quia perniciosum puto , a radice refecui
 „ aliis locis ; (videl. *in Cog. Rat. Lib. III.*
Cap. XIV. Not. 6. & in Libris I. II. & VI.
Oeconomiae divinae.) Noster sola verba *ani-*
um ad virtutem obtundit , item A R E N A
 & C O E N U M , hinc excerpfit , quæ inse-
 ruit censuræ suæ in *secundum* locum , supe-
 rius notatum , (a) & ab ejus exceptionibus
 vindicatum , ubi etiam *Cartesii* de Deo no-
 bis propensiones infundente locum propo-
 suimus & notavimus totum , cum absurdis
 & periculosis ejus consequentiis.

(a) Supr. §. VI.

SECTIO QUARTA.

CONCLUSIO CONCLUSIONI Cl. Op-
ponentis respondens.

S U M M A R I A.

I. *Ad protestationem de consequentiis alteri*
non imputandis.

II.

II. *Ad Annexum Dissertationis, de Ratione non fallibili.*

III. *Refellitur illud, demonstrando Rationis depravationem.*

IV. *Quæ illa sit evitanda, in Sacris maxime.*

V. *Rationis jactatæ infallibilis, insania in Sacris stupenda.*

VI. *Cui opponuntur solidiora & veriora.*

VII. *De SS. Trinitatis vestigiis in homine existentibus.*

VIII. *De fructibus qui e hæcenus disputatis circa ideas, emergunt, aut secus.*

IX. *De errantium tolerantia: posse bonas mentes per accidens interdum ex errore proficere.*

X. *Optandum tamen ab erroribus dedoceri quosvis per legitima media.*

I. **P**RO conclusione operis, invidiam animi malevoli deprecatur Cl. Pungelerus, (a) ut ne scilicet credam mihi ab illo ea imputari quæ alioqui e verbis meis per consequentiam necessariam deducta sunt: se benignius malle de aliorum sententia sentire: & quamvis moneat nimiam de hominis viribus præsumptionem vel a me ipso videri subolsactam in iis quæ scripsi, malle se tamen

(a) Mantiff. pag. 140.

men e *veritatibus* huic errori adversantibus, quas sæpius in operibus meis agnovi, de me *sperare meliora*, prout jubet *charitatis regula*. Benevolum ea in re animum gratus agnosco, qui eundem erga ipsum etiam præstiturus, declaro, nolle me finistras quæ ex ejus opinionibus legitimo nexu deduxi aut deducere possem conclusiones, ejus animo, in quantum is eas pro suis non agnoscit, imputare.

II. Quas autem e meis putat necessario fluere, speciatim illam *de hominis viribus præsumptionem nimiam*, ex iis minime sequi non solum ostendi sæpius, sed & in Libris III. V. & VI. OECONOMIÆ, in Libello de EDUCATIONE LIBERORUM, imo & passim in Libris de ERUDITIONE, ut & in eorum adversus D. TITUM DEFENSIONE, veritatem oppositam multis demonstravi argumentis. Optarem uti quemadmodum ego de me, sic & de se ipso tam bene probatum ubique dedisset Cl. Pungelerus quantum ab illo errore, à *nimia de viribus hominis præsumptione*, ipse absit: hoc enim si fecisset, planissime non fuisset passus uti inter sui RESPONDENTIS ANNEXA, quæ sub suo præsidio defensa sunt, primum his ipsis verbis conciperetur:

(a) *Scripturæ sacræ divinitas non potest aliunde quam ex RATIONE adstrui: non posset si Ratio FALLIBILIS esset.*

Quæso, quid est *nimia de hominis viribus præsumptio*, si hoc non est? RATIO est, vel ipsismet fatentibus, intellectus hominis; est hominis FACULTAS, & VIS; est præcipua ex VIRIBUS & facultatibus animæ hominis. Ea VIS, ea facultas hominis, dicitur hîc NON FALLIBILIS; & ab ejus unius infallibilitate pendere statuitur certitudo de *Scripturæ sacræ divinitate*. Et hæc inter Christianos, *Christi discipulos*, audiuntur, docentur, defenduntur, laudantur etiam. Profecto si eo pede diu pergant Domini Rationalistæ; non longo sequetur intervallo Pelagianismus, qui jam per Pajonismum humanæ rationis genuinum foetum, in procinctu est, ipseque indissolubili vinculo connexus Socinianismus. Meliora tamen speraverim si candido illi corde, si animo sincero, velint sibi suisque aliis melioribus principiis attendere.

III. Agnoscimus omnes hominis mentem totam, ejusque facultates, a Deo creatas esse optimas quidem, & in elemento lucis atque boni: Sed quæ optima erant & lucida & integerrima, eadem omnia per lap-

lapsus Adami, totam humanam naturam corrumpentem, constat esse collapsa, depravata, vitiata, & ad omne bonum omneque solidum verum omnino inepta, nisi per eum restituantur qui nos prius in luce ac in bono creaverat. Ex his principiis sequitur, (ea si admittant sincero animo Rationalistæ,) Rationis facultatem (a), etsi initio bonam ac lucidam a Deo creatam, esse nunc omnino non tantum *fallibilem*, sed & falsam, sed & ad omne salutare verum omnino ineptam priusquam per Christum restaretur, ac e mortua fiat reviviscens & regeneretur. Quemadmodum enim cordis sive *voluntatis* nostræ constitutio, propensiones & vires, quæ creatæ erant optimæ, ad bonum propensæ atque aptissimæ, imo & eo plenæ, postquam homo lapsus est, ita depravatæ sunt, ut ex illis inclinationes ad bonum, multoque minus actus boni & operationes bonæ, nunquam sequi possint, antequam Deus Reparator denuo per gratiam & operationem Spiritus sui ipsum cor voluntatemque visitet, ac eis inspiret denuo principium & instinctum bonum, bonasque propensiones: ita quoque de facultate *Intel-*

(a) De natura & corruptione facultatis RATIONIS ex professo egi in METHODO INVENIENDI VERUM, Libris de ERUDITIONE præfixa.

tellektus ac R A T I O N I S res se habet eodem in homine. Erat illa facultas, illa si vis Ratio, creata optima, ad verum propensa atque apta, imo & lumine sibi competente etiam donata atque lucida. Ast postquam homo in malum lapsus est, ea ejus Ratio- nis facultas ita est depravata, ejusque lumen admittance fatanicarum tenebrarum, & præsumptionis superbiæque propriæ nocte ita obtenebratum, ne dicam expulsum, vel extinctum, ut ex se nullos illa actus sinceræ veritatis, nullas operationes, ideas, judicia vera, multo minus divina deducere possit; sed absurda & falsa omnia, antequam Deus, omnium Restitutor unus, intellectum denuo per gratiam & operationem Spiritus S. lucisque suæ visitet, ac ei redonet lumen, veras bonasque notiones, bonum verumque regimen sui, suumque propterea continuum auxilium, a quibus ille desciverat.

IV. Quemadmodum autem bonus Dei Spiritus, qui sese cum bonis suis motibus offert hominum cordibus tum per internas tum per externas operationes suas, non debet a nobis admitti examinando eum suosque motus secundum corruptum principium motusque proprios cordis nostri; sed contra, hæc potius æquum est repellere, ab-
ne-

negari, abjici, ut Spiritui Dei ejusque motibus nos ad æterna impellentibus fiat locus in nobis, qui tunc omnis boni principii & operationibus replebimur: ita quoque ut bonus ac luminosus Spiritus Dei, ut ejus lumina sese tum per operationes internas, tum per externa divinarum SCRIPTURARUM instrumenta intellectui nostro offerentia digno debitoque modo excipiantur, neutiquam admitti debent examinando ea secundum *principia* per corruptionem nobis *innata*, perque activitatem operationesque tenebricosas corruptissimæ atque malefanz Facultatis Rationis humanæ, à Satana millies milliesque vitiatæ, & tenebris stultitiæ densissimis gravidatæ; sed contrà, per viam cordis sincerè sese coram Deo humiliantis agnoscenda est & deplo-randa Rationis propriæ insania, corruptio, tenebræ, superba potentia & sapientia propudiosa; intellectusque, veluti ignari ac impotentis infantuli, Deo ejusque Sapientiæ omnino tradendus, ut ille tenebris nostris paulatim dispulsis, lumine suo nos illustret, doceat nos quæcunque ei placet, & quomodo placet, nobisque sermonum suorum in SCRIPTURIS suis sensum aperiat quousque voluerit, & quantum videbit conducere ut ei accepti fiamus per illorum, ad-
ju-

juvante gratiâ suâ, observationem. Qualem cordis & intellectus humiliationem, & ad ejus divina revelanda ac revelata sequenda desiderium sincerum ubi viderit in nobis Deus, ipse per Spiritum suum bonum, perque **SCRIPTURAS** suas, nobis tunc detectas ac revelatas, operabitur modis ita omni creaturæ inimitabilibus in cordis & intellectus nostri intimis, ut vive & vere experiamur atque sciamus id esse unum Dei ipsius opus, **SCRIPTURASQUE** suas esse vere instrumentum potens ac divinum in manibus ejus, & hoc quidem sine ulla **RATIONIS** ideisantis ac ergotisantis consultatione atque industria, haud secus ac sine eadem de Solis lumine convincimur cùm eidem vere expositi sumus. Ipse Jesus Christus sese Vadem stitit ac Sponforem quod si quis sincere velit facere voluntatem Dei, ipsemet doctrinam Dei illi sit detecturus: quod si quis velit esse parvulus, humilis corde, venire ad illum, petere Spiritum bonum & sapientiam, ille sit ei concessurus cognitionem Patris & Filii, ac mysteriorum divinorum.

V. Quorum vero manifestationem, sicut & cognitionem *Scripturarum*, earumque *divinitatis*, tantum abest ut Deus promiserit doctis *Rationalistis*, qui *Rationis* suæ

P

in-

industriâ atque imaginario lumine *infallibili*, quo dicunt *VIDEMUS*, omnia putant se scrutari debere; ut potius (*a*) Christus gratias agat Patri quod hæc illis occulta-verit, & eorum destructurus sit (*b*) sapientiam per alteram illam sapientiam quæ postulat ut (*c*) omnis intellectus sese captivum reddat sub jugo & obedientia filiali Christi. Et quamvis superba illa *Ratio infallibilis* per industriam propriam clarasque suas & distinctas (si diis placet) ideas atque ratiocinationes (quas horribili audacia interdum nominant operationes Spiritus Sancti,) arbitretur se multa de Scripturarum divinitate deque earum sensu sibi detexisse, seque eadem & aliis per argumenta ac ratiocinationes evincentes ostendere posse, atque id ipsum multa garrulitate faciat; sunt tamen hæc omnia nihil aliud quam vanissimæ locutiones, vanæ ideæ, picturæ mortuæ, repræsentationes inanes, quæ nullam habent vim uti ponant vel excitent in nobis vitam & Spiritum Christi; sed potius Spiritum Antichristi, superbiam scilicet, imaginariamque salutis præsumptionem optime consistentem cum amore mundi & rerum quæ in mundo sunt, cum concupis-

(*a*) Matth. 11: 25. & seq. (*b*) 1 Cor. 1: 19.

(*c*) 2 Cor. 10: 5.

scientia carnis atque oculorum, superbaque vita, veluti ad oculum videre est in toto ferme Christianismo ex quo Doctores habere voluit pro desideriiis suis non e Schola humili Spiritus Sancti, sed e Schola mundi, ubi præsist Rationis corruptæ (suo licet iudicio infallibilis) audax prostibulum, sororculas suas, Rationes scilicet singulares auditorum suorum, conantis sibi assimilare per infusionem inanium idearum, ratiocinationum, falsorumque luminum & chimærarum omnis generis quibus ipsa a principe tenebrarum gravidata est atque inebriata: unde in animis Christianorum præter semina fructusque modò memoratos, ingenerentur insuper & enascantur fœcunda principia discordiæ, litium, feralium controversiarum, odiorum, condemnationum mutuarum ad mortem æternam, cædiumque etiam lamentabilium: quæ in dies eo magis crescunt & magis magisque in plures partes abeunt, quo magis unam Scripturam obtendendo, ratiocinantur circa ejus cortices & accessoria docti quivis Rationalistæ, dum interim contemnunt Scripturæ spiritum, scopum medullamque intimam, videlicet, simplicem, infantilem, mitem, humilemque Dei Sapientiam; ad quam vero magis magisque suppressendam vel profligandam

dam non prodiit multis a seculis potentius
 adminiculum quam **P H I L O S O P H I A**
C A R T E S I A N A, satis penitus mihi du-
 dum periculo meo cognita & perspecta,
 cujus ope non modo ideis sterilibus atque
 inanibus, falsisque fabulis innumeris infla-
 tur superba corrupti hominis **R A T I O**; sed
 & eadem **V I R I B U S** suis suæque activitatis
 industriæ innixa, audet se erigere in **J U-**
D I C E M I N F A L L I B I L E M rerum tan-
 tum non omnium, divinarum etiam **S C R I-**
P T U R A R U M, earumque sensus **I N T E R-**
P R E T E M summam; tametsi easdem Scri-
 pturas earumque contenta adeo enervat,
 defœdat, lacerat, in hæreses omnigenas de-
 torquet, in vanitatis, imo & in peccati au-
 xilia immutat, ut ne ipse quidem Dei &
 animarum hostis pejora ex iis moliri potuif-
 set, quemadmodum in Rationalistis non
 paucis videre est, per quos, eorumve prin-
 cipium de Rationis infallibilitate, nihil vi-
 deo cur non tandem expectemus in dies
 præcones novos novi cujusdam Evangelii,
 ab eo quod sancti Dei homines nobis an-
 nuntiaverunt diversissimi, qui adflatu **I N-**
F A L L I B I L I S R A T I O N I S inspirati,
 hæc, hisve similia, suis aperte edicant au-
 ditoribus. „ Annuntiamus vobis novum lu-
 „ men, novum gaudium; quod scilicet
 „ **R A-**

„ R A T I O *hominis* fit lux inextincta, imo
 „ ipsa *Dei lux*, adeoque & I N F A L L I -
 „ B I L I S, quæ (a) *neque decipitur*, — *nec*
 „ *decipit unquam*: quod ea fit Judex & de
 „ D I V I N I T A T E & de sensu sacrarum
 „ S C R I P T U R A R U M, ita ut nihil ad-
 „ mittendum sit pro vero, pro divino, nisi
 „ id quod ea tale esse judicat; quicquid
 „ autem judicat sibi adversari, id pro fal-
 „ so habeatur. Porro, annuntiamus vobis
 „ ex eadem R A T I O N E, quod Dei ef-
 „ sentia & natura partim & necessario si-
 „ milis sit *ideis* ac imaginibus rerum quæ
 „ sunt in coelis & in terra, rerum finita-
 „ rum & corruptibilium, volatilium, qua-
 „ drupedum, serpentium & quarumcun-
 „ que omnium, sine quibus essentialibus
 „ naturalibusque Dei *ideis* ac imaginibus
 „ Ratio falli nescia judicat quod Deus ne-
 „ que Omnipotens esset, neque Omni-
 „ scius, neque adeo Deus. Judicat eadem
 „ infallibilis atque annuntiat vobis, quod
 „ Deus ea necessitate quâ est Deus atque
 „ Omniscius, postquam creaturas creavit,
 „ earumdem omnium eventa particula-
 „ ria, omnes actus vestræ voluntatis ac li-
 „ bertatis futuros quoscunque, non tan-
 „ tum prædeliberaverit, prædeterminave-

(a) Manilius apud D. Cleric. in Logica.

„ rit (a) & decreverit, adeoque sciverit;
 „ sed etiam quod suo tempore quemlibet
 „ actuum vestrorum, quemlibet motuum
 „ vestræ voluntatis vestræque qualiscunque
 „ libertatis, præveniet, præexcitabit, ei-
 „ que influentiam, vim & realitatem non
 „ evertendam dabit, sic ut omnia fiant,
 „ quæ fient, infallibiliter & quemadmo-
 „ dum ab æterno Deum voluisse fieri, e-
 „ jusque Omniscientiæ necessarium & es-
 „ sentiale fuisse, judicat falli nescia Ratio.
 „ Præterea ex eadem Ratione Scripturas
 „ interpretante annuntiamus vobis, quod
 „ Deus prædeterminavit decrevitque lon-
 „ ge maximam vestrum, hominum in-
 „ quam, partem reprobare, atque æter-
 „ næ morti addicere; minimam vero par-
 „ tem eligere salvandam, pro ipsis Chri-
 „ stum mittere, eisque præstare ut salu-
 „ tem accipiant per gratiam aliquam par-
 „ ticularem, ita efficacem & irresistibilem,
 „ ut tum cum ea dabitur, non possit non
 „ sequi effectus volitus, non possint non
 „ converti electi convertendi atque salvan-
 „ di; sine eadem autem, & antequam de-
 „ tur,

(a) Barbaram hanc Scholasticorum doctrinam vide
 brevius ex iisdem assumptam in *Theoph. Galei Philosophia Generali Lib. III. Cap. III. Sect. 2. pag. 447. & seq.*
 Edit. Londin. 1676.

„ tur, id plane impossibile sit. Atque ita
 „ videtis per hæc Rationis infallibilis vel
 „ lumina vel ratiocinia, quanto officio o-
 „ mnes homines teneantur idcirco Deum
 „ amare, eorumque mentes liberæ malas
 „ suas vias immutare; atque id nisi fece-
 „ rint, ob omissionem hujus mutationis eas
 „ maximæ culpæ reas omnino evadere. E-
 „ quidem nonnulli (a) Rationalistæ quæ-
 „ dam hisce ultimis contraria forte RE-
 „ MONSTRABUNT, boni ceteroquin
 „ Rationis humanæ discipuli; verum quia
 „ sunt minora numero capita, alii autem
 „ longe plura, etsi universa pariter & sin-
 „ gula Rationem suam propriam huma-
 „ nam & infallibilem habentia; ipsa tamen
 „ Ratio falli nescia dictat, centum infalli-
 „ biles Rationes humanas decem infallibi-
 „ libus esse præferendas, haud secus ac ea-
 „ dem dictat centum plus quam decem
 „ esse ac valere.

VI. Quin potius a miserationibus Do-
 mini expectemus, ut tandem misertus hu-
 mani generis per eruditos ac sapientes qui e
 Schola Rationis humanæ prodierunt dece-
 pti, mittat animas infantiles, quæ lacte Sa-
 pientiæ Dei per astutiam humanæ ac ser-
 pentinæ Rationis non fraudato, veluti in-

(a) Scil. Remonstrantium plerique.

fantuli modo geniti, lactatæ atque educatæ, nobis illud Davidis reipsa exhibeant: *Ex ore infantium & lactentium perfecisti laudem tuam propter inimicos tuos.* Mittat Dominus animas simplices, quæ nobis id annuntient quod ex ipsa Dei Sapientia didicerunt & audiverunt, veluti olim fecerunt sancti Dei homines, quibuscum uno ore nobis dicant: „Quod vidimus, oculis cordis a Spiritu Dei illuminatis, idem & testamur; & annuntiamus vobis vitam æternam, quæ erat apud Patrem, & quæ apparuit nobis. Et hæc est annuntiatio quam audivimus ab eo: quod Deus lux est, & lux inaccessibleis, quem nemo hominum vidit nec videre potest; atque adeo cujus natura, essentia, perfectio plane non est similis ulli ideæ ac imagini quam humana Ratio formare possit: qui est EL SCHADDAI, Deus sibi sufficiens, nulla re indigens, cujus omnis delectatio & acquiescentia deliciæque essentialiales sunt in uno FILIO ipsius dilecto, Patri sufficientissimo: cujus Sapientiæ cum visum atque placitum fuisset ludere coram eo antequam Mundus esset, & deinde exprimere lusus suos per opera manuum suarum, ex illis operibus placuit unum esse, hominem nempe, quod

ca-

„ capax sui redderet , seque cum eo com-
 „ municaret ac oblectaret modis ex utra-
 „ que parte liberrimis atque infinitis ; i-
 „ ta ut homo inter infinita Dei mirabilia
 „ posset eorum quodvis , uti luberet , per
 „ vices æternas eligere , suasque ita con-
 „ templationes & delicias pro placito & in-
 „ differenter variare in omnem æternita-
 „ tem. Sed postquam ille sua culpa suæ-
 „ que libertatis abusu dorsum obvertit Deo
 „ omnis lucis ac boni fonti , ut se ipsum ,
 „ nullius lucis bonique auctorem contem-
 „ plaretur cum acquiescentia in se volun-
 „ taria ; ita factus est tenebrosus , miser ,
 „ corruptusque cum omnibus facultatibus
 „ intellectus , Rationis , voluntatisque , ut
 „ totus sit mors , malum & tenebræ , ipse
 „ & filii sui , filii iræ , (a) insipientes , in-
 „ fideles , errantes , servientes concupiscen-
 „ tiis & voluptatibus variis , odibiles , &
 „ odientes sese invicem. Verum cum be-
 „ nignitas & philanthropia apparuit Sal-
 „ vatoris , Dei nostri , vita ipsa quæ erat in
 „ Patre iterum apparuit ; & lux venit in
 „ mundum , ut illuminaret omnem homi-
 „ nem volentem a tenebris propriis , a pro-
 „ pensionibus propriæ voluntatis , a sapien-
 „ tia insana fatuæ suæ Rationis , ab imagi-

(a) Tit. 3: 3.

„ nariis suis inventis & ratiocinationibus,
 „ etiam circa iusta & sacra, mediaque qui-
 „ bus se ab errore redimat, converti ad lu-
 „ cem veram, JESUM CHRISTUM, (a)
 „ qui nobis factus est a Patre Sapiaentia,
 „ iustitia, sanctificatio veraque Redemptio
 „ si tradimus nos ei totos docendos, iusti-
 „ ficandos, purificandos, & ab omni fal-
 „ so ac malo redimendos ex toto corde
 „ spontaneo atque liberrimo: vult enim
 „ habere populum liberum neminemque
 „ cogi tum ad bona sua amplectenda, tum
 „ ad mala nostra relinquenda; quæ vero si
 „ quis non relinquit, non potest cum Deo
 „ luminum habere societatem. Quapro-
 „ pter annuntiamus vobis, & testamur,
 „ quod ponamus vobis ante oculos vitam
 „ atque mortem. Eligite igitur vitam ut
 „ vivatis amando Dominum Deum ve-
 „ strum, qui licet vobis plane non indi-
 „ geat, usque adeo tamen generoso ac im-
 „ menso amore vos adamat ut pro vobis
 „ unigenitum in mortem tradiderit, ut per
 „ eum vivatis, quando quidem omnes vult
 „ salvos fieri, neminem perire, juratque
 „ per Sanctum Nomen suum se nolle mor-
 „ tem peccatoris, sed ut peccator conver-
 „ tatur & vivat, & delectetur æternum
 cum

(a) I. Cor. i: 30.

„ cum adorando Deo ac Patre suo , qui
 „ propterea prævidere vult mala homini
 „ pertinaciter vias proprias sequenti immi-
 „ nentia , prævisaque ei prænuntiare , non
 „ ut sciantur & habeantur veluti eventura
 „ infallibiliter , sed potius ut non eveniant
 „ per voluntariam hominis resipiscentiam :
 „ vult , inquam , prævidere Deus ac præ-
 „ dicere hominibus multa sive bona sive
 „ mala ipsis eventura , non ut hæc infalli-
 „ biliter futura putent sive se negligent si-
 „ ve non ; contra : si namque justus , cui
 „ prædixero , inquit Deus , tu vives cer-
 „ tissime , velit securus a via justitiæ vo-
 „ luntatem avertere ; peribit ille omnino :
 „ improbus e contrario cui prædixero mor-
 „ tem certissimam , is si voluntatem a ma-
 „ lo avertat & convertat ad me , vivet pro-
 „ fecto , nec morietur. Eventa hominum ,
 „ quicquid de his fiat , homines , non Deum
 „ ejusque essentiam tangunt. Convertite
 „ igitur vos ad Dominum ex toto corde
 „ vestro , convertite ad illum voluntatem ,
 „ intellectum , cogitationes , libertatem , fa-
 „ cultatesque omnes , ut vivatis & lætemi-
 „ ni omnes in societate , luce amoreque
 „ parentis vestri Optimi Maximi Dei , Pa-
 „ tris , Filii & Spiritus Sancti , quibus sit
 „ honor , amor , oblectatioque æterna se-

„ cum & cum operibus manuum suarum
 „ in omnem æternitatem!

Con dona, quæso, Benigne Lector, hanc digressionem quam mihi extorsit nescio quî ANNEXUM ingratum de RATIONIS INFALLIBILITATE, & quidem quantum ad divina attinet. Ceterum materia illa de Rationis potentia, impotentia, corruptione & restitutione, usuque vero postquam sanata est, ex professo & qua decet ampliori explicatione examinata est & a quibusvis difficultatibus oppositis liberata in *Libris de Eruditione*, eorumque adversus D. TITUM & *Parrhasiana* D. CLERICI DEFENSIONIBUS iisdem subnexis.

VII. Dicerem & aliquid ad *Annexum* XVII. Dn. Respondentis, id si non displiceret D. Præsidi. Annexum tale est: *Quanquam ad hominem formandum tres concurrisse legantur personæ Deitatis, homo tamen non ita conditus est ad Dei unius imaginem, ut ejus Trinitatis in se vestigia circumferat. Si dictum fuisset, illa vestigia SS. Trinitatis nobis quidem inesse, sed ea hoc in imperfecto ac corrupto statu in quo sumus non posse a Ratione sola detegi; opus esse gratiâ ac luce speciali Dei intellectum nostrum illuminantis; nihil fane ibi repreh-*
 hen-

hendendum viderem: at quod ea vestigia nobis non infint, eaque non circumferamus, non tantum temerarium videtur afferere, contrarium reclamantibus doctrina & sanctitate inter SS. Patres conspicuis Augustino, Ambrosio, aliisque; sed & falsi id convinci potest conscientiae nostrae dictamine Scripturis confirmato. Namque si homo factus est ad imaginem SS. Trinitatis, secundum illud ejusdem verbum, *Faciamus hominem ad imaginem NOSTRAM*; si Deus non solum quà Deus, (ut ita loquar) sed qua Pater, quà Filius, & quà Spiritus Sanctus hominem fecit, isque sit eorum effectus; dicine potest, quemlibet horum suum quà talium opus in homine non agnoscere? Si agnoscat Pater suum quà Pater opus in homine, Filius item suum, ut & suum Spiritus S., ergo sunt ea opera, eorumque characteres vel vestigia, (a Patre, Filio & Spiritu S. agnita) sunt inquam ea in homine; adeoque *homo ea vestigia in se circumfert*. Idque eo credibilius est, quod videamus divinas Scripturas hominem hortari ut vel a juventute meminerit magni illius in Deo mysterii ob causam quam Scripturae a *creatione* desumunt & notant. Verba sunt Spiritus Dei, per Salomonem in

Ecclesiaste , Cap. XII. v. 1. , secundum hebraicum textum dicentis : *Et memento CREATORUM TUORUM in diebus juventutis tuae* : quibus verbis ad SS. Trinitatem respici , viri docti dudum animadverterunt.

VIII. Ut hanc tandem concludam Disquisitionem , meique Defensionem , redeo ad Cl. Opponentis *Mantissam* ac ejus conclusionem , qua *fructus* e doctrina sua exurgentes vult ita ostentare , ut (a) hoc ipso simul *redarguatur Poiretus* , tum obtestans an ex nugis istis transcendentalibus quisquam aliquid luminis , *fructus* , *usus* , unquam reportaverit ; tum nimium jactans suam hac quoque parte sententiam. Verum illa Poireti *redargutio* , facienda per eos quos Cl. Opponens mox ostensurus est consequi *fructus* e consideratione Dei *potentia* , *scientia* , *sufficientia* , *bonitatis* , *dependentia* ab eo , est plane extra oleas , & transit ad aliud omnino subiectum. Poiretus enim locutus est , uti verba sua exhibent , de *Metaphysicorum doctrina* quâ nobis proponunt Ens generale , ejusque proprietates *unum* , *verum* , *bonum* , aliaque ejusmodi , tanquam Deo & creaturis univoce competentia ; quæ & falsa esse

(a) Mantiss. pag. 141.

se & inutilia dixitque & dicit etiam omnino. Cur hoc tam directe trahit Pungele-
 rus ad nostrum subjectum, quod non est
 proprie de transcendentalibus? Neque *suam*
 idem *jaçtavit Poiretus sententiam* in loco ad-
 ducto Cogit. Rat. Lib. III. Cap. X. §.
 XXIV. Posuit eam sine commendatione,
 imo vel dubitans: *Quid de hac doctrina, in-*
quit, judicaturi sint ceteri, nescio. Adjun-
git, sibi, privato, eam revolvendi ex ani-
mo celebrandi summum Dei Dominium,
occasionem ipsi inde occurrere admiran-
di ac venerandi laudandique cum con-
fidentia Dei Majestatem, veritatem, bo-
nitatem, benignitatem; agnoscendi o-
mnia tenuitatem coram illo; atque &
se & omnia secum tradendi divino pla-
cito; qui profecto fructus, sive usus,
 mihi a Dn. Opponente non debuissent in-
 videri, multo minus mihi in *jaçtantiam* ni-
 miam sententiæ meæ imputari; quemad-
 modum nec ego ei in *jaçtantiam* imputare
 velim quod dicat, ex iis (a) *quæ hætenus*
Dei beneficio penetravit, nonnullos fructus
ad promovendum sanctificationis negotium con-
sequi posse vel debere Lectorem, eoque ad-
huc ut potentia divina plenitudinem admire-
 tur,

(a) Mantiff. ibid. & pag. 142.

tur, scientiæ inexhaustæ profunditatem suspi-
ciat, sufficientiam infinitam veneretur, natu-
ræ bonitatem enarret, suamque a Deo agno-
scat dependentiam: quos fructus, si modo
illi ex doctrina sua de ideis deque decretis
in Deo sequantur, minime ei, minime Le-
ctoribus suis invideo; modo tamen, in-
quam, ex illâ sequantur, neque postmo-
dum animadvertant Lectores sibi id quod
una manu videbatur dari, tolli totum, ne
dicam contrarium poni, manu altera. Quod
enim studium pietatis, qui stimulus ad fan-
ctificationem nostram, atque ad divinæ bo-
nitatis enarrationem, ex decretorum par-
ticularia respicientium doctrina sequatur,
e pauculis (a) modo dictis vel me tacente
constat clare nimis. Is sanè inter alios fru-
ctus est, ut hominum maxima pars occa-
sionem inde habeat exoptandi se nunquam
existisse nisi eo modo quem ipsis assignat
Cl. Opponens, scilicet, quo (b) olim nul-
lam habebant, quæ a sua causa distincta es-
set, essentiam aut existentiam, h. e. quo eo-
rum idea æterna erat veluti pars necessaria
essentiæ divinæ, secundum illum. Porro,
utrum doctrina quæ Dei potentiam, scien-
tiam, sufficientiam facit ita pendere ab ideis
re-

(a) Sup. §. V. (b) Mantiss. pag. 142.

rerum finitarum & imperfectarum, ut hæ ideæ illarum perfectionum constitutioni sint necessariae, & quidem ita ut non essent divinæ sine illis, utrum inquam istiusmodi doctrina potentiam, scientiam & sufficientiam Dei admirationi ac venerationi, an contrà, exponat, judicet nunc quivis integri judicii lector: Item & hoc quoque, an laudandi Deum occasionem dent qui talem statuunt creaturarum liberarum ab eo *dependentiam*, ut omnium earum actuum & eventorum, ne exceptis quidem malis ac peccaminosis, ratio, cur e statu possibilitatis in statum futuritionis, & e statu futuritionis in statum existentiae actualis veniant, ut ratio inquam hujus petenda sit ab æternis Dei decretis, a Deo prævolente, prædeterminante, & a concursu prævio, &c.? judicet id Deum tenere amans conscientia quælibet.

IX. Nolim tamen propterea, uti modo contestatus sum, consequentiis minus favorabilibus gravare eos ex quorum doctrinæ hocce de subjecto sinistra sequuntur non pauca. Nolim quoque propterea & eosdem dilectione Christianis injuncta atque debita, multo minus salute æterna excludendos considerare: quod absit. Imo,
ne

ne vellem quidem erroneam de absoluta electione & reprobatione sententiam ex animo cujusquam evellere cui illa per accidens bonum aliquem usum ad sui emendationem præstaret. Subest sæpe & erroribus aliqua veritas, quæ diligentibus Deum convertitur in bonum, ab errore annexo non statim avellendum neque destruendum, uti docuit Christus in parabola Zizaniorum cum fruge bona commixtorum. In hac propositione, ad quam bonus aliquis animus ab ineunte ætate a suis inductus est, & qua sibi met dicit; *Deus ab æterno me ad salutem* PRÆ MULTIS ALIIS *elegit*, inest & hæc veritas, *Deus me amat amore æterno*: Si hic veritatis ignis, accidentaliter fiat ardentior (uti in naturalibus interdum fit) per adjectam hanc aquam, *multis aliis id non fecit*; indeque concludat ille, *Ergo jure merito teneor Deum* PRÆ MULTIS ALIIS *diligere, laudare, eique obsequi, minimeque efficere ut illi displiceam*, atque hisce officiis re ipsa incumbat, eaque præstet strenue; male faceret qui intempestive eam aquam illi subtraheret, quique Zizania eradicare contendens, boni frumenti plantam una cum Zizaniis adhuc implicatam, simul eradicaret, atque ita eam prorsus perderet.

Di-

Divinae Sapientiae lumine ac regimine opus est ad errores suo quosque tempore modoque salutari tollendos. Ipse Jesus Christus non illico omnes omnibus sustulit. Ubi essentiales Christianismi doctrinae sunt sanæ, ubi sincere agnoscitur, hominem, opus manuum Patris, Filii & Spiritus S. in justitia & sanctitate ab illis creatum, descivisse in statum injustitiæ & impuritatis, tenebrarum, errorum, concupiscentiarum malarum atque mortis æternæ; unde ut liberaretur misit Pater Filium inter nos qui vita, morte ac resurrectione sua Spiritum S. nobis impetraret, per quem nobiscum veritas, amorque divinus, sanctitas ac justitia communicarentur, quibus possemus cum Deo iterum extra peccata ac tenebras societatem inire, ac ambulare perpetim coram illo; ubi inquam ista ex animo agnoscuntur & admittuntur, cetera præterea, veluti accessoria errata infirmitatis humanæ omnino toleranda sunt, donec lux paulatim veniat plenior, unde tenebræ erroris sensim dissipentur: quod ut fiat, utique optandum est, ac etiam, quantum in nobis est, promovendum; verum debitis modis atque legitimis.

X. Non est autem modus debitus arcescendæ.

fendæ lucis atque veritatis vehemens ani-
 morum contentio, aliorum contemptus, con-
 demnatio, rejectio, calumnia, persecutio:
 sed potius animi lenitas, humilitas, dile-
 ctio, preces pro errantibus ad Deum Opt.
 Max., & expositio pacifica dogmatum eò
 tendens ut ostendantur alia quidem ad pie-
 tatem conferre, alia autem vel esse, vel
 posse esse ei obstaculo. Evenire namque
 potest, ut falsum dogma quoddam alicui
 probæ menti non noceat uno tempore,
 quod alio tempore, accedentibus vel con-
 scientiæ scrupulis, vel inimici (errore illo
 ad tentationes suas abutentis,) aggressio-
 nibus, summopere ei fuerit noxium. Fie-
 ri quoque potest ut quod alteri non obest
 ob cordis sui in bono confirmationem, id
 alteri obsit infirmiori, eumque vel in secu-
 ritatem, vel in angores aut in desperatio-
 nem misere conjiciat, uti in eo, de quo
 nonnulla modo diximus subjecto, factum
 est non semel. Quapropter optandum es-
 set, ut qui animarum institutioni vacant,
 & præcipue qui studia sua eò impendunt
 ut aliis docendis atque ad salutem ducendis
 possint præponi; illi in his etiam doctrinis
 controversis filum tenerent veritatis, quo
 omnium istiusmodi scrupulorum ac diffi-
 cul-

cultatum causas in animis omnium præverterent; vel, si jam ante in illis ineffent, e difficultatum suarum molesto ac periculoso labyrintho ipsos reducerent in planam facilemque veritatis viam, in qua toto corde cum sanctitate ac lætitia ad Deum magis magisque amandum perpetuo tenditur. qui vero scopus hic meus fuit præcipuus, meum etiam votum; quod ratum habeat Deus Optimus Maximus in æterna secula benedictus: Amen!

F I N I S.

I N

INDEX RERUM.

A.

- Accessoria five arbitraria in Deo.* Pag. 30-32. 148
Acquiescentia Dei in se, excludit idearum necessitatem. 192
Acquiescentia & felicitas differunt. 195
Activitas Dei adversatur vulgari doctrinæ idearum. 142. 145
Actus perfectissimus, quid proprie in Deo. 19
Actus Dei, omnipotentia Dei coextensus. 53
Actus Dei essentialis, ejusdemque *arbitrarius*, ac eorum proprietates, confundi non debent. 252
Æternitas, Deo propria, ideis incommunicabilis. 259
Æternitas placiti ac decretorum Dei, distincta ab æternitate essentia ejus. 261
Analogia veritatum idealium cum divinis. 83
Angeli, five creaturæ intelligentis *idea*, quæ in Deo orta. 34. 295
Anima humanæ *idea*, quæ a Deo pendeat. 34. 76. 83
Aseitas Dei, excludit idearum necessitatem. 118
Aseitas idearum, nulla. 206
—— si qua esset, instabiles essent ideæ. 241
Atheorum objectioni è cognitione Dei sumtæ *satisfit*. 88
Attributa Dei recte distingui in *necessaria & arbitraria*; five in *essentialia & accessoria*. 30
Axiomata metaphysica, ubi falsa, multa inficiunt. 2
—— falsa aliquot à D. Pungelero admissa. 42. 44. 47. 48. 72

B.

- Beatitudo Dei.* vide *Felicitas*.
Beatitudo Dei in se & cum sanctis, unde. 197
Bonitas Dei, duplex: *placiti* infert ideas a Deo esse constitutas. 200
Boni-

<i>Bonitas Dei</i> , quâ se extendat & <i>ad Deum</i> ipsum & <i>ad ideas</i> rerum.	201
<i>Bullus</i> , Georg. laudatur.	309

C.

C <i>Artesius</i> : universæ ejus <i>Philosophiæ inanitas</i> .	13
—— ejusdem <i>perniciës in sacris</i> .	340
ejus <i>locus perniciosus de eventu mali</i> .	318. 329
ejusdem scribendi <i>methodus</i> , accurata.	273
<i>Christiani primi</i> quid <i>de Gratia & predestinatione</i> sen- serint.	310
<i>Cogitationes</i> , quænam cognitionem mentis de se pro- moveant, quænam impediant.	47
<i>Cognitio in Deo</i> . vid. <i>Intellectus</i> . <i>Idea</i> . <i>Omniscientia</i> .	
Cognitio <i>Dei</i> tum <i>simplicis intelligentiæ</i> , tum <i>ar-</i> <i>bitrarii conceptus</i> , utraque quâ perfecta.	93
Cognitio <i>Dei arbitraria</i> .	56
Cognitio <i>Dei de sua omnipotentia</i> non requirit ne- cessario rerum <i>ideas</i> .	52. 66. 69
Cognitio <i>idealïs</i> in rebus fidei non est necessaria.	179
—— est <i>pictura inanis</i> .	338
—— <i>immodica nociva est</i> .	183, 184. 189
Conceptus <i>Dei arbitrarius</i> , ejusque proprietates.	32.
	34. 57. 159
quâ in eo <i>simplicitas</i> , <i>multiplicitas</i> , <i>varietas</i> .	73.
	162
<i>Confessio sana ac salutaris SS. TRINITATIS</i> .	178
<i>Corruptio hominis</i> , ejusque facultatum.	333
<i>Creationis causa & scopus</i> , præsertim rerum intelli- gentium.	302

D.

D <i>Ecentia Dei duplex</i> ; <i>necessaria</i> , & <i>arbitraria</i> .	61
<i>Decerni & determinari omnia a Deo</i> , doctrina pe- riculosa.	317. 325
<i>Decretum de constituendis ideis</i> , liberum.	60
	DEUS

- D**EUS. (vide *Trinitas. Filius. Spiritus S.*) absconditus vel manifestatus. 23. &c.
 in eo *essentialia*, & *arbitraria* atque accessoria. 30
 potuisset plures ideas excogitare quam fecit. 33
 an Deo novæ realitates possint accedere? 73
Doctrina de Ideis hic exposita, est vere positiva. 27
 — D. Pungeleri de iisdem est accessoria, vel
 objectiones sunt. 28. 109
Doctrina salutaris summa. 344. 355

E.

- E**rror: ejus in hoc *de ideis* subjecto, *causa* prima. 27
Errores ideales, quibusnam noceant, aut non. 9
 Errores per accidens proficui, non statim eradicandi. 354
 Errores iidem, modo nocent, modo non, quâ. 356
Expressio Dei naturalis, & unica, quæ. 62

F.

- F**atalismus plurium, ejusque pericula. 226. 283
 tribuitur doctrinæ de ideis necessariis a Viris doctis. 281
 sequitur e principiis D. Pungeleri. 286
Felicitas, distinguitur ab *Acquiescentia*. 195
Felicitas Dei se solo, excludit ideas ut necessarias. 193
Fides vera, multum differt ab *ideali*. 179
Figmenta Dei, hoc ipso bona ac Deo digna. 69
FILIVS DEI, vere & convenienter naturæ divinæ *Deus de Deo*. 22. 50
Finite idea, quâ a Dei natura excludantur. 246
 Finitum ens, quâ infinitum cognoscere queat, quâ non. 258
Fructus varii e doctrina varie inter nos tractata. 351

G.

- G***eneratio Filii Dei* æterna, Deo naturalis. 22. 50
 quid de ea Scripturæ & Ecclesia. 187
Gratia Dei: ejus necessitas. 334
 quâ bonorum corda ab erroribus conservet. 9. 269

H.

- H***omo*, cur creatus. 302. 344
 ejus vires non a me, sed ab adversariis nimium
 extolli. 332
C. Hugonii de Cartesii Physica vorticali judicium. 14

I.

I*Idea. Idea.*

- Idea anima*, five mentis, an aliter potuit con-
 stitui. 34. 62
Ideæ rerum an rebus ipsis præferendæ? 278
Idea quatenus in Deo:
 quid de illis hic quærat? 23
 — de *natura* earum, erronea D. Pungeleri de-
 finitio & sententia. 17. 25
 — cui verior opponitur. 25. 35--38
principia e quibus eruenda sit cognitio idearum
 fundamentalis. 21
Ideæ rerum creabilium non sunt idem cum idea,
 vel natura vel essentia Dei. 122. 138. 144. 164
Ideas non pertinere ad Intelligentiam Dei, sed ad
 conceptum ejus arbitrarium. 29. 54
Idearum materia; controvertitur. 71
 — forma, quæ, & unde. 36. 72
 Deum illis carere potuisse. 30
 — potuisse plures & alias excogitare quam fe-
 cit. 33. 35. 39. 82. 101
 quomodo in Deo fiant, scire nil attinet. 68. 295
 de Ideis *propositiones* quatuor *fundamentales*. 96
Idearum rerumque processio ab una origine. 296
Ideæ repræsentativæ respectu vel Dei vel creatu-
 rarum. 36. 215. 275

Q

Ideæ

- Ideæ cum non sint sui repræsentativæ, a Deo constitutæ sunt. 213--219
- Errores circa ideas, quibus noceant? 9
- Idololatria* vel crassissimæ periculum e sententia D. Pungeleri de ideis. 134. 140. 266. 277, 278
- Ignorantia*, quæ Deo non competat. 57
- quo sensu Deo tribui possit. 56. 293
- Imago Dei* de se, ut respuat idearum necessitatem. 191
- Imperfectum in ideis*, quid. 243
- Imperfectum non participat Deus, licet ideas imperfectas libere habeat. 250
- Infinitas essentia Dei* excludit idearum necessitatem. 246
- Infinitatem perfectionis & formalitatis *idearum*, absurde statuit D. Pungelerus. 254
- Infinitum* quæ percipit aut non, finita; & *finita* quæ percipiant aut secus infinitum. 258
- Intellectus* perfectio, in quibus consistat. 42
- Intellectus divinus*, ad sui perfectionem non opus habet ideis rerum creabilium. 43. 133
- Intelligentia Dei simplex*
Solum Deum respicit. 57
- Ideas rerum creabilium respuit. 29. 167
- Intentio Dei in ideis statuendis*, bruta non dicenda. 294. 301
- Judæi* cur a dogmate SS. *Trinitatis* averfi. 177

L.

- L**ibertas indifferentia in Deo. 312
- Libertas in hominibus & Angelis æternum duratura. 239
- quæ dependeat a Deo. 315
- ejus negatio omne jus & sacrum evertit. 283. 313
- Libertas, ejusque actus in Deo & in creatura quæ inter se distinguantur. 320
- Lusus Dei arbitrarii* (vid. *Conceptus Dei arbitr.*) 163
- Lux idearum, aliunde quam ab ipsis. 218
- M.

M.

- M**Ali origo, quæ sit. 240
Mathematicorum quorundam delira cogitatio. 197
Methodus emendationis, quæ. 26
Methodus curiositatis, causa erroris in hoc subje-
cto. 27. 44.
Moralia principia destrui per idearum assertam inde-
pendentiam. 223. 238
Mornæi de SS. TRINITATE sententia, non satis
completa. 183
Mystici scriptores, laudantur. 181. 184. 272. 300

N.

- N**ecessarium duorum generum. 92
Necessitas, absoluta *solius Dei* excludit Idearum
necessitatem. 134. 136
Necessitatis idearum absurditas. 141
Nihil sunt *ideæ* & omnia coram absoluta *Dei essentia*
& *Majestate*. 127
E nihilo nihil fit, falsum Axioma. 72
Nihil obediens, quid sit? 78. 96
Numeros creaturales esse analogos, non univocos
cum divinis. 82

O.

- O**mnipotentia Dei: ejus objectum necessarium &
adæquatum est in ipso Deo; non in rerum ideis.
51-53. 58. 151
multipotentia dicenda solum esset si a rebus ea-
rumve ideis foret denominanda. 115
Omniscientia Dei, non requirit necessariò pro obje-
cto rerum ideas, sed solum Deum. 45
— alioqui multiscentia solum dicenda esset. 115
Operationes Spiritus Dei ut a nobis excipiendæ. 335
Origo idearum ac rerum ab uno Deo. 301

P.

- P**eccati, ejusque sequelarum, vera causa. 240
Perfectissima Dei cogitatio excludit necessitatem i-
dearum creaturalium. 112

Q 2.

Possi-

- Fossibile anteïdeale & postideale.* 38. 55. 96
Possibile futurum. 64
Potentia Dei. (Vide *Omnipotentia.*)
 quid involvat ejus conceptus. 155
 ejus cognitio in Deo, an requirat rerum ideas. 66. 291
 ejus exercitium ad extra, Deo esse arbitrarium. 59
Prædestinatio rigida, a quibus rejecta. 309
Principia, e quibus de Ideis funditus judicandum. 21
Principia moralia destrui per doctrinam de Ideis a Deo non constitutis. 223. 238
Propositiones de Ideis fundamentales quatuor. 96
 D. PUNGELERUS.
 Operis ejus contra me, & nostri contra illum, contenta. 4
 plura non consultis locis aggreditur. 265. 306. 322
 supprimit non pauca præter æquitatem. 111. 119. 314. 329
 adversario imputat aliena ab ejusdem mente. 8. 83. 95. 105. 120. 170. 244. 257. 262
 multa falsa pro Axiomatibus assumit. 42. 44. 47. 48. 57. 62. 72
 Assertum ejus, *ideas rerum possibilium esse unum cum essentia*, cum natura, cum idea Dei, quam falsum & periculosum sit. 117. 122. 133. 137. 164. 199
Argumenta pro sententia sua primaria tria, *enervantur*, scilicet desumpta 1. a Dei Omnipotentia. 50
 2. a cognitione possibilium. 55
 3. ab intellectus & voluntatis Dei perfectione. 60
 — quam sæpe ea repetere vel eò provocare so-
 leat. 63. 76. 79. 94. 100. 113. 117. 126. 130. 131. &c. &c. &c.
Fatalitas omnium ex ejus principiis sequitur. 286
 Non recte se exprimit circa dogma *de SS. Trinitate.* 187

Q.

Questionis status inter Cl. Pungelerum & auctorem. 21. 159

R.

Ratio. (vid. *Cognitio idealis.*)

peffime ut infallibilis jactatur, quæ nunc est corruptiffima. 333. &c.

ejus in sacris audacia & insania. 338. &c.

Realitates novæ quæ Deo accedere possint. 73

— difficultas objecta solvitur. 147

S.

Sapientia in Deo, ejusque actus & figmenta. 298--302
sapientiam Dei non recipere ideas creaturales
quas non excogitaverit. 259

Scholastici: erroris eorum circa Ideas causa prima. 27
eorum de prædeterminatione, absurda doctrina. 341

Scientia Dei. (Vid. *Intelligentia.*)

respicit Deum necessario; ideas rerum, ex arbitrio. 34

est nobis incomprehensibilis. *ibid.* 68

scientia Dei *de objectis potentia* suæ ad extra. 59. 64

Scripturarum verus *sensus*, quæ assequendus. 337

Similitudinum vis, usus & abusus. 98

Simplicitas ut opposita compositioni, quid sit. 160

Simplicitas & diversitas quæ in Deo ejusque placito. 65

Simplicitas essentia Dei, respuit ex se ideas ceterarum rerum. 156. 161

Simplicitas fidei & confessionis *de SS. Trinitate*. 178

Sociniani cur insanabiliter a dogmate de SS. Trinitate averfi. 177

Speculum divinæ *essentia*, & *speculum lusu* in Deo, differunt. 20

Spinosismi periculum e cruda de Ideis doctrina metuendum. 122. 134. 164. 269. 271

SPIRITUS S. naturaliter e Patre & Filio procedit. 22. 51

Spiritus intelligentes, quæ & cur creati? 302

- Sufficientia Dei in se*, excludit idearum necessitatem. 127
 — solvuntur objectiones adversæ. 130
Symbolum Nicanum. 22. 51. 187. 188

T.

- T**Auleri verba* laudata. 299
Termini idearum, an faciant ut ideæ rerum non
 distinguantur a Deo. 198
Tolerantia errantium Christiana. 353--355
 SS. TRINITAS. 22. 50. 297
 propositiones de ea ejusque vestigiis & cognitione. 174
 ejus vestigia esse in homine. 349
 Eruditorum de ea dissensiones & pugnæ, unde? 180, 181

V.

- V**acuum anteideale*, ex quo Deus vocat quæ vult. 78
Veritas: ejus communicanda modi debiti. 355
Veritates idearum, numerorum, cur immutabiles. 81
Umbra dicuntur *idea*, quo sensu. 170
Unitas Dei adversatur idearum necessitati. 149. 153
D. Volderi sententia de æternitate idearum nil juvat
D. Pungelerum. 261
 — ex ea libertatem negabat. 282
Voluntas Dei absolute perfectissima, quæ? 63
 — quicquid ea vult, id hoc ipso luminosum
 est. 80
Vossii Historia Pelagiana, laudatur. 310

F I N I S.

T r

TYPOGRAPHUS LECTORI S. *Ne vacua omnino essent hæ pagellæ, consultum duxi hic subnectere jam aliquoties à me expetitur* **CATALOGUM LIBRORUM** *quos D. P. POIRET vel ipse composuit, vel ab aliis conscriptos edi curavit; præsertim quum paucissimis exceptis reliqui omnes typis nostris sint excusi.*

LIBRI AUCTORIS.

Cogitationum Rationalium de Deo, Anima & malo Libri IV. 1677. in 4to.

— *Eadem* 1685. *auctiores* Discursu de Fide & Ratione: Notis perpetuis: Responsonibus ad Objectiones: Confutatione Spinozæ.

Editio tertia dudum sub prælo sudat recognita & auctior, cum præfatione nova.

L'Oeconomie Divine en VII. Volumes, & en VI. livres in 8vo. 1687. qui sont

I. De la Creation, & de ses ouvrages.

II. Du peché, ou de l'origine du mal.

III. Du Retablissement de l'homme avant l'Incarnation de J. C.

IV. — Du même après l'Incarnation jusqu'à la consommation de tout.

V. De l'operation de Dieu & de la Cooperation de l'homme.

VI. De la Providence.

— *Eadem* Latinè, duobus Voll. in 4to. 1675.

— *Et Anglicè* 4. Voll. in 8vo. *adjunctis Responsf. ad J. Clericum, ejusque Parrhasiana.*

La Paix des bonnes ames dans tous les partis du Christianisme contre Mr. Jurieu, in 8vo. 1687.

—— *Eadem Germanicè 1702, & Latinè Irenicum universale infra.*

De l'Education Chrétienne des enfans, &c.
Opus sæpius recusum. Opt. Edit. 1706.

—— *Idem Latinè in 8vo. 1694. & in 4to. auctius, infra. Idem sæpius Germanicè, Belgicè, Anglicè.*

De Eruditione solida, superficialia & falsa
Libri tres, in 8vo. 1692.

—— *Idem auctiores, duobus Voluminibus in 4to. 1707. In iis autem continentur*

- I. Vol. (1) Vera Methodus inveniendi Verum.
(2) Ipsi libri tres de Eruditione solida, superficialia & falsa.
(3) Defensio eorum contra G. G. Titium, Lipsiensem. (*)
- II. Vol. (1) de Educatione Liberorum, ejusque Defensio contra Hamburgenses Theol. & Pfeifferum.
(2) Irenicum universale, recognitum & emendatum.
(3) Theologiæ Mysticæ Idea, & de Auctoribus Mysticis.
(4) Epistola ad J. Clericum apologetica.
(5) & contra ejusdem Parrhasiana & Pelagianismum.

De l'Importance de la Présence de Dieu.
1710. *infra sub Theologie de la presence de Dieu.*
Biblio-

(*) Editionem Francofurtensem & Lipsiensem anni 1708. in 8vo. quæ primum Volumen tertia hac parte Anti-Titiana pernecessaria truncavit, totumque secundum Volumen abjecit, pro sua non agnoscit auctor.

Bibliotheca Mysticorum selecta. præfixa
Theologia pacifica five comparativa Clariss. G.
Gärden. in 8vo. 1708.

Vera & Cognita omnium prima, five de
naturâ Idearum ex origine sua repetita, asserta
& adversus Cl. Abr. Pungelerum defensâ, dis-
sertatio Theologico-philosophica in 8vo. 1715.

*Libri aliorum ab eodem editi, aut interpre-
tati, & præfationibus, notis vel acces-
sionibus &c. aucti.*

KEmpis Commun, ou les IV. livres de
l'Imitation de J. C. pour l'usage des Protestans,
in 120. 1683. retouché 1701. & 1710.

—— Idem Germanicè, Tubingæ 1714. & Belgicè,
Ultrajecti.

Toutes les Oeuvres de Mlle. A. Bourignon
en XIX. Voll. in 8vo. avec une Preface apolo-
getique; & sa Vie Continué par P. P.

—— Pleraque exstant Germanicè, Belgicè, Anglièe,
nonnulla & Latine.

La Theologie du Cœur en 2 Voll. in 120.
1690. & postea 1697. auctior, contenant

I. Vol. (1) le Berger illuminé. (2) de la Perfection
Chrétienne. (3) la Ruine de l'amour propre.

II. Vol. (4) la Vie interieure. (5) l'Amour aspira-
tif. (6) Abregé de la Theologie Mystique &c.

—— Eadem Germanicè. 1702.

La Theologie de l'Amour, ou la Vie & les
Oeuvres de Ste. Catherine de Genes. in 12. 1691.

—— Eadem Germanicè.

La Theologie de la Croix de J. C. ou Vie
& Oeuvres de Ste. Angele de Foligny, avec les
Exercices sur la Passion, par Blofius. en 120.
1696.

La.

La Theologie Reëlle ou Germanique in
120. 1700. contenant

1. Preface & Apologie de la Theologie Mystique de P. P. contre Mr. Furieu.
2. la Theologie Germanique.
3. Traité du Retablissement final de l'homme.
4. Lettre sur la Regeneration.
5. Maximes spirituelles.
6. Lettre sur les Auteurs Mystiques de P.P.

La Theologie de la Presence de Dieu, en
120. 1710 contenant

1. La Vie & les Oeuvres du F. Laurent de la Resurrection.
2. Traité de l'Importance de la Presence de Dieu, par P. P.

Verterunt & ediderunt Germanice, sed mendose. 1714.

Le Chrétien reël, en II. Voll. in 120. 1701.

- I. Vol. la Vie du Marquis de Renty, avec une Preface de P. P.
- II. Vol. la Vie de la Ven. Mere Elisabet de l'Enfant Jesus.

Exclamations sur la Vie de la Grace.

Le Saint Refuge, ou la Vie & la mort
 edifiante de Wernerus*. *in 120. 1701.*

Le Cathechisme spirituel pour la Vie in-
 terieure, par Mr. Olier. *in 120. 1703.*

L'Ecole du pur Amour de Dieu dans la
 Vie merveilleuse d'Armelle Nicolas &c. avec
 une Preface de P. P. *in 120. 1704.*

— *Eadem Germanicè. 1708.*

Opuscules Spirituels de Madame Guion,
in 120. 1704.

- I. Volum. (1) Preface Generale de P.P. (2) Moien Court. (3) Les Torrens spirituels. (4) Explication du Cantique de Salomon.

II. Vo-

II. *Volum.* (1) Apologie pour le Moien Court. (2) Les Torrens augmentés d'une 2de partie. (3) Traité de la Purification de l'ame après la mort. (4) La voie & la réunion de l'ame à Dieu. (5) de l'Enfance de Jesus. (6) Instruction pour la Perfection Chrétienne *du P. la Combe*. (7) Maximes spirituelles *du même*. 1712. (*Quædam horum exstant Belgice, Germanice, Gallice.*)

Et in posterum si quæ alia hujus Auctoris ei forte occurrere possint.

Pratique de la vraie Theologie Mystique
in 8vo. 1709. contenant

(1) une Introduction. (2) Abregé de la Pratique facile de F. Malaval. (3) de Mr. de Bernieres sur l'Oraison. (4) du Château de l'ame de Ste Terefe. (5) De la Ste Communion, & (6) des Croix interieures & exterieures de Mr. de Bernieres. & (7) Maximes & avis sur la Vie spirituelle du même, &c.

Fides & Ratio collatæ contra principia J. Lockii, *in 8vo. 1707.*

Contenta. (1) Præfatio P.P. (2) ipse liber. (3) de fide nuda sive implicita. (4) de Scripturæ S. certitudine. (5) de Perfectione & Felicitate.

Exstat & Belgicè 1710. & Anglicè, 1713.

Virtutum Christianarum Insinuatio facilis & quibusvis accommodata. *in 8vo. 1705. & in 12º. 1711. correctior & auctior.*

Sacra Orationis Theologia, *in 12º. 1711.*

Contenta ejus. 1. Orationis mentalis Analysis, per P. la Combe.

2. Gerlaci Petri Soliloquia divina, *cum ejusdem vita.*

3. Blaquernæ Eremitæ aphorismi 365, de Amico & Amato.

E R R A T A.

<i>Pag.</i>	<i>lin.</i>	<i>errata.</i>	<i>corrige.</i>
32.	9.	Certa	Certe
37.	12.	quadrati circuli	quadrati, circuli
45.	2.	plenissime	lenissime
72.	18.	host	hoc
83.	21.	simul &	simulet
129.	20.	eo	ego
135.	12.	delibatum	delibutum
	18.	verbis modis	verbis & modis
148.	<i>antep.</i>	eisvisve	eisve
175.	21.	erant	erunt
210.	3.	vitilitigatur	vitilitigat
283.	19.	descriminis	discriminis
292.	<i>antep.</i>	vivo	vivo modo
300.	21.	impudentiore	imprudentiore

*In fine paginar. 17. & 39. tum & in medio pagg. 50.
& 56. citatur Cap. pro Part.*

*Addenda ad pag. 45. l. 1. post vocem,
requisitum.*

Imo egregie habita Dei essentia & natura, quam non semel adversarius in posterum asseret unam eandemque esse cum istis omnibus, quorum ultima deinceps vel recogitare horrebo, iisque abstinebo.

F I N I S.

Bayerische
Staatsbibliothek
München

Poiret, Pierre,

Vera et cognita omnium prima sive de natura idearum disquisitio in qua
Spinosismus et Socinianismus auto praevertuntur

Amstelodamum 1715

Ph.sp. 651

urn:nbn:de:bvb:12-bsb10044118-2